Riksdagens protokoll 1991/92:99

Torsdagen den 23 april

Kl. 12.00 – 18.01
19.00 – 22.58

Protokoll
1991/92:99

1 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1991/92:Sk26 till skatteutskottet
1991/92:Fi32–Fi37 till finansutskottet
1991/92:Ub62–Ub68 till utbildningsutskottet
1991/92:N34 till näringsutskottet
1991/92:Sk27 till skatteutskottet
1991/92:Fi38 och Fi39 till finansutskottet
1991/92:Jo36–Jo39 till jordbruksutskottet
1991/92:K20–K22 till konstitutionsutskottet
1991/92:Sf31 till socialförsäkringsutskottet
1991/92:T20 till trafikutskottet
1991/92:N35 och N36 till näringsutskottet
1991/92:Sk28 och Sk29 till skatteutskottet
1991/92:N37–N52 till näringsutskottet
1991/92:Sf32–Sf35 till socialförsäkringsutskottet
1991/92:Bo10–Bo13 till bostadsutskottet
1991/92:Sf36–Sf40 till socialförsäkringsutskottet
1991/92:Ub69–Ub76 till utbildningsutskottet
1991/92:T21 och T22 till trafikutskottet

2 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Justitieutskottets betänkanden 1991/92:JuU22 och JuU23
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1991/92:SfU9

3 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 22 april

Företogs till avgörande jordbruksutskottets betänkanden 1991/92:JoU12, JoU13 och JoU14, finansutskottets betänkanden 1991/92:FiU14, FiU15 och

1 *Riksdagens protokoll 1991/92. Nr 99*

FiU16, kulturutskottets betänkanden 1991/92:KrU20, KrU23, KrU24, KrU25 och KrU26 samt konstitutionsutskottets betänkande 1991/92:KU32 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot.98).

Jordbruksutskottets betänkande JoU12

Mom. 8 (anslag till landsbygdsutveckling m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 12 för meningsyttringen av Annika Åhnberg i motsvarande del.

Mom. 26 (anslag till rådgivning och utbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Annika Åhnberg i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 34 (skogsvårdsorganisationen: myndighetsuppgifter)

Utskottets hemställan bifölls med 167 röster mot 132 för reservation 1 av Göran Persson m.fl.

Mom. 36 (översiktliga skogsinventeringar)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 132 för reservation 2 av Göran Persson m.fl.

Mom. 40 (uttalande om fortsatt stöd till skogsvägar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Göran Persson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 41 (anslag och ifrågasatt bidragsram till byggande av skogsvägar)

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 14 för meningsyttringen av Annika Åhnberg i motsvarande del. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 49 (återbäring av bensinskattemedel)

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 24 för reservation 4 av Christer Windén.

Mom. 61 (allmän fiskevårdsavgift)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 132 för reservation 5 av Göran Persson m.fl.

Mom. 64 (djursjukvårdsavgiften)

Först biträddes reservation 6 av Göran Persson m.fl. – som ställdes mot meningsyttringen av Annika Åhnberg i motsvarande del – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 163 röster mot 133 för reservation 6 av Göran Persson m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Ylva Annerstedt (fp) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande JoU13
Mom. 4 (statens naturvårdsverk)
Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 120 för reservation 1 av Göran Persson m.fl. 12 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (beredskapsmedel i naturvården)
Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 131 för reservation 2 av Göran Persson m.fl.

Mom. 7 (bidrag till miljöarbete)
Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 13 för meningsyttringen av Annika Åhnberg i motsvarande del.

Mom. 8 (kalkningsprogrammet)
Utskottets hemställan bifölls med 179 röster mot 118 för reservation 3 av Göran Persson m.fl.

Mom. 10 (investeringar på miljöområdet)
Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 13 för meningsyttringen av Annika Åhnberg i motsvarande del.

Mom. 27 (redovisning av konvention till skydd för den biologiska mångfalden)
Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 130 för reservation 5 av Göran Persson m.fl.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande JoU14
Mom. 1 (arbetet i skogspolitiska kommittén)
Utskottets hemställan bifölls med 180 röster mot 120 för reservationen av Göran Persson m.fl.

Mom. 4 (förbud mot införande av främmande trädslag)
Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Annika Åhnberg – bifölls med acklamation.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande FiU14
Mom. 6 (kontroll av obligationshandel)
Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 131 för reservationen av Hans Gustafsson m.fl.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande FiU15
Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande FiU16
Mom. 1 (riktlinjer för översyn av organisationen av stödet till regeringskansli och myndigheter)
Utskottets hemställan bifölls med 166 röster mot 132 för reservationen av Hans Gustafsson m.fl.

Mom. 2–4
Utskottets hemställlan bifölls.

Kulturutskottets betänkande KrU20
Mom. 3 (medelsanvisningen till Bidrag till Operan)
Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Elisabeth Persson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (grundbelopp till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner)
Utskottets hemställan bifölls med 221 röster mot 16 för meningsyttringen av Elisabeth Persson i motsvarande del. 60 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 13 (medelsanvisningen till Bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner)
Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 14 för meningsyttringen av Elisabeth Persson i motsvarande del. 41 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 16 (medelsanvisningen till Bidrag till fria teater-, dans- och musikgrupper m.m.)
Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 131 för reservation 6 av Åke Gustavsson m.fl.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande KrU23
Mom. 9 och 10 (beräknande av medel för anslagsposten Utveckling av centralmuseernas verksamhet, m.m.)
Utskottets hemställan bifölls med 178 röster mot 120 för reservation 1 av Jan-Erik Wikström m.fl.

Mom. 12 och 13 (beräknande av medel för anslagsposten Arbetets museum, m.m.)
Först biträddes reservation 2 av Jan-Erik Wikström m.fl. med 122 röster mot 13 för meningsyttringen av Elisabeth Persson. 162 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 175 röster mot 125 för reservation 2 av Jan-Erik Wikström m.fl.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande KrU24
Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande KrU25
Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande KrU26
Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande KU32
Mom. 1 (stat–kyrka-frågan)
Utskottets hemställan bifölls med 281 röster mot 14 för meningsyttringen av Johan Lönnroth i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (avslag på propositionen)
Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Johan Lönnroth i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (medlemskap i Svenska kyrkan)
Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 244 röster mot 46 för utskottets hemställan med godkännande av motiveringen i reservationen av Ylva Annerstedt. 4 ledamöter avstod från att rösta.
Jerry Martinger (m) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 12 (successionsordningen)
Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Johan Lönnroth i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (grundläggande föreskrifter om Svenska kyrkan m.m.)
I detta moment föreslogs lagstiftning som innefattade grundläggande föreskrifter om kyrkomötet, m.m. Av ärendet framgick att lagstiftningen önskades genomförd med ett enda beslut. För bifall härtill krävdes att minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter förenade sig om beslutet. Beslut skulle fattas genom omröstning. Omröstningen skulle förrättas med rösträkning.
Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 1 för avslag, dvs. utskottets hemställan hade bifallits av minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

4 § Socialpolitik – inriktning och anslag

Föredrogs
socialutskottets betänkande
1991/92:SoU15 Socialpolitik – inriktning och anslag (prop. 1991/92:100 delvis).

Anf. 1 BO HOLMBERG (s):

Herr talman! Socialutskottet har valt att behandla hela ekonomin för socialpolitiken i ett sammanhang. Vi har också valt att föra hit alla viktiga motioner som rör socialpolitiken och hälso- och sjukvården. Vi har gjort det för att riksdagen i ett sammanhang skall kunna få diskutera alternativen i svensk socialpolitik och alternativen i svensk sjukvård.

Vi tror att vi på det sättet sparar tid för kammaren. I stället för att komma hit med handlingar fyra, fem eller sex gånger har vi alltså valt att koncentrera diskussionen till en dag.

Den goda tanken tycker vi dock från Socialdemokraterna inte kan fullföljas fullt ut, på grund av att utskottsmajoriteten inte företräds av *en* talare utan av fyra olika röster. Frågan är vem Socialdemokraterna i dag skall debattera mot. Vem är det som kommer att föra hela utskottets talan? Det vet vi inte.

Jag ser framför mig en ordning där vi inte får *en* företrädare som talar för socialutskottets gemensamma skrivningar utan att vi får fyra olika valtal. Socialdemokraterna har sagt att den uppläggningen inte kan vara rimlig.

Herr talman! Jag vill börja med att hämta min utgångspunkt för dagens debatt från främst två förhållanden. Det första är att den borgerliga fyrpartiregeringen snart har suttit ett år i regeringsställning och att resultaten nu kan börja avläsas. Det andra är vad som händer ute i opinionen. Hur reagerar nu svenska folket på den social- och sjukvårdspolitik som regeringen för?

Jag tror att kampen om opinionen nu i stor utsträckning kommer att föras utanför den här kammaren. Jag kan redan se en klyfta mellan vardagen för människorna ute i landet och den vardag vi umgås med som sitter i riksdagen, läser regeringens propositioner och möter riksmedia, det s.k. 08-perspektivet. Det är delvis helt andra diskussioner som förs här än när jag åker ut i landet på möten och hör folks oro i vardagen.

Jag ser alltså framför mig en växande klyfta mellan det som folk oroar sig för och det som vi har på vår dagordning här.

Se också på hur svängningen har kommit i opinionen kring EG. Se hur vi har fått en diskussion om ett kvinnoparti. Lyssna till den diskussion som förs i kommuner och landsting med anledning av de rätt stora neddragningar som regeringen har signalerat i budgetpropositionen.

Det är lätt att stå här i riksdagen och tala om att man måste göra besparingar i kommuner och landsting. Då är man långt ifrån verkligheten. Det är

en helt annan sak att sitta i kommuner och landsting och förverkliga dessa nedskärningar.

Det är det som nu börjar ske i kommunerna och landstingen. Det kunde socialutskottets ledamöter få känna på när vi gjorde ett besök i södra Sverige, där ansvariga landstingspolitiker, oavsett om de var borgerliga eller om de var socialdemokrater, sade: Hoppsan! Är det sådana här jättestora neddragningar vi skall göra för 1993?

När vi dessutom framhöll att finansplanen pekar ut ytterligare 10–15 miljarder för 1994 och därtill ytterligare nedskärningar på 10–15 miljarder för 1995, sade man i landsting som vi besökte: Men det kan väl aldrig bli realitet! Det visar klyftan mellan de papper och de analyser som vi umgås med här och det som nu börjar växa fram ute i folkopinionen.

Beror då de här förändringarna, som nu kvinnorna först möter – när dagiset inte kan vara öppet lika länge, när det börjar bli trångt inom äldreomsorgen och mindre med jobb – enbart på lågkonjunkturen? frågar folk på mötena.

Jag svarar att det inte gör det. Det är också ett resultat av regeringens politik. Man har alldeles klart gått ut och sagt att först skall hela svenska folket få det sämre, och det ser folk nu att de börjar få. Det är en felaktig fördelningspolitik att göra neddragningar på den offentliga sektorn.

Det verkar som om SAF och ledande moderater har hoppat av från efterkrigstidens samförståndsanda och valt att alltför ensidigt följa kapitalets och marknadens väg. Vi hade en samförståndsanda som gick ut på att vi såg den samlade produktionen och välfärden tillsammans. Om vi skulle få en bra industri och bra produktion, var det viktigt att hela befolkningen lyftes till bildning och i socialt avseende. Vi såg ett samband mellan produktion och välfärd.

Frågan är nu hur det kommer att bli, om man kommer att skjuta nuvarande folkstyre och demokrati åt sidan och ge marknaden det stora svängrum som man vill ha.

Ekonomer i och utanför regeringskansliet vill åstadkomma skattesänkningar på 35 miljarder kronor för att vi skall få en bra inträdesbiljett till EG. Jag har sett att de proffstyckande nationalekonomerna också trycker på för att åstadkomma dessa jättestora skattesänkningar. Dessutom vill man ha en minskad offentlig välfärd.

Därutöver pratar man öppet i Ekonomiska klubben i radio om att arbetslösheten skall gå upp. När nationalekonomerna får frågan vad regeringen skall göra, svarar de att regeringen skall vara oerhört ståndaktig. Den skall sitta på läktaren och se på när arbetslösheten går upp, och den skall göra dessa neddragningar. Sedan skall nämligen allt bli bättre.

Det är den ekonomiska filosofi som är på väg att vinna fotfäste i svensk politik i dag.

När man är ute på möten märker man att folk börjar ställa frågor och att solidariteten vaknar. Frågan är hur pass stark solidaritetstanken ute i vår befolkning är. Vill man ge upp den demokratiska verkningskraft som regering och riksdag, kommun och landsting, har i dag? Vill man ge upp den välfärdsmodell vi har? Vill man vänja sig vid en arbetslöshet på 5–10 %?

Socialdemokraterna tror inte det. Vi tror i stället att den moderatledda

regeringen har underskattat solidaritetstanken hos den svenska befolkningen. Tiden får väl visa vem av oss som har rätt.

Jag såg också att riksbankschefen Bengt Dennis nyligen gick ut och sade att regeringens tal om EG-skatter ökar osäkerheten om regeringens finanspolitik. Det innebär ett klart tecken på oro och en varning för att regeringen kanske inte klarar att hålla i finanspolitiken, från den som är ytterst ansvarig för stabiliteten på penningmarknaden. Jag tror att en fråga om trovärdighet för Carl Bildt och hans regering här kan vara under uppsegling.

Herr talman! Det är nu den enda vägen och den bästa regering Sverige någonsin har haft börjar möta verkligheten. Regeringen kommer att möta verkligheten, när man går ut och säger att man skall göra stora skattesänkningar. Politikerna skall sitta på läktaren och marknaden skall fram, och så skall allt bli bättre. Kommer den teorin att hålla? Den har inga vetenskapliga grunder. Den har pajat i USA och i England.

Regeringen kommer att möta verkligheten i opinionen. Kommer solidaritetstanken hos människorna att ta emot dessa orättvisor?

Regeringen kommer att möta verkligheten i regeringskansliet – kan dessa fyra partier hålla ihop och successivt forma en enhetlig regeringspolitik?

Jag vill här citera Dagens Nyheter från den 10 april. Där beskrivs i en ledare alla turer inom regeringen vad gäller vårdnadsbidrag och familjepolitik. De är som bekant inte få utan många, och de går åt olika håll och kanter. Så här skrev Dagens Nyheter: "Ännu en gång visar det sig att hårt predikade åsikter har försetts med märkligt tunna insikter om hur saker praktiskt kan utföras. – – – I regering räcker det inte med valtal."

Jag tycker att det är en målande beskrivning. De borgerliga partierna har sina hjärtefrågor, men de har ännu ingen heltigenom sammanhållen politik. Se på socialpolitiken och sjukvårdspolitiken, som vi skall behandla i dag. Här gick det åt olika håll i regeringsförklaringen och åt olika håll i budgetpropositionen. De frågor man inte har varit överens om har man skickat i väg till kommissioner och utredningar. Och se på debatten i dag! Det kan inte vara en företrädare för utskottsmajoriteten, utan det skall vara fyra.

Låt mig först ta upp regeringsförklaringen. Där kunde man dystert läsa Moderaternas konservativa text. De vill bort från den generella välfärdspolitiken. I regeringsförklaringen står att det skall vara en grundtrygghet. Jag har läst socialpolitik och statskunskap. Jag vet att uttrycket grundtrygghet gäller förhållandena före kriget. Generell välfärdspolitik, standardtrygghet är något helt annat, modernare. Här vill man tillbaka till den grundläggande tryggheten.

Så skriver man också i texterna att den grundtryggheten betyder mest för "de ensamma, fattiga och sjuka". När kunde man senast i en regeringstext läsa en programförklaring där det talas om fattiga i Sverige? Detta var för mig en dyster läsning.

Socialliberalerna har sin text i regeringsförklaringen. De har fina ambitioner, Bengt Westerberg och Folkpartiet, när det gäller det glömda Sverige. Det står att man skall förverkliga Handikapputredningens förslag.

I kds kan man vara nöjd. Partiet har fått sina texter. Det står allmänt om rätten till liv i regeringsförklaringen.

I Centern verkar man vara nöjd med löftena om att förändra familjepolitiken, likaså inom kds.

Men visst ger regeringsförklaringen olika budskap – till oss här i riksdagen, till väljarna, till de svenska medborgarna.

Vad står det i budgetpropositionen i år som berör socialutskottets arbetsområde? Jag läser med stor tillfredsställelse att de gamla och sjuka skall prioriteras. Det tror jag hela socialutskottet hälsar med stor tillfredsställelse. Men sedan läser jag vidare i texten. Där står att man skall dra in 7,5 miljarder kronor från kommunerna 1993. Sedan skall man dra in i storleksordningen minst 10 miljarder åren 1994 och 1995. Vad tror ni blir över till de gamla och sjuka, om man skall brandskatta kommuner och landsting på så stora summor? Den kommunala ekonomin kommer att slås sönder och samman, man kommer icke att klara att ge allt fler äldre en anständig vård och omsorg, om det sker så stora indragningar.

Vad skall vi tro? Skall vi tro på att det blir en prioritering av de äldre och sjuka? Det är ett budskap i regeringens budgetproposition. Eller skall vi tro att det blir dessa jätteneddragningar i ekonomin och därmed en försämring för de gamla och sjuka? Kanske kan någon av de fyra herrarna och damerna som skall prata i dag ge oss i Socialdemokraterna ett besked på den punkten?

Andra motsättningar har regeringen skickat i väg till kommissioner och utredningar. Jag vill säga till kammaren att socialutskottet under den förra riksdagsperioden ägnade en stor del av sitt arbete till att studera alkoholpolitiken. Vi var ute hos myndigheter, och vi träffade olika företrädare och försökte fördjupa oss i alkoholpolitiken. Vi gjorde en beställning hos dåvarande regering.

Vi hade arbetat fram fem–tio punkter. Utskottet kunde inte gå längre – vi har ju inga resurser. Men regeringen har det. Vi var överens från vänster till höger om att gå till regeringen för att få tillbaka ett förslag om alkoholpolitiken. Vad fick vi? Inte har vi fått något förslag på dessa fem–tio konkreta områden. Vi har fått en kommission. I den kommissionen sitter alltifrån alkoholliberaler, som vill ha in marknaden i all alkoholpolitik och sälja vin och sprit fritt i butikerna, till dem som vill ha ännu fler restriktioner än i dag. Hela åsiktspanoramat finns med i den alkoholpolitiska kommissionen.

Vad kommer det att bli för ställningstaganden om alkoholpolitiken under den här mandatperioden? Ja, vi kommer att hänvisas till kommissionen. Alla som vill väcka motioner under den här perioden om alkoholpolitiken göre sig icke besvär. De kommer att hänvisas till kommissionen.

Under valrörelsen sade ni i valtal att olika saker skulle förverkligas på alkoholpolitikens område. Ni förverkligar inte något i regeringspolitiken, men ni förverkligar utredandet. Vallöftena finns nu hos alkoholkommissionen.

Detsamma gäller hälso- och sjukvården. Har det lagts fram någon proposition med förslag till förändringar i försäkringssystemet – som Moderaterna vill ha, Folkpartiet också, men på ett mjukare sätt, och Centern? Nej. Motsättningarna skall redas ut i en sjukvårdskommission.

Ni har, var och en på sitt sätt, talat till väljarna. Ni kom i regeringsställning, men ni kommer inte med några förslag. De har förts över till kommissionen.

Det finns vidare en kommission som utreder frågan om prioriteringar. Det

var något som beställdes av den förra riksdagen. Vidare finns det en utredning om socialpolitiken.

Jag tror inte att vi kommer att få så mycket hårt arbete i socialutskottet under den här mandatperioden, eftersom de stora frågorna har hänvisats till kommissioner.

Herr talman! Jag anser att det är regeringens skatte- och ekonomiska politik som hitintills har segrat. Det är en aning dystert för oss som arbetar i socialutskottet och som skall värna de mest utsatta grupperna. Det är med hjälp av den ekonomiska politiken och skattepolitiken som regeringen skall tvinga kommunerna till neddragningar. Det har skett orättvisa omfördelningar i människors köpkraft.

LO-ekonomerna har nu granskat regeringens beslut angående ekonomi och skattepolitik. Vilka har vunnit? Jo, de som har mycket kapital och höga inkomster. Vilka har förlorat? Jo, de som är arbetare och tjänstemän. Så ser det ekonomiska utfallet ut av de beslut som hitintills har fattats.

Om regeringen fortsätter så här, är i förlängningen risken att vi i riksdagen får stå för socialpolitiken och agera sopkvast på det ena och andra området. Att man inom socialpolitiken och socialtjänsten kan ligga relativt lågt, beror på att alla har arbete och att det råder en generell välfärd. Men om välfärden börjar knaka i sina beståndsdelar, rasar problemen ner i socialutskottets knä. Jag hoppas att det inte skall behöva bli på det sättet.

Socialdemokraterna har i tre viktiga partimotioner presenterat sitt alternativ till social- och sjukvårdspolitik. Vi kommer att hålla hårt på det alternativet. Vi tror att det är riktigt.

För det första anser vi inte att stora skattesänkningar kan förenas med välfärd, vård och omsorg till alla. Sverige behöver ett väl tilltaget skattetryck för att klara välfärdsmodellen. Det är vår grundinställning, och den kommer vi att hålla fast vid. Vi tror inte på finansplanens förslag till jättestora nedskärningar.

För det andra anser vi inte att penningmakten och marknaden skall sköta välfärden. Vi tror att demokratin, vi som människor, rättvisan och samhällsekonomin skall göra det i stället.

Jag tror på en politik med både huvud och hjärta. Men jag ser inget hjärta i penningmakten och marknaden. Däremot ser jag en chans för hjärtat i demokratin och solidariteten.

Vi anser inte att dagens långtgående systemkritiker – som talar illa om den svenska modellen och sjukvården och anser att den är dålig och för dyr och skall bytas, som talar om kommunism och centralstyrning och kommer med allt vad som finns av invektiv – inte har på fötterna i sakfrågan.

Vi säger till de värsta systemkritikerna: "Upp till bevis, mina herrar och damer. Är det som ni säger?"

Vi har fullgoda fakta på fötterna. Det har gjorts internationella och nationella studier som visar att den svenska sjukvårds- och socialpolitiska modellen är mycket bättre än vad systemkritikerna säger. Vi vill inte slänga ut barnet med badvattnet. Vi står fast vid demokratin och den offentliga sektorn som hörnpelare i vår välfärdsmodell.

Herr talman! Om den moderatledda regeringspolitiken får fortsätta, kommer det att uppstå en ideologisk skiljelinje under den här valperioden. Alter-

nativen i svensk politik kommer att vara marknadens väg med större orättvisor eller demokratins väg med solidaritens möjligheter. Socialdemokraterna kommer att tydligt markera solidaritetens väg, och vi kommer att skärpa debatten gentemot systemkritikerna.

Herr talman! Jag vill avsluta med att ta upp ett antal sakområden och ställa frågor till utskottsmajoriteten – om någon från regeringen hade kunnat vara här.

För det första är det frågan om köpa–sälj-system, som har kommit i gång i fem landsting och i flera kommuner.

Jag besökte Svenska Läkaresällskapets höstmöte. Där uppträdde Tomas Ihre, som är cheföverläkare på Södersjukhuset. Han var orolig över den lösning som hade börjat användas, dvs. Stockholmsmodellen, utan att det fanns några indikationer om att kvaliteten skulle upprätthållas och i övrigt veta vad som gjordes.

Jag träffade en av läkarna på Karolinska sjukhuset som arbetar inom onkologin, som Jerzy Einhorn väl känner till. Han berättade för mig att en dag kom ett antal byråkrater dit. En s.k. beställarchef kom i spetsen. Hon sade att herrarna och damerna som har ansvaret för sjukvården skulle krympa vårdutrymmet. Här skulle ett antal tjänstemän få plats och "köpa–sälja". Den här läkarens bedömning var att antalet byråkrater skulle växa i det här systemet. Det måste ju vara helt snett.

En hälsoekonom hävdade på Svenska Läkaresällskapets stämma att de övergripande ekonomiska styrsystemen inte kommer att kunna angripa grundorsakerna till kostnader och effektivitet inom sjukvården. Hans bedömning är att nationalekonomernas modeller inte kan greppa de krafter som driver fram ekonomin och kostnaderna.

Dessa krafter är – jag vet att Jerzy Einhorn och andra har fördjupat sig i de frågorna – relationen patient–doktor och den medicinsk-tekniska utvecklingen. Det är dessa krafter som driver fram kostnaderna. Hälsoekonomer skall i förtroende med sjukvårdspersonalen och professionen komma åt kostnaderna.

Jag är övertygad om att man med den ansatsen kan göra mycket för svensk hälso- och sjukvård – och det i takt med sjukvårdspersonalen.

Tomas Ihre säger också att Stockholmspolitikerna inte har vågat ta sitt ansvar. De lägger ett köpa–sälj-system ovanpå en helt felaktig sjukvårdsstruktur. Jag delar hans uppfattning. Jag har följt svensk sjukvård i 20 år. Här i Stockholm har man haft en oförmåga att ta hand om felaktigheter i sjukhusstrukturen. Det gör man inte nu heller. Men man låtsas klara det med hjälp av ett köpa–sälj-system.

Nu har det systemet införts på andra områden också. Med tanke på den oro som nu kommer fram om människor livskvalitet osv., bör regeringen diskutera en utvärdering av köpa–sälj-system i ett antal landsting och kommuner. Regeringen bör få fram ett seriöst underlag innan man springer vidare med alla hurtiga tillrop och där konsulterna tjänar stora pengar på olika köpa–sälj-modeller.

Vi borde i socialutskottet ha ett särskilt ansvar att ta till vara svenska folkets krav på kvalitet och rättvisa. Men det är dags att lugna ner sig. Det är

bra med försök, och jag är en stor påhejare av försök. Men nu är det dags att se vad det är fråga om, så att vi inte går fel.

För det andra har vi förslagen om läkemedel. Vi skall inte fatta beslut om dem i dag. Men jag vill ändå diskutera dem, eftersom vi har arbetat mycket med frågorna i socialutskottet och socialförsäkringsutskottet.

Socialutskottet och socialförsäkringsutskottet hade en gemensam hearing. Jag har upplevt ett antal hearingar. Men jag har inte upplevt någon hearing där en regeringsproposition har fått så tydligt "tummen ner".

Handikapporganisationerna hävdar att egenavgifterna och referensprissystemet är orättvisa. Svenska Läkaresällskapet och Svenska Läkarförbundet hävdar samma sak. Läkarna vill inte ha någon central lista där det åläggs dem vilka mediciner de skall skriva ut. Företrädare för industrin sade att det här är helt fel och att det är att föra in jordbruksreglering i en marknadsekonomi. De myndigheter som var representerade sade att incitamenten finns på fel ställe.

Vi bör lägga handen på hjärtat och rannsaka oss. Alla som deltog från social- och socialförsäkringsutskottet fick sig nog en allvarlig tankeställare: Är det verkligen rätt att genomföra det här förslaget?

En proposition har trots detta lagts fram, och vi skall inom kort behandla den här i riksdagen. Socialdemokraterna har skrivit ett alternativt förslag.

Jag undrar om det under denna mandatperiod finns utrymme för att ett utskott som seriöst sakgranskar en fråga – jag vill påstå att det ligger ganska litet partipolitik i det här – finner att det inte håller. Har regeringen då en sådan prestige att man inte skall kunna ta till sig sakargument och genomföra en förändring?

Jag har en fråga till oss som är ytterst ansvariga i social- och socialförsäkringsutskottet. Vad har vi för yttersta ansvar? Vad har riksdagen för yttersta integritet i sådana här sammanhang? Jag hoppas att det skall finnas en öppenhet. Det går att lägga fram ett bättre, billigare och rättvisare förslag på läkemedlens område.

Som en tredje punkt vill jag ta upp Aids-delegationen. Man har nu lagt fram ett förslag om att delegationen skall flyttas över till det nya folkhälsoinstitutet. Det skall ske från den 1 juli. Det har varit jobbigt för folkhälsoinstitutet att komma i gång. Man har fått förlängd tid, men nu skall man skynda på.

När Gertrud Sigurdsen satt i regeringen gick hon till Aids-delegationen och frågade företrädarna för alla de politiska partierna i delegationen när man skulle genomföra viktigare förändringar. Aids-delegationen har utgjort ett fint instrument. Den har självständigt och snabbt kunnat säga till regeringen vad som måste göras.

Det har blivit en förändring. Man gjorde inte som Getrud Sigurdsen. Man vände sig inte till Aids-delegationen, där man har en partiöverenskommelse om hur man skall agera. Man lade bara fram ett förslag. Reaktionen från en enig Aids-delegation är att det här inte kan vara rätt. Men nu ligger förslaget här, och vi skall troligen votera i morgon.

Det finns emellertid en öppen skrivning ifrån socialutskottets sida. Jag tolkar det så att man förstår att man bör lyssna på de kritiska rösterna och inte genomföra den här förändringen. Jag hoppas att det skall finnas en möjlighet

för regeringen att ta till sig det här och beakta den underliggande kritik som finns i socialutskottets skrivning.

För det fjärde vill jag ta upp att ett enigt socialutskott nu vänder sig till riksdagen och säger att man skall upphäva nolldirektiven till bl.a. psykiatriutredningen. Det tycker jag är utmärkt. Jag hoppas att regeringen hörsammar det här och tar reaktionerna till sig.

Det är särskilt angeläget när det gäller de psykiskt sjuka. Jag kan tillsammans med Sten Svensson i psykiatriutredningen konstatera att det rör sig om människor som är särskilt utsatta. Vi har revor i välfärden för en mycket utsatt grupp.

Psykiatriutredningen gör en syneförrättning. För varje sten vi lyfter ser vi att det inte har fungerat bra. Sverige måste ordna en psykiatri för tiden efter stängningen av mentalsjukhusen. Det gemensamma ansvaret fungerar inte. Människorna far illa. 7 000 personer som finns på institutioner saknar i dag egen bostad.

För det femte vill jag ta upp det uppmärksammade fallet med prioriteringar när det gäller för tidigt födda barn i Gävleborgs läns landsting. Det väckte berättigad kritik. Min fråga till utskottsmajoriteten och regeringen är: Skall det egentligen tillåtas att man gör enskilda prioriteringsordningar ute i landstingen som inte håller i sak? Det här är mycket allvarligt. Gävleborgs läns landsting är inte ensamt om detta.

Jag blev uppkallad till Umeå universitet där man hade tagit fram en prioriteringsmodell som liknade hälso- och sjukvården vid en lök. Längst in fanns de opererande specialiteterna. Längst ut fanns primärvård, förebyggande vård och smittskydd, och det kunde man skala bort.

Jag tror inte att den typen av hemmagjorda prioriteringar håller. Vi är ganska homogena i det här landet. Skall man ge sig in på så svåra saker som att ta på sig sådana här prioriteringar bör det ske genom att vi är överens i landet. Man bör inte hitta på sådana här hemmagjorda modeller. Jag undrar hur utskottsmajoriteten och riksdagen ser på det här. Svensk sjukvård inger inte förtroende när man förfar på detta sätt.

För det sjätte vill jag ta upp regeringens inställning till den s.k. alternativa medicinen. När Gertrud Sigurdsen satt i regeringen tog hon initiativet till att sätta till en kommitté. Den gjorde ett mycket fint arbete. Den har försökt att ta bort kvacksalveri och svartkonst och att seriöst titta på s.k. alternativ medicin som håller.

Det omfattande utredningsmaterialet finns nu på socialdepartementet. Frågan är vad som kommer att hända med det. Tänker regeringen göra någonting och återkomma till riksdagen?

I den föregående regeringens folkhälsoproposition sades att de seriösa hälsohemmen skulle legaliseras och regleras i stadgan om enskilda vårdhem. Hälsohem som arbetar med fasta och vegetarisk kost kan vara ett bra komplement för ett antal människor. När kommer regeringen att ta upp den frågan och föra den till riksdagen?

I det förslag till läkemedelslag som vi skall behandla finns inte antroposofin och verksamheten vid Vidarkliniken upptagen. Det betyder att dispensen för att hålla på med fin verksamhet – vilket Vidarkliniken gör – går ut den 31 december i år. Detta finns inte med i propositionen. Har det blivit bort-

glömt eller avser regeringen att lägga ned verksamheten vid Vidarkliniken i Södertälje? Jag utgår ifrån att det är bortglömt. I så fall bör utskottsmajoriteten studera den socialdemokratiska motionen på denna punkt, så att vi kan hjälpa antroposoferna på Vidarkliniken att fullfölja sin verksamhet.

I socialdemokratins Sverige skall det finnas plats för seriösa komplement inom alternativmedicinen. Antroposofin och terapierna vid hälsohem utgör sådana komplement. Frågan är om den borgerliga regeringen har ett snävare valfrihetsbegrepp på det här området jämfört med vad Socialdemokraterna har.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3 och 4.

Anf. 2 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag skall be att få börja mitt anförande med att instämma i vad Bo Holmberg sade om debattordningen. Jag har också uttryckt en viss förvåning över att vi som är i opposition skall behöva debattera med så många företrädare för en och samma politik, vilket jag utgår ifrån att de är.

Utskottsbetänkandet har en majoritetsskrivning som delas – förmodar jag – av samtliga talare som sedan kommer. Det skall bli intressant att se om de tycker något annat. I så fall har de åtminstone hållit tyst med det under utskottsbehandlingen.

Det här är en mycket märklig debattordning. Jag kan föreställa mig att den kan passa bra i valtider på valmöten och i valdebatter, men jag har litet svårt att se att det finns någon anledning att debattera på det här viset i kammaren.

Än mera anmärkningsvärt är att det inte finns någon representant från regeringen här. I den borgerliga regeringen finns två ministrar som är ansvariga för dessa frågor. Vi har en stor socialpolitisk debatt en gång om året i den här kammaren. Då är det mycket anmärkningsvärt att se att ministerstolarna står tomma. Om det är ett utslag av regeringens intresse för dessa frågor är det inget särskilt gott tecken. Jag vet dock inte hur man skulle kunna tolka det på något annat sätt. Jag vet i alla fall att en av ministrarna är uppsatt på listan för frågestunden som börjar kl. 14.30, så han är åtminstone fysiskt närvarande i staden. Men det kanske går att få en förklaring till det.

Jag tycker att detta är ett mycket dåligt tecken. Jag tolkar det som ett utslag av att intresset för de socialpolitiska frågorna är litet i den sittande regeringen. Eller är det så att man inte anser sig ha några lösningar på de nu existerande problemen, som är mycket stora, och att man därför inte vill vara här och debattera?

Jag tycker att den verklighetsbeskrivning som man ger uttryck för i detta betänkande stämmer dåligt med den verklighet som finns utanför det här husets väggar. Jag tänker på att man i inledningen gör en beskrivning av den generella välfärdspolitiken på så sätt att man sätter likhetstecken mellan generell välfärdspolitik och valfrihetsrevolution.

Det är åtminstone målet numera, att uppnå den generella välfärdspolitiken. Jag har svårt att se att det är särskilt verkningsfullt, om man ser sig omkring ute i kommuner och landsting och ser hur det ser ut i dag. Det är en total nedrustning på stora och viktiga områden inom vård och omsorg, lik-

som inom kultur och delvis inom utbildning – det är också allvarligt, men det är inte dessa områden vi diskuterar i denna debatt.

Vården och omsorgen är utsatta för en nedmontering, en social nedrustning som många människor i dag naturligtvis reagerar emot. De tänker nog: Var det detta de menade? Var det detta som var valfriheten? Var det så jag skulle få mer att säga till om? Var det så min personliga valfrihet skulle öka?

Många människor inser i dag att den personliga friheten har reducerats till en frihet som konsument. Detta gick också igenom i regeringsdeklarationen efter valet. Jag tror inte man hade med ordet människa, däremot fanns orden företagare och konsument. Men jag anser att människan består av mer än bara den verksamhet hon sysslar med. Den mänskliga friheten är vida större och mer omfattande. Den omfattar betydligt viktigare värden än bara mitt värde som konsument. Men det är just som konsumenter vi människor skall uppträda inom vården och omsorgen. Det innebär för väldigt många av oss en reducering av den personliga friheten, och våra möjligheter att skapa oss ett värdigt och bra liv. Framför allt gäller detta svaga grupper i samhället, barn, gamla, människor med sociala och psykiska problem, som har svårt att göra sina röster hörda som medvetna och konsumentupplysta människor.

Det är en sorglig utveckling. Den går dessutom hand i hand med en ökande arbetslöshet. Arbetslösheten är det största problemet för utvecklingen inom hälsovården och det socialpolitiska området. Den största faran för hälsoläget i ett land är arbetslösheten. Det finns verkliga exempel på det. Det finns vetenskapligt beskrivet. Överallt finns det faktum dokumenterat att den största anledningen till ohälsa och social ofärd i ett land är arbetslösheten.

Majoriteten i betänkandet skriver att nog är arbetslösheten ett problem, men det är Socialdemokraternas fel. Sedan säger man inget mer om det. Man skyller på den föregående, socialdemokratiska regeringen. Det kan man väl i och för sig göra, tycker jag. Det har jag också gjort och det gjorde jag under det socialdemokratiska regeringsinnehavet, och med rätta. Jag tyckte inte det fördes någon bra politik då heller, men den nya regeringen har satt sig i sinnet att föra en bättre politik. Den skulle ju se till att alla skulle få det så väldigt bra. Därför borde man kunna ha någonting mer att säga om vår tids största sociala problem och folkhälsoproblem, nämligen arbetslösheten. Men man nöjer sig med att säga att det har vi inget ansvar för, det är den föregående regeringens område.

Den svenska sjukvården av i dag beskrivs i detta betänkande som centralplanering, tröghet och byråkrati. Det låter inte särskilt roligt, men hur ser det ut i dag? Är verkligen detta utmärkande för den svenska sjukvården i dag?

Jag vill påstå att sedan den borgerliga regeringen kom till makten har på många håll och i många landsting i stället utbrutit rena rama Vilda Västern, både inom sjukvården och inom den sociala omsorgens sfär. Detta har skett som ett resultat av något som man kallar en valfrihetsrevolution, men som jag menar är en ren och skär privatisering och en mängd utbud där man saknar kvalitetskontroller, saknar garantier för vad man skall få.

Detta har nyligen beskrivits i massmedia. Det går inte att tillbakavisa och säga att det inte är sant. Det råder en Vilda Västern-stämning inom sjukvår-

den och den sociala omsorgen inom kommunerna. Det finns en förhärskande köp- och säljmentalitet som inte sätter människors behov i centrum.

Några saker är utmärkande för den borgerliga politikens syn på dessa frågor. Det är en övertro på marknadsekonomin och en privatisering till varje pris. Det är en likgiltighet och passivitet inför stora sociala problem, i första hand då den växande arbetslösheten. Det är en fientlighet mot förebyggande verksamhet och det är en individualisering av ohälsa och social ofärd. Det är en systematisk försvagning av fackföreningsrörelsen och arbetsmiljöarbetet. Det skall vara skattesänkningar och social nedrustning på de svagas bekostnad. Det skall vara en EG-anpassning på alla nivåer, även inom den offentliga sektorn.

Detta uppträdande är faktiskt av ett annat slag än vad den borgerlighet uppvisade som trädde i regeringsställning på 1970-talet. Då var man angelägen om att slå vakt om den svenska modellen: en stark offentlig sektor och en politik för full sysselsättning. Nu uppträder man med en ökad reaktionär självmedvetenhet och uttrycker öppet sitt förakt för kollektiva lösningar på sociala och mänskliga problem.

Den borgerliga socialpolitiken utmärks i dag av en närmast religiös övertro på marknadsekonomin. Med en marxistisk terminologi skulle man kunna tala om varufetischismens intåg på bred front inom samhällets vård- och omsorgssektor.

Man inför olika modeller som innebär att sjukvården delas in i köpare och säljare. Blir du sjuk är du en vårdkonsument. Sjukhuset har förvandlats till en produktionsenhet.

I Stockholms län har man infört någonting som man kallar DRG-systemet: Varje behandlingsinsats och sjukdom åsätts ett pris. Din blindtarm är värd omkring 12 000 kr. – förutsatt att den är inflammerad förstås. Din gallblåsa är värd omkring 16 000 kr.

Att byta levern är väldigt dyrt. Det kostar ungefär en halv miljon kronor. Därför kan man kanske misstänka att operationer förbehålls överklassalkoholister som nyttjat dyrbara och därmed högt beskattade drycker att förstöra sina leverceller med.

Nästa steg skall bli att införa DRG-systemet inom psykiatrin. Nu skall alltså själen också få sitt pris. Kanske kommer en svart själ att värderas högre än en röd? Om det vet vi ännu ingenting. Däremot kan vi lugnt förutsätta att det blir betydligt lukrativare att sysselsätta sig med att bota mänsklig olycka med piller och elström än med långvariga samtal och medkänsla.

Marknadsstyrd vård och omsorg är idealisk för den som vill frikoppla ohälsan från sitt sociala och mänskliga innehåll. Det är drömmen om vårdkonsumenten som drabbas av sjukdom på grund av ett olyckligt öde och köper boten på en marknad.

Den marknadsstyrda vården är också idealisk för den som vill tjäna snabba pengar på att operera fler patienter per tidsenhet, vilket naturligtvis underlättas av att metoderna för kvalitetskontroll är dåligt utvecklade. Resultatet av en slarvig operation visar sig oftast inte förrän flera år efteråt, vilket onekligen försvårar konsumentens möjligheter.

Vänsterpartiets förslag i bl.a. Stockholms läns landsting om en oberoende

patientombudsman har viftats bort som ett utslag av byråkratiskt planhushållningstänkande.

Den marknadsstyrda vården är däremot ett väldigt dåligt instrument för den som vill styra vårdens resurser till de grupper som har de största vårdbehoven och de största svårigheterna att göra sina behov gällande. Jag tänker på barn, gamla, långvarigt psykiskt sjuka och människor med missbruksproblem.

Mot denna dogmatiska marknadsstyrning vill vi inom Vänsterpartiet ställa en planering som utgår ifrån människors behov och styrs av människors aktiva, demokratiska inflytande i former som vi hela tiden är beredda att utveckla.

När vi kommer till en socialbyrå, en vårdcentral eller ett sjukhus vill vi mötas av ett leende som sammanhänger med att vi är medmänniskor, och en serviceanda som har sin grund i att personalen trivs med sitt jobb. Vi vill inte mötas av det flin som lärts in på försäljnings- och managementkurser och som vi känner igen från hamburgerbarer och dammsugarförsäljare.

En bra och planerad hushållning kan aldrig bli omodern. Tvärtom är den en nödvändighet om vi skall kunna hushålla med våra resurser och jobba för ett samhälle där vi värnar om allas hälsa, där alla har ett inflytande och rätt till arbete, kultur och ett rikt liv.

Detta tycker jag borde vara också regeringens inställning till vård- och omsorgsfrågor. Jag tror inte på idén om att varumarknadens principer kan införas på mänsklig omsorg och omvårdnad. Vi är inte varor och enheter som kan flyttas hit och dit och som med olika ekonomiska modeller kan förmås att vara effektiva. Människan är inte lönsam. Det är inte vår uppgift här i världen att till vilket pris som helst och i första hand utgöra en lönsam enhet. Människans uppgift är att leva sitt liv. Allas vår uppgift är att se till att alla människor kan leva ett värdigt liv och få tillgång till den generella välfärd som vi alla skall ta ansvar för att den finns på plats för den som behöver det, oavsett hur tjock plånbok hon eller han har.

Med det, herr talman, ställer jag mig bakom allt som är skrivet i den meningsyttring som är fogad till betänkandet. Jag vill yrka bifall till de delar som avser mom. 22–26, 60, 64–66, 95, 114, 115, 117 och 120–122. En del av dessa moment berör frågor som mina kolleger senare kommer att ta upp, bl.a. en del som Bo Holmberg tog upp om Aids-delegationen och liknande. Också familjepolitiken kommer att beröras av andra riksdagsledamöter.

Anf. 3 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Bo Holmberg inledde med att ifrågasätta debattordningen. Vi har inom socialutskottet kommit fram till att i stället för att komma till kammaren vid ett flertal tidpunkter med korta betänkanden på olika delområden och på detta sätt stycka sönder ett så här stort betänkande som vi behandlar i dag, har vi velat samla allt och därigenom spara väsentliga delar av kammarens tid och få en rejäl socialpolitisk debatt. Vi vill därigenom också markera prioriteringen av de sociala frågorna i politiken och lyfta fram dem.

När man lyssnar på Bo Holmberg och Gudrun Schyman undrar man varför de vill utestänga övriga partier i majoriteten från att delta i debatten. Vi var ju också överens om att samtliga partier skulle kunna delta när vi skulle

diskutera de allmänna riktlinjerna en gång om året. Jag är därför mycket frågande över den kritiken.

Ni ville själva dela upp oppositionen på flera talare. Det är väl naturligt att samma uppdelning kan ske inom majoriteten. Dessutom bör varje riksdagsparti kunna delta i en sådan omfattande debatt.

När vi kommer till andra frågor, som föranleder kortare betänkanden, skall vi självfallet leva upp till de överenskommelser som finns mellan partierna om att ha endast en förträdare för majoriteten. Men just vid det här tillfället och inför denna stora debatt var vi faktiskt överens om att samtliga partier skulle kunna vara med.

Bo Holmberg undrar om vi står för olika delar av regeringsförklaringen, som skulle vara våra hjärtefrågor. Han försökte överföra resonemanget också till betänkandet.

Så är naturligtvis inte fallet. Samtliga regeringspartier står självfallet bakom alla formuleringar som finns i regeringsförklaringen. På samma sätt förhåller det sig med betänkandetexten.

Bo Holmberg kan börja läsa på s. 15 i betänkandet. Där instämmer vi i regeringsförklaringen på hela det sociala området.

Sedan ondgjorde sig Bo Holmberg över tillsättandet av alkoholkommissionen. Då frågar sig vän av ordning: Vad använde ni regeringsmakten till? Vilka åtgärder och initiativ tog ni? Nu beklagar ni er över sakernas tillstånd, men nu är i varje fall en utredning tillsatt, och arbetet har igångsatts. Men ni gjorde uppenbarligen ingenting, eftersom ni nu klagar på den här åtgärden.

Herr talman! En av de allra viktigaste uppgifterna under 1900-talet är att avreglera den i dag monopoliserade sociala tjänstesektorn. Det vill vi göra med utgångspunkt i ett system med gemensam finansiering. Vi vill låta pengarna i stor utsträckning följa de val som den enskilde träffar. Därmed kombineras marknadens fördelar med det gemensamma ansvarets rättvisa.

Detta innebär, som också sägs i regeringsförklaringen, en valfrihetsrevolution i välfärdspolitiken, och det ger helt nya möjligheter såväl för dem som arbetar inom vård, omsorg och utbildning som för dem som är beroende av dessa tjänster. Dessutom leder detta till ökad konkurrens och till ett bättre utnyttjande av resurserna och därmed i sin tur till att köer och brister i dagens system kan angripas. Svenska folket har i valet gett oss mandat att inleda den här förändringen inom alla välfärdens områden. Socialdemokraterna har däremot inte fått något mandat att fullfölja sin tredje vägens politik, den politik som har lett fram till det arbetslöshetens stålbad som Kjell-Olof Feldt på mycket tidigt stadium varnade för.

Vi är övertygade om att en välfärdspolitik med denna inriktning kommer att ge en bättre service för alla och envar. I regeringsförklaringen hette det bl.a.:

"Familjepolitiken skall underlätta för föräldrarna att själv välja den vård och fostran av barnen och den arbetsfördelning som passar bäst. Det innebär att familjepolitiken skall främja både valfrihet och jämställdhet..."

Dessa två meningar är oerhört centrala utifrån ett moderat men också från ett allmänborgerligt perspektiv. Den borgerliga regeringen har nu möjlighet och mandat att en gång för alla bryta med den socialiserade barnomsorgen,

som bygger på Myrdals tes om att barnuppfostran är något alldeles för viktigt för att överlämnas till föräldrarna.

Formuleringarna innebär att statsbidragen, som tidigare bara gått till den barnomsorg som statsmakten ansett vara bäst, nu i stället neutraliseras och kan ges till alla former av alternativ som uppfyller grundläggande kvalitetskrav.

Det är en grov missuppfattning att det är lönsamt för samhället att underlätta för småbarnsföräldrar att förvärvsarbeta. Eftersom en daghemsplats i genomsnitt nu kostar nära 80 000 kr. om året, måste en förvärvsarbetande småbarnsförälder tjäna in så mycket extra utöver de skatter som varje inkomsttagare betalar. Det kan förekomma blott i ett fåtal fall, då småbarnsföräldern tjänar så mycket.

Det är nu inte lönsamhetskravet som avgör om vi skall underlätta för småbarnsföräldrar att förvärvsarbeta. Det avgörande är kravet på valfrihet, att småbarnsföräldrar skall ges möjlighet att välja mellan förvärvsarbete eller arbete i det egna hemmet.

För att underlätta ett sådant val har regeringen i regeringsförklaringen slagit fast "att någon form av vårdnadsersättning skall introduceras under mandatperioden".

Vi vet från flera opinionsundersökningar att en stor majoritet av småbarnsföräldrarna skulle vilja vara hemma med sina barn de första två–tre åren om de hade råd med detta. Får de utöver ett vårdnadsbidrag också göra avdrag för kostnader i samband med vården av barn i det egna hemmet ökar naturligtvis möjligheterna för småbarnsföräldrarna att själva vårda sina egna barn. Det är också en myndighetsförklaring av föräldrarna.

Om man menar allvar med verklig valfrihet, varför skall då vissa politiker i förväg klandra den enskildes val? Var och en måste ju kunna göra sitt fria val oavsett vad vederbörande politiker har för värderingar. De som delar oppositionens värderingar skall naturligtvis ges förutsättningar att göra sitt personliga val, men de som har andra värderingar skall ha förutsättningar att göra sitt annorlunda val. Det är först då man skapar en rejäl innebörd i begreppet valfrihet. Samhället skall vara till för alla, oavsett om man delar Bo Holmbergs eller Gudrun Schymans värderingar eller om man instämmer i de annorlunda önskemål som andra medborgare har gett uttryck för, inte minst i det senaste valet. Det skall vara såväl praktiskt som ekonomiskt möjligt för föräldrarna att välja den omsorgsform som de vet passar de egna barnen bäst.

Det är min bestämda uppfattning att den borgerliga trepartimotionen från januari 1991, som bl.a. talar om vårdnadsbidrag och utveckling av alternativ, till alla delar blir verklighet och att regeringen i den till hösten aviserade barnomsorgspropositionen fullföljer de nödvändiga familjepolitiska reformerna.

Det finns många goda sidor inom vård och omsorg, och vi har till uppgift att värna och vidareutveckla dessa. Men, Bo Holmberg, vi har också en skyldighet att rätta till det som gått snett. Observera att jag pekar på att det finns goda sidor och att det finns dåliga sidor. Den generalisering som oppositionen skyller regeringspartierna för och som Bo Holmberg här gjorde sig till

tolk för är mycket vilseledande och felaktig. Vi understryker vikten av att utveckla det som är bra och rätta till det som har gått snett.

Operationsköerna och det stora antalet färdigbehandlade åldringar som ligger kvar på akutsjukhusen är ett par av de största problemen i svensk sjukvård. Dessa förhållanden är inte bra för de gamla. Det är dessutom extremt dyrt, och det blockerar mängder av operationer. Nedläggningen av ålderdomshem och sjukhem måste upphöra och resurser användas till att få bort köer och patienter i korridorer samt till att åstadkomma tidiga utskrivningar.

Alla märker och oroas av bristen på institutioner, från servicehus och ålderdomshem till sjukhem och sjukhus. Så har det blivit som en följd av modeflugan att riva institutionerna. Bo Holmberg borde rimligen vara medveten om den kritik vi under ett flertal år från de borgerliga partiernas sida har riktat mot den socialdemokratiska politik som fördes tidigare beträffande ålderdomshemmen.

Alternativen till institutionerna måste vara utvecklade och finnas tillgängliga om en avinstitutionalisering skall vara möjlig att genomföra. Vi har, som Bo Holmberg också noterade alldeles nyss, en motsvarande utveckling för de psykiskt störda. Flera tusen personer har ingen bostad att återvända till efter sjukhusvården, och hemtjänsten klarar inte av att ge tillräckligt stöd. Vi är ense om att förhållandena är sådana som jag nyss har beskrivit.

Det är ingalunda så att personalen bär någon skuld till vårdkrisen. Det är tvärtom så, att vårdsystemet inte på bästa sätt tar vara på det kunnande, den kreativitet och det ansvarstagande som finns hos personalen.

Rätten att välja är fundamental. Ofta är det personliga valet det viktigaste, t.ex. när det gäller att välja sin egen läkare eller distriktssköterska eller att kunna påverka valet av hemsamarit. Det är viktigt att kunna välja någon man känner förtroende för. Även valet av boende -och serviceform, som sjukhem, sjukhus, ålderdomshem och gruppboende, är viktigt.

Människor skall kunna påverka hela sin livsmiljö och vårdinriktningen i betydligt större utsträckning än vad som har varit möjligt hittills.

Även svårt sjuka och handikappade måste få bestämma över sin vardag genom att på lika villkor få välja mellan olika former av service, vård och boende. Så långt detta är ekonomiskt och praktiskt möjligt måste de mest vårdbehövande också få behålla ett eget hem i äldrevården – även sedan man flyttat till institution.

För många åldersdementa kan dagvård eller gruppboende vara den idealiska lösningen. Det är sålunda angeläget att alternativen blir fler och att möjligheterna till dagvård och gruppboende ökar.

Alternativ äldreomsorg och äldrevård som uppfyller rimliga kvalitetskrav skall ges rätt till samma stöd från det allmänna som motsvarande offentligt bedrivna verksamhet.

Utgångspunkten för vår politik är att ansvaret skall läggas så nära den enskilda människan som möjligt.

Vård och omsorg måste kunna bedrivas av många olika vårdgivare genom att enskild och offentlig verksamhet får komplettera varandra i ett konkurrensförhållande. Alla huvudmän måste ges möjlighet att bedriva sin verksamhet på likvärdiga och rättvisa ekonomiska villkor. Då kan alla goda krafter tas till vara. Patienternas behov och önskemål fäller avgörandet. Denna

mångfald, som vi vill uppnå med vår politik, stimulerar kvaliteten och valfriheten.

Jobben försvinner inte med de förändringar som vi vill genomföra, men arbetsuppgifterna kan bli mer intressanta och personalen kan också få möjlighet att välja den arbetsgivare som man önskar arbeta hos. I sin tur leder detta till bättre löne- och anställningsvillkor. Nyföretagande och nyetablering ger dynamik och utvecklingskraft också åt vård och omsorg.

Det är vår grundläggande uppfattning att inriktningen på socialpolitiken måste vara att skilja mellan finansiering och produktion av sociala tjänster. En gemensam och solidarisk finansiering av vård och omsorg behöver inte förenas med offentliga monopol på produktionen av dessa tjänster. Tvärtom bör enskilda och offentliga alternativ få konkurrera på lika ekonomiska villkor.

Det är mot den bakgrunden som vi hälsar med tillfredsställelse att regeringen nu omsätter vad som har sagts i regeringsförklaringen, vilket man har gjort beträffande en rad utredningar, bl.a. utredningen om hälso- och sjukvårdens organisation och finansiering.

Om inte skattemedel, som i dag ensidigt används för att subventionera offentlig verksamhet, kommer motsvarande verksamhet i enskild regi till del, blir det nära nog omöjligt för alternativen att utvecklas. I praktiken innebär gällande statsbidragsregler på flera områden att det bara är människor med pengar som kan utnyttja enskilda alternativ.

Skall en reell valfrihet skapas måste dessa regler ändras. Det handlar om att anpassa vård och omsorg till de enskilda individerna och att ge alla möjlighet till trygg och bra vård och omsorg utifrån deras egna, personliga val. Valfrihetsprincipen bör därför skrivas in i såväl socialtjänstlagen som hälso- och sjukvårdslagen.

Jag ber, herr talman, med det anförda att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 4 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja säga till Sten Svensson att min – och jag antar Bo Holmbergs – kritik mot debattordningen inte handlar om att utestänga någon från att tala. Men det finns ju en majoritetsskrivning i betänkandet, som samtliga av de borgerliga partierna står bakom, och då undrar jag varför samtliga skall gå upp och tala för samma vara – det kanske är ett utslag av valfrihet. Ni företräder ju en regeringspolitik, och den kan ni väl ta ansvar för en och en – det är inte nödvändigt att alla gör det. Eller skall bristen på minister i kammaren kompenseras med så många ledamöter? Det kanske är den överenskommelse ni har. Det handlar naturligtvis inte om att förvägra någon att tala, men vi brukar säga att vi skall vara effektiva i den offentliga förvaltningen. Det här är en del av den.

Jag vill beröra det faktum att Sten Svensson tog upp barnomsorgen – som det väl blir en mer utförlig debatt om senare. Eftersom jag är så djupt oense med Sten Svensson vill jag säga någonting om detta. Den valfrihet som ni talar om att vårdnadsersättningen skulle innebära är verkligen en valfrihet med mycket stora begränsningar. Jag vet inte vad ni har kommit överens om beträffande nivån på vårdnadsbidraget. Jag har hört allt från 18 000 kr. upp

till 40 000 kr. per barn och år. Vem kan leva på det? Vem har möjlighet att finansiera sin vardag med de pengarna? Vad gäller kvinnor, måste de i så fall leva tillsammans med män som har en rejäl inkomst.

Detta är en hemmafrupeng, eller en ersättning för "vård av frisk man i hemmet" – det är en bättre varubeteckning för vad det här bidraget egentligen handlar om. Det är någonting som är mycket populärt i breda kretsar, inte minst längre ned på kontinenten. Jag tycker att det är fullständigt barockt. Det är åtskilliga steg tillbaka i utvecklingen, och det skapar inte någon reell valfrihet.

Det är också cyniskt att sätta rätten att välja som det fundamentala i livet. Den fundamentala rättigheten är väl ändå att kunna leva ett anständigt liv, ett värdigt liv, att vara tillförsäkrad det på olika sätt. Det skall vi hjälpas åt att se till att alla är. Om Sten Svensson med den här fundamentala valfriheten menar att människor skall kunna välja olika lösningar, olika kvaliteter och olika nivåer, ungefär som det moderata ungdomsförbundet menar, kan jag förstå innebörden. Men säg det då, att det skall vara skillnad i kvalitet och utbud, att skillnaden 1–10, som vi kanske har i Sverige i dag, är för liten och att den skall vara 1–100 eller 1–1 000! Om det är det differentierade samhället som Moderaterna vill införa, säg det då klart och tydligt, och tala inte om en allmän valfrihetsrevolution! Det gör man på bekostnad av så många andra grupper i samhället i dag, som alltså får sin frihet ytterligt begränsad, genom att det inte finns arbete, barnomsorg, osv.

Anf. 5 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Beträffande debattordningen, sade Gudrun Schyman själv i sitt anförande att hon hänvisade till kolleger som skulle komma upp senare i debatten. Det är samma sak här, dvs. att flera kan tala som företräder samma politik. Är det inte bättre att lyssna till den samstämmighet som vi ger uttryck för i debatten, analogt med den samstämmighet som finns i betänkandet och som kom till uttryck, som jag sade i mitt anförande, i regeringsförklaringen?

När det sedan gäller barnomsorgen vill vi rätta till den orättvisa som finns i dag. Den som inte får möjlighet att utnyttja en plats i den kommunala barnomsorgen får ju inte del av det statliga stödet, eftersom det lämnas ensidigt. Med den omfördelning vi gör skapar vi förutsättningar för alla former att kunna göra sig gällande och skapar då också den reella förutsättningen för familjerna att göra sina egna personliga val, utifrån den kunskap som föräldrarna själva har om vad som är bäst för de egna barnen.

Anf. 6 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! De kolleger till mig som kommer upp senare i debatten skall diskutera andra avsnitt i detta betänkande, dvs. sjukvården, aidspolitiken, barnomsorgen, osv. Det avsnitt som den här debatten handlar om är ju de allmänna politiska riktlinjerna och de stora dragen. Det var där som jag menade att det verkar obehövligt att så många skall säga samma sak – vilket jag antar att ni skall göra.

Att rätta till de orättvisor som finns i dag är en mycket hedervärd ambition, men det gör man bevisligen inte genom att införa ett vårdnadsbidrag.

Den största orättvisan i dag är att det inte finns barnomsorg till alla som uppenbarligen vill ha det, att man har begränsat tillgängligheten i barnomsorgen så till den milda grad, genom att minska öppettiderna, genom att försämra kvaliteten och genom att drastiskt öka avgifterna.

Vem skall finansiera vårdnadsbidraget? På vems bekostnad införs det? Jo, det har förts diskussioner om föräldraförsäkring, höjda avgifter, osv. Det är väl inte att öka utbudet. Man kan inte få någon valfrihet förrän alla som vill ha barnomsorg också kan tillförsäkras det, med en god kvalitet och till en rimlig kostnad. Då först kan man börja diskutera något annat. Om det skall vara en reell valfrihet för människor att stanna hemma i två år med sina barn, måste det vara med en lön att leva på, Sten Svensson, annars är det ingen reell valfrihet. Vem skall betala det?

Dessutom är den kommunala barnomsorgen samhällsekonomiskt lönsam; den går runt av sig själv. Det har utredning efter utredning visat. T.o.m. den folkpartistiske socialministern instämmer numera i detta.

Anf. 7 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! De allmänna riktlinjerna täcker ju hela det socialpolitiska fältet. Det går inte att med ett enda anförande täcka alla detaljer på det området, utan det kan vara rimligt att man delar upp det. När vi hade överläggningar internt inom socialutskottet var vi faktiskt överens om att vi i den här delen kunde tänka oss att samtliga partier deltog. Jag vill bara påminna om att det vid den tidpunkten inte restes några invändningar vare sig från Gudrun Schymans eller från Bo Holmbergs sida.

När det gäller barnomsorgen är det viktigt att man skapar sådana förutsättningar att olika alternativ kan utvecklas. Då ökar också utbudet. Sedan är det upp till föräldrarna att avgöra vilka som skall få betjäna dem och ge dem service. De som har god kvalitet och ger bra service får också många kunder. De som inte lever upp till detta får inte några kunder. Så kommer det att fungera.

Men vi har inte den situationen i dag, med den monopolställning som finns för den kommunala barnomsorgen. De olika utbuden får inte möjlighet att bli jämförda med varandra på rättvisa och lika villkor. Föräldrarna får då inte möjlighet att välja den form som de själva allra helst vill ha.

Jag kan förstå att Gudrun Schyman med sina värderingar tycker att föräldrarna bara skall välja en viss form, som Gudrun Schyman tycker är vettig. Men det finns människor med helt andra värderingar som säkert kommer att bli nöjda med att kunna göra ett annat val, eftersom de har helt andra värderingar av vad som är bäst för de egna barnen.

Andre vice talmannen anmälde att Gudrun Schyman anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 8 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Sten Svensson tillskriver socialdemokratin och svensk lagstiftning uppfattningen, att barnen är så viktiga att föräldrarna inte kan ta ansvar för barnuppfostran. Det tycker jag gränsar till oförskämdhet, både mot svensk lagstiftning och mot socialdemokratin. Svensk lagstiftning lägger

ansvaret för barnens uppfostran på föräldrarna. Socialdemokratin har varit med och drivit fram den lagstiftningen.

Sten Svensson sade att regeringen talar med *en* tunga. Jag ställde i en interpellationsdebatt följande fråga till socialministern: Anser socialministern att man skall fullfölja finansplanens nedskärningar gentemot kommuner och landsting efter 1993? Bengt Westerberg svarade: Jag har inte den uppfattningen.

Eftersom regeringen har en uppfattning i finansplanen och socialministern här i kammaren har sagt någonting annat vill jag nu fråga Sten Svensson: Vad gäller? Vad säger den gemensamma tungan, vad är det gemensamma budskapet? Och vad anser Sten Svensson själv?

Jag vill vidare illustrera den förenklade valfrihet som Moderaterna vill införa – att ställa individer mot kollektivet. Det är en konstlad motsättning. Historien har lärt oss att den enskildes valfrihet aldrig kan ställas mot det gemensamma bästa – det är hela tiden fråga om en avvägning.

Nu inför Moderaterna ett husläkarsystem i Stockholm. Hittills har stockholmarna haft möjlighet att gå till vilken vårdcentral de vill eller åka direkt till sjukhuset om de vill. Med det nya husläkarsystemet måste de gå till det område där husläkaren är och får inte åka till ett sjukhus. Vad anser Moderaterna om den typen av inskränkningar i valfriheten?

SCB har gjort en undersökning, och den bekräftar inte att majoriteten av kvinnorna vill vara hemma, som Sten Svensson säger. 85 % ville vara ute och arbeta.

Jag tror att många svenska kvinnor i valrörelsen uppfattade budskapet från framför allt Moderaterna, Centern och kds så, att man skulle ha de pengar i form av statsbidrag och skatt som kommuner och landsting betalar till barnomsorg, och sedan skulle man som grädde på moset få ett vårdnadsbidrag.

Nu vet vi inte vad som kommer ut av de olika valtalen; vi har ju ännu inte sett något förslag. Men inte tror jag att kvinnorna tänkte sig att man skulle norpa från det befintliga systemet.

Anf. 9 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Som svar kan jag hänvisa till att de borgerliga regeringspartierna nyligen bekräftade sin ståndpunkt i den frågan när man här i kammaren enhälligt röstade för den finansplan som den borgerliga regeringen har lagt fram.

Det är nödvändigt att den ekonomiska politiken fullföljs, så att vi får förutsättningar att skapa tillväxt i ekonomin. Det är endast genom den uppläggningen som vi får möjligheter att klara de stora åtaganden som ligger framför oss, exempelvis inom äldrevården. Vi vet att antalet äldre kommer att öka mycket kraftigt, särskilt i grupperna över 80 år. Det kommer att kräva resurser som i dag inte finns. De måste skapas med en ekonomisk politik som ger tillväxt i ekonomin, och då måste finans- och skattepolitiken läggas om, så att näringslivet, som skall producera nya resurser och bära upp och försörja den offentliga verksamheten, får förutsättningar att klara sin uppgift. Alternativet är att investeringarna kommer att ske utomlands. Då ökar arbetslösheten här hemma ännu mer.

Vad är det för fel, Bo Holmberg, på den uppfattning som vi ger uttryck för och som går ut på att de människor som vill välja en viss form av ett socialt utbud – det behöver inte gälla enbart barnomsorg; det kan gälla också hälso- och sjukvård och äldreomsorg – också skall få göra det? Varför skall man inte kunna få välja det man själv vill ha?

Bo Holmberg säger att då kanske man gör ett dåligt val. Men den bedömningen får vi lov att överlåta till individerna att själva göra och ta ansvar för. Har man efter lugn och samvetsgrann prövning kommit fram till vad man anser vara det bästa för de egna barnen – varför skall man då inte kunna få välja den barnomsorgsformen?

Sedan får valen visa hur mycket som bör kunna tas fram på utbudssidan. Där kan man kanske inte i någon större utsträckning luta sig mot någon statistik, utan det är efterfrågan som avgör det. Finns det ingen efterfrågan kommer det inte heller att vara möjligt för de olika alternativen att finnas kvar.

Sedan har vi i vårt land kommunal självstyrelse, i både kommuner och landsting. De har möjligheter att göra sina egna prioriteringar. Med den omläggning av statsbidragsreglerna som kommer att ingå i KEK-förslaget, som läggs fram i samband med kompletteringspropositionen, får de större förutsättningar att göra sina egna val. Sedan är det naturligtvis viktigt att vi strävar efter att säkra kvaliteten.

Anf. 10 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Jag kan inte uppfatta Sten Svenssons uttalanden på annat sätt än så, att han har en annan uppfattning än landets socialminister om hur man skall hantera ekonomin gentemot våra kommuner och landsting. Jag uppfattar Sten Svensson så, att finansplanens riktlinjer skall gälla, och dem tog Bengt Westerberg avstånd från när det gällde 1994 och 1995. Klarare än så kan väl inte budskapet om att ni talar med *en* tunga vederläggas.

Låt mig sedan gratulera Sten Svensson och moderaterna till framgångar hittills. Jag tycker att det är ni som har haft taktpinnen. Ni har bestämt marschriktningen, ni har bestämt tonläget. Jag vill beklaga solidariteten om detta skall fortsätta. Skall man genomföra finansplanen med dess jättestora förändringar är det ungefär som att skicka fram den skånska brigaden mot solidariteten och dem som bäst behöver samhället. Vi får se hur det blir på den punkten.

Det är märkligt, Sten Svensson, att ni talar om avmonopolisering när det gäller demokratin. Att folk går och röstar i ett demokratiskt system kallar ni för monopol! Det tror jag att ni gör för att bereda marken för privatiseringar.

Samma sak är det när ni talar om kris. Jag anser inte att vi har någon sjukvårdskris i Sverige. Ni talar om det för att bereda marken för privatiseringar. Jag undrar vilket som egentligen är Sten Svenssons modelland för välfärd, eftersom Sverige inte duger. Vilket land är er förebild?

Anf. 11 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Det finns ingen kris, säger Bo Holmberg. Men alldeles nyss hörde vi Bo Holmberg i sitt anförande tala om de psykiskt störda. Jag har samma uppfattning. Vi har i vår utredning lyft på de olika stenarna och sett

vad som finns därunder: stora brister som vi måste rätta till, stora problem som vi måste lösa.

Det finns problem också inom äldreomsorgen, det finns problem inom hälso- och sjukvården. Jag undrar vad de enskilda människor som upplever de här problemen tänker och tycker om den generalisering som Bo Holmberg gjorde nyss i sin replik, då han sade att det inte finns sådana problem.

Jag har i mitt anförande noga understrukit att våra välfärdssystem har många goda sidor som vi skall värna. Vi skall vidareutveckla och förbättra systemen. Men vi är skyldiga att rätta till det som har gått snett – vi skall göra både/och. Det är inriktningen på vår politik, som skall leda till att vi skapar förutsättningar för fler att vara med och ge service och öka utbudet, att vi skapar förutsättningar för en ökad valfrihet, så att människorna själva kan få välja det de innerst inne helst vill ha när det gäller vård och omsorg.

Anf. 12 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Först vill jag instämma i vad Sten Svensson har sagt, nämligen att vi har gjort upp om en debattordning som innebär att alla partier skall få delta i diskussionen. Jag tycker att det är nästan genant att höra Bo Holmberg och Gudrun Schyman framföra synpunkten att de övriga borgerliga partierna inte skulle få delta i den enda generaldebatt vi har om socialpolitikens mål och inriktning. Det är inte värdigt ett demokratiskt samhälle.

Människans åldrar och livets skiften har alltid inneburit förändringar och växlingar. Födelse, barndom, ungdom, vuxenliv, ålderdom och död utgör stegen på livets trappa. Därför blir livsloppets sociala utmaningar en del av det politiska beslutsfattandet, något som till stor del omfattas av förslag och åtgärder som rör just socialutskottets arbetsområde och det betänkande som vi i dag behandlar.

Vi är många som i skilda sammanhang sett olika varianter av gamla målningar och broderier som föreställer ålderstrappan. I dag kan vi betrakta denna ålderstrappa som en idealiserad bild av det goda livet i det gamla bondesamhället. Vi vet dock alltför väl att det var få som nådde exempelvis livets höjdpunkt vid 50 års ålder och att ännu färre levde till hundraårsdagen. I dag är det inte alltför sällsynt.

Vi känner också alltför väl till de slitsamma villkor som människorna, särskilt kvinnorna, hade att brottas med förr – stora barnkullar och hög barnadödlighet. De gamla hade sin plats på undantaget – i bästa fall med fri vedbrand. Vad det är vet Bo Holmberg. Det är inte alltför länge sedan – visst minns vi?

Dock finns det många som önskar se livet insatt i dessa föreställningsramar – ålderstrappans mer idealiserade bild med livet indelat i födelse, barnaår, ungdomsår med skola, familjebildning, förvärvsarbete samt pensionering med åldrande fram till döden, som ett självklart och inrutat mönster.

Vårt samhälles institutioner – skolan, barnomsorgen, arbetslivets organisering – fungerar i huvudsak också utifrån samma föreställning. Gränserna i dagens moderna samhälle är dock mer flytande än någonsin. Och alla ställer vi krav på samhällets institutioner för våra enskilda behov vid olika tidpunkter i vårt liv. Det mesta skall räcka till allt. Men frågorna hopar sig inför kra-

ven: Hur mycket kan vi påverka vårt eget livsprojekt, och hur mycket är vi beredda att ställa upp solidariskt för varandra?

Hur våra liv gestaltas bestämmer vi själva som enskilda och självständiga individer, anser jag. Politiska beslut och offentliga åtgärder kan aldrig ge livet mening eller innehåll. De utgör däremot viktiga villkor för att vi som individer kan växa och utvecklas – villkor som just uppstår genom politiska avgöranden.

Därför är de grundvärderingar som genomsyrar de gemensamma insatser som formas i politiska församlingar – t.ex. här i riksdagen i dag, eller i morgon – av stor betydelse för den enskilde individens möjligheter att forma sitt eget liv.

"Staten måste ha det yttersta ansvaret för att alla medborgare ges en grundläggande trygghet vid arbetslöshet, sjukdom, ålderdom och handikapp." Detta har regeringen slagit fast i sin deklaration vid maktskiftet i oktober. Det är faktiskt inte nästan ett år sedan den nya regeringen tillträdde, utan det är bara drygt ett halvår sedan det skedde.

Vidare sägs det i regeringsdeklarationen: "Dessa insatser måste även i framtiden till den alldeles övervägande delen finansieras gemensamt.

Däremot finns det ingen anledning att själva produktionen alltid skall ske i offentlig regi. Att skilja på offentlig kontroll och finansiering å den ena sidan och en fri produktion med enskilda, kooperativa och offentliga producenter å den andra blir därför den grundläggande principen för förnyelse av de olika välfärdssystemen."

Herr talman! Det finns skäl att återupprepa grundvalarna beträffande inriktningen av välfärdspolitiken, som också kommer till uttryck i det betänkande som vi i dag skall ta ställning till. Flera av de socialdemokratiska reservationerna uttrycker misstro och avståndstagande. Det gäller t.ex. reservation 1 från Socialdemokraterna. Där står det att "välfärdsmålen inte uppnås på grund av den svåra situation som regeringens politik skapat". Detta säger Socialdemokraterna när knappt ett halvt år gått sedan den borgerliga regeringen tillträdde.

Innan jag mera utförligt går in på några av sakfrågorna i betänkandet och därmed några av socialpolitikens huvuduppgifter vill jag erinra om välfärdsstatens liberala rötter. Ibland får man en känsla av att Socialdemokraterna vill ha monopol på välfärden. Men det är faktiskt många som har varit pådrivande i det avseendet.

Både i slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet drev ett antal liberala reformatörer frågor om människans rätt till en bra bostad och bra arbetsförhållanden. Liberala krafter har hjälpt till när det gällt att bygga upp ett gott välfärdssamhälle med stark medborgerlig aktivitet, utbildning, sjukvård och social trygghet för alla. Liberal opinionsbildning har banat väg för folkpensionen och andra socialförsäkringar liksom för en mångsidig utveckling av barnomsorg, äldreomsorg och handikappomsorg. Tror någon att vi liberaler vill ha en nedrustning i det sammanhanget?

Att försvara den enskildes rätt till en värdig tillvaro och att ge röst åt de människor som själva inte med tillräckligt eftertryck kan hävda sina intressen har länge varit, och kommer att förbli, en liberal huvuduppgift.

Bertil Ohlin, tidigare partiledare för Folkpartiet, kom att benämna de här

grupperna det glömda Sverige. För Folkpartiet liberalerna förblir det en grundläggande förpliktelse att arbeta för rättvisa åt det glömda Sverige.

Människors lika värde har vuxit fram historiskt. Är då människovärdet hotat i dag? Knappast inom vårt lands gränser. Men mycket av det som sägs i den schablonmässiga debatten ger ibland ett intryck av att man har en sådan inställning.

Människors lika värde utgör ju också en av utgångspunkterna för bl.a. socialtjänstlagen, hälso- och sjukvårdslagen, omsorgslagen och olika medicinska deklarationer.

När jag läser de socialdemokratiska motioner som tas upp i det aktuella betänkandet, bl.a. motion 1991/92:So232, blir jag upprörd över den svartmålning som där görs. Man uttrycker sig t.ex. så här: "Om marknadsekonomins principer tillåts härja fritt på de områden vi vant oss vid sköts av den gemensamma sektorn, riskerar den offentligt drivna verksamheten att utarmas." Vilka principer? Är det fortfarande fel att driva barnomsorg i privat regi? Och vilka recept har Socialdemokraterna som alternativ till marknadsekonomin? Planekonomin har ju dömts ut efter årtionden av misslyckade experiment i öststaterna. Men ni socialdemokrater fortsätter att kräva höga skatter och en offentlig sektor som det enda receptet när det gäller att upprätthålla välfärdspolitiken. Jag undrar: Var finns nytänkandet?

Jag vill framhålla att vi i Folkpartiet liberalerna anser verksamheten i kommuner och landsting vara en av de viktigaste verksamheterna när det gäller att värna och utveckla välfärden i Sverige.

Sten Svensson har i sitt anförande här framhållit hur viktigt det är med offentliga tjänster och den personal som jobbar med sådana.

Vi vet ju att många kommuner nu har det kärvt. Stora krav ställs således på förändringsarbetet, som i sig inte behöver betyda kvalitetsförsämringar. Vi på borgerligt håll ser också nya möjligheter i och med att den offentliga sektorn får konkurrens. De som i dag är verksamma inom olika sociala områden exempelvis får själva möjlighet att driva verksamhet på samma villkor som kommuner och landsting. Det här är viktigt, inte minst för den kvinnliga företagsamheten. För konsumenten och samhället kan det innebära både bättre och billigare sociala tjänster.

Folkpartiet liberalernas grundinställning, liksom regeringens, är att de sociala tjänsterna även fortsättningsvis skall betalas solidariskt skattevägen. Men själva produktionen kan mycket väl utföras av enskilda producenter. Den inställningen synes inte vara självklar hos Socialdemokraterna.

Vi måste nu värna välfärden genom att föra en politik som säkrar själva förutsättningarna för välfärd. Det handlar då om ekonomisk tillväxt. Sverige måste nå en varaktig ekonomisk tillväxt, dvs. komma upp till samma nivå som åtminstone jämförbara europeiska länder uppnått. Under de socialdemokratiska regeringsåren har vi, bedrövligt nog, halkat efter.

Till skillnad från den hittills förda socialdemokratiska socialpolitiken vill vi utveckla välfärden bl.a. genom att öka valfriheten, genom att befria kommuninvånare och kommunanställda från de kommunala monopolen. Vi ser alltså andra lösningar.

Sanningen är ju också den att ni socialdemokrater lämnade efter er en offentlig sektor i betydande obalans och med stora underskott i budgeten. Det

är en dyr nota som måste betalas. Dessutom måste de offentliga finanserna saneras. Det är smärtsamt men nödvändigt för både samhället och den enskilda människan om vi skall klara välfärden.

Fru talman! En särskilt utsatt grupp utgör de handikappade, vars levandsförhållanden nu måste förbättras – det var Folkpartiet liberalernas enda vallöfte. Så har nu också skett beträffande vårdbidraget till familjer med handikappade barn. Detta bidrag höjs nu alltså, och fler initiativ kommer från regeringen.

Jag vill också säga några ord om äldrevården som vi vill ge hög prioritet. Som jag inledningsvis konstaterade innebär en generell välfärdspolitik att alla har rätt till välfärdsstatens förmåner, särskilt de äldre som strävat före oss.

ÄDEL-reformen har nyligen genomförts. Det är för tidigt att nu fälla ett omdöme. Regeringen har bl.a. tillsatt betalningsansvarskommittén, som i dagarna går ut med en enkät till samtliga landsting och kommuner. Det blir en viktig uppgift för oss i socialutskottet att noga följa hur de äldre och deras anhöriga upplever bl.a. tillgången till vårdresurser, inte minst tillgången till hemtjänst ute i kommunerna. Socialministern kommer att föreslå riksdagen att tidigarelägga utbyggnaden av gruppbostäder till en kostnad av 3 miljarder totalt.

Vad gäller hälso- och sjukvården vill jag bara säga att min partikollega Barbro Westerholm kommer att tala om den i sitt anförande senare här. Jag vill emellertid bemöta Bo Holmberg, som säger att ingenting nytt händer på hälso- och sjukvårdsområdet. Men det kommer faktiskt en proposition någon gång under hösten om husläkarsystemet. Med anledning därav vill jag klart säga att en jämn läkarförsörjning i landet är en förutsättning. Förmodligen krävs det därmed också en utökning av grundutbildningen av läkare i Umeå. Den frågan har vi också tagit upp i utskottet.

Jag vill också särskilt nämna drog- och alkoholmissbruket, där vi behöver föra en gemensam kamp. Min uppfattning är att vi på alla sätt måste söka att uppskjuta alkoholdebuten för de unga. Den är oftast inkörsporten till det hårda och farliga missbruket av narkotika. Därför är det bra, tycker jag, att regeringen har tillsatt alkoholkommissionen.

Bo Holmberg kritiserar sammansättningen. Men det svenska utredningsväsendet är ju välkänt. Sammansättningen av ledamöterna i alkoholkommissionen har skett på demokratisk grund. Jag förstår inte att det är något fel i att det finns både alkoholliberaler och förbudsivrare. Det är i alla fall här man skall försöka att lösa problemen.

I dag uppges ca 300 000 svenskar dricka så mycket alkohol att det har en negativ inverkan på deras hälsa, familjeliv och arbete. Tänk efter! Vi skulle spara miljarder och bättre kunna bruka våra skattemedel till omsorg om äldre, handikappade och det glömda Sverige.

Jag vill också ta upp familjepolitiken en smula. Det är bra att vi för en aktiv familjepolitik. Föräldrarnas ansvar för barnen kan inte nog understrykas. Men det måste också finnas stödjande nätverk utanför familjen. Tyvärr finns det barn som far illa, oftast beroende på föräldrarnas missbruk. Inte minst dessa barn behöver vårt stöd.

Vi behandlar i utskottet ett antal motioner om barnen och familjepoliti-

ken. Jag kan inte kommentera alla, men jag vill nämna SCB:s redovisning under veckan. Där visades att det nu finns 400 000 barn i daghem och familjedaghem. Efterfrågan i januari var enligt SCB 407 000 platser. Sålunda tycks i dagsläget behoven vara nära nog tillgodosedda. Vi vill fortsättningsvis slå vakt om barnomsorgen.

I lilla Balsjö, i Sveriges minsta kommun Bjurholm, gläder man sig i dagarna åt ett nytt dagis. Man bygger om den gamla outnyttjade lärarbostaden till dagis, med en beräknad driftkostnad som ligger betydligt lägre än som vanligt är. Det visar att det finns vilja hos föräldrarna att ta egna initiativ till att ordna en bra barnomsorg för barnen om, som i detta fall, ramarna finns.

Generellt tror jag att vi kan vara stolta över en bra barnomsorg i vårt land. Det handlar inte enbart om barnpassning, utan om en kvalitativt god omsorg med pedagogiska mål.

Tyvärr låser Socialdemokraterna fast sig vid rigida lösningar. Man vill inte se flexibilitet och variation i barnomsorgssystemet. Valfriheten sitter trångt. Man misstänker den pedagogiska inriktningen och vill inte heller ställa upp bakom värderingarna att barnomsorgen skall bygga på kristen etik och västerländsk humanism.

Då jag läser reservation 23 tycker jag att Socialdemokraterna inte riktigt vill se skogen för alla träd. Vi minns Socialdemokraternas motstånd i höstas mot att avskaffa lex Pysslingen. Det var ett mycket starkt motstånd.

Vi inser i alla fall att det är mycket viktigt att kvaliteten i barnomsorgen finns kvar, och det tänker vi från borgerligt håll fortsätta att hålla fast vid.

Debatten om finansiering av barnomsorgen i och med förslaget att slopa de specialdestinerade bidragen och övergå till en påse pengar till kommunerna pågår nu som bäst. Socialdemokraterna begär nu lagstiftning om rätt till barnomsorg. Vi avvisar det kravet.

Utskottet utgår från att frågan om lagstiftning kommer att övervägas inom regeringen i samband med propositionen om den kommunala ekonomin, vilket också bekräftades av socialministern i ett frågesvar här i kammaren i tisdags.

Vi skall inte blunda för de olika synpunkter som finns på utformningen av en bra familjepolitik. Det är lätt att önska, som jag sade tidigare. Utgångsläget för välfärden är dock ordnade finanser för staten. Sanningen var ju i höstas att den nya regeringen fick ta över en ekonomi i total stagnation.

Vår inställning är att alla reformer måste vara finansierade. Jag vill också påminna om regeringsdeklarationen, där vi borgerliga partier har slagit fast att det måste finnas barnomsorg utanför hemmet av god kvalitet och även bättre ekonomiska möjligheter, för dem som så önskar, att stanna hemma. Det är en politik vi ämnar fullfölja.

Fru talman! Det går att pröva nya vägar, och det går att överge gamla hjulspår. Jag är övertygad om att vi kan se fram emot bättre tider genom de rätta åtgärderna. Jag vill med detta yrka bifall till socialutskottets hemställan och avslag på reservationerna och meningsyttringen.

Anf. 13 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Jag kan hålla med Ulla Orring om att man kan få bättre tider med de rätta åtgärderna. Frågan är vilka åtgärder man vidtar, och om det

verkligen blir några bättre tider. De tycks lysa med sin frånvaro när det gäller de frågor som vi debatterar i dag. Det är ett faktum.

Jag kan inte säga att det enbart beror på den nu sittande regeringen. Det är också ett resultat av en ekonomisk politik som inleddes av den tidigare regeringen, med indragningar av miljardbelopp från landsting och kommuner, samtidigt som allt fler arbetsuppgifter läggs på dem. Det är inte så lätt att kombinera ett minskat antal kronor och ören med en ökad social ambition. I denna rävsax sitter i dag många kommuner och landsting, tyvärr.

Vi ser att det som får vika undan är det nödvändiga förebyggande arbetet, motivationsarbetet och det mycket krävande arbete som behövs för de absolut svagaste grupperna. Det vi ser i landsting och kommuner i dag, Ulla Orring, är ökande klyftor mellan fattig och rik, mellan dem som har makt och dem som är maktlösa. Detta dokumenteras i utredning efter utredning. Det går inte att säga att det inte är så, för det är så. Vi ser ett växande missnöje hos stora grupper av människor som inte får sina elementära behov tillfredsställda.

Vi hade en debatt för inte så länge sedan då socialministern var med och jag tog upp de bostadslösas situation. Människor har inte tak över huvudet i storstaden Stockholm år 1992, utan välfärdsorganisationer och frivilliga får gå ut i annonskampanjer för att ragga pengar så att människor kan få tak över huvudet, en tallrik soppa och en smörgås. Det tycker inte jag är att hålla människovärdet särskilt högt.

I sina ekonomiska resonemang upprepar man om och om igen att marknadsekonomin är lösningen, som om det skulle vara någon garant för demokrati och välfärd. Det är inte så. Det finns diktaturer som har haft en marknadsekonomi som har blomstrat och som har haft en otrolig ekonomisk tillväxt. Men inte har det tillförsäkrat människor välfärd och demokrati. Den kopplingen finns inte, Ulla Orring. En planhushållning av den modell som de östeuropeiska länderna hade gav heller inte människor välfärd och demokrati.

Men jag tror att vi måste vara överens om att en planerad hushållning och en planerad ekonomi, som tillvaratar resurser på bästa sätt och som inte är destruktiv, är det som behövs för att alla människor skall få ett människovärde.

Anf. 14 ULLA ORRING (fp) replik:

Fru talman! Gudrun Schyman kritiserar i vanlig ordning marknadsekonomin, och hon kritiserar faktiskt också planekonomin och talar sig varm för en planerad ekonomi. En planerad marknadsekonomi tycker jag är bra. Men för att man skall kunna fördela resurser, måste man också få in inkomster. Det jag har erfarit efter att ha följt Vänsterpartiets motioner under årens lopp är att man är mycket duktig på att dela ut de pengar som inte finns. Men när det har gällt att se till att det kommer in inkomster har man inte haft några lösningar.

Mitt parti vill slå vakt om den generella välfärdspolitiken. Vi vill inte att människor skall ligga ute på gator och sova och inte ha tak över huvudet. Ett samhälle där sådant förekommer tycker jag får underbetyg. Därför måste man vidta de åtgärder vi talar om och fördela de pengar som finns så att de

räcker till för alla. Då måste man vara beredd på att de som är friska och kan sköta sig själva måste avstå solidariskt till dem som har det sämre. Det är det som regeringens politik handlar om för närvarande.

Jag tror inte att Gudrun Schyman är så obevandrad när det gäller de ekonomiska termerna att hon inte känner till att vår industri har gått mycket dåligt under de senaste åren. Vi har inte fått in så mycket inkomster till staten. Det finns inte så mycket pengar att fördela. Vi ärvde ett budgetunderskott av den förra regeringen. Då måste man sanera ekonomin. Gudrun Schyman vet också att då det är tomt i hushållsbörsen finns det ingenting att dela ut. Det som man skall dela ut skall komma dem till godo som behöver hjälpen. Detta är avsikten med regeringens politik, dvs. att hjälpa de handikappade, sjuka och äldre. Det är mycket enkelt: då man inte har pengar har man ingenting att dela ut.

Anf. 15 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Det är klart att om man inte har några pengar alls har man ingenting att dela ut, men vi befinner oss ju inte i den situationen, Ulla Orring. Det finns faktiskt en hel del pengar i det svenska samhället, men pengarna fördelas inte rättvist. Framför allt fördelas de inte så, att människor får sina nödvändiga behov tillfredsställda.

Vi är överens om att det är ett underbetyg för den ekonomiska politiken att människor inte har tak över huvudet i dag. Då måste man göra någonting åt problemet direkt. Jag tror inte att vi hjälper de bostadslösa i Stockholm genom indirekta åtgärder, genom att underlätta för företagen. Man kan nog lösa problemet mycket enklare med direkta åtgärder.

Om vi är överens om en planerad ekonomi, Ulla Orring, tycker jag att det är mycket bra. Jag tror faktiskt att det är någonting som behövs. Jag tror inte att er köp- och säljfilosofi utgör någon lösning på problemen, något som jag har talat om i tidigare inlägg. Ulla Orring ställde en intressant fråga: Är det någon som tror att vi liberaler vill rusta ned den sociala välfärden? Jag kan säga att jag för min del inte tror att ni vill detta, men ni är i alla fall på god väg att göra det tillsammans med de andra partierna i den borgerliga regeringen. Vill ni inte göra det som ni nu ändå gör, tycker jag att ni skall ta konsekvenserna.

Anf. 16 ULLA ORRING (fp) replik:

Fru talman! Gudrun Schyman och jag kommer från olika kommuner. För min del kommer jag från norra Sverige där vi alltid har känt stor solidaritet gentemot varandra.

Enligt de rapporter som jag har fått från våra kommuner i norr tar man ganska väl hand om de utslagna människorna. I min hemkommun, Umeå, bygger man nu med det stimulansbidrag som man har fått t.ex. gruppbostäder för de äldre. Det finns variationer i våra system. Vill man tillåta litet valfrihet och släppa efter på de mest strikta reglerna som bara innebär byråkrati och onödiga utgifter, är jag mycket övertygad om att vi kommer att få en bra välfärd både för de utslagna människorna och för de gamla, som ju är utsatta, liksom inte minst för de handikappade, som vi betraktar som en

prioriterad grupp. Självfallet måste vi ha en marknadsekonomi som gör det möjligt för samhället att få in pengar, så att det finns någonting att fördela.

Detta är den enkla grunden. Då det inte finns pengar, finns det inte heller någonting att fördela. Än en gång vill jag fråga Gudrun Schyman: På vilket sätt vill Vänsterpartiet bidra till inkomster för staten?

Talmannen anmälde att Gudrun Schyman anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.
(forts. 6 §)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 14.24 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.30.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.30.

5 § Muntliga frågor till regeringen

Statsminister Carl Bildt (m), socialminister Bengt Westerberg (fp), jordbruksminister Karl Erik Olsson (c), justitieminister Gun Hellsvik (m) och kommunikationsminister Mats Odell (kds) hade infunnit sig i kammaren för att svara på muntliga frågor.

Ubåtskränkningar

Anf. 17 INGVAR CARLSSON (s):

Fru talman! Jag är förvånad över att statsminister Carl Bildt är så ovillig att skapa största möjliga klarhet i eventuella sovjetiska kränkningar av svenskt vatten. Varför denna tveksamhet? Vill regeringen ändå inte tillsätta en bred kommission, som får i uppgift att gå igenom denna fråga och skapa största möjliga klarhet?

Anf. 18 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Av denna regering har tagits betydelsefulla initiativ för att skapa klarhet i denna fråga. Som jag redovisade till utrikesnämnden den 5 februari har vi inlett tekniska professionella samtal på militär nivå mellan företrädare för den svenska och den sovjetiska/ryska marinen. En första sådan samtalsomgång ägde rum i Moskva den 28–29 januari. Den avrapporterades i utrikesnämnden den 5 februari. Jag svarade då också på frågor, och jag utlovade fortsatt information. Vi diskuterade där också vilken inriktning dessa samtal skall ges från svensk sida i fortsättningen.

En andra samtalsomgång ägde rum i Moskva den 13–15 april. Det är min

avsikt att informera om detta vid det kommande sammanträdet med utrikesnämnden.

Detta är betydelsefulla initiativ som, låt mig gärna säga det, skulle ha tagits tidigare men som nu har tagits. De har mötts med ett positivt intresse från den ryska politiska demokratiska ledningens sida. Jag är medveten om att denna känsla kanske inte delas av varje del av den ryska apparaten.

Sedan vill jag påpeka att dessa samtal förs med utgångspunkt i de analyser och de bedömningar som gjordes av de experter som anlitades av den dåvarande regeringen, som satt fram till oktober 1991.

Anf. 19 INGVAR CARLSSON (s):

Fru talman! Det intressanta är att det genom omvälvningar i Sovjetunionen och i Ryssland har skapats nya möjligheter att åstadkomma en klarhet. Då är inte ubåtskränkningarna, att gå igenom detta material och driva detta arbete, en fråga för moderaterna i regeringskansliet. Det är en fråga som kräver ett bredare och större ansvar. Jag har inte fått svar på min fråga, fru talman, varför man inte tillsätter en bred kommission som får delta i arbetet.

Anf. 20 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Detta är en viktig fråga, och det är därför som jag har tagit initiativen. Man sade att jag har kritiserat den tidigare socialdemokratiska regeringen för en anmärkningsvärd passivitet och ett anmärkningsvärt ointresse att ta upp denna viktiga fråga om ubåtskränkningar i våra vatten med sovjetiska/ryska myndigheter i ljuset av den nya öppenheten. Nu har vi gjort detta. Jag har avrapporterat det till utrikesnämnden. Jag var något förvånad när en av utrikesnämndens ledamöter i ett offentligt uttalande sade att detta inte hade skett. Detta är en fråga för regeringen och för utrikesnämnden och skall fortsätta att vara det.

I den mån det finns behov av att ytterligare pröva det svenska materialet skall vi göra det. Då skall vi lyssna på de förslag som kan finnas om hur detta kan ske. Men enligt min uppfattning är det på den sovjetiska/ryska sidan som det finns anledning att eftersträva största möjliga öppenhet. Den största möjliga öppenhet som vi vill ha från sovjetiska/ryska myndigheters sida tror jag att vi gradvis lyckas att dyrka upp. Ifall socialdemokratin nu, efter alla dessa år, är beredd att medverka till största möjliga öppenhet och största möjliga konkreta klarhet i denna fråga, hälsar jag det med mycket stor tillfredsställelse och mycket stor tacksamhet. Senkommet, Ingvar Carlsson, men välkommet trots allt.

Anf. 21 INGVAR CARLSSON (s):

Fru talman! Nu kan inte Carl Bildt komma ifrån dagens fråga genom angrepp på gårdagen. Alla vet att omvälvningen i Ryssland ägde rum och den nya regimen kom till efter tumultet, som ägde rum efter valrörelsen. Nu gäller min fråga: Varför inte en bred kommission? Varför en liten grupp på tre personer som skall sköta detta i regeringskansliet? Jag har inte fått svar på denna grundläggande fråga.

Anf. 22 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Det finns inte någon grupp på tre personer i regeringskansliet som sköter denna fråga, såvitt jag vet. Det är samtal som förs i Moskva med företrädare för svenska militära myndigheter, försvarsstaben, med företrädare för utrikesdepartementet, den svenska ambassaden och med företrädare för annan sakkunnig expertis. Det är samma experter, samma underlag och samma analyser som fanns före oktober 1991.

Sedan är det en litet dålig undanflykt av Ingvar Carlsson att säga att det inte fanns anledning att ta upp detta med Moskva innan det blev en ny regering i Sverige. Enligt min mening har det funnits goda skäl för socialdemokraterna att ta upp denna fråga med Moskva långt tidigare. Ni hade inte behövt avvakta en ny regering i Sverige.

I den mån en ny kommission är påkallad skulle jag gärna vilja veta varför Ingvar Carlsson inte tillsatte en sådan när han hade möjlighet till det. Det är min första fråga. Min andra fråga är: Finns det någonting nu som skulle förändra de bedömningar som Ingvar Carlsson gjorde tidigare i detta avseende?

Anf. 23 INGVAR CARLSSON (s):

Fru talman! Jag skulle gärna önska att jag var statsminister och fick svara på frågor, för det skulle då bli betydligt bättre svar dessutom.

Som statsminister tog jag upp dessa frågor, men då var det fortfarande under den gamla sovjetiska regimen. Det är en ny regim nu, och det är faktiskt Carl Bildts skyldighet som statsminister att svara på frågor. Varför inte tillsätta en kommission, varför denna lilla grupp som vi alla vet arbetar med denna fråga? Det behövs en bredare kommission. Jag hoppas att jag i andra sammanhang kan få bättre svar än i dag.

Anf. 24 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! I den mån det finns anledning att pröva hållbarheten i det svenska materialet skall vi göra det. Jag ser ingen sådan anledning. Jag ser ingen anledning att förändra de bedömningar i denna fråga som gjordes bl.a. av den tidigare regeringen.

Vad gäller frågan om en kommission i Sverige är den inte avhängig av vilken regim som finns i Moskva. Jag kan konstatera att en sådan icke tillsattes tidigare. Kraven kommer plötsligt nu. Jag riktar kraven på öppenhet, klarhet och ärlighet i denna fråga framför allt gentemot dem som tidigare stått för felaktigheter. De finns i Moskva.

Ubåtskränkningar

Anf. 25 STURE ERICSON (s):

Fru talman! Jag riktar mig till statsministern i samma ämne. Står statsministern i alla delar fast vid den analys av ubåtskränkningarna som han gjorde i sitt inträdesanförande vid Krigsvetenskapsakademien i december 1990?

Anf. 26 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Jag har inte haft anledning att överpröva frågan. Med all respekt för Sture Ericson har han säkert studerat den med större uppmärksamhet än vad jag har gjort under senare tid.

Min analys var ett försök att teckna den historiska bakgrunden. Det finns nog saker som jag skulle vilja revidera, och som jag hoppas få anledning att revidera, mot den historiska bakgrunden. Det finns nu förutsättningar för att vi skall kunna få fram nya informationer från rysk sida, vilka kommer att föranleda vissa förändringar i olika delar. Men dessa informationer har vi ännu inte på bordet. Jag vill därför inte gå in i några detaljer just nu.

Vårdnadsbidrag

Anf. 27 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Vi har här just haft en socialpolitisk debatt, som vi kommer att fortsätta med. Men eftersom socialministern inte har varit närvarande – åtminstone inte när vi från oppositionen talade – och jag inte är säker på att han kommer att vara kvar, vill jag passa på att ställa en fråga om vårdnadsbidraget till honom nu. Vi har naturligtvis diskuterat den frågan, och vi från oppositionen försöker att få något begrepp om hur vårdnadsbidraget skall konstrueras, hur stort det skall vara, när det skall införas osv. Jag tycker att det vore väldigt bra med några klarlägganden i den här frågan.

När kommer vårdnadsbidraget och hur skall det finansieras?

Anf. 28 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! I den kompletteringsproposition som presenteras i morgon kommer vi att ge besked om att vi till hösten skall återkomma till riksdagen med ett förslag om vårdnadsbidrag. Hur vårdnadsbidraget kommer att se ut och hur det skall finansieras är vi ännu inte klara över. Men så snart vi vet det, skall jag lämna besked.

Husläkare

Anf. 29 JOHAN BROHULT (nyd):

Fru talman! Eftersom det är socialutskottets dag vill jag fortsätta att fråga socialministern. Min fråga gäller husläkarreformen.

Det finns många olika bollar och modeller i luften. En modell har beskrivits av Läkarförbundet, en annan modell finns publicerad och socialdepartementet håller på att skriva ihop sig om ytterligare ett förslag.

Om det blir modellen som går ut på att detta skall finansieras via vårdcentralerna, finns det en farhåga för att pengarna tar slut och för att man skulle vara mindre benägen att skriva remisser på specialistvård för dem som så skulle behöva. Därför skulle jag vilja veta om det kommer att finnas någon försäkring, så att alla medborgare alltid kommer att ha rätt till att söka specialistvård, oavsett vilken typ av husläkarsystem som kommer att implementeras.

Anf. 30 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Jag utgår ifrån att den fråga som Johan Brohult ställde handlar om ifall en husläkare inte har tillräckligt med resurser för att betala alla typer av operationer eller ingrepp som kan behövas för hans eller hennes patienter. Då är svaret att någon form av försäkring eller möjlighet till of-

fentliga ingrepp utöver det som en husläkare kan göra naturligtvis måste finnas i ett husläkarsystem.

Båtregistret

Anf. 31 BENGT HARDING OLSON (fp):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga om båtregister. Den berör både kommunikationsministern och justitieministern.

Inom kommunikationsdepartementet överväger man till glädje för några att avskaffa det nuvarande båtregistret, men detta har också framkallat kritik från många andra håll, t.ex. från försäkringsbolag, riksskatteverket och rikspolisstyrelsen.

Mina frågor till kommunikationsministern blir då: Kommer ett avskaffande av båtregistret att ske? Om så är fallet, är man då beredd att pröva en privat lösning, t.ex. i linje med den som Stöldskyddsföreningen har skisserat?

Båtregistret är ju inte bara en kommunikationsfråga, utan det är faktiskt också en kriminalpolitisk fråga. Vilken uppfattning har justitieministern om båtregistrets vara eller icke vara?

Anf. 32 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Jag kan glädja Bengt Harding Olson med att det under maj månad kommer en proposition i den här frågan. Propositionen går i korthet ut på att den nuvarande lagen avskaffas. Det kommer att bli en frivillig lösning. Vi har fört förhandlingar med olika intressenter. Det finns ett mycket stort intresse för att tillskapa ett frivilligt register. Vi tror att alla de som har vägrat att gå in i det obligatoriska registret nu skall få en chans att vara med i ett frivilligt register.

Anf. 33 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Båtregistret är väl i och för sig inte en fråga för justitiedepartementet. Jag är ändå beredd att svara på Bengt Harding Olsons fråga, trots att jag är övertygad om att han vet mitt svar.

Min principiella uppfattning är att Sverige icke skall bygga upp register med uppgifter om ännu icke brottsmisstänkta. Därför har jag svårt att se att det finns skäl att behålla ett båtregister bara för att någon av båtägarna i framtiden kan bli kriminell.

Generaldirektörernas anställningsvillkor

Anf. 34 CHRIS HEISTER (m):

Fru talman! Jag har en fråga till statsministern. Vilka förpliktelser anser sig regeringen ha gentemot generaldirektörer och andra högre chefer som friställs i samband med att statlig verksamhet upphör?

Min fråga föranleds av den senaste tidens tidningsuppgifter om en generaldirektör och hans krav på den svenska staten.

Anf. 35 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Svaret på den frågan är att jag i detalj inte vet vilka förpliktelser vi har, men det är väl de normala förpliktelser som följer av ett avtal. Generaldirektörsförordnanden är i och för sig tidsbegränsade till i allmänhet sex år. Jag tror inte att det föreligger några speciella skyldigheter utöver dem som ligger i att ett förordnande kan gå ut och inte behöver förnyas. Jag måste dock ärligt medge att jag inte känner till detaljerna i de avtalskonstruktioner som kan föreligga på denna punkt.

Högervågen

Anf. 36 WIDAR ANDERSSON (s):

Fru talman! Jag har en fråga till statsministern. Jag läste i Svenska Dagbladet att statsministern anser att vänstervågen äntligen – från statsministerns synpunkt sett – har ersatts av något slags högervåg. I denna högervåg ingick resultatet av det nyligen hållna brittiska valet.

I senaste numret av Newsweek uttryckte sig Margaret Thatcher något annorlunda om valresultatet. Hon t.o.m. kallade John Majors regering för någonting som mer liknar socialism än thatcherism, i synnerhet i vad avser industripolitiken. Hon riktade sig särskilt mot den nytillträdde industriministern Heseltine.

Eftersom industri- och näringsfrågor är några av de viktigaste politiska frågorna här i Sverige, och vi från oppositionen har haft anledning att rikta kritik mot hur regeringen för den politiken, vill jag ställa två frågor till statsministern: Anser statsministern att den svenska regeringen för en politik som ligger mer åt det majorska hållet eller åt det thatcheristiska hållet? Om herr Bildt menar att man ligger mer åt det majorska hållet, undrar jag vem som är den svenska regeringens Heseltine.

Anf. 37 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Det är litet besvärande med de korta betänketiderna. Det här behöver man grunna på.

Till att börja med har jag inte läst vad fru Thatcher har skrivit i Newsweek – man har mycket att läsa i dessa dagar. Det är ju inte Europas bäst bevarade hemlighet att de politiska och personliga relationerna mellan Margaret Thatcher och Michael Heseltine inte är direkt idealiska. Den ene avsatte liksom den andre, och fru Thatcher tyckte inte att det var något vidare bra agerat av herr Heseltine. Detta sagt som bakgrund.

När det för övrigt gäller åt vilket håll den svenska regeringens politik lutar, så lutar den betänkligt åt det svenska hållet.

Kontroll av livsmedel

Anf. 38 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! Jag har en fråga till jordbruksministern. I en av dagens tidningar finns det en artikel om utländsk mat. Livsmedelsverkets generaldirektör uttalar att det inte är något fel på utländsk mat. Han säger att det drivs

en organiserad kampanj mot import av livsmedel, och att det inte går att med fakta styrka påståendet om att det är hälsofarligt med utländsk mat.

Samtidigt reagerar vi i Sverige mycket starkt mot de förhållanden som råder inom djurhållningen i andra länder. Vi är också för en bättre märkning av livsmedel i Sverige. Hur ser jordbruksministern på denna fråga?

Anf. 39 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Jag tror ungefär som generaldirektören i livsmedelsverket att det inte är hälsovådligt att äta utländsk mat. För övrigt lägger jag mig inte i den debatten.

Jag tror dessutom att det är viktigt att konstatera att det i fråga om livsmedel inte bara är det som man kan få fram vid analyser som man skall bedöma, och det är det som livsmedelsverket sysslar med, utan det finns även en etisk sida, t.ex. frågan om djurskydd och frågan om miljöhänsyn. På dessa punkter har vi i Sverige kommit längre än vad man har gjort i många andra länder. Det bör vi vara stolta över och ta vara på för framtiden.

Barnomsorg

Anf. 40 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Jag har en fråga till Carl Bildt. Den gäller den av Bengt Westerberg i olika artiklar aviserade lagen om rätten till barnomsorg. Jag välkomnar det förslaget från socialministern. Jag undrar när regeringen tänker lägga fram en proposition för riksdagen i denna fråga.

Anf. 41 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Om jag inte är felunderrättad, och det är jag inte, har Bengt Westerberg informerat riksdagen om detta vid ett flertal olika tillfällen. Det är självklart att det som Bengt Westerberg har framfört är regeringens uppfattning.

Slaktdjurstransport

Anf. 42 BENGT KRONBLAD (s):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till jordbruksministern. Under den senaste tiden har det framkommit att jordbrukare från södra Sverige och Mellansverige genom att transportera djur till Norrland har kunnat få flera tusen kronor per djur från Norrlandsstödet. Hur ser ministern på detta handlingssätt, och vilka åtgärder avser ministern att vidta för att omöjliggöra sådant i framtiden?

Anf. 43 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Detta är olagliga handlingar som strider mot de bestämmelser som vi har. Sådana handlingar måste naturligtvis beivras på alla sätt som är möjliga. För närvarande ser jordbruksverket över denna fråga.

Det bör emellertid poängteras att en del av de transporter som har gått norröver har skett utan att Norrlandsstöd har utgått. Men det har förekommit fusk, det är alldeles uppenbart, och det försöker vi komma till rätta med.

Det är mycket viktigt för förtroendet för Norrlandsjordbruket och jordbrukspolitiken för Norrland att något sådant inte får förekomma.

Interrail-kortet

Anf. 44 NILS T. SVENSSON (s):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till kommunikationsministern. Många ungdomar förbereder nu sommarens tågluffande med Interrail-kort, vilket är mycket populärt.

Man har under senare tid kunnat läsa att kortet möter motstånd från vissa sydeuropeiska länders järnvägsbolag. Det finns därför risk för att detta fina system kan brytas upp. På vilket sätt tänker kommunikationsministern agera politiskt i denna fråga, t.ex. vid kontakter med de berörda ländernas regeringar, för att rädda detta fina system?

Anf. 45 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Jag har svarat på frågor om detta tidigare här i kammaren, och jag kan gärna upprepa att detta är en fråga som handläggs av statens järnvägar.

SJ har inom ramen för UIC agerat mycket kraftfullt för att Interrail-kortet skall bevaras. Jag tror att det är den riktiga kanalen för att driva detta ärende framåt. Det är naturligtvis också bra att det förekommer påtryckningar på politisk nivå. Vi har ännu inte genomfört några sådana, men jag är inte främmande för att ta upp den typen av resonemang när jag framöver träffar mina kolleger i andra länder.

Anf. 46 NILS T. SVENSSON (s):

Fru talman! Det var just det senaste som kommunikationsministern sade som jag var ute efter, dvs. på vilket sätt han politiskt tänker agera vid kontakter med andra länders regeringar. Det är naturligtvis korrekt att det är järnvägsbolagen som har ansvaret, men det är ju i allra högsta grad en politisk fråga.

Anf. 47 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Jag har ingen särskild agenda för hur jag skall agera i denna fråga. Men det är en fråga som ligger mig och svenska folket, och särskilt svenska ungdomar, mycket varmt om hjärtat. Jag kan försäkra att vid de kontakter som jag har med mina kolleger utomlands skall jag ta upp denna fråga.

Dödsstraff

Anf. 48 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Dödsdomen mot Robert Harris och verkställandet av den väckte starka reaktioner både i USA och i Sverige. Eftersom jag anser att frågan är mycket viktig vill jag ställa den till statsministern. Vilka initiativ överväger regeringen för att ytterligare verka för avskaffandet av dödsstraffet, i både krigs- och fredstid? Jag tänker då särskilt på vad som kan göras i

FN, ESK och vid de bilaterala samtal som kan föras inte minst från statsministerns sida. Jag tycker att denna fråga nu är så viktig att den bör komma upp på högsta nivå.

Vid årsskiftet satt inte mindre än 2 547 människor i dödscell i USA, och vi har mycket oroande rapporter exempelvis från Ryssland och Kina, för att inte tala om en rad andra länder.

Anf. 49 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Vad vi tycker från svensk sida i denna fråga är väl känt, och vi har agerat i olika internationella fora i denna fråga under många år.

Låt mig sedan, när det gäller konkreta initiativ som har tagits under den senaste tiden, säga att jag efter påstötningar från Amnesty International – jag var inte så svårpåverkad i den delen – tagit upp frågan om dödsstraffets framtid i de samtal som jag har haft med företrädare för de tre baltiska länderna. De har ju i allt väsentligt övertagit en gammal sovjetisk-rysk strafflag som är tämligen frikostig, om jag uttrycker saken försiktigt, med att utdela dödsstraff. Jag har påpekat för dem att med den europeiska och nordiska humanistiska rätts- och människosyn som vi har är detta något som inte bör förekomma i modern strafflagstiftning. Jag tror att det har lett till att denna fråga nu kommer att prövas med större allvar än vad den kanske annars skulle ha gjort när de nu har att utforma sina nya strafflagstiftningar.

Personalkontroll

Anf. 50 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till justitieministern om personalkontrollen, som ju har kritiserats. Det har gjorts en utredning, och man har kommit fram till ett lagförslag som har remissbehandlats. Vi har väntat länge på detta förslag. Varför har det dröjt så länge, och när kommer en proposition att läggas fram för riksdagen?

Anf. 51 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Frågan om personalkontrollen har, som Ingela Mårtensson vet, i vissa delar varit kontroversiell. När en ny regering har tillträtt måste det självfallet föras diskussioner innan ett förslag kan läggas fram. Om jag i förväg hade vetat att denna fråga skulle ställas, skulle jag ha tagit reda på hur långt vi har kommit. Men jag kan alltså inte direkt säga när propositionen kommer att läggas fram.

Dödsstraffet i USA

Anf. 52 PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Jag vill gärna haka på den fråga som Hans Göran Franck ställde till statsministern. Jag har hört från statsministern att hans inflytande på de baltiska regeringarna är stort i denna fråga. Men det är ungefär 200 gånger fler dödsstraff som hotar i USA. Därför undrar jag om statsministern är beredd att ta ett initiativ även gentemot USA:s regering direkt och på EG-nivå.

Anf. 53 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Dödsdomar är såvitt jag förstår aktuella i ganska stor omfattning i Förenta staterna, i Ryssland, där ett aktuellt fall är föremål för mycket mediauppmärksamhet, och i icke oväsentlig omfattning i Kina. Jag tycker att detta föranleder initiativ från svensk sida. Mitt svar är alltså ja.

Fri företagsamhet

Anf. 54 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Socialministern har skickat ut broschyrer och uppmaningar till de anställda inom offentlig barnomsorg om att de skall starta eget och därigenom få mer makt och inflytande över sina arbeten. Jag förutsätter att detta är ett led i en strategi som gäller alla anställda i landet. Jag undrar när regeringen kommer att gå vidare och föreslå åtgärder för de anställda inom det privata näringslivet, t.ex. på stora företag som Volvo och Scania, för att öka deras makt och inflytande över sin arbetssituation.

Jag ställer denna fråga till statsministern.

Anf. 55 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Vi bedriver en omfattande verksamhet för att uppmuntra till nyföretagande, och detta oavsett om det är ett nyföretagande av sådana som tidigare var verksamma i den offentliga sektorn eller i den privata sektorn.

Det finns en omfattande verksamhet när det gäller s.k. avknoppningsföretag i det privata näringslivet t.ex. från Volvo och andra företag. I den mån vi kan göra mer för att uppmuntra detta är vi självfallet beredda att göra detta. Små- och nyföretagsamheten ligger denna regering mycket varmt om hjärtat.

Inlandsbanan

Anf. 56 RUNE THORÉN (c):

Fru talman! Min fråga är till kommunikationsminister Mats Odell. När kan riksdagen förvänta sig en proposition om Inlandsbanan?

Anf. 57 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Under maj månad.

Karantänbestämmelser

Anf. 58 LAHJA EXNER (s):

Fru talman! Min fråga riktar sig till jordbruksminister Karl Erik Olsson. Finland betraktas sedan den 9 april 1988 som ett land där rabiessmitta finns. Det innebär att levande djur inte får införas från Finland till Sverige utan införseltillstånd och fyra månaders karantän.

Detta innbär mycket stora problem för människor som t.ex. vill semestra i Finland, bl.a. den stora sverigefinska befolkningen som också vill föra med sig sina sällskapsdjur. Min fråga är: Är regeringen beredd att ta några initiativ för att upphäva detta beslut?

Anf. 59 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Bestämmelsen om karantän finns ju därför att vi i Sverige har ett bättre hälsotillstånd när det gäller rabies än i de flesta andra länder. Man kan dock se att situationen i de nordiska länderna, t.ex. Norge och Finland, inte så mycket avviker från situationen i Sverige.

Jag har hört denna synpunkt tidigare. Vi har så här långt inte vidtagit några åtgärder. Men jag är i och för sig beredd att överväga om det finns möjlighet att lätta på bestämmelserna mellan de nordiska länderna.

Anf. 60 LAHJA EXNER (s):

Fru talman! Hälsotillståndet i vårt östra grannland avrapporteras månadsvis till WHO. Det var i februari 1989 som man hittade det senaste fallet av rabies i Finland. Det borde kanske vara på tiden att lätta på bestämmelsen.

Anf. 61 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Jag har inte mycket att tillägga. Tillståndet i de nordiska länderna är bra, något som skulle kunna göra det möjligt att ändra på detta.

Kriminalpolitik

Anf. 62 HANS LINDBLAD (fp):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till statsministern om brottsförebyggande verksamhet, vanligtvis är det ju justitieministern som har att svara.

När man ser till verkligheten upptäcker man när ungdomarna är i 14–15-årsåldern om brottslighet förekommer eller inte. Den väsentliga insatsen skall alltså ske på skolans och socialtjänstens område.

Jag vill ställa en principiell fråga till statsministern. När en fråga täcker tre eller fyra departement, bör den då inte behandlas tillsammas av dessa under statsministern? Det är en felsyn när man tror att det är polisen som sköter detta.

Anf. 63 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! När det gäller den typ av frågor som griper över flera departement eller arbetsområden sker det normalt en samordning av insatserna. Jag har absolut inga invändningar emot det synsätt som Hans Lindblad företräder. Jag ser gärna att jag själv kan uppfattas som en företrädare för detta synsätt. Är det något som kan göras administrativt för att markera detta ytterligare skall detta prövas med den allra yttersta av välvilja.

Kobidrag

Anf. 64 LENA KLEVENÅS (s):

Fru talman! Jag har en fråga till jordbruksministern. I år är det sista året som det s.k. kobidraget utgår. Vad kommer att hända med ersättningen till bönderna nästa år?

Anf. 65 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Det kan jag inte svara på nu. Vi får rapporter om vad som händer i GATT-förhandlingarna, och de har varit nedslående. Det senaste

finns omnämnt i Financial Times i dag där det refereras att samtalen mellan Bush och Delors i går i Washington gav en viss ljusning. Mycket av vad som händer framöver är avhängigt av hur långt man kommer i de internationella överläggningarna, framför allt inom GATT. Därefter får vi ta ställning till hur vi skall hantera stödet till jordbruket i framtiden

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 15.05 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna under två minuter.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 15.07.

6 § (forts. från 4 §) **Socialpolitik – inriktning och anslag** (forts. SoU15)

Anf. 66 BO HOLMBERG (s) replik:

Fru talman! Före frågestunden var Ulla Orring putt på mig och socialdemokratin för att vi hade kritiska skrivningar i vårt social- och sjukvårdspolitiska alternativ. Ulla Orring säger att vi som liberaler har hjälp till att bygga upp välfärdssamhället. Jag skulle vilja lägga till att socialliberalerna har gjort detta.

Men Ulla Orring, det är mer oro som kommer till uttryck i vårt alternativ, oro över att man skall föra in marknadskrafter på alla områden. Låt mig konkretisera.

Socialutskottet var för en tid sedan på besök hos Systembolaget. Där förde vi en diskussion om för- och nackdelar med att inför ett EG-medlemskap behålla ett monopol. Vi är oroliga för de krafter inom Moderata samlingspartiet som öppet talar för att slå sönder detta. Vi tror inte att det leder till en bra alkoholpolitik.

Ett annat område där vi har varit överens gäller att använda skatterna för att hålla nere den totala alkoholkonsumtionen. Det förs nu diskussioner på högerkanten om att nu inte längre använda detta. Det är vi oroliga för.

Dan Andersson, som är LO-ekonom, har räknat ihop vad de förslag som regeringen och olika regeringsföreträdare har lagt fram innebär. Han har kommit fram till att man vill göra skattesänkningar i storleksordningen 30–35 miljarder kronor. Då är vi oroliga för att vi inte skall kunna fullfölja socialpolitiken.

I dag är jag orolig för att regeringen under 1994–95 skall fullfölja de besparingar gentemot kommunerna som Bengt Westerberg – som jag ställde en fråga till tidigare – sade var orealistiska. Sten Svensson har tydligen en annan

uppfattning. Det är dessa saker, Ulla Orring, som vi är oroliga för. Vi är inte oroliga för socialliberalismen.

Anf. 67 ULLA ORRING (fp) replik:

Fru talman! Precis som jag sade i mitt anförande, tycker jag att de socialdemokratiska reservationerna, och även motionerna, är mycket kritiska till marknadsekonomin. Bl.a. står det att välfärdsmålen inte kan uppnås på grund av den svåra situation som regeringens politik skapat. Det är ju inte regeringens politik som har skapat den svåra situationen, utan den fanns ju redan innan den borgerliga regeringen tillträdde. Vad den borgerliga regeringen och de borgerliga ledamöterna i socialutskottet nu gör, är att försöka visa på nya möjligheter, chanser och alternativ att driva hälso- och sjukvårdspolitik.

Det är inte bara i Stockholm som det finns kvartersakuter, det finns även på andra ställen. Där tar läkare ansvar för ett speciellt område, och vården sker i privat regi. Jag har faktiskt varit med i sjukvården så länge att jag har sett avigsidorna av den stora byråkrati som finns i sjukvården. Jag vill erinra Bo Holmberg om vad ni själva skriver i er motion om besöket på thoraxkliniken i Umeå. Där har man gjort framsteg genom att bl.a. ändra personalsammansättningen och effektivisera vården.

Det är detta som man skall se i den generella välfärdspolitik som vi nu vill föra. Vi visar på olika alternativ. Vi kan skapa en bättre social service genom att lägga ut en hel del av verksamheten på entreprenad. Vi kan bedriva den billigare och mer effektivt.

När det gäller det lilla dagiset i Balsjö i Bjurholm ser de att de får lägre driftskostnader nu, än med ett stelt och byråkratiskt system.

Jag vet att vi har många gemensamma värderingar när det gäller den socialpolitiska inriktningen, men jag tycker att Socialdemokraterna har varit inne på ett fullständigt felaktigt spår med ett stelt system, som inte har tillåtit alternativa lösningar. Jag kan särskilt peka på sådant som att man inte har upplåtit de offentliga lokaler som ändå har stått tomma till sjukgymnaster, när det inte har funnits möjligheter att tillsätta tjänsterna.

Anf. 68 BO HOLMBERG (s) replik:

Fru talman! Jag vet att det tillhör politikens spelregler att måla ut fienden så tydligt att man har en ordentlig pricktavla att sikta mot. Jag tycker att Ulla Orring håller sig med tendenser att tillskriva socialdemokratin attityder och inställningar som vi faktiskt inte har.

Låt mig ta upp förslaget om lex Pysslingen. Vi ville ha kvalitetssäkring och inte för stora differenser på avgifter. Vi hade olika mål. Om de kunde uppfyllas hade vi ingenting emot att man upphävde lex Pysslingen.

Ulla Orring säger att vi inte tycker om etik och kristendom. Visst gör vi det. Vi har kritiserat regeringen för att man inte skiljer mellan etik och religion. Det är en annan sak.

Till sist, Ulla Orring, är vi litet oroliga för socialliberalismen. Vi tror inte att den skall finnas i skuggan av alltför högervridna moderater. Vi tror att socialliberalismen trivs bäst om den får jobba ihop med andra krafter. Därav

kommer sig vår oro och våra avvikande meningar i förhållande till en del oroande inslag i regeringens politik.

Anf. 69 ULLA ORRING (fp) replik:

Fru talman! När det gäller lex Pysslingen och kvaliteten vet vi ju att vi har instrument att följa upp och se till att verksamheten står under offentlig kontroll. Det finns ju både socialtjänstlagen och andra föreskrifter från socialstyrelsen. Socialtjänstkommittén har också fått i uppdrag att se över detta med tillstånd och tillsynsfrågor. Det är ganska klart att de faror som Bo Holmberg ger uttryck för är överdrivna.

Om vi nu talar om överdrifter är det faktiskt mycket som är onödigt när det gäller överdrifter i det samhälle som många socialdemokrater målar ut skall komma med en borgerlig politik. Allt som kommer från Socialdemokraterna är inte heller så vitt.

Jag kan passa på att replikera det som Bo Holmberg tog upp om prioriteringen av de nyfödda barnen. Jag har varit med i ett landsting i Västerbotten där det fanns ett sjukvårdslandstingsråd som bestämt ville sätta gränser för hur mycket man skulle ta hand om de här barnen. Ingen av oss kan svära sig fri från dessa överdrifter.

Jag tycker att det är viktigt att vi i socialutskottet samlar oss kring en generell välfärdspolitik och ser sanningen i vitögat, ser att om ekonomin var i balans kunde vi kanske åstadkomma ett bättre samhälle. Med de alternativ som vi kan erbjuda kan den här verksamheten också drivas på ett kanske både billigare och mer effektivt sätt. Det gäller valfrihet, olika projekt och verksamhet i enskild regi. Vi skall inte blunda för dessa fakta.

Anf. 70 TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

(forts.)

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande vid morgondagens arbetsplenum.

6 § (forts.) Socialpolitik – inriktning och anslag (forts. SoU15)

Anf. 71 ROSA ÖSTH (c):

Fru talman! Alla tidigare talare har nämnt debattordningen. Jag vill understryka det som Sten Svensson och Ulla Orring har sagt tidigare, nämligen att vi faktiskt var överens i utskottet om att vi i den här stora övergripande debatten skulle låta alla partiföreträdare komma till tals. Om man menar något med sitt sociala patos måste naturligtvis den inställningen gälla ända fram till kammaren.

Centern har genom alla år varit initiativtagare och pådrivande i arbetet för att ge alla människor en social och ekonomisk grundtrygghet. Vi kommer att fortsätta att spela den rollen. Det viktigaste är naturligtvis att det finns grundläggande förutsättningar för liv över hela landet och att det finns arbetstillfällen. Det är ett framträdande drag i den här regeringen att det är arbetslinjen som skall gälla. Alla antydningar om något annat är inte seriösa, Bo Holmberg.

Enligt vår uppfattning skall det samhälleliga stödet verka så litet styrande som möjligt för individen. Vi i riksdagen skall alltså inte säga: "Om du lever så eller så, om du väljer den barnomsorgen till dina barn eller den boendeformen som äldre, kan du få ett ekonomiskt stöd, men annars inte." Om man hanterar frågan på det sättet, sätter man sig över den enskilda människans rätt att råda över sitt liv.

Samhällets stöd skall verka ekonomiskt utjämnande och bidra till att människor får likvärdiga möjligheter att utvecklas som individer och att inrätta sitt liv efter eget val och egna förutsättningar. Det skall självfallet gälla oberoende av vilken bostadsort man har.

Ett exempel på vad vi i Centern menar med grundtrygghet är vårt förslag till en rejäl grundpension, men det kommer att diskuteras senare här i kammaren.

Ett annat exempel är våra förslag i familjepolitiken. Ett stöd till barnfamiljerna måste utgå från barnens behov. Alla barn kostar, kläder, mat osv. Därför har vi ett barnbidrag som utgår lika till alla barn. Alla små barn har också behov av omsorg, men här finns en brist i logiken. Alla får inte del av det här samhällets barnomsorgsstöd, bara de som har fått en plats genom kommunens försorg.

Att på det sättet frånta familjer rätten att välja ger inte en riktig grundtrygghet, enligt vår uppfattning. Det är därför som det är så viktigt att steg för steg, precis som det sägs i regeringens proposition, utveckla ett stöd som utgår lika för alla barn. Det här kommer Roland Larsson senare att närmare beröra.

Det har under lång tid funnits en enighet i Sveriges riksdag om att det skall vara ett gemensamt betalningsansvar för de viktigaste insatserna inom vård och omsorg, som vi närmast skall diskutera här i dag. Det har däremot alltid funnits delade meningar om hur den offentliga sektorn skall se ut och hur stor den skall vara.

Under många år fanns det hos många, inte minst hos socialdemokraterna, en övertro på offentliga vårdgivare. Det var nära nog så att det på många områden uppstod en monopolsituation, som inte ledde till vare sig ifrågasättande eller nytänkande. Det blev litet av kejsarens nya kläder över det hela.

Jag minns t.ex. den rekommendation som kom någon gång på 70-talet om att alla daghem borde förses med en stor lekhall, därför att alla barn där skulle kunna göra sig av med sitt energiöverskott. Eftersom det då fortfarande var ganska gott om pengar i kommunerna, tog man till sig det argumentet, och så byggde man egentligen omotiverat stora hus, som också var omotiverat dyra. Jag tycker att dessa lekhallar kan ses som en symbol för vad som skedde inom den offentliga verksamheten under ganska många år.

Så småningom, alldeles för sent, insåg de flesta att den offentliga sektorn

var för dyr, att man måste bromsa kostnadsutvecklingen. Jag minns mycket väl när det i mitten på 80-talet för första gången kom till uttryck i en socialdemokratisk budgetproposition, där Kjell-Olof Feldt talade om att det inte var möjligt att fortsätta som tidigare utan att en ökning av offentlig service måste ske genom effektivisering och rationaliseringar. Det var många som studsade vid den läsningen, Bo Holmberg.

Även om den socialdemokratiska regeringen inte hade kraft att på allvar ta itu med den nödvändiga strukturförändringen, fanns dock insikten om det här behovet ända fram till valdagen i höstas. Sedan har Socialdemokraterna valt att drabbas av någon form av minnesförlust eller vad det kan vara.

Den omprövning som man nu är inne på, inte minst när det gäller sjukvården, är naturligtvis inte enkel. Det handlar ju om att hitta den minsta gemensamma nämnaren för vad som kan åstadkommas till en lägre kostnad och vad som är förenligt med kraven på god och ändamålsenlig vård och omsorg. Det finns förstås gränser för hur långt man kan gå när det gäller att öka effektiviteten utan att det går ut över det mänskliga omhändertagandet.

Om det finns anledning att rikta kritik mot delar av den offentliga sektorn, så är det inte särskilt ändamålsenligt att gå till ytterligheter heller i det avseendet. Det har förekommit, det vill jag gärna understryka. Ibland har det nästan liknat en hetskampanj som, även om det inte var avsikten, har uppfattats som kritik mot den personal som vanligtvis utför sina arbetsuppgifter på ett helt oklanderligt sätt.

Från Centerns sida har vi aldrig dömt ut offentlig verksamhet, men vi dömer ut synsättet att offentliga producenter är de enda givna. Vi vill gärna se offentliga och privata vårdgivare arbeta sida vid sida, där man kan ta till vara vars och ens starka sidor på ett mycket bättre sätt än hittills. Då skulle man också kunna skapa en stimulerande konkurrens som driver utvecklingen framåt, både vårdmässigt och i ekonomiskt hänseende.

Vi är inte särskilt duktiga i Sverige på att mäta kvalitet och effektivitet. Där måste vi bli mycket bättre. Att hitta bra värdemätare hör till de grannlaga och mycket svåra uppgifter som väntar oss framöver, där det mycket kommer att handla om prioriteringar.

Till effektivitetssträvandena hör att förkorta både väntetider och vårdtider, att bl.a. komma bort från långa operationsköer. Det finns ju både mänskliga och samhälleliga vinster att göra där.

Men det får inte ske på bekostnad av det tysta och tålmodiga lidandet. Jag tänker exempelvis på de reumatiskt sjuka. Det rör sig om en mycket stor grupp människor som i många fall har mycket smärtsamma och nedbrytande sjukdomsformer men där förloppet utåt sett inte är så dramatiskt och inte så uppmärksammat.

"Tänk, om vi fick lika mycket pengar som HIV-forskningen", sade docent Bo Ringertz i en tidningsintervju, "då skulle vi snart kunna hitta nyckeln till det lås som vi redan har." Det är klart att vi kan fråga: Hur länge har vi egentligen råd att avstå från en sådan möjlighet?

Vi har den stora och växande gruppen äldre, med alla de sjukdomstillstånd som är vanliga vid hög ålder. Hur mäter man effektiviteten i vård av gamla som aldrig kan bli friska och kanske aldrig kan återgå till ett eget

boende? När är de egentligen "klinikfärdiga", och vart och till vilken vård- eller boendeform skickas de då?

Det här är frågor som är högaktuella och som kommer att vara det under de närmaste åren. Jag menar att det finns stor anledning för oss i riksdagen att noga följa utfallet av ÄDEL-reformen.

Jag skall nämna ett område till som kräver särskilt hänsynstagande, och det gäller de psykiskt sjuka. I psykiatriutredningen säger man sig nu ha upptäckt hur illa beställt det är på det området och hur dåligt många mår. Och det är förvisso sant.

Det har under ett antal år funnits mycket höga ambitioner att förkorta vårdtiderna på de psykiatriska vårdavdelningarna, och man har mycket radikalt minskat antalet platser inom slutenvården. Snabbheten i den här utvecklingen har till stor del berott på den starka opinion som funnits och som krävt att psykiskt sjuka människor skall vistas ute i samhället och få den vård de behöver i öppen verksamhet.

Men i väldigt många fall har man inte alls klarat av att göra de insatser och ge de kringresurser som behövs för att det skall vara ett försvarbart alternativ till sjukhusvård, och det har gett de här människorna en otroligt utsatt situation. Jag har i annat sammanhang stött på många av de fallen.

Fru talman! Från årsskiftet har vi en ny psykiatrilagstiftning som bl.a. syftar till att ytterligare minska antalet platser inom den psykiatriska vården. När den frågan behandlades i riksdagen, hade vi från Centern invändningar på ett antal punkter. Vi framhöll bl.a. att tidpunkten för en ny lag var illa vald. Vi menade att psykiatriutredningens slutsatser borde ha avvaktats. Vi hade nämligen tämligen klart för oss vilka förhållanden som skulle bli uppenbara för utredarna och menade att dessa förhållanden först och främst borde ha beaktats. Mer bråttom än så var det inte med en ny lagstiftning.

Som jag redan har antytt, är vi från Centern mycket skeptiska till att det är möjligt att enbart genom effektivisering klara ett ökat behov av vård med bibehållen hög kvalitet, med ökade krav på snabb behandling och utan att stora patientgrupper skjuts i bakgrunden. Filosofin att sjukvården aldrig behöver mer resurser har vi inte anammat. Det har uppenbarligen inte regeringen heller gjort, att döma av skrivningen i propositionen.

Att det finns vinster att göra, om man samordnar olika myndigheters verksamheter, kan vi nog utgå ifrån. Det är därför bra att man snart skall inleda försöksverksamhet med samordning mellan sjukvården och socialförsäkringen.

Det är ytterst befogat, vill jag säga, med det helhetsgrepp som regeringen tar genom att tillsätta dels den utredning som skall se på sjukvårdens framtida behov och hur finansieringen skall ske, dels den utredning som tidigare har nämnts här och som gäller prioriteringar i vården.

Jag har goda förhoppningar, fru talman, att de frågor som jag närmast har belyst, alltså förhållandena för grupper som inte har kommit till tals så mycket i debatten, kommer att beaktas genom regeringens politik. Det sägs nämligen i propositionen att regeringen kommer att utveckla välfärdspolitiken så, att speciellt de mest utsatta människornas och gruppernas livssituation förbättras. Man nämner särskilt utsatta barn, handikappade, gamla och sjuka, som skulle kunna få sin situation förbättrad genom politiska beslut.

Vården är det område som de allra flesta vuxna människor anger som viktigast och som måste få en väsentlig del av våra samlade resurser. Jag har därför valt att i huvudsak hålla mig till de frågorna och avstått från att gå in på andra viktiga områden som också behandlas i betänkandet.

Jag vill, fru talman, yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 72 BO HOLMBERG (s) replik:

Fru talman! Rosa Östh minns om inte sin barndom så åtminstone 70-talet och de resonemang som fördes då. Det är klart att man kan förflytta sig 20 år tillbaka i tiden och ha roligt åt åsikter som då fanns.

Man kan hoppa ännu längre tillbaka i tiden och läsa i riksdagstrycket om vad adel, präster, borgare och bönder tyckte om att införa demokrati i Sverige och vilket elände det skulle bli om man tillskrev alla människor lika värde. Så vi kan alltid hålla på och dividera kring åsikter som kommit till uttryck under olika tider.

Men jag minns också, Rosa Östh. Jag började i politiken i landstinget i Västernorrland på 70-talet. Efter besök i Danmark och under intryck av den kritik som framfördes mot de långvårdssjukhus som fanns och som var ungefär som små akutsjukhus tog sig Socialdemokraterna före att föreslå byggande av lokala sjukhem med eget rum – hör och häpna! Vi blev ensamma om att driva den frågan. Centern tyckte att det var alldeles knäppt, likaså folkpartiet och andra. Så det har funnits nyanser i förhållningssättet till den offentliga sektorn.

Till slut vill jag säga att jag har svårt att se vad som är Centerns profil i social- och sjukvårdspolitiken. Jag kan se den när det gäller vårdnadsbidrag, men i övrigt har jag mycket svårt att veta var någonstans Centern kommer att sätta ner foten. Kommer man t.ex. att acceptera finansplanens hårda nedskärningar gentemot kommunerna med 10–15 miljarder för åren 1994 och 1995? Det vet vi inte.

Rosa Östh talar om valfrihet. Skall den valfriheten också få gälla för kommunerna, dvs. att vi inte förlänger skattestoppet när det går ut, så att kommunerna blir myndigförklarade och själva får besluta om sin skattesats?

Anf. 73 ROSA ÖSTH (c) replik:

Fru talman! Jag kan förstå att Bo Holmberg inte är så intresserad av att vi gör djupdykningar i historien. Vad jag ville belysa med exemplen från 70-talet och framöver var att det faktiskt har skett en utveckling också inom Socialdemokratin. Det är då en liten eloge till Bo Holmberg i det här fallet.

Det sändes ett alldeles utmärkt radioprogram under påsken där det mycket tydligt påvisades att det var den socialdemokratiska regeringen som inledde förändringen i politiken här i Sverige. Man gick ifrån det traditionella svenska mönstret, som det har talats om tidigare här i dag, och inledde processen att minska den offentliga sektorns andel av BNP.

Det som är så betecknande för Socialdemokraternas sätt att föra debatten i dag är just att de drar ett glömskans täcke över allt det som har varit så sent som fram till hösten 1991 och i dag talar om katastrofer, helt nedbrytande företeelser etc.

Jag undrar var man hamnar, om det inte blir inflation i det här samman-

hanget. Vad skulle hända den dag vi råkar ut för en katastrof i ordets egentliga mening, när man nu har tömt ut alla möjligheter att använda det begreppet?

Anf. 74 BO HOLMBERG (s) replik:

Fru talman! Vi talar inte om katastrof, men vi har uttryckt stark oro på några punkter. Kanske skulle Rosa Östh kunna stilla min oro på en punkt.

Avsikten är nu att ta ifrån kommunerna 7,5 miljarder 1993, ytterligare 10–15 miljarder 1994 och sedan ytterligare 10–15 miljarder 1995. Känner Rosa Östh ingen oro över hur vi skall klara äldreäldretillväxten, hur vi skall klara de gamla och sjuka, i ett läge när kommunerna brandskattas på så väldigt mycket pengar?

Anf. 75 ROSA ÖSTH (c) replik:

Fru talman! Jag har länge känt en oro. Den inträdde redan under förra regeringsperioden, när jag såg att det gick alldeles för sakta att ta itu med de nödvändiga strukturförändringarna. Det var också då man inledde indragningarna från kommuner och landsting. Vi hade invändningar mot det då. Jag kan hålla med om att detta inte kommer att vara någon enkel process. Men det är frågor som vi kommer att kunna återkomma till den dag vi har en proposition på bordet att ta ställning till. Det har vi inte i dag.

Jag tyckte att jag ganska tydligt klargjorde att vi för Centerns räkning kommer att fortsätta att verka för den grundtrygghet som vi tycker är viktig i samhället och för att den skall gälla över hela landet, och inte bara i storstad. Vi kommer att verka för att framför allt de grupper som är mest utsatta skall prioriteras.

Anf. 76 JERZY EINHORN (kds):

Fru talman! Jag vill inleda med att säga att jag ställer mig bakom socialutskottets betänkande och därmed bakom regeringens anslagsförslag och de förslag till lagändringar som läggs fram i propositionen. Jag är trots detta oerhört tacksam för att vi har den debattordning som talmanskonferensen har accepterat och som ger mig tillfälle att en gång per år litet mera utförligt ta upp de frågor som har motiverat mig att gå in i riksdagen,

Jag tänker i mitt anförande ta upp långsiktiga frågor och långsiktiga aspekter. Jag vill ta upp historiken bakom dagens situation som vi här diskuterar.

Jag måste bestämt bestrida att dagens situation inom vården och omsorgen är resultatet av den nuvarande regeringens agerande under de senaste 6,5 månaderna. Så är inte fallet. Dagens situation är resultatet av de senaste tio årens och egentligen flera decenniers handlande. Det mesta har faktiskt också skett i stor politisk enighet.

Sverige upplevde en lycklig period av sex decennier, då vi byggde upp vår välfärd och hade en ärlig vilja att skapa ett gemensamt folkhem för alla. Det skulle omfatta även de svagaste. Ambitionen var att välfärden skulle vara heltäckande. Den skulle omfatta pensioner, utbildning, barnomsorg, föräldraledighet och lagstadgad semester. Den skulle omfatta subventionering av boende, samfärdsmedel, studiecirklar, idrottsorganisationer och mycket annat – utjämning av inkomster samt vård och omsorg för oss alla.

För att bygga upp den välfärden har under dessa 60 år skatten ökat från 7 % till nära 60 % av bruttonationalprodukten. Ekonomerna hävdar samfällt att skatten knappast kan höjas ytterligare, åtminstone inte särskilt mycket. Sannolikt måste tyvärr skatten minska, för att vi inte skall ställas utanför den marknad som kommer att byggas upp gemensamt av allt fler europeiska länder. Den kommer att byggas upp oberoende av om vi tycker om det. Det kan vi inte påverka.

I detta läge måste vi spara. Det är en realitet. Och vad är det vi har dragit in på under de senaste tio åren?

Fru talman! Jag har arbetat inom vår sjukvård i 38 år. Jag kunde följa hur vi byggde upp den med en ärlig ambition att erbjuda alla bra vård: unga och gamla, tillfälligt och långvarigt sjuka, de som kunde och de som inte kunde återgå till förvärvsarbete. Jag var stolt över att få arbeta inom vår sjukvård.

Sedan kom en vändning. Den har inte kommit i oktober 1991. Den kom ganska exakt 1982. Till att börja med var den välgörande. Vi var tidigare inte kostnadsmedvetna. Vi lärde oss att rationalisera och effektivisera. Om man läser OECD-rapporter ser man att OECD:s experter säger att vi här i Sverige under de senaste åren har genomfört unikt omfattande rationaliseringar inom vården, bl.a. genom en unik förkortning av medelvårdtiden. Men när detta inte räckte, började försämringar för patienterna. Jag tvingades från 1986 att dagligen skicka hem patienter i uppenbart behov av sjukhusvård, till en hemsjukvård som långtifrån alltid fungerade. Jag delar Bo Holmbergs oro för situationen på Radiumhemmet.

1983 antog riksdagen den gällande hälso- och sjukvårdslagen: bra vård på lika villkor för alla. Samtidigt, för tio år sedan, började riksdagen dra in resurser som var förutsättningen för lagens förverkligande. Det gjordes i stor politisk enighet.

Låt oss titta på historien. Sedan 1982 har vår riksdag dragit in över 34 miljarder från landstingens och kommunernas årliga resursutrymme, dvs. främst från vården, omsorgen och skolan. I Stockholm motsvarar statens indragningar fem skattekronor. Under dessa år brandskattades landstingens och kommunernas resurser. Jag delar den uppfattningen. Reserverna tömdes.

Den gällande hälso- och sjukvårdslagen framstår i dag som ganska förljugen, åtminstone för mig. Om vi inte kan leva upp till den, skall vi avskaffa den.

Föregående talare har tagit upp prioriteringar. Låt mig säga något om situationen i dag, när vi inte har några riktlinjer för prioriteringar. Vi har en till synes prioriteringslös sjukvård. De enda prioriteringar som görs för närvarande är de medicinska, eftersom vi inte har några andra riktlinjer. Den ena ytterligheten, som prioriteras högst, är kortvarig vård som leder till full hälsa och helst återgång till förvärvsarbete. Den andra ytterligheten, som är lägst prioriterad, är långvarig vård som inte kan leda till återgång till full hälsa och absolut inte till förvärvsarbete. Detta är den oglamorösa vården av de svårt och långvarigt sjuka, vården av de mycket gamla.

Mina vänner, den vården är också viktig. Den är mycket viktig. Vi skall inte behöva brytas ner i onödan när vi blir svårt och långvarigt sjuka, när vi

blir mycket gamla och i behov av hjälp för att ta oss fram till toaletten, för att ta en promenad, klä på oss, för att ta oss fram från sängen till en stol.

Det är ingen som vill ha den utvecklingen. I varje opinionsundersökning kommer vården som etta eller tvåa när det gäller vilka av samhällets insatser som är de viktigaste. Det är mycket få partier som hade den så högt på sina listor.

Varför har det blivit så, trots att vi inte vill det? Vi har intresseorganisationer som slår vakt om alla våra förmåner inom välfärden. Om vi, av nöden tvungna, överväger att öka boendekostnaderna, läser man dagen efter i dagstidningar och hör på radio och ser i TV hur mycket kostnaden skall öka för en barnfamilj som bor i en fyrarumslägenhet. Man får veta hur många pensionärer som skall få gå från sina villor. Vi har en hyresgästförening, en villaägarnas förening, en skattebetalarnas förening, en aktieägarnas förening och vi har facket, som slår vakt om våra förmåner – så länge vi är friska. Vi har bilägarnas förening. När man skulle införa biltullar i Stockholm, något som skulle behövas, hotade bilisterna med att bilda ett politiskt parti. Vi har inga biltullar i Stockholm.

Det finns inte, och kommer inte att finnas någon intresseorganisation för de svårt och långvarigt sjuka, för de mycket gamla. De kan inte ta sig från sängen fram till toaletten, och de kan absolut inte ta sig fram till ett föreningsmöte. De kan inte organisera sig och gemensamt försvara sin rätt. De kan inte anställa någon som påminner oss om de löften som riksdagen har gett våra gamla. De kan inte påminna oss att staten avkrävde dem världens högsta skatter och höga avgifter och försäkrade att de inte behövde teckna försäkring i ett privat bolag, som man gjorde i andra länder. De kan inte anställa någon som kan tydliggöra för oss i riksdagen deras problem, deras oro för framtiden, deras förnedring när de ligger hungriga, i kiss och bajs i sina sängar. Det är inte helt ovanligt i dag.

Här i riksdagen uppvaktas vi ständigt, personligen, per telefon, skriftligen av otaliga intresseorganisationer. Jag är djupt imponerad av hur välorganiserat det är. Men de svårt och långvarigt sjuka, de mycket gamla, kan inte och kommer inte att kunna organisera sig, anställa ekonomer, ombudsmän och duktiga pressekreterare. Det är därför ingen uppvaktar oss här i riksdagen för att föra deras talan.

Men trots att ingen för deras talan är det vår skyldighet, vår heliga skyldighet här i riksdagen, att försvara deras rättigheter. För vem skall annars göra det?

Det är de, och inga andra än de, som är de svagaste i dag i vårt samhälle. Jag undrar om inte de har större rätt än någon annan. Jag tycker inte att vi bör ställa ut några nya löften till någon grupp förrän vi har levt upp till riksdagens gamla löften till våra gamla.

För ett år sedan, före valet, genomfördes en omfattande SIFO-undersökning. 3 % av den svenska befolkningen är mycket nöjd med vården och omsorgen om gamla. Mest missnöjda är de som har kommit i kontakt med omsorgen som patienter, anhöriga eller som personal. De mest kritiska var undersköterskorna, för de är närmast patienten. Är det den välfärden vi talar så högt om och som vi vill slå vakt om?

Det är de som i dag är 80 år, och inga andra, som byggde upp vår välfärd

och möjliggjorde alla våra förmåner, som samhället så rikligt och fint erbjuder oss. Jag tycker att det är bra att vi har råd med nära 40 miljarder till bostadssubventioner och världens största bostadsyta per capita. Jag tycker att det är underbart att vi har 18 månaders föräldraledighet. Det är utmärkt att vi har fem veckor och två dagars lagstadgad semester. Det vore bra om vi kunde ha sex veckors semester. Det är bra att vi fortfarande har nästan full kostnadsersättning vid sjukdom, att kostnaden för sjukskrivning och förtidspensionering kan öka med 8 miljarder om året. Jag tycker att det är bra att vi har en arbetsskadeförsäkring som kunde sjudubblas, alltså öka med 700 % på åtta år.

Det är bra att vi har statligt garanterade studielån och att vi har råd med 23 miljarder till studiecirklar, folkrörelser och idrottsorganisationer. Men jag vill påminna kammaren om de förmåner som våra gamla hade. De som i dag är 80 år, vilka förmåner hade de när de byggde upp vår välfärd och möjliggjorde alla våra förmåner?

De hade 48 timmars arbetsvecka. I bästa fall hade de en ledig veckodag. De hade två veckors lagstadgad semester. De äldsta har haft en vecka. Vissa hade sjukersättning, andra hade det inte. För hela befolkningen motsvarade sjukersättningen i genomsnitt 12 % av inkomsten. Det fanns inga barnbidrag. Det fanns en ganska låg, behovsprövad moderskapspenning som man fick ansöka om, men inte säkert fick. Det fanns ingen i lag garanterad föräldraledighet och nästan inga bostadssubventioner. Det fanns inga statligt garanterade studielån.

Jag tycker att det är utmärkt att vi har råd med alla våra förmåner, så länge vi är friska. Men då skall vi också ha råd med bra vård av och omsorg om våra gamla.

Det talas så fint om solidaritet här i kammaren. Jag undrar om den omfattar våra gamla?

Jag tycker att det är utmärkt att vi har råd med 270 miljarder i olika former av transfereringar. Det är kanske mera, men det här är den siffra jag har kunnat få fram. Men förutsättningen för att vi skall kunna slå vakt om de gamla bör vara att vi har råd med mer än de 90 miljarder som sjukvården i dag kostar – *om* det visar sig att våra gamla behöver den.

Under 1990-talet kommer antalet 80-åringar att öka med 28 % och 85-åringar med över 40 %. Vi måste skapa beredskap för detta. Jag uppskattar mycket att den nuvarande regeringen har tillsatt två utredningar. Jag tycker inte att vi skall tala så nedlåtande om dessa två utredningar som det görs här i kammaren.

För första gången sedan 1950-talet, då utredningen om regionsjukvård genomfördes, gör en regering ett försök att få ett helhetsgrepp om hela problemet. Jag uppskattar att det i direktiven ingår att ta fram prognoser över behoven inom sjukvården fram till år 2000. Jag delar inte de pessimistiska tongångar som kommit fram tidigare om möjligheterna för dessa två utredningar att påverka framtida sjukvård.

Anf. 77 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Jag instämmer i den historiebeskrivning som Jerzy Einhorn gör om utvecklingen sedan decennier och framför allt de senaste tio åren

med ständiga indragningar till staten från kommmuner och landsting. Jag tror också att siffran 34 miljarder inte alls är överdriven.

Det här en politik som tyvärr har fått pågå väldigt länge och som Vänsterpartiet kraftigt har opponerat emot i kammaren under säkert minst tio års tid.

Jag delar också den oro och omsorg som Jerzy Einhorn visar de mycket gamla och de svårt sjuka. Jag är också medveten om att de inte har några starka företrädare – även om de redan innan kds kom i riksdagen visst har haft politiska företrädare.

Tycker Jerzy Einhorn att den politik som fördes tidigare med brandskattningar av kommuner och landsting var felaktig? Det är en politik som har resulterat i att vi i dag står ganska tomhänta när det gäller möjligheterna att låta våra gamla och svårt sjuka få en värdig ålderdom.

Tycker Jerzy Einhorn att det är lätt eller svårt att delta i en regering som planerar de närmast kommande åren ytterligare stora indragningar från kommuner och landsting? Som jag förstår kommer detta att i ännu högre grad medverka till att den utveckling vi har sett kommer att fortsätta och ytterligare försvåra för kommuner och landsting att leva upp till de ambitioner som Jerzy Einhorn har. Det skulle vara intressant att få veta.

Jag tycker att det var ett intressant resonemang om att det inte går att höja skatterna på grund av det närmande som en majoritet här i riksdagen vill att Sverige skall göra till den Europeiska unionen. Vad jag vet kommer Europeiska unionen inte att lägga sig i om vi i Sverige ändrar på löneskatter och liknande. Det är alltså inte givet. Det finns politiska beslut kvar att fatta i riksdagen om den ekonomiska politiken.

Tror Jerzy Einhorn att det kommer att finnas en politisk majoritet för att höja vissa skatter, t.ex. skärpa progressiviteten i inkomstbeskattningen, för att på det sättet få pengar till vården av de mycket gamla och svårt sjuka? I så fall tror jag att vi skulle kunna vara överens om en sådan politik.

Anf. 78 JERZY EINHORN (kds) replik:

Fru talman! Jag är tacksam för frågorna från Gudrun Schyman.

Jag beklagar de politiska realiteter som tvingar oss att fortsätta med de tidigare regeringarnas politik. Jag har försökt att beskriva de politiska realiteter som ligger bakom detta, och jag har försökt att beskriva varför den politiska situationen nu tvingar fram detta, liksom när det gäller tidigare regeringar.

Jag uppskattar att regeringen samtidigt gör ett försök att få ett helhetsgrepp om hela situationen – som det har talats så hånfullt om här – just genom att tillsätta dessa två utredningar. Jag har lättare att leva med situationen, när jag vet att det görs ett försök att få ett helhetsgrepp.

Sedan har vi Europa. Om vi kunde påverka att Västeuropa går ihop i en gemensam marknad, skulle vi ha underlag för en saklig diskussion. Men om vi inte anpassar oss och helst går in i den gemensamma marknaden – vilket jag hoppas att vi kommer att göra – kommer Sverige att bli ett litet land i marginalen. Det mesta av Sveriges handel går till de länder som i dag förenas inom EG. Det är också en politisk realitet.

Anf. 79 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Jerzy Einhorn beklagar de politiska realiteter som tvingar oss att föra denna politik. Jag tror att den politiken som har förts och som förs är ett resultat av politiska majoriteter. Det är knappast under tvång som de har formats. De är resultat av politiska diskussioner som har förts i kammaren. Jag skulle vilja veta vad det är för realiteter som tvingar oss att föra denna politik.

I den ekonomiska politiken handlar det ju om fördelning och omfördelning. Hur fördelningen går till, vilka konkreta resultat det blir av den och vilka grupper man väljer att satsa på är en följd av vilka intressen man anser sig företräda.

Det sker naturligtvis en omfördelning inom socialpolitikens område. Men det finns också, Jerzy Einhorn, en omfördelning att göra mellan statens övriga offentliga utgifter.

Jerzy Einhorn deltar just nu i en regering som väljer att satsa på en upprustning av och ökade anslag till militären – vilket också hör till de offentliga utgifterna. Men regeringen står också för en nedrustning av stora delar av den offentliga sektorn som berör vård och omsorg. Detta är inget tvång, Jerzy Einhorn. Detta är ett politiskt val.

Jag tror inte heller att valet av Europapolitik utgör något tvång. Det går utmärkt med andra alternativ, och det tror jag att Jerzy Einhorn är medveten om. Över hälften av Jerzy Einhorns partikamrater är av den uppfattningen. Frågan måste ha diskuterats i ert eget parti.

För mig rimmar omsorgen, som jag har stor respekt för och som jag vet är grundad på stor kunskap, illa med att delta i en borgerlig regering som för en politik som får just de effekter Jerzy Einhorn inte vill ha.

Anf. 80 JERZY EINHORN (kds) replik:

Fru talman! De politiska realiteter jag talade om är de löften vi har givit. Alla dessa löften försvaras av olika intresseorganisationer. Detta gör det för närvarande omöjligt att flytta om i transfereringssystemet.

Jag hoppas att dessa frågor tas upp i de två utredningar som regeringen har tillsatt – det finns även en tredje utredning –, bl.a. frågan om prioriteringar, och att det kommer att leda till en debatt i samhället om prioriteringen av vården och omsorgen jämfört med alla andra krav på samhällets stöd.

Hur kommer Gudrun Schyman att ställa sig till dessa frågor? Det är mycket lätt att säga att pengar skall dras in från något annat, t.ex. försvaret. Talar man med dem som arbetar i försvaret vill de att pengar skall dras in från u-landstjänster, osv. Är Gudrun Schyman beredd att, om realiteter tvingar oss till detta, flytta om inom transfereringssystemet för att tillföra sjukvården och omsorgen mera pengar?

Jag upplever inte att den nuvarande regeringen rustar upp vårt försvar. Jag upplever att regeringen faktiskt inte genomför en ordnad nedrustning utan en anpassning av försvaret till den förnyade situationen i Europa. Att genom en mycket smärtsam och ingalunda populär process våga ta tag i en nedläggning av ett antal regementen är inte att rusta upp vår sjukvård.

Jag delar inte i en enda fråga Gudrun Schymans uppfattning. I det nya

Europa kan vi inte lösa våra problem genom att avskilja oss från resten av Europa. Jag tror att vår enda möjlighet att överleva som en ekonomiskt fri nation, en nation som har möjlighet att själv sköta sina finanser, är att gå in i den pågående processen och vara med och påverka utvecklingen. Jag har sedan sex år tillbaka arbetat åt EG. Det var Gertrud Sigurdsen – hon sitter här – som förde in mig i det arbetet. Jag har lett flera av EG tillsatta arbetsgrupper. Det finns en fruktansvärd kraft inom EG, men jag vill också hävda att EG behöver oss, EG behöver våra synpunkter, vår kunskap och vår påverkan.

Tredje vice talmannen anmälde att Gudrun Schyman anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 81 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! I senaste numret av Landstingsvärlden är Jerzy Einhorn avbildad i helfigur, och inne i tidningen kan man läsa följande om anledningen till att han lämnade läkarprofessionen och blev politiker: Det utlösande momentet var när man ville stänga en vårdavdelning på Radiumhemmet och kallade det för strukturförändring.

Jag tror att sjukvården och förutsättningarna för dem som jobbar i den skiljer sig i olika delar av landet. Den här skillnaden är enligt min mening underskattad i svensk sjukvårdsdebatt. Det ankommer inte på mig att recensera hur de olika landstingen sköter sig, men rent allmänt instämmer jag i den kritik som framförs mot sättet att sköta sjukvården i Stockholm. Varför skall man ligga med så lågt skatteuttag här? Varför skall man ligga med en övertung sjukhusstruktur och inte klara de riktiga prioriteringarna? Det är frågor som jag ofta har ställt mig. Men jag tycker att Jerzy Einhorn skall veta att den svenska sjukvårdskartan inte ser likadan ut överallt.

Jag hade hoppats att vi skulle få en mera fördjupad hälso- och sjukvårdsdebatt och känna litet mera stolthet över den svenska sjukvårdsmodellen. Jag har roat mig med att med hjälp av hälsoekonomer och andra inom SCB räkna på – med hänsyn tagen till att vi är världens äldsta nation – kostnader per invånare och sjukvårdens andel av BNP. Då har jag funnit att Sverige ligger väldigt bra till. Schablonbilden att sjukvården i Sverige skulle vara så dyr stämmer inte i ett omvärldsperspektiv. Varför kan vi inte sakligt få detta fotfäste i svensk sjukvårdsdebatt?

Det andra jag vill framhålla är SNS förslag. Man gick igenom England, Canada, Tyskland samt Nederländerna och jämförde. Därefter sade man: Ni har i huvudsak ett bra system i Sverige, ändra för Guds skull inte detta.

Jag tror också, Jerzy Einhorn, att vi skall få en tillväxt i Sverige och att vi skall ta hänsyn till att vi är så många gamla och skaffa beredskap för det. Då skall det också finnas möjlighet till en skattereglering, så att det går att klara sjukvården i de egna leden. Vi inom socialdemokratin resonerar så, att vi inte vill ha några ransoneringar i sjukvården, vi vill inte ha generella åldersprioriteringar, beslutade av politikerna. Däremot vill vi ge mer pengar till SBU för att man skall utvärdera terapierna. Hälsoekonomerna på SBU säger att om man skulle göra rätt enligt vetenskap och beprövad erfarenhet i

Sverige, då skulle man kunna rensa ut terapier i storleksordningen minst 20 miljarder kronor, Jerzy Einhorn.

Så jag är optimistisk och tror att vi utan att slänga ut barnet med badvattnet skall kunna åstadkomma en bra sjukvård i Sverige. Jag får det inte att gå ihop att vi bara skall anpassa oss till EG och dra ner skatterna och på det sättet försämra sjukvården. Det ställer vi inte upp på.

Anf. 82 JERZY EINHORN (kds) replik:

Herr talman! Tack för frågan, som ger mig tillfälle att tala ett par minuter till.

Jag var inte avbildad i helfigur, det var bara ansiktet som visades. Det som Bo Holmberg citerade är sant. Jag blev politiker därför att man inte kallade saker vid rätt namn. Jag hade en förhoppning att det var bästa sättet att få upp en debatt, vilket faktiskt också de två utredningar som regeringen har tillsatt syftar till – helt klart enligt direktiven. Syftet med debatten är att man kallar saker vid rätt namn, och då får vi se hur människor prioriterar. Vi kanske ordnar en beredskap i landet att satsa mera på vissa saker.

Jag vill alltså tacka Bo Holmberg, och jag delar till stor del uppfattningen att vi i stor utsträckning har bra vård, men det är tack vare hög professionalism hos personalen. Däremot delar jag inte Bo Holmbergs optimistiska syn på framtiden, för jag har rest landet runt, i samband med valrörelsen men även tidigare och senare. Stockholm är bara två tre år före resten av landet. Inom andra delar av landet fattar man i dag beslut som vi fattade här för två tre år sedan.

Vår vård är inte dyr. Jag delar Bo Holmbergs uppfattning också på den punkten. En vårddag i Sverige hör enligt OECD till de billigaste i Europa. Vårddagskostnaden i Sverige är inte högre än i flera europeiska lågprisländer.

Sedan har vi andra myter, men jag hinner inte tala om dem. Det sägs att vi satsar så mycket på sjukvården, men det är faktiskt inte sant.

Bo Holmberg har talat om SBU. Jag delar uppfattningen därvidlag och den höga uppskattningen av SBU:s arbete. Jag satte också värde på Bo Holmbergs motion om att SBU skulle få mera pengar. Därför är jag mycket glad att vi skulle kunna ställa oss bakom Bengt Westerbergs förslag i en proposition att – om jag minns rätt – drygt 2 milj.kr. ytterligare skall gå till SBU. Jag tycker att det skulle kännas bra att kunna vara med om detta. Tack.

Anf. 83 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Får jag säga att när jag politiskt analyserade hur jag såg på de tillsatta kommissionerna och sjukvårdsutredningarna, så var det inget nedlåtande jag ville säga. Jag ville bara konstatera att de fyra borgerliga partierna i regeringen har olika uppfattningar om hur de vill lösa sjukvårdsproblemen framöver. Dessa olika uppfattningar hörde jag framföras under valrörelsen, och jag kunde konstatera – tillsammans med många andra – att det inte är en samstämmig röst som hörs, utan det är en kvintett som spelar.

Jag konstaterar vidare att nu har man fört de olika synpunkterna till de arbetande kommissionerna och utredningarna. Då blir det inget ställningstagande under den här valperioden. Så hur skall det bli med det som Jerzy

Einhorn har varit ute och talat om, att man skall prioritera gamla och sjuka under mandatperioden?

Det kan bli som man skriver på första sidan av Landstingsvärlden. Det var väl riktat mot det svåra jobbet att klara utredningar och prioriteringar – Jerzy Einhorns omöjliga uppdrag. Hur skall man, när den här valperioden har gått till ända, kunna svara på frågan: Hur blev det med mer pengar, hur blev det med prioriteringar av äldre och sjuka? Detta måste ju bli svårt om man samtidigt skall förverkliga finansplanens annonseringar om jättestora neddragningar. Jag säger icke detta av illvilja, utan jag säger det bara som politisk analys. För mig går de här två budskapen inte ihop.

Anf. 84 JERZY EINHORN (kds) replik:

Herr talman! Jag tycker att vi skall avvakta litet grand när det gäller de olika uppfattningarna inom regeringsunderlaget tills utredningarna har fått lägga fram sina förslag.

Det är möjligt att det blir på det sättet. Men det är litet för tidigt att säga det redan i dag. Det har tidigare sagts i debatten att regeringen i stället för att direkt lägga fram förslag tillsätter två omfattande utredningar med vida direktiv.

Inom sjukvården lever vi i dag sedan 50-talet med ett lappverk av olika åtgärder för att förbättra situationen. Det är dags att ta ett helhetsgrepp om detta. Det är mycket möjligt att även en socialdemokratisk regering skulle göra på samma sätt. Men det är ändock första gången man tar ett sådant helhetsgrepp, och vi avvaktar dessa utredningar innan vi säger vad som kommer att hända.

Jag delar Bo Holmbergs uppfattning i många frågor. Jag delar Bo Holmbergs uppfattning att man inte kan förvänta sig att problemen skall lösas på det sätt man skulle önska under en treårsperiod. Det bästa man kan uppnå under en treårsperiod är en bra start för den fortsatta utvecklingen.

Anf. 85 JOHAN BROHULT (nyd):

Herr talman! Herr socialminister, ärade riksdagsledamöter, ärade åhörare! Vi diskuterar nu sjukvårdskrisen. Det finns litet olika uppfattningar om hur pass omfattande den är. Jag håller med Bo Holmberg om att vi har en bra sjukvård i Sverige. Den kostar ungefär 9 % av BNP, vilket är jämförbart med vad de flesta OECD-länder använder för sin sjukvård.

Trots allt finns det en del problem i den svenska sjukvården som måste diskuteras. Problemen kommer att bli ännu större när vi tvingas till besparingar, om man inte tar till en del radikala grepp.

Vi har diskuterat åldringsvård. Där finns det problem. Operationsköer är ett annat problem. Debatten har varit inne på orättvisorna. Bo Holmberg har påpekat att det finns orättvisor i Stockholm. Det sammanhänger med att landstinget i Stockholm använder 64 %av budgeten för sjukvård, medan övriga landsting använder ungefär 77 %. Denna lilla skillnad motsvarar faktiskt några miljarder. Där har vi en viktig förklaring.

Hur som helst upplever många att sjukvården är i kris. Ekonomin håller på att ta slut. Landstingen och kommunerna betecknar det som en kostnadskris. Allmänheten upplever långa väntetider och brist på valfrihet. Man ta-

lar – kanske något orättvist – om en kvalitetskris. Anställda inom sjukvården – sköterskor, undersköterskor och biträden – har länge känt sig underbetalda. Här kan man tala om en förtroendekris. Dessa problem måste man se över. Problemen kommer att bli värre när man nu tvingas att spara.

Det har här hoppats litet fram och tillbaka i tiden, allt ifrån 20 år till tiden för adel, präster, borgare och bönder. Jag skall hoppa 200 år tillbaka i tiden till nationalekonomins fader Adam Smith som i sin avhandling sade att grundvalen för välstånd är arbetsinsatsen. Han hade då klart för sig att det är arbetet som skapar välstånd. Sedan har man naturligtvis – och gör så fortfarande – delat ut de pengar som arbetet skapat på ett orättvist sätt. Men man måste arbeta sig ur en kris.

Nu skall det sparas. Vi har läst om att 50 000 människor skall sägas upp, huvudsakligen inom vården. Det gäller sjukvårdsbiträden, sköterskor och hemsamariter. Det är således människor som arbetar nära patienten som ligger dåligt till. Detta är det typiska osthyvelsbeteendet. Vad händer med dessa människor? Jo, de kommer att bli arbetslösa. De kommer att få arbetslöshetsunderstöd tills de blir utförsäkrade från A-kassorna. Då blir det socialvården som får ta hand om dem. Dessa människor kostar nästan lika mycket som om de skulle arbeta, men vårdproduktionen har minskat.

Det här är ett exempel på hur man inte får göra. Vi måste arbeta oss ur en kris. Man kan inte "osthyvla" sig ur en kris.

Kommunerna kommer att få mindre och mindre pengar, vilket Bo Holmberg och Gudrun Schyman har konstaterat. Hur skall vi klara det? Vi måste lösa det på något annat sätt. I regeringsförklaringen finns en hel del tankegångar som jag uppskattar, och jag väntar på att få se dessa implementerade. Vi har hört socialministern säga att en hel del av detta är på gång.

Vi har Ädel-reformen, Stockholmsmodellen, Dalamodellen och DRG-systemen. Detta är små steg i rätt riktning. Jag säger små steg eftersom man inte tar steget fullt ut. Enligt Stockholmsmodellen för man över det ekonomiska ansvaret till distriktsläkarvården. I Ädel-reformen för man över det ekonomiska ansvaret till kommunerna när det gäller omhändertagandet av äldre personer. Utfallet av dessa reformer måste studeras noga innan man kan avgöra om sådana reformer är den bästa lösningen.

Patienterna står dock fortfarande helt utan möjlighet att påverka systemet. Patienten tillhör fortfarande sjukhuset. Det borde vara sjukhusen som tillhör patienten.

Nu är det dåliga tider. Om man skall komma med förslag får de inte kosta pengar. Jag skall nu lämna fyra förslag som jag anser skulle leda till att vården blir bättre och rättvisare. Eftersom den blir bättre, så blir den också billigare. Dessutom sammanfaller dessa förslag med mycket som står i regeringsförklaringen.

Det första förslaget gäller sjukvårdens organisation. Här måste vi vara öppna för andra lösningar. Vi skall se till de logiska lösningarna i stället för att vara ideologiskt låsta. Dessa logiska lösningar innebär att man skall studera politikernas dubbla roller som konsument- och producentansvarig. Vi har fått en situation där producentperspektivet har kommit att dominera, och konsumenten har blivit svag. Det gäller alltså att stärka konsumenten, dvs. patienten. Det gäller också att lösa upp landstingsmonopolet och att ge

utrymme för nya initiativ. Detta behöver inte medföra att patienten blir sämre. Tillgången till mångfalden kommer tvärtom att innebära att vården kan bli bättre.

I Holland har man efter decennier av planhushållning övergått till en marknadshushållning med ett försäkringssystem. Observera att det icke är ett system av USA-modell. Jag vill säga detta på en gång, så att jag inte får sådana kommentarer. Jag tycker inte om systemet i USA. Planhushållningen där blir ofta hänsynslös, eftersom det systemet ställer många medborgare utanför. Men jag tycker att det holländska systemet är väl värt att studera. Jag ser fram emot utskottets resa till Holland i september.

Ett delat huvudmannaskap utgör ett stort problem när det gäller sjukvårdens organisation. Kostnaderna för sjukvården delas upp i försäkringsfinansierad sjukvård – sjukpenning, sjukpension och arbetsskadeersättning – och en skattefinansierad sjukvård där ansvaret delas mellan landsting och kommun. Som alltid när det gäller delat ansvar kan man hamna i en situation då den ena ansvariga skyller på den andra. Detta är faktiskt vad som har hänt, framför allt beträffande vården för äldre. Därför har Ädel-reformen implementerats, och man får hoppas att den kan lösa en del av dessa problem.

En annan viktig sak är att vården måste vara producentoberoende, dvs. man måste skilja rollen som producent ifrån rollen som finansiär. Detta innebär med andra ord att pengarna skall följa patienten.

Man kan tänka sig ett sjukvårdsförsäkringssystem som finansieras solidariskt, dvs. efter förmåga precis som nu. Det finansieras med skattemedel. De som har litet pengar betalar liten premie, de som inte har pengar betalar ingenting, men omfattas ändå solidariskt av systemet, precis som alla som står utanför arbetsmarknaden och alla som är gamla skall omfattas trots att de inte kan betala.

Vitsen med systemet är att pengarna följer patienten, och patienten vet att dessa pengar alltid finns till hands.

Samma resonemang kan tillämpas då det gäller äldreomsorgen. Man skulle kunna ha en omvårdnadspeng så att medborgarna visste att när de blir gamla och knackiga och behöver omvårdnad så finns alltid dessa pengar till patientens disposition.

Detta skulle utjämna en del orättvisor. Man skulle inte bli beroende av landstingstillhörighet, åldern skulle inte behöva betyda någonting, utan alla hade precis samma rättighet.

Äldrevården har tagits upp av Rosa Östh, Jerzy Einhorn och andra, men jag tycker den är så viktig att jag vill beröra den kort.

Vi har hört historieskrivningen att man från 1970-talet minskade antalet ålderdomshem och institutioner, medan antalet åldringar stadigt ökar. Man har minskat platserna på institutionerna med ungefär 4 % per år samtidigt som tillväxten av personer över 80 år har ökat med ungefär 4 %. Detta har skapat den kris vi nu har, med många äldre personer som inte får ett bra omhändertagande.

Vad skall man göra åt detta? Naturligtvis måste vi försöka bygga i kapp denna kris. Varför kan man inte nu, då det är arbetslöshet, ta tag i detta och börja bygga ålderdomshem i offentlig regi?

Jag vill också framhålla att det finns många ekonomiska utredningar, bl.a.

en från Institutet för hälso- och sjukvårdsekonomi, IHE, som har visat att det för en genomsnittlig åldring är 100 000 kr. billigare per år att vårdas på ålderdomshem jämfört med att bo hemma och åka fram och tillbaka till sjukhuset eller ligga på en akutklinik. Viktigare än att det är billigare är att det faktiskt också är bättre för patienten.

Jag kan intyga att vi dagligen tvingas skicka hem patienter från sjukhusen trots att de är gamla, eländiga, förvirrade, oroliga, ångestfyllda, urininkontinenta, rörelsehandikappade. De har ingen förmåga att klara sig trots en maximal insats från anhöriga, social service och hemsjukvård, som gör ett fantastiskt arbete. De far fortarande illa.

Det är alltså en mycket angelägen uppgift att sörja för dem. Man måste skapa ett system som i längden är billigare. Det blir bättre för patienterna och vi kan i dag utnyttja den arbetslöshet som finns till att producera dessa ålderdomshem.

Det borde också kunna beredas utrymme för ålderdomshem i privat regi. Dessa skulle naturligtvis på samma sätt som övriga ålderdomshem inspekteras och kontrolleras av socialstyrelsen. Jag vet att socialstyrelsen har tittat på ett par ålderdomshem i Stockholmsområdet, där man för 1 000 kr. per dag kan ta hand om en åldring och sköta både kommunens uppgift med omhändertagandet och erbjuda läkarvård då så erfordras. Detta är initiativ som vi måste ta vara på.

En annan sak jag ville komma in på är hur vi effektivt skall kunna utnyttja sjukhusens resurser. Många sjukhus har outnyttjade resurser i form av operationslokaler och läkarmottagningar, samtidigt som det finns köer. Detta beror på att vi har ett landstingsmonopol som inte tillåter privat verksamhet på sjukhusen. Den privata verksamheten får då äga rum utanför sjukhusen.

Jag anser att man genom att avskaffa Dagmarreformen och landstingsmonopolet skulle kunna bereda plats för privata initiativ. Privata firmor skulle kunna hyra läkare, eller läkare kunde själva hyra utrymmen och betala sjukhusen för att använda lokalerna. På så sätt skulle man kunna producera sjukvård och ta hand om patienter.

Slutligen tänkte jag säga något om husläkarreformen. Min tid är snart ute och jag tror att Barbro Westerholm kommer att uppehålla sig vid detta. Jag vill därför bara framhålla några viktiga principer.

Det skall inte vara så att administratörer eller politiker eller läkare skall bestämma vilken husläkare en patient skall ha. Valet av husläkare måste vara fullt frivilligt, både från patientens sida och från läkarens sida. Då kan vi få en bra husläkarreform.

Det är också viktigt att i detta sammanhang framhålla att när en dryg miljard i statsbidrag nu skall dras in från företagshälsovården, förutsätter detta att det blir fri etableringsrätt för läkare. Då kan de företag som önskar fortsätta med sin läkarvård i företagsform. På detta sätt kan företagshälsovården fortsätta i frivillig form.

Herr talman! Jag vill avsluta med att säga att jag ansluter mig i väsentliga delar till de förslag som finns. Jag vill dock yrka bifall till motionerna SoU250 och SoU260. Dessa motioner är intressanta eftersom de framför samma åsikter som många andra partier, och då deras tankegångar också finns med i regeringsförklaringen.

Anf. 86 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Låt mig först konstatera att det är mycket glädjande med den uppslutning som nu finns från socialutskottets sida, om än med litet olika ordvrängningar, vad gäller den generella välfärdspolitiken. Den innebär att det finns en stor enighet i kammaren om att vi skall ha en politik som bygger på solidarisk finansiering och fördelning av olika tjänster och förmåner efter behov. Det får naturligtvis i sin tur konsekvenser för t.ex. hur mycket skatt vi skall ta ut i samhället. Man kan inte ha en generell välfärdspolitik utan ett betydande skatteuttag.

Det går inte att säga att en generell välfärdspolitik kräver ett exakt procenttal i skatt, såsom vi mäter skattetrycket. Men en slutsats av uppslutningen kring den generella välfärdspolitiken är att det blir ett ganska ansenligt uttag av skatt.

Nu finns det mycket som oroar. Det är lätt att förstå.

Vi har ekonomiska problem av mer kortsiktig karaktär i den svenska samhällsekonomin. Vi hoppas naturligtvis att dessa skall gå över. Allt tyder på att de skall göra det. Det börjar glädjande nog nu komma signaler som tyder på att ekonomin håller på att vända. Jag tror att vi nästa år kan se ganska tydliga tecken på det i den svenska ekonomin. Men i avvaktan på att detta slår igenom blir det naturligtvis stora påfrestningar, t.ex. ute i kommunerna.

Socialbidragskostnaderna ökade kraftigt redan förra året, och de kommer att öka ytterligare i år. Också på annat sätt blir det betydande påfrestningar för kommunerna.

Det är regeringens självklara ambition att göra allt vi kan för att bidra till att vändningen skall komma så snabbt som möjligt, och att den skall slå med full kraft på den ekonomiska utvecklingen när den väl kommer.

Det finns också ett mer långsiktigt, vad vi skulle kunna kalla ett strukturellt problem. Vi kan inte räkna med att vi, ens om vi lyckas vända den ekonomiska utvecklingen och få till stånd en betydande ekonomisk tillväxt, kommer tillbaka till den situation vi hade t.ex. under efterkrigstiden ute i kommunerna. Då möjliggjorde nämligen en kombination av god ekonomisk tillväxt och ständigt höjda skatter omfattande sociala reformer, finansierade genom ständiga resurstillskott. Utvecklingen under 90-talet kommer inte att tillåta detta. Det råder en bred politisk enighet om att vi inte ytterligare kan öka skatteuttaget, utan vi får nöja oss med de resurser som nu finns.

Kommunförbundet har i en analys, gjord för långtidsutredningen, försökt bedöma förutsättningarna för kommunernas ekonomi framemot sekelskiftet och också några år in på det nya seklet. Man konstaterar att det finns ett gap mellan å ena sidan den efterfrågan på kommunala tjänster som man bedömer skall finnas, de åtaganden som är gjorda gentemot olika grupper, och å andra sidan de resurser kommunerna har. Detta gäller i varje fall vid oförändrad produktivitet. Gapet uppskattas, med litet olika förutsättningar, motsvara mellan 4 och 8 kr. i kommunalskatt. Det här gapet måste täppas igen ifall vi skall kunna leva upp till de åtaganden vi har gjort gentemot olika grupper, gentemot pensionärer, handikappade och andra, och det kräver en mycket kraftig produktivitetsökning i de kommunala tjänsterna.

Som en kommentar till vad Bo Holmberg har sagt i flera inlägg i debatten vill jag säga att regeringen verkligen inte har några planer på att från kom-

munerna dra in 10–15 miljarder kronor per år. Det besked jag tidigare har gett till Bo Holmberg är att vi gör en indragning, en sänkning av statsbidraget till kommunerna på 7,5 miljarder 1993, men några ytterligare indragningar utöver det kan vi inte, med de perspektiv vi nu kan se på kommunernas ekonomi, tänka oss under åren framöver. Allting tyder ju på att kommunerna snarast kommer att ha ett visst finansiellt underskott 1994-1995, och då finns naturligtvis inte något utrymme för att dra in mer pengar från kommunerna.

Att öka produktiviteten är naturligtvis en mycket stor utmaning. Samtidigt är jag övertygad om att det går. Jag deltog i går i en konferens som socialstyrelsen anordnade kring en ny bok som har kommit ut i dagarna med namnet "Välfärd i blåsväder", författad av en tidigare socialchef i Norrköping och Huddinge, en man som heter John Lovén och som har mycket digra erfarenheter från det här området. Han säger, med sin erfarenhet och sin kompetens på området, att det är alldeles givet att det efter den mycket expansiva period vi har haft ute i kommunerna naturligvis finns möjligheter att effektivisera användningen av resurserna utan att det behöver ske på bekostnad av kvaliteten, dvs. att vi kan sänka kostnaderna men bibehålla kvaliteten eller kanske t.o.m. – vilket jag tror är möjligt – sänka kostnaderna samtidigt som vi höjer kvaliteten och ökar utbudet.

Vi gör också på statlig nivå en del för att försöka understödja processen mot ökad produktivitet. Socialstyrelsen är under omdaning och kommer, som riksdagen har beslutat, i framtiden huvudsakligen att syssla med tillsyn, uppföljning, utvärdering och kontroll. Socialstyrelsen håller nu på att hitta former för denna nya inriktning, genom vilken man kommer att kunna hjälpa till med effektivisering och ökad produktivitet framför allt i kommunerna, som ju ansvarar för en stor del av välfärdssektorn.

Uppgiften måste, som jag sade, vara inte bara att bli effektivare i meningen att minska kostnaderna, utan också att öka kvaliteten och kvantiteten i de tjänster som produceras. Vi har fortfarande stora brister inom välfärdssektorn. Det gäller de äldre, som Jerzy Einhorn talade väl om – jag kan instämma i det mesta han sade –, och de gäller de handikappade. Det är viktigt att betona att en förutsättning för att vi skall kunna klara att leva upp till målet en god social service till äldre och handikappade är att vi har en god barnomsorg. Har inte de kvinnor som har små barn – det är huvudsakligen dem det handlar om – möjlighet att utnyttja en god barnomsorg, kommer vi inte att kunna tillgodose behovet av personal inom äldreomsorgen, sjukvården och handikappomsorgen. Det finns alltså ett klart samband mellan dessa sektorer. Sedan kan man föra en helt annan diskussion och säga att det naturligtvis dessutom är angeläget att vi för barnens skull har en barnomsorg av god kvalitet, men den är faktiskt också nödvändig med tanke på de gamla, de sjuka och de handikappade.

En annan utvecklingslinje som är central för regeringen är att öka valfriheten. Bakom detta ligger övertygelsen att kvaliteten på de tjänster vi producerar inom den sociala sektorn blir bättre om det är fråga om frivilliga möten mellan läkare och patient, mellan elev och lärare, mellan förskollärare och föräldrar och föräldrarnas barn. Jag tror att möjligheterna för att vi skall få en god kvalitet inom detta område ökar om dessa möten är frivilliga, om

bägge parter vet att mötet är frivilligt, om patienten vet att ingen har tvingat honom att gå till en viss läkare och läkaren vet att patienten kan välja en annan läkare. För att mötena skall bli frivilliga krävs å ena sidan mångfald i utbudet och å andra sidan valfrihet för de människor som skall utnyttja den sociala servicen.

Till detta kommer att många människor i undersökningar, t.ex. för maktutredningen och nu senast i den SIFO-undersökning som Kommunförbundet har låtit göra, har uttryckt sin vanmakt inför den offentliga sektorn. Man säger att man har för litet inflytande, att det är svårt att påverka i samband med att man utnyttjar den offentliga sektorns tjänster. Det effektivaste sättet att ge människor makt och inflytande är att ge dem valfrihet. Den demokratiska processen är ganska lång och trögrörlig, den passar bäst för dem som är talföra. Detsamma gäller verksamhet som drivs i kooperativ form. Men valfrihet, när det är praktiskt möjligt att klara, ger makt åt de många människorna, också åt dem som inte är så talföra, och det är viktigt att också de får möjligheter att påverka.

En viktig förutsättning för valfrihet är att det finns mångfald. Det kan naturligtvis till stor del erbjudas inom ramen för kommuner och landsting, men det råder inget tvivel om att det också bidrar till ökad mångfald om man släpper fram fler enskilda initiativ och alternativ också inom den sociala tjänstesektorn.

Sammantaget handlar detta om en mycket omfattande förnyelse och utveckling av välfärdspolitiken i Sverige framemot sekelskiftet.

Låt mig också, herr talman, till sist kort kommentera frågan om alkoholpolitiken. Vi kan konstatera att sedan riksdagen ställde sig bakom målet att minska alkoholkonsumtionen med 25 % fram till sekelskiftet har ingenting hänt vad gäller konsumtionsutvecklingen, dvs. den står still. I dag är det väl knappast realistiskt att räkna med att vi skall kunna nå det målet fram till sekelskiftet. Men vi har tyckt att det i perspektivet av svenskt EG-medlemskap och mot bakgrund av erfarenheterna är dags att utvärdera alkoholpolitiken och fundera över hur strategin skall formuleras på sikt. Vi har därför tillsatt en särskild alkoholkommission. Jag tror att den kommissionen skall kunna ge ett bra underlag för fortsatt debatt och för de beslut som riksdagen så småningom skall fatta.

Jag tycker, herr talman, att den svenska välfärdspolitiken i många avseenden är bra, och vi har anledning att vara stolta över det vi har uppnått. Jag tror att vi framöver kommer att vara en förebild för många andra länder i Europa. Men vi kan ändå inte vara nöjda. Därtill är bristerna alltför stora. Vår föresats måste därför vara att vi skall utveckla välfärdspolitiken framöver.

Anf. 87 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag är överens med Bengt Westerberg om att ett av de största problemen i dag är att människor upplever att de inte har makt och inflytande. Många utredningar under många år har konstaterat att klyftan mellan de som har makt och de maktlösa dessutom ökar, precis som klyftan mellan fattig och rik också ökar i Sverige år 1992. Det här är ett problem som är mycket allvarligt men som jag inte tror, Bengt Westerberg, att man kan redu-

cera till ett problem som handlar om valfrihet, att det är det som skulle öka människors makt och inflytande. Vi är inte bara konsumenter, Bengt Westerberg. Det handlar om att öka makt och inflytande på sin arbetsplats, där man bor, i ekonomin, osv. Det handlar om att sprida makt och ägande.

Det handlar inte om att privatisera och tro att jag som människa får mer makt och inflytande på grund av att jag har två olika barnomsorgsavdelningar eller två olika läkare att välja på, eller att jag som sjukvårdsbiträde eller socialarbetare har mer makt och inflytande på grund av att jag har två olika arbetsgivare att välja på. Frågan är ju hur jag blir behandlad av de arbetsgivare jag har, vilken makt och vilket inflytande jag har på min arbetsplats. Fråga ett sjukvårdsbiträde eller en sjuksköterska, och de kommer att tala om för er att det är många som mår mycket dåligt inom vården. Det beror inte på ägarförhållandena, utan det beror på otympliga, hierarkiska strukturer med män i toppen och kvinnor i botten. Det här går också att förändra, utan att man för den skull skall privatisera, då man ju sätter besluten och makten innanför stängda dörrar, i bolagsstyrelser, där personalen inte heller har möjlighet att påverka. Man undandrar de här verksamheterna från demokratisk insyn och kontroll, trots att det handlar om skattepengar. Det är inte ett bra sätt att möta människors vilja till makt och inflytande, varken som anställda, som konsumenter eller brukare. Jag tror inte alls på den lösningen.

Det har dessutom visat sig inom barnomsorgen, där privatiserade Pysslingar skulle bli stora flaggskepp som seglade omkring, att flera daghem har fått slå igen. De människor som arbetar där drar sig tillbaka, därför att de inte vill sparka sina tidigare arbetskamrater. Det blir så dyrt när kommunerna lägger ut verksamheten på entreprenad och höjer hyran. Det finns t.o.m. moderata kommunalråd som säger att de inte har råd med privatiseringen, då det blir för dyrt. Det visar sig att den kommunalt ägda och drivna barnomsorgen är billig, genom att man där kan tillgodogöra sig stordriftslösningar på ett annat sätt.

Det är en chimär att tro att alla problem som existerar skall kunna lösas genom valfrihet. Vi har fått höra det till leda i debatten i dag. Jag skulle vilja ha några konkreta exempel på att det är där problemet ligger.

Anf. 88 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Låt mig först säga att jag aldrig har påstått och inte heller nu sade att man löser alla problem med ökad valfrihet. Däremot tror jag att ökad valfrihet är ett sätt att ge mer inflytande och makt åt människor som i dag känner att de inte har något inflytande eller någon makt i sina relationer till den offentliga sektorn. Den demokratiska vägen upplevs av många som för lång. Man väljer sin politiker, som fattar beslut om ett sjukhus, som anställer läkare, som anställer annan personal, som möter patienterna. Den vägen är för lång för att den enskilde skall uppleva att det ger någon makt i relationen till läkaren, sjuksköterskan eller vårdbiträdet. Där tror jag att valfrihet är det bästa sättet att ge människor inflytande och makt.

Jag tror, uppenbarligen i motsats till Gudrun Schyman, att det är bättre att ha två läkare eller två dagis att välja mellan än att vara hänvisad till ett enda. Jag tror också att det påverkar relationen mellan Gudrun Schyman

som patient och den läkare hon uppsöker på ett annat sätt om de är hänvisade till varandra och det inte finns något alternativ, än om den läkare som blir uppsökt av Gudrun Schyman vet att hon kommer dit därför att hon känner förtroende för honom och hon har möjlighet att byta om hon inte tycker att det är en bra läkare. Jag tror alltså att valfriheten är ett viktigt sätt att utveckla kvaliteten i välfärdsstaten.

Sedan handlar det naturligtvis också om ökad makt för dem som arbetar inom den här sektorn. De har ofta känt vanmakt därför att de tycker att de har haft direkta relationer till brukarna, eller konsumentera, men de har ändå inte kunnat påverka utformningen av servicen på det sätt som de skulle önska, utan de har varit hänvisade till politiska beslut som kommit uppifrån. Där är nu en ganska stor revolution, en förändring, på gång ute i kommunerna, där man lägger ut ansvar och beslut på de enskilda produktionsenheterna, på enskilda förskollärare, barnskötare, sjuksköterskor och andra. Det är en riktig utveckling, och jag hoppas att den skall fortsätta.

Jag tror också att det i denna utveckling skall finnas plats för enskilda initiativ och alternativ. Det finns många människor som tycker att de inte får utlopp för fantasi, engagemang och skaparlust som anställda i offentlig sektor, utan som föredrar att jobba i ett eget företag. Det gäller inte alla, kanske inte ens en majoritet – jag har ingen aning om det. På tandvårdssidan gäller det uppenbarligen en majoritet, därför att där är den privata sektorn större än den offentliga sektorn. Jag kan inte uttala mig i förväg om hur stor andel som skall vara privat resp. offentlig. Jag kan bara öppna möjligheter för enskilda alternativ vid sidan om de offentliga.

Anf. 89 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Det är intressant att höra Bengt Westerberg säga att många människor i dag upplever att den demokratiska vägen är för lång. Det tror jag också, men låt oss då göra den demokratiska vägen kortare. Det är utmärkt att man decentraliserar besluten, att man för ned dem till kommuner och kommundelar, under förutsättning att de kommunerna också har en handlingsfrihet och att den decentraliseringen av verksamhet följs av decentralisering av pengar från staten. Då finns det möjlighet att göra någonting.

Bengt Westerberg sade att två läkare, två dagis eller två arbetsgivare är bättre än en. Det beror på hur de är; om bägge är lika dåliga, lika maktlystna, lika konservativa, är jag inte hjälpt av att det finns två i stället för en. De här organisatoriska förändringarna, Bengt Westerberg, som behövs inom vården och omsorgen, så att de som arbetar där skall få mer att säga till om, så att de som brukar skall få mer att säga till om, har ingenting med ägandet att göra. Problemet med att privatisera verksamheten är just att människor då har svårt att få insyn och kontroll. Det är precis tvärtom.

Jag vill passa på att ställa några konkreta frågor, eftersom vi är överens om att situationen i kommuner och landsting är mycket bekymmersam. Får jag tolka Bengt Westerbergs uttalande nyss så, att några indragningar på 10–15 miljarder kronor per år under de kommande åren efter 1993 inte är aktuella och att ni är överens om det i regeringen? Kan regeringen tänka sig att upphäva skattestoppet i kommuner och landsting inför den mycket brydsamma situation som man står inför?

Jag skulle också vilja få litet mera konkreta svar om vårdnadsbidraget, inte bara att det kommer i höst utan också hur diskussionerna går. Vad är socialministerns egen uppfattning om hur det bör se ut?

Med tanke på den hotande och växande arbetslösheten inom vård och omsorg, som för med sig stora hälsoproblem, vill jag fråga: Vad tänker regeringen göra åt detta? Kan regeringen tänka sig att ta initiativ till ett bidrag för att införa sex timmars arbetsdag inom vården, som skulle innebära att fler människor arbetar, att arbetslösheten minskar och att sociala kostnader, och i förlängningen hälsokostnader, minskar? Det skulle vara en mycket bra åtgärd att låta människor möta de faktiska behov som finns inom vård och omsorg i ett större omfång än i dag. Det skulle alla tjäna på, både de som arbetar och de som brukar. Det skulle vara ett mänskligt och mycket mera socialt sätt att möta den ekonomiska situation som vi står inför.

Anf. 90 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Låt mig bara först slå fast att Gudrun Schyman och jag har helt olika uppfattningar när det gäller valfrihet. Jag tycker att valfrihet är bra, och Gudrun Schyman tycker att det inte har något särskilt värde. Jag kan bara konstatera att det i maktutredningens konsumentmaktutredning visar sig, att just i förhållande till den privata sektorn, där det finns valfrihet och alternativ, upplever människor att de har större makt och inflytande än över den offentliga sektorn, där det inte finns alternativ att välja mellan.

Jag har aldrig påstått att ägandeformerna är avgörande. Det viktiga är att man, om det finns konkurrens och alternativ, inte har samma behov av insyn just i ägandeformerna, dvs. vilka beslut som fattas i styrelserummen. Då väljer man mellan de olika produkter som finns på marknaden, och de kan också vara sociala tjänster av olika slag.

Sedan vill jag säga ytterligare en gång att det aldrig har varit aktuellt – det står inte i någon finansplan, och det har inte sagts av någon företrädare för regeringen, såvitt jag vet – att vi skulle dra in 10–15 miljarder per år från kommunerna. Det som har sagts är att det är fråga om en indragning, som har angetts till 5–10 miljarder, och det är alltså 7,5 miljarder som vi föreslår skall dras in från kommunerna. Det sker nu, och den besparingen ligger sedan kvar. Med de perspektiv vi nu har för den kommunala sektorn, kan jag inte se att det finns utrymme för några ytterligare indragningar från den kommunala sektorn. Det beror på att det i alla prognoser, oavsett vem som har publicerat dem, handlar om finansiella underskott i kommunerna 1994-1995. Då kan vi inte ta in de pengarna från kommunerna.

Gudrun Schyman frågade om vi är beredda att häva skattestoppet. Nej, målet är att vi skall ha en utdebitering på ungefär 30 kr. i genomsnitt för den kommunala sektorn. Jag har uttryckt uppfattningen att det så småningom, när det nya skatteutjämningssystemet sätts i sjön i sin helhet från mitten av 90-talet, är önskvärt med en viss konvergens av den kommunala utdebiteringen, så att fler kommuner hamnar just kring 30 kr. Vi vill alltså inte ha en så stark spännvidd som nu, mellan 26 och 33 kr. Det innebär att några kommuner måste höja och att andra kommuner bör sänka sitt uttag. 30 kr. som riktmärke för den kommunala utdebiteringen är rimligt också på lång sikt.

Gudrun Schyman frågade vidare om vårdnadsbidraget, och där kan jag inte ge några mer omfattande eller detaljerade besked i dag. Vi för en diskussion inom regeringen, och så fort vi är klara med den skall vi meddela Gudrun Schyman och andra vad vi har kommit fram till. Vi befinner oss inte på det stadiet att jag nu kan ge något besked.

Jag kan också meddela att vi inte har för avsikt att införa några statliga bidrag för att underlätta en övergång till sextimmarsdag inom vården.

Anf. 91 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Det var välgörande att höra socialministern ställa upp för den generella välfärdspolitiken och säga att det också behövs ett relativt högt skattetryck för att garantera den. Som jag sade tidigare i debatten är Socialdemokraterna inte rädda för socialliberalernas ideér – vad vi är rädda för är vilket sällskap socialliberalerna befinner sig i, vilka medpassagerare de är ute och reser med. För närvarande är vi litet oroliga på den punkten.

Vi kommer nu från Socialdemokraterna att utforma ett alternativ till den kompletteringsproposition som läggs fram. Vi får se vilken bedömning vi hamnar i för 1993, men den bild som vi har fått av våra kommunal- och landstingspolitiker är att den överlikvid som enligt finansdepartementets folk föreligger inte finns. Det finns nu också ett växande krav på att inte längre ha kvar det permanenta kommunala skattestoppet.

Den valfrihet som nu börjar introduceras, också sedd från producentens synpunkt – att starta eget, att införa köpa–sälj-system – måste också vägas mot individens valfrihet. Vad får vi för kvalitet i ett köpa–sälj-system när man kanske går upp i mycket stora operationsvolymer? Klaras kvaliteten då?

Min fråga till socialministern är om man inom regeringen överväger att utvärdera eller följa köpa–sälj-systemen tills man vet om de är bra när det gäller kvalitet och annat.

Riksdagens socialutskott tänker skicka en skrivelse till riksdagens revisorer för att se om de kan följa utvecklingen och se hur det går med kvalitetsaspekten.

Jag har slutligen några frågor till socialministern.

På allra senaste tid har det börjat gå en del rykten om att regeringen återigen skulle skjuta upp barnbidragshöjningen. Är de ryktena sanna eller falska?

Min andra fråga gäller det som jag tog upp i min inledning. Bengt Westerberg känner såvitt jag förstår till verksamheten vid Vidarkliniken i Södertälje. Inom den antroposofiska medicinen har man dispens för injektioner, men dispenstiden går snart ut. I propositionen om ny läkemedelslag finns detta inte med. Kan man tänka sig att regeringen kommer att vara öppen för yrkandet i den socialdemokratiska motionen och se till att Vidarklinikens verksamhet kan finnas kvar framöver?

Anf. 92 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Låt mig först säga att den riktpunkt på 30 kr. för den kommunala utdebiteringen som jag nyss talade om återfinns också i direktiven från den socialdemokratiska regeringen till den kommunalekonomiska kommit-

tén. Vi har alltså övertagit den riktpunkten från den socialdemokratiska regeringen. Jag tycker inte att det nu finns anledning att ändra den målsättningen. När vi långsiktigt vill begränsa skatteuttaget på det sätt som vi har sagt i samband med skattereformen är det livsfarligt, menar jag, att plötsligt börja släppa fram kommunala skattehöjningar. Då finns det inga gränser. Det kan bli 1 kr. första året, 2 kr. nästa, osv. Vi vet då inte var vi hamnar i det långa loppet.

Jag tror alltså att det är viktigt att vi har kvar den här pressen på kommunerna: Man får nöja sig med de resurser man har. Det finns inte utrymme för ökningar av det totala skatteuttaget i Sverige, utan man får nöja sig med de resurser som finns, och dem skall vi se till att vi använder effektivare, så att vi både kan få högre kvalitet och ökad kvantitet.

Jag delar Bo Holmbergs osäkerhet, får jag väl kalla det, när det gäller effekterna av köpa–sälj-systemen. De genomförs nu i många kommuner på rekommendation av Kommunförbundet. Det här har egentligen inte varit någon partisplittrande fråga – det är i sökandet efter ökad effektivitet i kommunerna som man vill pröva det här systemet att skilja köpare och säljare åt.

Jag tycker att det är en intressant utveckling. Jag hoppas att det skall visa sig att den är positiv med hänsyn till den önskan som vi har om ökad effektivitet. Men det är självklart att vi måste följa de systemen, väga dem mot andra system, pröva vilka effekterna faktiskt blir och kanske på sikt också finkalibrera dessa system – det är ju inte självklart att vi hittar de bästa modellerna från första början.

På statlig nivå, på mitt eget ansvarsområde, har socialstyrelsen självfallet en uppgift när det gäller att följa hur dessa system utvecklas. Som jag sade i mitt anförande kommer socialstyrelsens arbete nu att i huvudsak inriktas på tillsyn, uppföljning och kontroll. Där ingår naturligtvis just att utvärdera de olika styrsystem som man nu prövar ute i kommunerna inom den sociala välfärdssektorn.

Bo Holmberg frågade mig också om det var aktuellt att skjuta upp barnbidragshöjningen en gång till. Svaret på den frågan är ett entydigt nej. Den kommer att genomföras från den 1 januari, som jag tidigare har utlovat i olika sammanhang.

Till sist frågade Bo Holmberg om fortsatt dispens för Vidarkliniken. Den frågan ligger inte på mig, men jag tror att jag ändå vågar svara att vi från regeringens sida utan vidare kommer att kunna ge en sådan dispens.

Anf. 93 MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Den svenska välfärdspolitiken har hittills varit generell. Principen har varit att sociala förmåner utan behovsprövning skall vara tillgängliga för alla medborgare eller hela kategorier av medborgare: barn, blivande mödrar, arbetslösa, handikappade, osv.

Alternativet till en icke generell välfärdspolitik är en marginell, där sociala förmåner förbehålls de allra sämst ställda genom individuell prövning.

Regeringen gör klart i årets budgetproposition att välfärdspolitiken skall läggas om. Det resursutrymme som skapas skall inte längre satsas på gene-

rella välfärdspolitiska åtgärder utan, enligt finansplanen, s. 3, användas till "stöd åt de svagaste och socialt mest utsatta grupperna i vårt land".

Den valfrihetsrevolution som regeringen säger sig ha för avsikt att inleda innefattar inte bara stora nedskärningar i välfärden – jag tänker på delpensionen och karensdagarna – utan också en ny syn på samhällets ansvar på välfärdsområdet. Jag citerar på nytt ur finansplanen, s. 5: "Stat och kommun skall koncentrera sig på de uppgifter som ingen annan kan sköta".

En omfattande nedrustning av offentlig verksamhet inleds därför. Nedrustningen på nationell nivå följs av en nedrustning i många kommuner och landsting.

Detta är mycket oroande. Nedskärningar i den generella välfärden drabbar alla men mest dem som har störst behov av samhällets insatser. En gradvis förskjutning från generell till marginell välfärdspolitik kommer att innebära att grupper som behöver mer riskerar att särbehandlas, att pekas ut.

Barnomsorgen är exempel på ett område där vi hittills haft en mycket långt gående integration av barn med behov av särskilt stöd, med både synliga och mindre synliga behov. En barnomsorg som är tillgänglig för alla barn på lika villkor är en garanti för att dessa barn får det stöd de behöver utan att pekas ut eller särskiljas.

Socialdemokratins självklara hållning är att stå fast vid den solidariska offentliga finansieringen av välfärden, en rättvis fördelning och en hög kvalitet kopplad till ökad valfrihet. Samhällsutvecklingen kommer att förändra människors behov och önskemål, och det förutsätter att välfärdspolitiken förändras. Det centrala för oss är att dessa förändringar sker utan att grundläggande värden frångås.

Varför har jag nu talat så mycket om den generella välfärdspolitiken under detta avsnitt av debatten, som ju skall handla om familjepolitik? Jo, givetvis därför att familjepolitiken är en så viktig del av den generella välfärden.

Det handlar om den verklighet som de allra flesta barnfamiljer i dag lever i. Att vara småbarnsförälder ställer stora krav. Vill man, som de flesta föräldrar, också förvärvsarbeta behövs det rejäla familjepolitiska insatser för att kombinationen arbete och föräldraansvar skall fungera.

Vi socialdemokrater vill förverkliga jämställdheten mellan kvinnor och män, både i hemmet och i arbets- och samhällslivet. Vi vill ge alla barn goda och likvärdiga uppväxtvillkor. Vi vill att barnomsorgen och skolan skall kunna utveckla barnen till fria och självständiga människor, som verkar i gemenskap och solidaritet med varandra. Vi vill ge barn och föräldrar mer tid tillsammans.

I konkreta åtgärder handlar det bl.a. om barnbidrag, bostadsbidrag, föräldraförsäkring och förskola för alla barn.

Genom de allmänna barnbidragen tillförsäkras alla barnfamiljer ett grundläggande ekonomiskt stöd. Det allmänna barnbidraget höjdes den 1 januari 1991 med 2 280 kr. Den planerade höjningen den 1 januari 1992 har regeringen skjutit på.

Vi socialdemokrater står fast vid kravet på en höjning av barnbidraget till 10 020 kr. per barn och år.

Den svenska föräldraförsäkringen är unik i världen. Den ger föräldrarna mera tid för sina barn. Alla föräldrar, såväl ensamstående som låginkomstta-

gare, får mer tid, eftersom föräldraförsäkringen ersätter förlorad arbetsinkomst. Föräldraförsäkringen kan också användas mycket flexibelt.

En fortsatt utbyggnad av föräldraförsäkringen är vår högst prioriterade reform.

Herr talman! Vi socialdemokrater vill sätta barnen i främsta rummet. Vi anser att barnomsorgens viktigaste uppgift är att ge alla barn grundläggande kunskaper och erfarenheter inför vuxenlivet.

Förskolan är i första hand till för barnen. Därför skall den finansieras solidariskt, så att alla barn oavsett föräldrarnas inkomst kan efterfråga en plats. Förskolan skall styras demokratiskt. Och verksamheten skall planeras för alla barn, så att också barn som har behov av särskilt stöd ges lika rätt till omsorg.

Under 80-talet har barnomsorgen byggts ut kraftigt. Hösten 1991 var vi mycket nära målet om en full behovstäckning. Men sedan dess har mycket hänt som påverkar den generella välfärden. Arbetslösheten har skjutit i höjden, med allt vad det innebär av otrygghet för många föräldrar och därmed för barnen. I många kommuner förlorar man dessutom sin barnomsorgsplats vid arbetslöshet.

Kommunerna drar ner på sin verksamhet. Det verkar vara barnomsorgen som på många håll får ta den värsta stöten med större barngrupper, minskad personaltäthet och kortare öppethållandetider – i kombination med i vissa fall kraftigt höjda avgifter.

Den aviserade valfrihetsrevolutionen har kommit av sig i takt med det allt sämre ekonomiska läget i kommunerna. Ingen törs starta eget. Man vet ju inte om man får några platsbeställningar.

Jag känner en mycket stark oro för den utveckling som nu är på gång. Vad kommer att hända med den tidigare väl fungerande barnomsorgen? Vad kommer att hända med många barnfamiljer? Vad kommer att hända med barnen?

Den hittills förda regeringspolitiken med rejäla skattesänkningar för kapitalägare och höginkomsttagare, finansierade genom att man drar in ekonomiska resurser från löntagare och barnfamiljer samt från kommunerna och bostadsbyggandet, är exempel på en klasspolitik i 90-talstappning som vi socialdemokrater helt tar avstånd från.

I motsats till regeringen vill vi gå vidare och ta nya steg framåt i arbetet för en god barnomsorg för alla barn. Det vill vi göra genom att skapa garantier för kvalitet, en rättvis fördelning, rättssäkerhet och rätt till en plats.

Den grundläggande rättigheten är lagstadgad rätt till en plats. Det är närmast en konsekvens av de överväganden som gjordes 1985 i samband med beslutet om en förskola för alla barn. Frågan har också blivit högaktuell i samband med kommunalekonomiska kommitténs betänkande om generella statsbidrag.

Nu är det uppenbart att regeringen vändas inför att ta tag i denna principiellt mycket viktiga – men ack så partiskiljande – fråga. I kammaren har vi hört Bengt Westerberg vid frågestund efter frågestund säga: Visst, det skall komma en lag om rätt till barnomsorg. Men i utskottsbetänkandet kan vi finna en totalt urvattnad formulering. I dag har ni chansen att visa färg. Vi socialdemokrater har en reservation som Folkpartiet definitivt borde stödja.

I samband med ett lagförslag om bestämmelser som förmodligen kommer att ersätta nuvarande statsbidragsbestämmelser är det *mycket* angeläget att lägga fast kvalitetskrav som skall gälla all barnomsorg, oavsett huvudman.

Det handlar om mål för innehållet i verksamheten. Det handlar om väl utbildad personal, närhetsprincipen, intagningsregler, avgifter osv. Det här framgår av reservation 23 från oss.

Till kvaliteten i barnomsorgen hör också garantier om rättssäkerhet, regler om sekretess och likabehandlingsprincipen samt möjligheterna till insyn och kvalitetsbedömning av verksamheten. Det här är utomordentligt viktiga frågor i ett skede där alternativa driftsformer utvecklas inom barnomsorgen. Vi socialdemokrater anser att lagstiftningen måste ses över i syfte att garantera rättssäkerheten för barn och deras föräldrar. Tyvärr delar utskottsmajoriteten inte vår uppfattning. Detta är mycket beklagligt.

Herr talman! Jag är mycket glad över att Bengt Westerberg arbetar med ett lagförslag om rätt till en plats inom barnomsorgen. Jag är bara rädd att priset blir för högt. Jag tänker på Bengt Westerbergs regeringskollegors krav på vårdnadsbidrag och de förhandlingar som jag utgår från pågår bakom lyckta dörrar.

Eftersom det inte finns några nya pengar till ett så kostnadskrävande förslag som det om vårdnadsbidraget måste pengarna tas från andra delar av familjepolitiken. Tidigare var det nedskärningar inom barnomsorgen som skulle bekosta vårdnadsbidraget. Nu är det uppenbarligen fråga om nedskärningar i föräldraförsäkringen.

Om det förslag som har läckt ut förverkligades, skulle det bli mycket besvärligt. I stället för att lösa problem för dagens småbarnsfamiljer skulle det ställa till med problem. Föräldrar kommer att ställas mot föräldrar, och kvinnor ställs kanske mot kvinnor. De som arbetar får betala för att ge familjer med hemmamammor en extraslant. De som förvärvsarbetar förlorar rätten till tre månaders barnledighet och får lägre ersättning för de resterande tolv månaderna. Familjer med hemmamammor får ett uselt vårdnadsbidrag som ingen kvinna kan leva på.

Mer än 80 % av Sveriges kvinnor har valt att kombinera barn och förvärvsarbete. Det har varit möjligt tack vare en familjepolitik med utbyggd barnomsorg i kombination med en flexibel föräldraförsäkring enligt inkomstbortfallsprincipen. Detta har också lett till ökad jämställdhet mellan kvinnor och män. Ett vårdnadsbidrag kommer att gå helt på tvärs med den utvecklingen.

Varför kommer Bengt Westerberg med detta förslag, som i grunden hotar jämställdheten? Vad betyder egentligen begreppet jämställdhet för regeringspartierna? Och hur ser ni på den generella välfärden som den är utformad i den nuvarande familjepolitiken? Ställer ni upp på de skrivningar i finansplanen som jag refererat?

Herr talman! För att förenkla kammarens hantering yrkar jag bifall till reservationerna 3, 4, 7, 21 och 23. Men självfallet stödjer jag de övriga socialdemokratiska reservationer som är fogade till betänkandet.

Anf. 94 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Några saker i Maj-Inger Klingvalls inlägg föranledde mig att begära ordet.

Först och främst vill jag bara ännu en gång bekräfta, vilket Carl Bildt också gjorde under den frågestund som vi nyss haft, att regeringen i höst kommer med ett förslag till en utvidgad lagreglering beträffande barnomsorgsområdet. Det har jag tidigare gett besked om. Om detta råder full enighet i regeringen, så ni behöver inte alls spekulera i att det skulle förekomma interna tvister i regeringen.

Det råder också full enighet i regeringen om att vi skall lägga fram ett förslag om vårdnadsbidrag. Maj-Inger Klingvall säger att vi ställer föräldrar mot föräldrar, och i någon mån är det naturligtvis riktigt. Om det är svårt att hitta en finansiering någon annanstans, måste vi ju försöka hitta en sådan inom det här området. Det är korrekt att till de förslag som vi överväger hör förslaget om minskad ersättning i föräldraförsäkringen. Själv är jag inte alls förtjust i det avseendet. Jag har hört att en del andra kolleger i regeringspartierna också är kritiska mot detta förslag.

Men hur man än bär sig åt är det ju så, att man om man i ett läge med ett budgetunderskott skall finansiera en reform måste ta pengarna någonstans. Därför blir min fråga: Varifrån tycker Maj-Inger Klingvall att vi skall ta pengarna för att finansiera de reformer som ni socialdemokrater föreslår på det här området? Inte heller ni har ju några hemliga kassakistor att ösa ur, så även ni måste faktiskt tala om var ni skall ta pengarna.

Om vi kan hitta en annan finansiering är det alldeles utmärkt. Men samtidigt vill jag ge Jerzy Einhorn rätt. Han sade tidigare här i talarstolen att det finns andra reformer som är viktigare, om det bara går att få fram pengar genom omprioriteringar. Det gäller då t.ex. äldre och handikappade. Det är reformer som vi tillmäter högsta prioritet, och det har vi framhållit i vår regeringsförklaring. Därför har vi sagt oss följande: Skall vi dessutom finna utrymme för ett vårdnadsbidrag, bör vi i varje fall i första hand titta på möjligheterna att omfördela resurser inom det familjepolitiska stödet. Maj-Inger Klingvall har uppenbarligen andra tankar om var pengarna skall tas. Det kunde vara intressant att få veta vad hon tycker.

Anf. 95 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! När det gäller vår högst prioriterade reform, föräldraförsäkringen, har vi till skillnad från Bengt Westerberg inte uttalat oss om någon tidpunkt. Föräldraförsäkringen är alltså vår högst prioriterade reform som genomförs den dagen det finns pengar.

Vi vill satsa mera på det här området, och det visar vi väldigt tydligt just genom att tala om att det är en utbyggd föräldraförsäkring som det handlar om.

När det sedan gäller detta med lagstadgad rätt vill jag säga att det är trevligt att höra att ni inom regeringen är överens om ett lagförslag. Men då vill jag fråga Bengt Westerberg: Hur kommer det förslaget att se ut? Det är oerhört viktigt hur den här lagstiftningen är utformad. Det handlar ju om alltifrån en sorts förstärkning i socialtjänstlagen till att det verkligen blir en lag som föräldrar och barn kan luta sig emot. Jag tänker framför allt på garantierna. Vilka garantier kommer det att finnas för att det blir kvalitet, rättssäkerhet och lika behandling? Och kommer det att vara möjligt att överklaga?

Det är ju egentligen först när det är möjligt som det verkligen är en stark lagstiftning.

Jag skulle hemskt gärna vilja få besked på de här punkterna, Bengt Westerberg. Dessutom undrar jag naturligtvis: Kommer det här att ske parallellt, enligt regeringens planer, med införandet av det generella statsbidraget? Dessutom är det oerhört väsentligt att de här två sakerna i så fall följs åt rent kronologiskt, dvs. att de sker vid samma tidpunkt.

Anf. 96 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Först konstaterar jag följande. Om Maj-Inger Klingvalls besked är att föräldraförsäkringen skall förlängas "den dagen pengarna finns" – som Maj-Inger Klingvall sade – blir det ingen föräldraförsäkring på många många många år. Vi kommer nämligen inte att befinna oss i den situationen att pengarna bara finns där och väntar på att bli använda.

I den situation som vi befinner oss i, med knappa ekonomiska resurser, måste reformer finansieras genom omprioriteringar. Det var en insikt som även den socialdemokratiska regeringen hade, åtminstone så länge man var regering. Jag hoppas att insikten finns kvar, åtminstone hos en majoritet av den socialdemokratiska riksdagsgruppen.

På den andra punkten håller jag med Maj-Inger Klingvall om att det är viktigt hur lagstiftningen utformas. Därför är jag heller inte just i dag beredd att tala om hur den nya lagstiftningen skall se ut i detalj. Jag kan konstatera att det finns ett förslag framtaget av aktionsgruppen för barnomsorg, där Maj-Inger Klingvall medverkade, som inte i alla stycken är bra, bl.a. därför att ni i den utredningen inte löste frågan om hur man skall kunna garantera en god kvalitet på barnomsorgen.

Vi skall titta på den här frågan under de närmaste månaderna och återkomma till riksdagen i höst med ett förslag. Då blir det ett bra förslag som vi återkommer med.

Anf. 97 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Jag vill påpeka för Bengt Westerberg att Socialdemokraterna vill föra en annan ekonomisk politik än den nuvarande regeringen vill göra. Vi vill bl.a. lägga tillbaka skattereformen, som vi kom överens med Folkpartiet om på sin tid. Det handlar bl.a. om att det där finns möjligheter att höja barnbidraget, någonting som vi håller fast vid i vår politik.

Att vi har en annorlunda syn på hur den ekonomiska utvecklingen och den ekonomiska politiken skall vara tycker jag också är viktigt att lägga till i diskussionen om nya reformer.

Anf. 98 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Jag bara konstaterar att när Maj-Inger Klingvall skall tala om hur en reform skall finansieras säger hon att hon vill lägga tillbaka skattereformen som den var tidigare.

Vi har inte gjort några stora ingrepp i skattereformen. Framför allt kan man inte genom att höja barnbidraget skapa utrymme för en förlängd föräldraförsäkring. Om man skall ha utrymme för nya utgifter, måste man skapa det genom att minska utgifterna på något annat område, inte genom att höja

utgifterna på något annat område. Denna grundläggande insikt är bra att ha om man skall fundera på hur reformer skall finansieras.

Anf. 99 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Jag har följt debatten som har pågått här i kammaren i dag angående barnomsorg. Jag ser att Sten Svensson fortfarande sitter kvar, och jag vill fråga honom vad han menade när han i sitt inlägg sade att föräldrar skall ha möjlighet att göra avdrag för sina kostnader när de vårdar det egna barnet. Är det en ny modell som det flaggas för eller var det en felformulering?

Jag vill också ha en precisering av dem som har förespråkat grundläggande kvalitetskrav här i dag: Vilka anser man att de grundläggande kvalitetskraven skall vara?

På tal om den s.k. valfrihetsrevolutionen kan man i den undersökning som socialministern nämnde att SIFO har gjort på uppdrag av Kommunförbundet – för att ta reda på hur kommuninvånarna uppfattade servicen i sina kommuner vad det gäller barnomsorgen – se att brukarna ansåg sig ha små möjligheter att själva påverka verksamheten.

Att själva få vara med och påverka verksamheten är väsentligt mycket mer än att få möjlighet att välja mellan olika barnstugor. Vilket val har man på mindre orter där det inte finns underlag för mer än ett daghem? Vilket värde ligger det i att vara tvungen att konstatera att jag egentligen skulle vilja ha mitt barn på ett visst daghem, därför att det har mycket god kvalitet, men av kostnadsskäl eller av avståndsskäl vara tvungen att välja ett sämre alternativ? Valfrihet för vem – för dem som redan i dag har möjlighet att välja?

Jag är ingen rabiat försvarare av att barnomsorgen skall bedrivas i kommunal regi. Men jag kräver, mot bakgrund av att vi i Sverige har världens bästa barnomsorg, att det för det första skall finnas en efterfrågan på alternativ, att det för det andra skall innebära att det blir bättre för barn, för föräldrar och för samhället i ett vitt perspektiv. Jag anser inte att något av de kraven är uppfyllda. Därför ställer jag inte upp på det som sker nu ute i kommunerna. Det är en påtvingad nedmontering av barnomsorgen.

Socialdemokraterna har i dag en reservation där de säger att man skall lagreglera rätten till barnomsorg och göra klart för kommunerna att de måste satsa på full behovstäckning. Det är så dags nu. Det har den socialdemokratiska regeringen haft möjlighet att göra tillsammans med oss ända sedan 1985.

Flexibilitet och valfrihet i barnomsorg är för mig att ge föräldrar och personal den fulla möjligheten att tillsammans utforma en bra barnomsorg utifrån den enskilda barnstugans behov och förutsättningar. Det målet anser jag försvåras med rent privata alternativ med vinstintressen. Med fulla möjligheter menar jag möjlighet att bestämma inte bara, som det har varit hittills, om man skall åka och bada på torsdag i stället för på fredag, utan föräldrarna skall kunna vara med och bestämma om barnstugans ekonomi, om barngruppens storlek och om öppettider. Man skall kunna bestämma att man kan få inkomster till stugan genom att hyra ut lokaler, att man kan sköta gräsmattorna själva osv. Det kallar jag valfrihet. Den är möjlig att åstadkomma inom den barnomsorg som finns i kommunerna i dag.

Den valfrihet som de borgerliga partierna har förespråkat kommer inte att minska brukarnas känsla av maktlöshet. För att minska den krävs det att man kan påverka verksamheten. I barnomsorgen i Gamla Uppsala sparade man exempelvis 2 milj.kr. och gjorde en god pedagogisk vinst när man fick den möjligheten.

Omprövning av den offentliga sektorn är nödvändig, men det behövs en genomtänkt och logisk planering. De rena panikåtgärderna som vi ser prov på i dag, exempelvis i Uppsala, där jag har varit i dag på förmiddagen, är förfärande, inte minst för barnen. Däremot anser jag att det fortfarande finns vinster att göra genom att skära inom administrationen.

Det man ser i dag i exempelvis Uppsala kan man bara tolka på ett sätt, nämligen att de borgerliga partierna är ute efter något slags privatsymboler att visa upp som lyckade exempel. Det måste kännas litet snöpligt, tycker jag, när t.o.m. moderata kommunalråd i dag konstaterar att den kommunala barnomsorgen är billigast, att man inte har råd att satsa på de här privata symbolerna.

Det är mycket synd att vi inte får se det förslag till lagreglering som Bengt Westerberg aviserade för fjorton dagar sedan ens i morgon, utan först till hösten. Det är mycket viktigt att känna till för att kunna göra bedömningar när det gäller just kvalitetskraven, som Maj-Inger Klingvall tog upp.

Om man skall ta pengar från föräldraförsäkringen och alternativet blir, som det har spekulerats om i pressen, att föräldrar skall få stanna hemma i 24 månader i stället för 15, som är fallet nu, krävs det att bidraget blir minst 1 100 kr. i månaden i 24 månader för en förälder som inte har inkomst utan bara får grundbidraget, vilket i dag är 60 kr. om dagen. Annars blir det en mindre summa pengar i slutänden och en ekonomisk försämring för föräldrarna mot hur det ser ut i dag, även för dem som bara har grundbidraget.

Herr talman! Jag yrkar därmed bifall till Vänsterpartiets meningsyttring.

Anf. 100 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Jag skall gärna svara Berith Eriksson på den fråga hon ställde i sitt anförande. I mitt anförande påpekade jag att om småbarnsföräldrar, utöver ett vårdnadsbidrag, också får göra avdrag för kostnader i samband med vården av barn i det egna hemmet ökar möjligheterna för småbarnsföräldrar att själva vårda sina egna barn. Den kompletteringen till vårdnadsbidraget är ingen nyhet för kammaren. Vi har i våra partimotioner under en följd av år redovisat förslag med den här innebörden.

Som underlag för de förhandlingar som pågår inom regeringen för att bereda den proposition som socialministern nu har aviserat ligger självfallet de olika förslagen från de fyra olika regeringspartierna. Då finns naturligtvis även dessa synpunkter från vår sida med.

Anf. 101 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Berith Eriksson var litet fundersam över hur det här skulle gå ihop i slutändan. Hon ville veta litet mer om det kommande förslaget. Socialministern har aviserat vad som kommer, så länge det nu är känt, så det är inte lönt att gå in på det mer.

Jag skulle vilja komplettera Berith Erikssons frågor litet grand och säga

att närmare 60 miljarder per år för närvarande går som statsbidrag till barnfamiljerna. Det är en ganska rejäl summa som vi lägger på barnfamiljerna och barnomsorgen. Det tycker vi är riktigt, därför att vi vill värna om en bra familjepolitik.

När det gäller utbyggnaden av barnomsorgen kan jag konstatera att det av den utredning som SCB har gjort framgår att, vilket man kanske inte skulle tro, barnomsorgen i Norrlandslänen är bäst utbyggd, likaså i Stockholmslänen. Sämst är den i Västsverige och i södra Sverige. Jag har rest mycket i min egen landsända och varit på många dagis även i småbyar och småkommuner. Jag är förvånad över vilken fin kvalitet det är på denna barnomsorg. Det ingår i systemet att om föräldrar bor nära och är engagerade i att skapa barnomsorg och medverka till det så stiger kvalitetskraven. Dialogen mellan förskollärarna och andra som arbetar på dagiset och föräldrarna innebär att kvaliteten höjs. Jag tycker att detta måste sägas.

Nu tar Berith Eriksson upp förhållandena i Uppsala. Jag känner inte till dem. Det jag har sett av barnomsorg uppe i norr är utmärkta och fina dagis, och dem skall vi fortsätta att driva.

Från Folkpartiets sida vill vi att det skall finnas möjligheter för föräldrar som vill förvärvsarbeta när barnen är små att göra det. Vi tycker att kommunerna skall ha skyldighet att se till att det finns barnomsorg utanför hemmet. Det ekonomiska avbräck för dem som väljer att stanna hemma när barnen är små måste kunna minskas genom ett vårdnadsbidrag. Men vi tycker inte att det skall vara så högt att det blir ekonomiskt likgiltigt om man förvärvsarbetar eller stannar hemma. Det måste löna sig för småbarnsföräldrar att arbeta utanför hemmet. Det här med vårdnadsbidrag ingick ju i den borgerliga regeringens regeringsförklaring, och det vill vi fullfölja.

Anf. 102 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Jag kommer själv från Västerbotten, och jag vill säga till Ulla Orring att det gläder mig att de har bra barnomsorg däruppe. Jag har varit i Uppsala i dag på barnstugor och sett vad som händer där. Det är inte lika upplyftande. Man säger upp den utbildade personalen, t.ex. i en barnstuga som startades så sent som i september. Där hade man långt i förväg planerat verksamheten i samarbete med kvarterspolisen, skolan och fritidshemmet. Man hade utbildat och rekryterat personal speciellt med tanke på att 14 olika språk talades på barnstugan. Man hade lyckats täcka 12 av dessa 14 språk. Nu var personalen varslad. Om nu varslen blir verklighet – och man har sagt att det skall de göra – då kommer tre personer av den ursprungliga personalen att finnas kvar. Allt raseras. Det är en enorm kapitalförstöring och resursförstöring, och det måste man verkligen reagera mot.

Föräldrar som väljer att vara hemma med sina småbarn utgör i dag 10 % av småbarnsföräldrarna. För att garantera att dessa 10 % skall få mer pengar än vad de får i dag krävs alltså – om det nu blir så att man får ersättning tills barnet har fyllt två år – att dessa föräldrar får minst 1 100 kr. i månaden. Annars gör de en ekonomisk förlust enligt förslaget.

Beträffande privat företagsamhet inom barnomsorgen: Det krävs tre saker för att det skall bli intressant. Dels måste man kunna välja bort barn som är resurskrävande, dels måste man kunna differentiera i kvaliteten, dels

måste det bli fritt fram att sätta avgifter. Skall det bli sådana kvalitetskrav som så många här i kammaren i dag ställer sig bakom blir inte barnomsorg i privat regi intressant för någon att driva.

Anf. 103 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Det finns redan i dag exempel på daghem som drivs i privat regi och som är intressanta. Jag tycker inte man skall måla med svarta färger i fråga om kommande reformer. Vi har nu bestämt att slopa lex Pysslingen och tillåta privata alternativ. Berith Eriksson vet att vi fick kämpa ganska hårt för detta i riksdagen.

Vårdnadsbidraget tycker jag inte att man skall se som en lön, utan det är en form av ersättning. Ingen har sagt att man skall leva på det. Däremot måste man ha någon form av rättvisa i det system som vi har. Det som vi har i dag har missgynnat dem som har varit hemarbetande. Det är fullt klart. Från Folkpartiet liberalernas sida vill vi se en fullt utbyggd barnomsorg, men också att det skall finnas utrymme för ett vårdnadsbidrag. Att inte kommunerna, som Berith Eriksson sade tidigare, känner sig ha råd att ordna barnomsorg kommer vi nu att försöka rätta till med att införa skyldighet för kommunerna att ställa upp med barnomsorg. De specialdestinerade bidragen försvinner, och kommunerna får pengarna i en påse.

Jag beklagar förhållandena i Uppsala. Jag känner inte till dem, men jag tror att det finns många kommuner som har en mycket bra barnomsorg.

Anf. 104 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Jag är den första att intyga att det finns många kommuner som har bra barnomsorg. Jag sade här i talarstolen att jag tror att vi har den bästa barnomsorgen i världen.

Visst finns det privata alternativ – föräldrakooperativ och personalkooperativ. Men som jag sade tidigare: för att det skall bli intressant att driva rent privata daghem med vinst krävs det tre saker som jag nämnde, nämligen att kunna välja bort resurskrävande barn, att kunna differentiera kvaliteten och att kunna sätta avgifterna som man själv vill. För att detta skall bli möjligt i en kommun som Uppsala måste man följdriktigt riva ned det som redan finns för att lämna utrymme för det som skall växa upp i form av privata alternativ. Om föräldrarna verkligen fick välja är jag helt övertygad om att de inte skulle vilja ha en barnomsorg som visserligen kan vara billig och där barnen känner sig trygga, får mat, inte klöser ögonen ur varandra, inte ramlar och slår ihjäl sig men där man har allt i övrigt att önska när det gäller pedagogisk kvalitet. Därför är det viktigt att man i de kommande lagregleringarna preciserar vilken kvalitet det skall vara. Då kommer vi att få uppleva, som nu, att den barnomsorg som kommunerna kan driva är den billigaste. Varför växer det inte upp alternativ i dag i kommunerna? Det kan man fråga sig.

Anf. 105 MAUD EKENDAHL (m):

Herr talman! Socialutskottets betänkande SoU15 Socialpolitik – inriktning och anslag innehåller väldigt många olika delmoment. Jag skulle vilja i denna debatt ägna mig åt familjepolitiken.

Alla känner ju till att Sveriges framtid är också våra barns framtid. Då är

det viktigt att man skapar förutsättningar för att Sverige skall bli ett bättre land att leva i för nuvarande och kommande generationer.

I regeringsförklaringen har vi Moderater tillsammans med övriga borgerliga partier fastslagit att vi vill ge bättre förutsättningar för att familjerna, barnens uppväxt och omvårdnaden i ett modernt samhälle skall kunna tryggas. Vi anser att det är hos de små nära gemenskaperna som de flesta individer känner trygghet och förankring. Det är här i den s.k. lilla världen som de uppväxande generationerna möter kärlek och omtanke och fostras till ansvarstagande medmänniskor.

Det är därför viktigt att båda föräldrarna tar sitt ansvar för barnen. Barnen behöver båda föräldrarna. Man är inte utbytbar som förälder hur mycket man än skiljer sig eller hur mycket samhället än stiftar lagar som gör vuxna oberoende av varandra. Har man en gång blivit förälder, är man det för hela livet, även om man inte kommer överens med den andre föräldern.

Familjen måste på olika sätt stödjas. Föräldrarna måste själva få välja den vård och fostran av barnen som passar dem och barnen bäst. Det innebär att familjepolitiken skall bygga på valfrihet och mångfald, något som en del inte tycker om att höra från den här talarstolen.

Vårdnadsbidraget är därför en mycket viktig del i kommande familjepolitik. Det är ett bidrag – eller varför inte kalla det för en barnomsorgspeng – som skall vara lika för alla barn. Namnet har inte så stor betydelse. Huvudsaken är att vi inför ett system som ger denna rätt åt alla barn. Man får välja om man vill stanna hemma eller ordna barnomsorg i kommunal resp. privat regi.

Tyvärr är ni Socialdemokrater och Vänsterpartiet emot ett vårdnadsbidrag. Ni påstår att ett vårdnadsbidrag skulle motverka jämlikheten mellan kvinnor och män. Varför kan ni inte acceptera att en förälder är hemma medan barnen är små? Är det någonting fult kanske?

I december beslutade riksdagen att avskaffa lex Pysslingen, vilket i dag innebär fri etablering och fritt utnyttjande av olika barnomsorgsformer. Statsbidragen till alternativa daghem och fritidshem beräknas enligt samma regler som gäller för kommunalt driven verksamhet.

I dag finns det ett antal väl fungerande föräldrakooperativ. Och visst måste det kännas litet ovant för föräldrar att själva kunna få engagera sig, tänka själva och upptäcka att det går. Tyvärr har det socialdemokratiska samhället medfört att föräldrarna sluppit att tänka och sluppit att själva ta ansvar. Det kommunala barnomsorgsmonopolet har tagit över där föräldrarna borde ha fått bestämma.

Herr talman! Det är här som vår politik skiljer sig från den socialdemokratiska. Vi tror på föräldrarna och på att de själva både kan och vill bestämma hur de skall ordna sin barnomsorg. Ni Socialdemokrater vill att den skall skötas av den offentliga sektorn. Men det har väl säkert sina rötter kvar sedan Myrdalstiden, då samhället skulle ombesörja barnomsorgen medan föräldrarna arbetade för att man skulle uppnå s.k. jämlikhet.

Majoriteten i utskottet anser att trycket på den kommunala barnomsorgen kommer att minska genom de nyligen ändrade statsbidragsvillkoren för alternativa daghem. Kommunerna får därigenom bättre möjligheter att tillgodose efterfrågan från familjer som föredrar kommunal barnomsorg. När det

gäller frågan om lagstiftning och dess framtida utformning kommer denna att övervägas inom regeringskansliet i samband med den aviserade propositionen angående den kommunala ekonomin.

Jag vill också beröra Socialdemokraternas märkliga syn på dagbarnvårdares tillsyn av egna barn. Man påstår att dessa barns situation inte kan jämställas med att kommunen tillhandahåller platser inom barnomsorgen. Anser ni att dagbarnvårdarverksamheten inte är riktig barnomsorg? Hur skall man tolka er reservation?

Innan jag avslutar skulle jag vilja vända mig till Bo Holmberg, men han är ju tyvärr inte kvar i kammaren. Då får han väl i stället läsa protokollet. Bo Holmberg påstod att det var 85 % som ville ha barnomsorg. Ett annat undersökningsinstitut som kallas Demoskop har också gjort undersökningar på det här området. Man fann då att 58 % skulle vilja vara hemma med sina små barn om de hade haft möjlighet till det. Det är alltså rätt riskabelt att använda sig av siffror som inte alltid stämmer överens. Låt mig gå ifrån siffrorna. Föräldrarna måste få välja, inte vi politiker.

Också Gudrun Schyman har tyvärr lämnat kammaren. Hon belyste de hemlösas problem och tog upp frivilligorganisationernas insatser som om det var förfärligt att frivilligheten måste syssla med sådana saker. Själv tror jag att den offentliga sektorn inte kan ersätta det arbete som läggs ned av de frivilliga organisationerna. Därför måste sådana insatser uppmuntras och stödjas.

Det finns två svar på frågan om vad man skall göra åt de hemlösas problem: genom att förebygga och bota. I det förebyggande arbetet är det återigen familjens situation som är en av de långsiktiga bakgrundsvariablerna som påverkar utslagning. En central del i vår politik måste vara att slå vakt om familjens möjligheter och skapa förutsättningar för att familjen fungerar väl. Avvecklingen av institutionsvården måste bromsas upp. Det sägs att institutionsvården har dragits ned av humanitära skäl, men vi kan ju se att det finns människor som inte klarar att leva utanför den slutna vården i samhället.

Herr talman! Jag vill avsluta med att yrka bifall till hemställan i betänkandet samt avslag på reservationerna och meningsyttringarna.

Anf. 106 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Jag vill kommentera Maud Ekendahls anförande.

Jag tror att det är ytterst få föräldrar i vårt land som känner igen sig i den nedvärderande beskrivning av sig själva som föräldrar, att de inte tänker själva och inte tar ansvar. Jag tycker att det låter alldeles förskräckligt. Jag är själv förälder till flera barn, och jag känner absolut inte igen mig i en sådan beskrivning.

Vi anser att dagbarnvårdarna utgör ett mycket viktigt komplement till barnomsorgen i övrigt. Därför vill vi satsa på den gruppen genom bl.a. småbarnstillägg, vidareutbildning och arbete i arbetslag. Däremot kan dagbarnvårdarverksamheten inte jämföras med förskoleverksamheten. Det är därför som riksdagen 1985 fattade beslut om att barn som är hemma eller hos dagmamma skall beredas möjlighet till förskola från fyra års ålder. Däri ligger skillnaden. Det är inget konstigt alls. Det rör sig helt enkelt om två olika

verksamheter, där den ena har vissa kvaliteter och den andra har andra kvaliteter. Verksamheterna behövs som ett komplement till varandra.

Eftersom Maud Ekendahl representerar Moderaterna i den här debatten, vill jag fråga henne. Vad betyder egentligen skrivningen i finansplanen, som jag tog upp i mitt inledningsanförande? Det finns en skrivning om att ökade resurser skall gå till de svagaste och socialt mest utsatta grupperna. Hur rimmar det med ert förslag om att införa ett vårdnadsbidrag på 40 000 kr. – eller om ni nu vill kalla det för barnomsorgspeng – per förskolebarn och år? Man kan göra två tolkningar. Antingen menar ni ingenting med ert förslag, eller också skall bidraget finansieras genom en fullständig omfördelning av pengarna inom familjepolitiken. Alla pengar som i dag går till barnomsorgen kommer att gå åt till detta bidrag på 40 000 kr. Jag skulle vilja att Maud Ekendahl kommenterade vad det här står för.

Den andra skrivningen i finansplanen innebär att stat och kommun skall koncentrera sig på de uppgifter som ingen annan kan sköta. Betyder det, Maud Ekendahl, att all verksamhet inom barnomsorg, äldreomsorg samt vård och omsorg skall privatiseras? I så fall står vi verkligen inför ett systemskifte.

Anf. 107 MAUD EKENDAHL (m) replik:

Herr talman! Maj-Inger Klingvall undrade varför jag går på er om barnomsorgen och om att det inte finns något engagemang. Eftersom barnomsorg tidigare endast har funnits i offentlig regi, har ju samhället tagit över föräldrarnas rätt att få bestämma. Det får de nu när man inför olika alternativ. Då känner föräldrarna ett helt annat engagemang.

Det har ju under hela dagen från de olika borgerliga partiernas sida talats om hur föräldrarna själva kommer in i bilden. Men det sker inte när föräldrarna är utelämnade till det offentliga.

Vi vill att dagbarnvårdarna skall få tillgodoräkna sig vården om sina egna barn och få betalt för det. De tar ju hand om sina egna barn och är anställda för att ta hand om andras barn. Det har Socialdemokraterna gått emot, och de tycker inte om det systemet. Vi skall framöver försöka lösa frågan om ersättning till dagbarnvårdarna för vård av egna barn.

Beträffande vårdnadsbidraget är jag inte beredd att stå här i kammaren och tala om för Maj-Inger Klingvall hur detta skall finansieras. Detta måste regeringen diskutera. Jag vill inte ge mig in på det.

Stat och kommun skall syssla med försvaret, rättsväsendet, polisen, osv. Nästan all övrig verksamhet kan privatiseras.

Anf. 108 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Maud Ekendahl säger att barnomsorg har funnits endast i offentlig regi. Under den gamla regeringens tid tillkom över 20 000 platser i alternativ barnomsorg. Sedan beror det på hur man ser på offentlig regi. Jag ser det som att det är i offentlig regi som man verkligen har möjlighet att utöva ett demokratiskt inflytande, både som medborgare och som föräldrar. Hur stort inflytande man kan ha som förälder beror knappast på i vilken form barnomsorgen bedrivs, utan det har med helt andra saker att göra.

Det var intressant att höra att Maud Ekendahl tycker att vi kan privatisera allt utom det som hon räknade upp, bl.a. försvaret. Det var ett klarläggande.

Däremot vill Maud Ekendahl inte alls uttala sig om barnomsorgspeng och vårdnadsbidrag. Men jag utgår från att även en moderat riksdagsledamot har någon uppfattning, speciellt i en sådan här viktig debatt.

I tisdags läste jag i Dagens Nyheter en mycket intressant artikel om detta av ordföranden i Moderata ungdomsförbundet, Ulf Kristersson. Han skriver att "frågan om vårdnadsbidrag har blivit en helig ko". Han skriver vidare:

"Huvudfrågan måste ju vara om det är rimligt att en moderatledd borgerlig regering inför det största enskilda bidraget någonsin i Sverige. – – – Faktum är att moderaterna tidigare har varit starkt emot varje tanke på vårdnadsbidrag."

Han skriver också att i samma stund som denna barnomsorgspeng på 40 000 kr. införs, kommer man att rycka undan grunden för kommunala daghem. Vidare skriver han: "Ingen kommun kommer att kunna erbjuda kommunal plats för dessa 40 000 kronor, och det är inte heller meningen. De kommunala daghemmen kommer att avvecklas till förmån för andra och billigare former. Detta är väl i och för sig okej, även om den tanken kan vara litet svår att marknadsföra bland dem som i dag har fungerande kommunal barnomsorg."

Jag vill nog påstå att Ulf Kristersson i det fallet har alldeles rätt. Jag vill emellertid upprepa min fråga till Maud Ekendahl. Är detta en uppfattning som också moderata kvinnor har, dvs. att den kommunala barnomsorgen skall avvecklas? Det vore bra om vi även på den punkten fick ett klart besked.

Anf. 109 MAUD EKENDAHL (m) replik:

Herr talman! Jag vill säga till Maj-Inger Klingvall att det börjar växa fram något som innebär att personalen själv kan börja satsa på egna aktiebolag.

Under en tvåmånadersperiod gjordes en undersökning då man från departementet ringde runt till hälften av landets kommuner och frågade vilket intresse som fanns för att starta sådana aktiebolag. Det visade sig att 160 ansökningar hade inkommit från personal om att starta aktiebolag. Det är ett sätt att avknoppa eller avkommunalisera barnomsorgen. Det vore väl bra för oss kvinnor att få vidga vår arbetsmarknad litet mer, så att vi inte i så stor utsträckning behöver vara hänvisade till den offentliga arbetsmarknaden? Då får vi ju fler arbetsgivare. Detta borde väl i alla fall Maj-Inger Klingvall som kvinna vara för, hon som vill öka och satsa på jämställdheten.

Beträffande Ulf Kristerssons artikel i Dagens Nyheter, tycker jag faktiskt att Maj-Inger Klingvall får ställa frågor till honom själv om den. Jag skall inte stå här i kammaren och svara på frågor om den. Ulf Kristersson är MUF-ordförande. Moderaterna står tillsammans med övriga borgerliga partier bakom det som jag har sagt om vårdnadsbidrag.

Anf. 110 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Jag vill säga att alla hemmiljöer som barn växer upp i inte är harmoniska. För dessa barn har daghemmen och kommer att ha en mycket stor roll att spela som komplement till hemmet. Det är ingen som tycker att

valfrihet inte behövs. Men vi har olika uppfattningar om vad man skall lägga in i begreppet valfrihet.

Maud Ekendahl frågade om det var fult att vara hemma och sköta sitt barn. Nej, naturligtvis är det inte fult. Men tror Maud Ekendahl att några pappor kommer att ha råd att stanna hemma med sina barn om ersättningen är 13 000, 15 000 eller 40 000 kr. – buden är ju många?

Föräldrakooperativ finns och har funnits. Det är inget nytt. Men en ensamstående förälder med åtta timmars arbetsdag och två timmars restid har inte så mycket tid över för att engagera sig i sitt barns daghem.

Beträffande ekonomiska möjligheter vill jag säga att inte ens moderaterna har planer på att införa ett vårdnadsbidrag som skulle göra det möjligt för t.ex. en ensamstående förälder att stanna hemma och vårda sitt barn.

Jag tycker att det är litet pinsamt med så dåliga historiska kunskaper när det gäller barnomsorg i Sverige. Det har funnits barnkrubbor i Sverige för mindre bemedlade sedan sekelskiftet. Det tog mycket lång tid att få bort den skamstämpel som förknippades med daghemmen, men utvecklingen har varit sådan att vi nu kan säga att vi har världens bästa barnomsorg som vi alla kan vara stolta över och som föräldrarna till nästan hundra procent väljer.

Anf. 111 MAUD EKENDAHL (m) replik:

Herr talman! Jag håller med Berith Eriksson om att det finns en hel del barn som inte mår bra i sina hem och som inte är trygga och harmoniska. Jag har bara sagt att det skall finnas valfrihet. Jag har aldrig sagt att det inte skall få finnas barn på daghem eller att man inte kan lösa frågan om barnomsorg på annat sätt, t.ex. genom att ha barnen hos mormor eller morfar, minidagis i privat regi, osv. Jag har aldrig sagt att alla skall vara hemma, men rätten till det skall finnas. Och de som väljer detta skall har rätt till ersättning.

I dag kostar en daghemsplats ca 100 000 kr. Men det är ett begränsat antal människor som får tillgång till denna subventionerade barnomsorgsform. De som är hemma och de som lämnar barnen hos mormor eller farmor får emellertid inte ett rött öre. Vi kan inte förstå att Socialdemokraterna inte vill har rättvisa för alla i detta sammanhang, när de annars talar om rättvisa till alla människor. Men i detta sammanhang vill de alltså undanta en viss grupp.

Anf. 112 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Till detta vill jag bara tillägga att vi lägger olika innebörd i ordet valfrihet. Men naturligtvis skall det finnas valfrihet, valfrihet att få den barnomsorg som man efterfrågar.

I de efterfrågeundersökningar som har gjorts varje år under ett stort antal år har det visat sig att merparten, 90 %, vill ha barnomsorg i kommunal regi, om man räknar in både daghem och dagbarnvårdare i kommunal regi. De alternativ som finns i dag täcker mycket väl efterfrågan. Däremot finns det en mängd föräldrakooperativ där föräldrarna i stället skulle vilja ha kommunal barnomsorg. Det gäller föräldrakooperativ som är framtvingade. Det finns även många föräldrakooperativ som föräldrarna själva har valt att bygga upp och trivs med.

Anf. 113 MAUD EKENDAHL (m) replik:

Herr talman! Berith Eriksson redogjorde för frågeundersökningar som skulle ha visat att föräldrarna inte vill ha barnomsorg i annan regi än kommunal. Men man måste ju först ge valfriheten. Det är ju bara teori att gå ut och fråga vilken barnomsorg föräldrarna vill ha. Man måste ju så att säga öppna portarna så att valfriheten finns. Då får man i praktiken se vad som händer. Det är svårt att uttala sig innan man har sett vad som händer.

Man kan t.ex. se vad som har hänt i Malmö där det har skett en mängd avkommunaliseringar, och där man bygger föräldrakooperativ osv.

Visst finns det föräldrakooperativ som kanske inte fungerar så väl. Men vad beror det på? Jo, det beror på att man är så otroligt engagerad när barnen är små. När barnen sedan växer upp och inte längre är kvar i verksamheten förlorar man engagemanget. Jag tror att det då vore bra om kooperativet då ändrar form, t.ex. genom att anställda i kommunen kanske tar över och köper en sådan verksamhet. På det sättet skulle det ändå finnas alternativ. (forts.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 18.01 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

6 § (forts.) **Socialpolitik – inriktning och anslag** (forts. SoU15)

Anf. 114 ROLAND LARSSON (c):

Fru talman! Låt mig börja med att instämma i den vällovliga ambitionen att vid ett sådant här tillfälle låta debatten få så stor bredd som möjligt och medge att så många som möjligt får tillfälle att framföra sina synpunkter. När vi nu börjar få litet perspektiv på dagen undrar man om det ändå inte funnes skäl att fundera över en något annorlunda struktur. Frampå eftermiddagen känner man sig som en papegoja, som återupprepar mycket av vad som har sagts. Jag har de senaste timmarna upplevt att mycket har återkommit.

Jag måste tyvärr också tillhöra dem som återkommer till en hel del av det som har sagts i dag. Jag hoppas att ni har överseende med det. Det handlar om familjepolitik och barnomsorg.

Från Centerns sida tycker vi att det viktigaste syftet med samhällets stöd till barnfamiljerna måste vara att skapa trygghet: trygghet för barnen under deras uppväxt och utveckling, trygghet för föräldrarna i deras sociala ansvar och situation, i deras föräldraansvar. Men det måste även vara att skapa trygghet för samhället som sådant, eftersom barnens trygghet naturligtvis

lägger grunden till ett tryggt samhälle. Trygga barn är den bästa garantin för trygghet i det samhälle som de som vuxna en gång skall ta över ansvaret för.

Det finns ett mycket klart samband mellan trygghet och valfrihet. Om man skall kunna känna trygghet måste det finnas möjlighet att välja det som passar en som individ eller som familj bäst. Valfrihet är en väg till trygghet: frihet att välja var man vill bo och verka, frihet att välja livsstil, frihet att välja hur man vill uppfostra sina barn och ordna omsorgen för dem. Det är därför en väsentlig uppgift för familjepolitiken att så långt det går göra det reellt möjligt för familjerna att själva välja hur deras andel av samhällets satsade resurser skall användas.

Omvårdnaden av barnen är familjens viktigaste uppgift, vill jag påstå. Det är därför särskilt viktigt att just inom barnomsorgen ha tryggheten att välja utifrån de egna förutsättningarna och behoven.

Under lång tid har vi i detta land styrts av en kollektivistisk politisk ambition, som varit överordnad den personliga valfriheten utan att någon egentligen gagnats av detta, mer än möjligen de politiska doktrinerna. För många barnfamiljer har denna begränsning i valfrihet inte utgjort något större problem, eftersom deras önskemål ganska väl har sammanfallit med de ramar som de tidigare politiska makthavarna, dvs. Socialdemokraterna, har satt upp. Många andra barnfamiljer, som inte har kunnat acceptera de socialdemokratiskt uniformerade lösningarna, har inte haft någon reell möjlighet att välja sin egen omsorgslösning. Det är dessa familjer som till priset av sin valfrihet och därmed trygghet har fått betala för de kollektivistiska politiska målen.

I motsats till den socialdemokratiska regeringen har den nuvarande regeringen ambitionen att ge alla barnfamiljer reell möjlighet att välja hur de vill ordna omsorgen om sina barn utan att detta därför sker på bekostnad av andra barnfamiljers valfrihet. Steg för steg har hindren undanröjts och nya vägar öppnats. Nu kan man välja mellan privata och kommunala daghem. Nu kan man välja olika slags pedagogiskt innehåll i den barnomsorg där man vill ha sina barn. Nu kan dagbarnvårdarna driva verksamhet i gemensamma lokaler utan att det står i strid med gällande bestämmelser.

Det som nu återstår i raden av valfrihetsåtgärder, på vägen mot ökad trygghet för alla barnfamiljer, är införandet av ett vårdnadsbidrag – ett vårdnadsbidrag, lika för alla barn. Jag vill understryka att det skall vara lika för alla barn, för att det skall stå klart att den ambitionen inte står i strid med andra möjligheter att välja omvårdnad för sina barn. Det finns ingen motsättning mellan barnomsorg i kommunal eller enskild regi och vårdnadsbidrag.

Jag vill här passa på tillfället och presentera några tankar om hur ett vårdnadsbidrag av det slag som regeringen har gett utfästelser om i sin regeringsdeklaration skulle kunna se ut. Som ni allihop vet har de hittillsvarande konstruktioner för olika typer av vårdnadsbidrag som diskuterats byggt på att statsbidragen till barnomsorgen skulle delas ut direkt till småbarnsföräldrarna i stället för till kommunerna. De småbarnsföräldrar som sedan vill använda pengarna för att betala kommunal eller enskild barnomsorg gör det. De som vill använda pengarna för att korta ner sin egen arbetstid gör det.

Det innebär att man samtidigt så att säga tunnar ut beloppen. Det blir fler

barnfamiljer som skall dela på samma volym pengar. För att detta inte skall innebära att de som redan utnyttjar barnomsorg skall få betala genom högre avgifter eller på annat sätt, fordras att man från statens sida på något sätt skjuter till ytterligare pengar. Det är den diskussionen som bl.a. har förts här, om varifrån de pengarna i så fall skall tas. Det har gällt om de skall tas inom denna sektor, genom omprioriteringar eller på annat sätt.

Nu har den kommunalekonomiska kommitténs förslag att statsbidragen till kommunerna skall betalas ut i en och samma påse i stället för att vara specialdestinerade till olika verksamheter, ändrat förutsättningarna något. Nu kommer inte staten att ha dessa pengar i sin hand, utan de kommer att delas ut till kommunerna. Man skulle då kunna tänka sig en konstruktion där vårdnadsbidraget jämställs med andra former av barnomsorg. Man skulle i socialtjänstlagen plocka in vårdnadsbidraget och göra det jämbördigt med barnomsorg av olika slag – kommunal barnomsorg, daghem, familjedaghem, enskilda daghem – och låta vårdnadsbidrag vara en del av det stödet. När man har gjort det kan man ge kommunerna rätt eller skyldighet – beroende på hur man ser det – att tillhandahålla det stödet. Enligt den nuvarande regleringen i socialtjänstlagen har kommunerna på sätt och vis skyldighet att tillhandahålla barnomsorg.

Eftersom det här vårdnadsbidraget i så fall blir en del av den kommunala barnomsorgen blir den jämbördig med andra former. Kommunerna får således rätt att införa denna typ av vårdnadsbidrag. Kommunerna skulle då också tillföras nya medel. Det behövs för att man skall kunna ge den här möjligheten. Det kan ske genom att man ökar det generella statsbidraget som nu utgår i den här påsen till kommunerna. Med de fördelningsprinciper som man nu har kan man justera åldersfaktorn så att bidrag utgår i förhållande till antalet barn. Därefter kan man balansera avgifterna inom barnomsorgen, så att de som utnyttjar barnomsorgen får betala för det med dessa pengar.

Vi har i dag fått höra av socialministern att nästa viktiga steg i regeringens mål att öka tryggheten genom valfrihet, bort från de socialdemokratiska kollektivistiska lösningarna, kommer, och att det kommer snart. Det är viktigt att de steg som vi står inför – och som också finns med i regeringsförklaringen – fullföljs. Det gäller ett vårdnadsbidrag lika för alla barn, dvs. även för de barn som finns inom den kommunala barnomsorgen. Det är ett välkommet komplement för att förbättra barnfamiljernas trygghet som vi från Centern ställer oss fullt och fast bakom.

Jag yrkar bifall till hemställan i socialutskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 115 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Roland Larsson får det att låta mycket enkelt och bra. Han talar om trygghet och valfrihet. Han säger också att man skall införa ett vårdnadsbidrag som är lika för alla barn. Det skall på något sätt delas ut till småbarnsföräldrar. Det är fråga om ett uttunnat belopp. Han säger att man skall skjuta till ytterligare pengar.

Var i tiden kommer detta in? Staten har ett budgetunderskott som definitivt inte ser ut att minska utan snarare är statt i kraftig ökning. Nästa år skall

dessutom 7,5 miljarder tas från kommunerna. Roland Larsson säger att man skall skjuta till ytterligare pengar så att de föräldrar som i dag har barn i barnomsorg inte skall bli lidande. Jag tycker tyvärr att det verkar som om man bygger luftslott.

Tanken om att vårdnadsbidraget skulle jämställas med barnomsorg och helst lagfästas skulle innebära ett verkligt bingo för kommunerna med förslaget till generella statsbidrag. Om detta förslag icke åtföljs av någon lagstadgad rätt till barnomsorg kommer det att löna sig för kommunerna att lägga ned barnomsorgsplatser. Jag förstår att det skulle passa som hand i handske om man skulle tänka sig ett vårdnadsbidrag jämställt med barnomsorg.

Nej, Roland Larsson, jag tycker inte alls att det här är någon bra modell. Jag måste tyvärr säga att detta ligger mycket nära det tidningsreferat jag använde när jag replikerade på Maud Ekendahl, nämligen att med de tankar som tydligen finns både hos Moderaterna och Centern kommer man att avskaffa den kommunala barnomsorgen. Eftersom ni uppenbarligen är så nära varandra i den här frågan undrar jag hur det är med tankarna att man kan privatisera allt. Maud Ekendahl sade att man i princip kan privatisera hela verksamheten utom rättsväsende och försvar. Håller Roland Larsson med Maud Ekendahl även om detta?

Anf. 116 ROLAND LARSSON (c) replik:

Fru talman! I det Maj-Inger Klingvall säger finns en stark misstanke om att kommunerna inte skulle fullfölja sitt sociala ansvar. Jag invänder mycket starkt mot det. Jag menar att den typ av politiker som sitter i våra kommuner inte är annorlunda än den typ av politiker som sitter här. Det sociala patos som finns i den här församlingen finns också ute i kommunerna. Risken att man skulle avveckla barnomsorgen bedömer jag som obefintlig. Det finns inget som talar för att socialdemokratiska kommunpolitiker i någon kommun skulle göra på ett annat sätt än socialdemokratiska politiker i riksdagen.

Maj-Inger Klingvall säger att jag får det att låta mycket bra. Jag vill säga redan från början att det inte alls handlar om min förmåga att beskriva någonting så att det låter bra. Det är faktiskt så att det här låter bra därför att det är så bra.

Årsskiftet 1992-1993 är en lämplig tidpunkt att införa det här. Vad finansieringen anbelangar var det ingen nyhet för regeringen när regeringsförklaringen skrevs och man utlovade ett vårdnadsbidrag lika för alla barn att det också skulle kosta en del pengar. Jag bedömer att finansieringsfrågan är i trygga händer. Jag har en del synpunkter, men jag förbehåller mig rätten att återkomma till det vid ett senare tillfälle.

Oavsett om vi har lagstiftning om barnomsorg eller inte skulle frågan om vårdnadsbidrag vara neutral i det avseendet. Om man lagstiftar om barnomsorg – vilket jag tycker att man mycket starkt kan ifrågasätta – lagstiftar man samtidigt om den här formen av barnomsorg, om man inlemmar det här i socialtjänstlagen. Det finns ingen motsättning mellan dessa olika delar av familjepolitiken. Vårdnadsbidraget är ett komplement till den övriga familjepolitiken som ökar valfriheten och därmed, fru talman, tryggheten för den enskilda familjen. Ett av våra viktigaste mål måste väl ändå vara att ge människor trygghet.

Anf. 117 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Jag är ledsen att jag måste göra Roland Larsson litet besviken genom att berätta något om mina erfarenheter från jobbet i Aktionsgruppen för barnomsorg. Vi besökte ett 30-tal kommuner i Sverige för att ta reda på vilka hinder och vilka möjligheter det fanns på vägen att nå målet en förskola för alla barn 1991.

I de kommuner där man verkligen hade bekymmer kunde man i vissa fall faktiskt se att de handlade om att den politiska viljan inte var lika starkt uttalad som i andra kommuner. Vår nuvarande socialminister, Bengt Westerberg, har noterat detta. Han tog upp det i en artikel i Aftonbladet för ett par veckor sedan i samband med att han argumenterade för den lagstiftade rätten.

Jag blev oerhört förvånad när Roland Larsson svarade att ett genomförande skall ske vid årsskiftet 1992-1993. Jag har erfarit från tidningsdebatten och av det som har läckt ut från förhandlingarna i slutna rum att finansieringsfrågan är det verkligt stora problemet. Man pendlar mellan att ta det mesta från barnomsorgen till att börja ta pengar från föräldraförsäkringen. Som vanlig tidningsläsare har jag upplevt att det stora problemet måste vara att hitta pengar till något som skall kosta väldigt mycket pengar – om det nu skall vara som Roland Larsson säger, nämligen att det inte skall ha någon effekt på alla föräldrar som i dag har en väl fungerande kommunal barnomsorg. Roland Larsson får anstränga sig något mera om han skall kunna övertyga mig om detta.

Jag vill kommentera tanken att bidrag som är lika för alla barn skulle vara mest rättvist. Jag tror inte alls att det är så. Min erfarenhet från kommunalpolitiken – både när det gäller barn i förskola och i skola – är att en del barn helt enkelt behöver mer. Det finns barn med behov av särskilt stöd. Jag tror att om Roland Larsson frågar handikapporganisationerna i Sverige kommer han att få mycket kunskap om att en del barn faktiskt behöver mer resurser än andra barn.

Anf. 118 ROLAND LARSSON (c) replik:

Fru talman! Om valfriheten är ett mål för politiken kan man naturligtvis inte medge att kommunerna begränsar valfriheten för barnfamiljerna. Barnfamiljernas valfrihet måste vara utgångspunkten.

Jag har ingen anledning att tro att kommunerna inte skulle – precis som vi här i riksdagen – dela uppfattningen att det är barnfamiljernas valfrihet som skall vara utgångpunkten.

Jag var för ett ögonblick rädd för att Maj-Inger Klingvall skulle ta exempel från Norrköpings kommun. Som väl var gjorde hon inte det. Det hade varit tråkigt.

Jag tror alltså inte att detta är någon stor risk.

I dessa diskussioner antyds alltid misstanken att det skulle finnas två typer av politiker här i landet: en del – de som sitter här i riksdagen – som tar ansvar, och en del – de som finns ute i landet – som inte tar ansvar om vi inte säger åt dem. Jag tror inte på det.

Vad beträffar barn med särskilt behov av stöd och stimulans är min utgångspunkt att det också måste ligga i det kommunala intresset att tillse att

man fördelar sina resurser så att inget barn ställs utanför. Det är nys att inte kommunerna skulle ta ansvar för de barn som är i särskilt behov av stöd och stimulans. Jag är helt övertygad om att de kommer att göra det.

Det gör de enklast genom att se till att de anslag de delar ut i barnomsorgen tar hänsyn till de ökade kostnader som ligger i ansvaret att ta hand om barn med särskilt behov av stöd och stimulans.

Anf. 119 CHATRINE PÅLSSON (kds):

Fru talman! Jag vill använda min tid för två viktiga områden i socialpolitiken. De senaste minuterna har debatten bara kretsat kring barnomsorgen, men jag vill också säga några ord om äldreomsorgen, som jag tycker är oerhört angelägen. Avslutningsvis vill jag också tala litet om barnomsorgen.

Jag vill ställa en fråga till Maj-Inger Klingvall. Det har talats så mycket om behovet av lagar för barnomsorgen. Men när det förut talades om äldrevården hörde jag inte någon hävda att vi skulle behöva lagar för vår äldreomsorg. Kanske kan jag få svar på frågan varför man inte tänker sig detta.

Fram till år 2000 ökar antalet 85-åringar med 40 %. Vi har ingen beredskap för detta, trots att vi vet ganska exakt vilka krav på hemsjukvård, långvård, ålderdomshem och akutsjukvård detta medför. Riksdagen måste försvara våra gamla, trots att de inte orkar delta i debatten och bilda en intresseorganisation som kan skapa opinion och tvinga oss att göra det. Vi måste göra det!

Flertalet av oss som lever i Sverige kommer att bli gamla, och flertalet kommer att dö en långsam död. Vi skall inte inbilla oss att kommande generationer kommer att behandla oss bättre än vad vi behandlar våra gamla i dag.

Någon har sagt: Säg mig hur ni behandlar era äldre så skall jag säga hur högstående er kultur är.

Välfärd är mycket mer än bara materiell trygghet. Välfärd är också mänsklig kontakt, att få umgås med sina närmaste, att få betyda något för någon, att ha en uppgift som känns meningsfull. Om man har allt man kan önska sig av materiell välfärd, men känner sig otrygg, bortglömd eller kanske rent av i vägen, så är det svårt att känna tillfredsställelse med sin situation.

Det har funnits olika synpunkter på den nyligen genomförda ÄDEL-reformen. Men jag tror att det nu är viktigt att vi ser möjligheterna med reformen, såsom ökad trygghet för människor att veta vem som är ansvarig för långvarig vård och service och att människor i större utsträckning kan få vård, service och omsorg i sin närmiljö, samtidigt som den vård och omsorg de behöver kan anpassas efter lokala förhållanden osv. Det är innehållet i vården och omsorgen som är det viktigaste, inte huvudmannafrågan.

Ordet kvalitet kan översättas med alla sammantagna egenskaper hos en tjänst som ger dess förmåga att tillfredsställa uttalade eller underförstådda behov. Det är alltså inte enbart ett eget rum eller en ny lägenhet som utgör en god kvalitet; det är mycket mer.

För en kategori människor är det särskilt angeläget med kvalitetssäkring. Det handlar om de många, framför allt äldre, kanske med flera sjukdomar som inte känner sig välkomna till sjukhusens slutna eller öppna vård, de som

avvisas från akutavdelningarna eller skrivs hem - enligt kanske sin egen och anhörigas mening – för tidigt från vårdavdelningen. De svårigheter som finns med att lösa boende-, omsorgs- och vårdfrågorna för våra äldre accentuerar hur den medicinska vården fungerar på våra sjukhus när det gäller just våra äldre.

Det måste nu bli en huvudfråga för oss att noggrant följa vården, så att kvaliteten blir hög för våra äldre. I denna kvalitet ingår naturligtvis också att samhället tillhandahåller olika vård- och boendealternativ. Vi människor är olika och har olika behov. För att vi skall få verklig valfrihet och individuellt anpassad vård och omsorg måste det finnas olika alternativ att välja på.

Den andra frågan jag vill ta upp gäller barnomsorgen.

När vi kristdemokrater talar om barnomsorg menar vi all barnomsorg, dvs. den som sker i det egna hemmet av föräldrarna, kommunal kollektiv barnomsorg, föräldrakooperativ, föreningsdrivna daghem, familjedaghem osv. Vi menar att det är viktigt att så snabbt som möjligt komma till rätta med den ekonomiska orättvisa som finns i dag mellan olika barnomsorgsformer.

Vad är det för solidaritet och rättvisa i att en viss omsorgsform skall ha allt, andra inget? Jag har aldrig förstått detta.

De små, naturliga gemenskaperna, av vilka familjerna är de viktigaste, fanns till långt innan staten fanns till. Familjen är inte en institution som de offentliga organen skapat. Det är i stället de många familjerna som bygger upp eller utgör samhället.

Familjen har inte bara ekonomiska och praktiska funktioner, utan framför allt har den betydelse för den känslomässiga identifikation som är livsnödvändig för varje människa.

En människas karaktär och inre styrka kan ofta kopplas direkt till kvaliteten på relationerna i hennes närmiljö.

I kristdemokratiska sammanhang talar man ofta om den s.k. subsidaritetsprincipen. Den innebär att det en gemenskap själv klarar av på ett tillfredsställande sätt skall inte det överordnade offentliga organet besluta om och dirigera.

Med andra ord: kommunen eller staten skall inte vara förmyndare över familjen.

De föräldrar som väljer att utnyttja samhällets barnomsorg har rätt till en kvalitativt god barnomsorg. Det vill jag gärna understryka. Vi menar ändå att det är den enskilda familjens självklara rätt att själv välja den omsorgsform för sina barn som passar den familjen bäst.

Familjen och dess betydelse i samhället framträder mycket klart i regeringsförklaringen. Att ge bättre förutsättningar för trygga familjer och för barnens uppväxt och omvårdnad i vårt moderna samhälle är en av de allra viktigaste uppgifterna för framtiden. Det är i de små, nära gemenskaperna som de flesta individer finner trygghet och förankring. Centralt i detta sammanhang är föräldrarnas rätt att själva välja den vård och fostran av barnen och den arbetsfördelning som passar dem och barnen bäst.

Fru talman! Det är många småbarnsföräldrar som i likhet med oss med glädje väntar på det förslag som skall komma till hösten om vårdnadsbidrag. Det är efterlängtat av väldigt många. Det handlar om en helt ny inriktning

av familjepolitiken, där vi uppvärderar familjens roll, låter familjen ta ansvar över det allra finaste vi har. Utgångspunkten för all barnomsorg måste vara barnens perspektiv.

Med det, fru talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 120 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Chatrine Pålsson ställde en direkt fråga till mig om äldreomsorg, och jag tänker bolla över frågan till Jan Andersson, som kommer att tala alldeles strax och som har ansvaret för den delen av debatten. Chatrine Pålsson kommer att få svar på frågan av honom.

Chatrine Pålsson säger med emfas att hon inte förstår varför vissa omsorgsformer skall ha allt och andra inget. Jag vet inte riktigt vad Chatrine Pålsson menar med det. När det gäller barnomsorgsformer finns det ju statsbidrag i olika storlekar till olika verksamhetsformer. Dessutom har ju den nya regeringen lagt fram en proposition som innebär att också aktiebolag kan få statsbidrag. För övrigt tillhör ju även kds regeringen, så ni har väl chansen att påverka. Eller är det så att ni är besvikna över det lilla som ni hittills har fått ut? Om beslutet landar på 825 kr. i månaden kan man kanske inte säga att ni har haft någon större framgång med er politik.

Chatrine Pålsson talar om "förmyndare över familjen". Det är ett uttryck som jag har hört rätt många gånger tidigare i den här debatten. Hur många gånger uttrycket än upprepas är det lika obegripligt för mig. Att svenska barnfamiljer över huvud taget skulle acceptera att på något sätt behandlas av förmyndare är för mig så totalt främmande att jag inte förstår i vilket samhälle och i vilken tid Chatrine Pålsson lever och i så fall tar in sina intryck.

Chatrine Pålsson säger också att föräldrar nu väntar på att förslaget om vårdnadsbidrag skall genomföras. Det är möjligt att det finns några stycken som väntar, men jag tror framför allt att väldigt många av de föräldrar som trodde på era löften i valrörelsen om vårdnadsbidrag och valfrihet var övertygade om att vårdnadsbidraget skulle utgå utöver nuvarande barnbidrag, barnomsorg och föräldraförsäkring. De föräldrar jag har mött som har fått det här klart för sig är nu oerhört besvikna, och jag undrar verkligen vad Chatrine Pålsson säger till dem.

Anf. 121 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Fru talman! När jag säger att en del får allt, Maj-Inger Klingvall, menar jag naturligtvis att den tidigare regeringen bara har låtit den kommunala barnomsorgen få bidragen. De föräldrar som har velat vara hemma har alltså inte kommit i åtnjutande av någon del av dessa pengar.

När jag talar om förmyndare för föräldrarna menar jag den regeringsmajoritet som inte låter föräldrarna själva bestämma hur deras barnomsorg skall ordnas, som alltså inte vill satsa på ett vårdnadsbidrag. Tyvärr har ju Maj-Inger Klingvall varit delaktig i detta, och det låter som om hon fortfarande är av den åsikten.

Maj-Inger Klingvall säger att hon har träffat föräldrar som är besvikna. Hon och jag rör oss i litet olika grupper. Jag har träffat många familjer som blev oerhört glada när det blev klart att någon form av vårdnadsbidrag skulle

införas under den här mandatperioden. Maj-Inger Klingvall säger att det skall bli fråga om 800 kr. i månaden. Men ingenting är färdigt än. Bengt Westerberg har mycket klart deklarerat att det pågår förhandlingar inom regeringskansliet. Så detta kan vi väl diskutera till hösten.

Anf. 122 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Jag kan inte precis säga att jag fick några upplyftande svar av Chatrine Pålsson. Man kan väl bara avslutningsvis i den här debatten om familjepolitik konstatera att det finns rätt stora skillnader i regeringen. Debatten började med att Bengt Westerberg talade om en lagstiftad rätt till barnomsorg och om att det också skall löna sig för svenska kvinnor att arbeta, och den slutar med att Chatrine Pålsson talar sig varm för den här hemmafrumodellen. Vad det skall bli av det här kan man som sagt undra. Uppe i Sundsvall finns det en skvader på ett museum.

Anf. 123 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Fru talman! De fyra regeringspartierna har i regeringsförklaringen talat om hur man vill arbeta. Vill inte Maj-Inger Klingvall och hennes partikamrater förstå och lyssna på de argumenten kan jag tyvärr inte göra någonting åt det. Dess bättre kommer det här att genomföras, och det tycker jag är det allra mest glädjande.

Jag vill gärna sluta med att säga att jag inte har sagt ett ord om att det inte skall finnas olika alternativ. Det skall finnas alternativ med kommunal barnomsorg och föräldrakooperativ, och det skall vara hög kvalitet på de alternativen. Vi har aldrig haft som målsättning att tvinga dem som inte vill utnyttja vårdnadsbidraget till att vara hemma att vara det. De kan ha det precis så som det har det nu. Detta blir bara en ytterligare möjlighet, om man känner att det skulle passa familjen bäst. Jag har sett siffror på att upp till 85 % skulle vilja vara hemma när barnen är små – om de hade ekonomiska möjligheter.

Anf. 124 JAN ANDERSSON (s):

Fru talman! Äldreomsorgen har byggts ut och utvecklats under 80-talet. Framför allt är det hemtjänsten och färdtjänsten som har expanderat mycket kraftigt, men också byggandet av särskilda boendeformer har totalt sett ökat. Man skulle ibland kunna tro annat när man lyssnar på debatten. Orsaken till detta har naturligtvis varit att vi under 80-talet har haft en kraftig ökning av andelen äldre och framför allt av de allra äldsta, en utveckling som för övrigt kommer att fortsätta under 90-talet.

I grunden har Sverige en bra äldreomsorg i jämförelse med andra länder och med tanke på den utveckling vi har haft under 80-talet. Detta konstaterande innebär emellertid inte att det inte finns brister inom äldreomsorgen.

I fjol hade vi en diskussion här i kammaren om problemet med de klinikfärdiga patienterna, ett problem som bl.a. bottnar i bristen på särskilda boendeformer, typ ålderdomshem, gruppboende, serviceboende och annat. En del av de här problemen har sin orsak i det dubbla huvudmannaskapet, och därför beslutade också riksdagen om ÄDEL-reformen. Det sattes dess-

utom till pengar, ungefär 5 miljarder kronor, som bl.a. går till gruppboendet och till förbättringar av sjukhemmen.

Nu har ÄDEL varit i gång i gott och väl tre månader. Det har i massmedia funnits en del varningssignaler om felaktigheter inom äldreomsorgen, som skulle kunna hänföras till ÄDEL. Jag tror att det är alldeles för tidigt att hänföra de felaktigheter som har uppstått till ÄDEL. Det är felaktigheter som funnits också tidigare. Men vi skall naturligtvis följa upp reformen på ett ordentligt sätt.

Det finns ändå skäl att vara orolig i ett längre perspektiv. Utvecklingen att äldre blir ännu äldre fortsätter, och det innebär att det kommer att ställas krav på ytterligare samhälleliga resurser inom äldreomsorgen. ÄDEL är en organisationsförändring, och det kommer att ske organisationsförändringar i kommuner och landsting, för att man skall klara av det här. En del kommer att lyckas, men det räcker inte.

Äldreomsorgen tror jag är den stora socialpolitiska utmaningen under 90-talet, och därför är de aviserade neddragningarna av kommunernas resurser oroande. Vi vet alla att den ekonomiska utvecklingen för kommunerna under 90-talet är allt annat än ljus, och vi vet också med säkerhet att den kommer att bli ännu sämre nästa år. Vi ser hur kommuner runt om i Sverige nu gör neddragningar inom äldreomsorgen, inom hemtjänsten, inom färdtjänsten, osv.

Den reform som vi genomförde var vi överens med folkpartiet om, och jag skulle vilja ställa en fråga till Barbro Westerholm, som skall tala efter mig: Vilka åtgärder planerar ni som har ansvaret för att man skall kunna leva upp till den äldreomsorg som vi alla vill ha under 90-talet? ÄDEL var ett led i detta arbete, men ÄDEL är naturligtvis inte allt. Hur skall vi klara äldreomsorgen under 90-talet, med de framtidsutsikter som jag här gav uttryck för?

Kds företrädare tog upp äldreomsorgen och talade om en lagstiftning. Kds tillhör nu regeringskonstellationen, och när det gäller sjukvårdsfrågorna har man flyttat över problematiken till utredningar. Men ni är ansvariga för det som händer ute i kommunerna, de neddragningar som nu sker, som kommer att försämra möjligheterna att föra en god äldreomsorgspolitik. Då hjälper inte vackra ord. I dag har kommunerna uppenbara svårigheter att leva upp till de ambitioner som jag tror finns där.

Ni pratar om en rättighetslagstiftning på äldreomsorgsområdet. Jag kommer sedan in på handikappområdet, där det finns förslag om en rättighetslagstiftning, och en sådan har också diskuterats på barnomsorgsområdet. Det finns redan en rättighetslagstiftning för stora delar av den kommunala verksamheten, nämligen rätten till bistånd om hemtjänst, om färdtjänst, till särskilda boendeformer, typ servicelägenhet, ålderdomshem eller gruppboende. Den enskilde har rätten att söka dessa tjänster och att överklaga om han inte tycker att han fått sina behov tillgodosedda. Det är möjligt att denna rättighet behöver förstärkas – vi kan vara med och föra en sådan diskussion – men till skillnad från vad som är fallet på barnomsorgsområdet finns denna rätt i socialtjänstlagen i dag, dock inte i hälso- och sjukvårdslagen, som inte har rättighetskaraktär.

Socialministern har lagt förslag om att de ekonomiska medlen för byg-

gande av gruppboende och förbättringar av sjukhemmen som fanns med i ÄDEL skall tidigareläggas. Det är bra, och det är logiskt med tanke på det som händer på byggnadsområdet och med tanke på behoven. Men frågan är om det får så stor effekt. Jag träffade byggherrar häromdagen, och den osäkerhet som råder när det gäller bostadsfinansieringssystemet i stort gör att man är osäker i fråga om att bygga särskilda boendeformer. Man vet inte hur bostadsfinansieringssystemet skall se ut i framtiden, och gruppboendet är också bostäder som är beroende av detta.

Vi tar i en av våra reservationer upp frågan om de äldre invandrarnas problem. Det har nyss gjorts en utredning av statens invandrarverk och socialstyrelsen som visar på de stora brister som finns på det här området. Det gäller brister i informationsverksamheten, att de äldre invandrarnas problem inte tas upp i äldreomsorgsplanerna, i hur tvåspråkig personal används inom hemtjänsten, osv. En del av de förbättringar som behöver göras för de äldre invandrarna av staten – huvuddelen ligger på kommuner och landsting – är bättre statistik, bättre uppföljning och bättre forskningsverksamhet.

Fru talman! Under valrörelsen debatterades handikappfrågorna ganska mycket. Orsaken var givetvis att handikapputredningen hade lagt fram sitt förslag före sommaren och naturligtvis också det engagemang som fanns hos en del politiker under valrörelsen. Jag beklagar djupt att socialministern, som i många sammanhang har visat sitt engagemang i handikappfrågor, nu inte är närvarande i kammaren, när vi för första gången övergripande diskuterar handikappfrågorna.

Ibland skulle man av argumentationen kunna tro att det förslag som handikapputredningen har lagt är ett folkpartiförslag. Utredningen tillsattes av en socialdemokratisk regering, och det förslag som på alla väsentliga punkter var enigt har lagts fram av en kommitté som bestod av fem socialdemokrater och en ledamot från varje borgerligt parti som då satt i riksdagen. Det är ingalunda ett förslag som folkpartiet kan ta entreprenad på, utan det är i mycket stor utsträckning alla vi som har suttit i handikapputredningen som har drivit fram förslaget.

Under valrörelsen gavs intrycket från folkpartiet att det här skulle kunna genomföras väldigt snabbt. Det som gav trovärdighet åt folkpartiet framför andra partier var att man hade finansieringen klar; man skulle slopa avdragsrätten för fackföreningsavgifter. Den finansieringen har man nu använt, men det finns inte en krona avsatt i nästa års budget till någon handikappreform – om man med handikappreformen menar det som handikapputredningen föreslog.

Efter valet har Bengt Westerberg sagt: Det går inte att säga att en viss besparing betalar en viss utgift. I stället blir handikappreformerna en del av hela budgetarbetet. Ja, det är riktigt, men det var inte vad som sades under valrörelsen. Det är en uppfattning som vi drev under valrörelsen, och därmed har Bengt Westerberg anslutit sig till den uppfattning vi hade och till den tidsplan som vi hade när det gällde genomförandet av handikappreformen.

Det väsentligaste i handikapputredningens förslag är frågan om en rättighetslag. De viktigaste rättigheter som utredningen föreslog var rätten till personlig assistent, en sysselsättningsgaranti och rätten till bostad med särskilt stöd. En rättighetslagstiftning är inte okomplicerad, som det också står

i handikapputredningen. Den berör ett specifikt antal områden, och den berör en begränsad personkrets.

Problemet är ju de personer som har behov som liknar personkretsens som omfattas av rättighetslagen men som ändå faller utanför denna. Deras situation kan bli försämrad om en rättighetslag införs, särskilt när resurserna minskar. Det var en diskussion som vi förde inom utredningen, men ändå fastnade vi för en rättighetslag. Orsaken var för det första de goda erfarenheterna av omsorgslagen – en del erfarenheter var negativa, men de flesta var positiva – och för det andra det 90-tal vi ser framför oss, med neddragningar i den kommunala verksamheten, som gör det än mer viktigt med en rättighetslag för att skydda de mest utsatta, vilket utredningen tog upp.

Sedan har handikapputredningen också lagt fram förslag om att tydliggöra landstingens ansvar för habilitering och rehabilitering med hjälpmedel. Dessutom har vi tagit upp utvecklingen inom färdtjänsten, med höjda taxor, sämre tillgänglighet och annat, och föreslagit att regler skrivs in i socialtjänstlagen så att detta inte kan fortsätta.

Är då allt gott och väl med de här insatserna? Nej, om man tror det har man ett alltför snävt perspektiv på handikappfrågorna. Det rör dels specifika åtgärder, dels en specifik personkrets. Dessutom finns det massor av andra saker som är viktiga för människor med handikapp. Det är rätten till barnomsorg, att gå i skolan, att få tillräckliga resurser för att klara av en integrerad verksamhet, att kunna ha en bostad som är anpassad, att kunna ha ett arbete och att kunna fungera i en fritidsverksamhet tillsammans med andra på så lika villkor som möjligt.

Bl.a. på grund av regeringens politik gentemot kommunerna, som i mycket stor utsträckning har ansvaret för det här, finns nu ute i kommunerna tendenser som gör att de handikappade får det svårare inom t.ex. barnomsorgen och skolan. Jag skall ta ett exempel från min egen hemkommun, Helsingborg, som är ett av de borgerliga paradexemplen. I en av servicenämndernas verksamhetsområden kommer det inte längre med automatik att finnas rätt till personlig assistent för barn med handikapp, utan det skall ske en biståndsprövning enligt socialtjänstlagen. Man drar in resurserna för ett antal personliga assistenter inom barnomsorg och skola – under den folkpartistiske ordföranden!

Dessutom vill jag referera till en debatt, som jag var på för någon vecka sedan, om generell och selektiv välfärdspolitik med MUF:s vice ordförande. Jag har följt Bengt Westerbergs debatt med MUF:s ordförande och känt stor sympati för Bengt Westerbergs ståndpunkter när det gäller den generella välfärdspolitiken. Men MUF:s vice ordförande tyckte att handikapputredningens förslag var bra, på grund av att det vände sig till de mest utsatta. Det är helt i linje med vad MUF tycker.

Jag är inte mot de åtgärderna – tvärtom. Jag har ju i utredningen varit med om att föreslå dem. Men de får inte genomföras på bekostnad av den generella välfärdspolitiken, vilket Moderata samlingspartiets ungdomsförbund uppenbarligen vill. Det är den stora skillnaden mellan oss och högerpartiet. Jag hoppas att Bengt Westerberg och Folkpartiet också när det gäller åtgärder står för det som kom till uttryck i den debatt som fördes med MUF:s ordförande och vice ordförande.

Jag skall övergå till att ta upp några socialtjänstfrågor.

Vi har i Sverige en högt utvecklad socialtjänst, som bygger på en positiv människosyn – att människor är kapabla att ta ansvar för sig själva och att utvecklas. De har också rätt till bistånd, inte bara ekonomiskt utan även bistånd av typ hemtjänst och färdtjänst, som jag var inne på tidigare. Det sker nu en oroande utveckling med tanke på att socialbidragen ökar. Det är en ekonomisk belastning för kommunerna som urholkar möjligheterna att åstadkomma bra verksamhet på andra områden. Men det är inte bara en ekonomisk belastning – vi vet också att den personal som sysslar med socialtjänst i ett sådant läge i stor utsträckning binds vid socialbidragshantering och inte kan vara tillräckligt bra bl.a. när det gäller att vidta förebyggande åtgärder.

Jag frågade härförleden Bengt Westerberg om han tyckte att det var riktigt att man då, som i Malmö, sänker "skälig levnadsnivå", och det tyckte han inte. "Skälig levnadsnivå" enligt socialstyrelsen är inte särskilt hög.

Men vad ämnar regeringspartierna då göra åt den här utvecklingen? Det är i stor utsträckning ett centralt problem, eftersom det är arbetslösheten som är det stora problemet; det är den som är orsaken till socialbidragsutvecklingen, och den är faktiskt regeringens ansvar. Nu ökar arbetslösheten dramatiskt, och socialbidragen kommer att fortsätta att öka.

Jag hade ytterligare en fråga, som jag glömde att ställa till Barbro Westerholm på handikappområdet. Med tanke på förslaget om en rättighetslag – vilka åtgärder planeras för de personer med handikapp som ligger utanför rättighetslagstiftningen? Har regeringen några idéer när det gäller den gruppen, som faktiskt också har stora behov?

Till slut skall jag bara kort ta upp alkoholpolitiken. Bosse Holmberg har tidigare varit inne på den. Jag delar hans uppfattning att regeringen nu borde ha kunnat lägga fram ett antal förslag – man har haft tid på sig – och inte bara hänskjuta allting till alkoholkommissionen.

Men det som förundrar mig allra mest är Ny demokratis inställning i alkoholfrågan. Jag delar den inte. Jag kunde följa den under valrörelsen, och jag tror inte att den har varit utan betydelse för en del av framgångarna. Naturligtvis tycker en del personer som Ny demokrati i alkoholfrågan.

I utskottsarbetet har jag sett att Ny demokrati i allt väsentligt har anslutit sig till utskottets tidigare inställning när det gällt en restriktiv alkoholpolitik. Jag tänker på ståndpunkter som att vi inte skall öka öppettiderna på Systembolaget, att vi inte skall ha någon försäljning i livsmedelsbutiker, att vi inte skall ha någon försäljning på teatrar eller flygplatser, osv. Det förvånar mig – det är verkligen ett dubbelt budskap. Jag förmodar att det som sägs i socialutskottet och skall fattas beslut om här i kammaren är det som Ny demokrati tycker.

Med det här, fru talman, ställer jag mig bakom alla de reservationer som vi socialdemokrater har fogat till betänkandet, men för att underlätta arbetet i kammaren yrkar jag bifall endast till reservation 4 och reservation 30.

Anf. 125 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Fru talman! Jag sticker naturligtvis inte under stol med att det kommer att bli vissa bekymmer för kommunerna att klara av den här besparingen, Jan

Andersson. Samtidigt tror jag att kommunerna och deras tjänstemän är duktiga och kompetenta, så att de sätter sig ned och prioriterar det som verkligen är viktigt att satsa på.

Vidare tror jag att det är lättare att påverka och prioritera och ha en överblick över det hela om man får en påse med pengar.

Jag ställde en fråga när det gällde lagarna, och det gjorde jag med tanke på att Jan Andersson och hans partivänner betonar vikten av barnomsorgen.

Så till slut till alkoholfrågan. Det är för mig upprörande att höra att företrädare för Socialdemokraterna undrar varför det inte har hänt någonting och varför regeringen inte har lagt fram några konkreta förslag. Den här regeringen har varit i gång i sex och en halv månad, medan Socialdemokraterna har regerat betydligt längre tid och inte tycks ha kommit med särskilt många konkreta förslag för att uppfylla Världshälsoorganisationens mål.

Jag tror att det är mycket viktigt att man i alkoholkommissionen gör ett sammanhållet arbete där vi lyfter fram alla de barn som lever under mycket svåra förhållanden i miljöer med alkoholskadade människor. Det tycker jag är en solidarisk och ansvarsfull politik. Först när alkoholkommissionen har avgivit sitt yttrande får vi ta ställning till åtgärder.

Anf. 126 JAN ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tror visst att kommunerna är kapabla, men de ställs utan tvivel inför oerhörda svårigheter på grund av den grundläggande ekonomiska situationen, som ju försvåras genom regeringens indragningar. Då hjälper inte vackra ord.

Jag kan se i min egen kommun och i andra kommuner hur man skär ned på hemtjänsten, hur man ökar avgifterna, hur man försämrar tillgängligheten när det gäller färdtjänsten. Det är inte bra när det gäller äldreomsorgen.

När det gäller lagstiftningsfrågan konstaterade jag bara att den rättighetslagstiftning som vi redan har på äldreomsorgens område är betydligt starkare än den vi har på barnomsorgens område genom socialtjänstlagen. Så är det. Om den behöver förstärkas ytterligare kan vi diskutera, men där finns redan i dag en väsentlig skillnad.

Till slut några ord om alkoholpolitiken. Hur är det i dag? Ja, man har ju givit upp ambitionen att försöka leva upp till WHO:s mål. Det är omöjligt enligt socialministern. Nu vet jag inte längre var ambitionen ligger. Jag tror – det är helt enkelt det vi har försökt säga – att det finns betydliga spänningar också inom regeringen. Vi vet att det finns stämningar inom Moderata samlingspartiet som liknar de stämningar som Ny demokrati gav uttryck för i valrörelsen. Då kan det ju vara bekvämt att stoppa undan frågan i en kommission.

Anf. 127 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Fru talman! Framtidens sociala välfärd är helt beroende av att vi har något att solidariskt fördela både i och utanför landet. Därför måste vi acceptera regeringens sparförslag. Sedan får vi tillsammans försöka att göra åtgärderna så skonsamma som möjligt när det gäller de allra viktigaste bitarna av vårt ansvarsområde. Själv tycker jag att ett av de områdena är äldreomsorgen.

Anf. 128 JAN ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Det tycker jag också, och den inställningen har jag försökt att ge uttryck för. Den stora utmaningen under 90-talet är kanske utformandet av en god vård och omsorg när det gäller de äldre, som ju blir allt fler. Med den utveckling vi nu har kommer vi dock inte att lyckas i det här avseendet.

Med hänsyn till de konsekvenser som vi hittills har noterat beträffande den ekonomiska politik som förs – allt fler arbetslösa, en sjunkande BNP och ett växande budgetunderskott – kan jag inte se ljust på återstoden av 90-talet heller.

Anf. 129 JERZY EINHORN (kds) replik:

Fru talman! Jag är tacksam för att Jan Andersson tog upp frågor om de äldre. De sakerna höll på att försvinna i den här debatten. I mångt och mycket delar jag Jan Anderssons uppfattning. Men jag har några frågor.

Jan Andersson påstår att Sverige i grunden har en bra äldreomsorg och att denna dessutom är bättre än i andra länder. Finns det beträffande detta, här i riksdagen gjorda, påstående ett sakligt underlag som tål en kritisk granskning?

Det finns mycket som motsäger detta påstående, bl.a. den SIFO-undersökning som jag tidigare har nämnt.

Jan Andersson talar om neddragningar som vi skulle ha gjort. Jag vill då fråga: Vilka neddragningar har vi redan gjort? Det finns ett förslag om neddragningar. Men hittills har inga neddragningar mig veterligt gjorts. Sådana här neddragningar är ju mycket smärtsamma.

Vi försvårar situationen för kommunerna, sägs det också här. Okej, vi försvårar situationen. Men vem är det som har skapat den här situationen? Vilken regering är det som har lagt fram förslag om indragningar med 34 miljarder?

Äldreomsorgen blir den stora politiska utmaningen under 90-talet, säger Jan Andersson. Ja, jag hoppas innerligt att Jan Andersson har rätt.

Vidare är Jan Andersson mycket stolt över rättighetslagstiftningen när det gäller handikappade. Anser Jan Andersson att vi i dag har en rättighetslagstiftning för de gamla som är lika långtgående som den rättighetslagstiftning som gäller de handikappade? Bör de gamla omfattas av sådana här rättighetslagar? I princip är jag tveksam till rättighetslagar. Tiden tillåter inte att jag utvecklar resonemanget ytterligare. Men jag vill säga att jag tror att prioriteringar blir bättre när de sker närmare de drabbade än oss i riksdagen.

Men om man nu avsåg att gå så långt i förra förslaget när det gäller lagen om de handikappade, varför har man då inte samtidigt aktualiserat frågan om en lag avseende de äldre?

Anf. 130 JAN ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tar upp det sist nämnda först. Handikapputredningen har inte haft i uppgift att beakta de äldres situation, utan det har varit någonting specifikt. Det var inte en självklarhet från början att handikapputredningen skulle lägga fram ett förslag till en rättighetslag. Men det var ganska naturligt, eftersom det på handikappområdet finns en rättighetslag sedan 1986, som nu i princip utvidgats.

Med detta har jag försökt peka på att det är fråga om en rättighetskaraktär när det gäller omsorgssidan och socialtjänstlagen – det skall vi inte bortse från – och det är av betydelse för äldreomsorgen i Sverige.

Ja, visst har det skett neddragningar när det gäller kommunernas verksamhet också under 80-talet. Till att börja med var det, tror jag, faktiskt nyttigt. Det fanns nämligen en del luft i kommunernas budgetar. Men sedan har det blivit svårare och svårare. Nu vet vi hur kommunernas ekonomiska situation ser ut under 90-talet. Alla är ense om prognoserna, i varje fall i stort sett när det gäller utvecklingstendenserna ute i kommunerna. Att i det läget avisera ytterligare neddragningar – redan i dag påverkas ju verksamheten – är inte speciellt ansvarsfullt. Och samtidigt talar man om en bättre äldreomsorg. För det mesta blir det bara vackra ord. Det är inte särskilt mycket till handling.

Vidare sägs det här att Sverige har en bra äldreomsorg. Själv har jag bara exempel från två länder. En del undersökningar beträffande socialförsäkringssystem och de äldres förhållanden har gjorts, bl.a. av socialstyrelsen. Jag har själv kontakter med Danmark och Tyskland. I båda länderna har jag släktingar. Jag vet att situationen för de äldre i just Tyskland är oerhört dålig. De äldre där utgör den allra största gruppen socialbidragstagare. I Tyskland, som annars är ett välfärdsland, tar samhället ett mycket litet ansvar för de äldre. Till Danmark brukar vi åka på studiebesök. Danskarna tar numera i mycket stor utsträckning, väl att märka, efter oss i Sverige i fråga om äldreomsorgen. Man har ett program för 90-talet som i väldigt stor utsträckning bygger på vad Sverige gjorde under 80-talet.

Anf. 131 JERZY EINHORN (kds) replik:

Fru talman! Hittills har det gått bra att förstå resonemanget. Men plötsligt går det inte längre så bra. Jag tycker att det hela är ganska så historielöst. Det är som att kasta sten i glashus.

Så till frågan om lagstiftningen och äldreomsorgen. Lagstiftningen är kanske bättre här i Sverige. Men är äldreomsorgen bättre?

I f.d. Västtyskland – vi har bara statistik från den delen av Tyskland – yrkesarbetar 50 % av kvinnorna. I Sverige yrkesarbetar 93 % av kvinnorna i 30–50-årsåldern. Inte i något annat land har man kommit så långt när det gäller att bereda kvinnorna möjligheter att arbeta. Jag tycker att det är mycket bra att vi har kommit så långt. Men det skapar problem på barnomsorgsområdet. Diskussioner förs om den saken. Bl.a. rättighetslagar diskuteras. Bengt Westerberg pressades här i dag att säga något om dessa saker.

Men lika stora problem skapas härmed när det gäller äldreomsorgen. I Tyskland stannar kvinnorna hemma. Utan lön tar de hand om tillfälligt sjuka anhöriga. Jag vill inte försvara det, eftersom jag inte tycker att det är en bra lösning. Jag anser att det inte finns något som har bidragit så mycket till jämställdheten i Sverige mellan könen som just detta med att kvinnor yrkesarbetar. Men det skapar, som sagt, både problem och behov, och då inte bara i fråga om barnomsorgen utan också beträffande äldreomsorgen. Jag är litet bekymrad över att dessa diskussioner inte förs på lika villkor.

Anf. 132 JAN ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Vi är tydligen ganska så överens om situationen i Tyskland och Sverige. Men jag tror att tyskarna närmar sig den svenska situationen under 90-talet dels när det gäller andelen äldre äldre, dels när det gäller kvinnornas benägenhet att gå ut på arbetsmarknaden. I olika europeiska länder kommer man att närma sig de svenska förhållandena. Också skattetrycket kommer därmed att påverkas.

Det är inte alls fråga om ett historielöst resonemang. Att indragningar har gjorts under en period då de ekonomiska förutsättningarna trots allt var bättre behöver inte betyda att indragningar skall göras när kommunernas ekonomiska situation är sämre. Det tycker jag är synnerligen ologiskt. Verksamheten kommer att påverkas.

När det gäller rättighetslagstiftningen kan jag bara konstatera att denna är starkare på äldreomsorgsområdet. Därmed faller en del av argumenten. Kanske finns det skäl att se över denna lagstiftning. Jag är inte helt övertygad på den punkten. En rättighetslagstiftning är, precis som Jerzy Einhorn sade, en komplicerad sak, eftersom inte hela äldregruppen kan komma i fråga. Då skulle lagstiftningen inte bli särskilt verkningsfull. I stället får man föra diskussioner om en snävare personkrets. Det gör att en rättighetslagstiftning utöver den vi har enligt socialtjänstlagen blir komplicerad.

Anf. 133 JOHAN BROHULT (nyd) replik:

Fru talman! Jag har synpunkter på tre inlägg här.

Först gäller det ÄDEL-reformen. Jag håller med Jan Andersson om att den bara gäller sedan ett antal månader. Naturligtvis skall en utvärdering göras. I en utredning här har ju frågan ställts om man inte t.o.m. kunde tänka sig att ÄDEL-reformen blev föremål för en prospektiv utvärdering, så att det verkligen gick att ta ställning till hur pass effektiv reformen är. Vi har ju haft olika uppfattningar på den punkten. Därför är det bättre att försöka att titta i facit så fort som möjligt.

Sedan gäller det neddragningarna i kommunerna. Som jag redan anfört tycker jag att man skall ta vara på de möjligheter till förbättringar som kan göras och som dessutom innebär att pengar kan sparas.

Kommunerna måste acceptera privata initiativ då det gäller äldreomsorg. Som det nu är har jag ett exempel på att kommunen betalar 800 kr. till landstinget för att patienter med senil demens ligger inne på sjukhuset. Därför finns det inte något incitament för att släppa in krafter som för 1 100 kr. kan sköta läkarvården både vad gäller den kommunala omsorgen och den del som faller på landstinget. Detta tycker jag är ett resursslöseri.

Dessutom måste man ta till vara de utredningar som finns och som visar att det är billigare med ålderdomshem. Därför måste vi accelerera byggandet av ålderdomshem.

Det som gjorde mig riktigt upprörd var alkoholfrågan. Här har jag några synpunkter från mitt parti.

För det första har, som Chatrine Pålsson påpekade, regeringen bara funnits i ett halvår. Därför har jag i mitt utskott tyckt att man kanske kunde se vad regeringen kommer fram till.

För det andra finns det en alkoholkommission, som skall göra en samman-

hållen bedömning. Men alkoholkommissionen har ansetts vara alltför heterogent sammansatt, alltifrån nykterister till sådana som vill dricka en hel del, och har därför inte ansetts kunna avge något bra yttrande. Dock återspeglar sannolikt alkoholkommissionen sammansättningen i samhället i stort. Därför tycker jag att man skulle avvakta denna.

För det tredje kommer EG-problematiken att lösa denna fråga åt oss.

För det fjärde vill jag säga som Olof Palme. I vårt parti skall det vara högt i tak. Det skall finnas utrymme för vissa nyansskillnader i åsikter. Men naturligtvis står jag bakom mitt partis alla motioner. Är det så man vill ha det, fru talman, kommer jag att begära votering och knapptryckning på varenda reservation som Ny demokrati har gjort. Det tycker jag inte är speciellt konstruktivt.

Anf. 134 JAN ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag delar Johan Brohults synpunkter när det gäller utvärderingen av ÄDEL-reformen. Vad jag vet arbetar socialstyrelsen oerhört seriöst med en omfattande utvärdering av ÄDEL-reformen.

Jag vet att Johan Brohult har engagerat sig mycket hårt i byggandet av ålderdomshem. Min principiella inställning är att det skall finnas många olika alternativ för de äldre. Det skall finnas ålderdomshem, gruppboende, möjlighet att bo kvar hemma och få hemtjänst och hemsjukvård. Det skall finnas sjukhemsplatser osv. Det som till syvende och sist skall vara avgörande för vilket alternativ den enskilde skall få är den enskildes egen vilja och behov. I det avseendet tror jag att kommunerna är kapabla att bygga de bostäder – ålderdomshem är numera en boendeform, liksom sjukhemmen – som är till gagn för de äldre.

När det gäller alkoholpolitiken förstår jag faktiskt inte Johan Brohults upprördhet. Det finns en betydande samsyn i utskottets betänkande, så när som på behovet av en alkoholkommission och behovet av att komma med åtgärder på det alkoholpolitiska området för att vi skall upprätthålla den alkoholtradition som vi har haft. Det är väl inte bara jag som uppfattat att Ny demokrati hade en fundamentalt annorlunda inställning – här var det inte bara fråga om nyansskillnader, Johan Brohult – i alkoholfrågor. Därför blev jag uppriktigt sagt förvånad när Ny demokrati ställde sig på samma sida som övriga partier i de principiella frågorna.

Anf. 135 JOHAN BROHULT (nyd) replik:

Fru talman! Jag är tacksam över att Jan Andersson framhåller att mångfalden i åldringsvården är mycket viktig. Det har jag försökt att framhålla. Jag är tacksam över att vi har en samstämmighet i de synpunkterna.

Naturligtvis skall de äldre personer som vill det fortsätta att bo hemma, även om det skulle kosta mer. Det är bara det att jag vet att många av dem som vi kastar ut, och som inte kan komma någon annanstans än tillbaka till ett hemmaboende, gärna skulle vilja ha ett boende på ålderdomshem eller i servicehus. Beträffande mångfalden delar jag fullständigt Jan Anderssons uppfattning. Ibland har kommunerna dock inte visat sig vara kapabla att ta till vara denna mångfald. Vi får hoppas att detta skall bli bättre i framtiden.

Jag är ledsen för att Jan Andersson uppfattade mig som upprörd. Det kan-

ske delvis var sant då det gällde alkoholen. Jag har inte gjort några invändningar i den diskussion som vi har haft i utskottet av de fyra skäl som jag räknade upp. Men man får absolut inte dra den slutsatsen att jag inte står bakom partiet i denna fråga.

På grund av att min tid för replik snart är slut, kommer jag att hänvisa till det Peter Kling kommer att säga om några minuter om vårt partis inställning i denna fråga.

Anf. 136 JAN ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Det är sant, Johan Brohult, att det finns en brist på särskilda boendeformer. Det har socialutskottet och riksdagen varit medvetna om. Det var en av orsakerna till att ÄDEL-förslaget lades fram. Det skulle skapas incitament för kommunerna att bygga fler särskilda boendeformer.

I ett avseende gav vi också riktlinjer för en viss typ av särskilt boende, nämligen gruppboendet. Det fanns en så stor brist att vi tillfälligt gav stimulansbidrag till den särskilda boendeformen.

När det gäller alkoholpolitiken blev jag ännu mer förvånad av det senaste inlägget. Det jag kan konstatera, och det tror jag att alla kan konstatera som läser socialutskottets betänkande, är trots allt att det i de principiella frågorna finns en stor samsyn, förutom på de två områden som jag har nämnt. Johan Brohult säger att detta är hans inställning och att han också står bakom sitt partis inställning. Det gör mig ännu mer förvirrad. Jag kan väl inte så ha missuppfattat Ny demokratis budskap i valrörelsen.

Talmannen anmälde att Johan Brohult anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 137 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! I mitt inlägg kommer jag att ta upp hälso- och sjukvården, vissa folkhälsoproblem och handikappolitiken. Jag kommer även att återkomma till en del av Jan Anderssons frågor. Jag utgår från de reservationer som finns fogade till betänkandet samt från några motioner som vi har diskuterat i betänkandet.

De båda första socialdemokratiska reservationerna, om en generell välfärdspolitik, utveckling av hälso- och sjukvården och försök med en effektivare sjukvårdsorganisation har redan debatterats i princip. Jag nöjer mig med att bara säga att vi är överens om målen, en hälso- och sjukvård på lika villkor och av hög kvalitet. Även den solidariska finansieringen är här grundläggande, antingen genom skatter eller genom obligatoriska avgifter.

Det som skiljer oss åt är vägen till detta mål, hur vi kommer dit, med vilka olika instrument. Där ger vi mer makt, större valfrihet, åt den enskilde än vad Socialdemokraterna har gjort. Men där finner jag att Socialdemokraterna mer och mer kommer över på vår planhalva. Jag tycker t.ex. att stödet till stilprojektet, dvs. möjligheten att välja sina egna hjälpare, är just ett tecken på detta.

Därmed går jag över till husläkarsystemet. Det står i regeringsförklaringen och i årets budgetproposition att ett husläkarsystem kommer att införas. Socialdemokraterna är med på det. Så småningom nappar man på

våra idéer. Men man hyser en oro för att det inte kommer att finnas tillräckligt med läkare och att ett remisstvång skall förhindra valfriheten.

När det gäller tillgången på läkare klaras halva behovet direkt i dag. Från företagshälsovården frigörs en hel del läkare som har allmänläkarutbildning. Akutsjukvården effektiviseras, och skatteomläggningen gör att det går att få fler timmar per läkare. Det finns framför oss en utökad läkarresurs som kan komma husläkarsystemet till del.

Dessa frågor, liksom frågorna om remissförfarandet, behovet av barnläkarkompetens, barnhälsovårdens utformning, mödrahälsovården, behovet av gynekologer för kvinnor, kopplingen till företagsläkarna och de andra yrkesgruppernas roll i husläkarsystemet, bereds nu i regeringskansliet. Framemot hösten får vi klarhet i vad som kommer att bli resultatet av beredningen.

Socialdemokraterna har en reservation om psykiatrin som är förvånande. Vi väckte en utförlig partimotion om psykiatrin under förra mandatperioden. Den avslogs med hänvisning till den psykiatriutredning som då hade tillsats och som nu pågår. Nu är det ombytta roller. Nu väcker Socialdemokraterna en motion om psykiatri, och vi avstyrker den med hänvisning till pågående utredning. Jag har stor tilltro till att socialutskottets ordförande Bo Holmberg, vice ordförande Sten Svensson och alla övriga som sitter med i utredningen kommer att lägga fram kloka förslag i enlighet med båda dessa motioner som har väckts under senare år.

Vidare har vi folkhälsofrågorna. Socialdemokraterna efterlyser en tobaksproposition och tar vidare upp alkoholfrågan. Jag vill samtidigt påminna om att ni socialdemokrater inte var så pigga på att lägga fram en egen proposition förra våren. Ni bakade in dessa frågor i folkhälsoinstitutets uppgifter. Var det taktiska överväganden som låg bakom? Det var ju ganska nära ett val. Vi skall väl vara ärliga nog att erkänna att ingen av oss är så entusiastisk över att gå in på den privata sfären och införa restriktioner och åtgärder när det gäller livsstilsfrågor. Men just när det gäller tobak och alkohol anser jag att det är viktigt att vi vågar visa att vi vill.

Det kommer snart en tobaksproposition. Vi är ett antal riksdagskvinnor från sex av de sju partierna – Ny demokrati ställde inte upp – som har föreslagit långtgående åtgärder för att minska tobaksbruket, inte minst bland kvinnor. Vi får se vad som tas med i propositionen.

I det här sammanhanget vill jag också understryka att det dyker upp nya folkhälsoproblem. Spelberoende är ett sådant problem som har börjat synas allt tydligare. Det kan finnas 10 000–50 000 människor som är lika beroende av spel som en del är av alkohol. Det är ett tillstånd som vården står handfallen inför och där det behövs kraftfulla satsningar. Jag ser till min glädje att folkhälsoinstitutet får ta på sig uppgiften att komma till rätta med problemet.

Kvinnors hälsa är ett annat problem som skall tacklas av folkhälsoinstitutet. Institutet har fått fler uppgifter än de som Socialdemokraterna föreslog förra året. Det har kommit ut en bok som heter "Kvinnors hälsa – En fråga om makt" av Gunilla Carlstedt som verkligen utgör bränsle för behovet...

Mikrofonen är konstig för mig också. Gudrun Schyman och jag har tydligen något gemensamt, nämligen att vi inte klarar mikrofonen. Men det är kanske det enda vi har gemensamt.

Boken utgör bränsle på debatten om vad som inte görs beträffande kvinnors hälsa. Kvinnor har samma rätt som män att få sina hälsoproblem tillgodosedda.

Vänsterpartiet tar upp frågan om epidemiologi och folkhälsoinstitutet. Vi i mitt parti tyckte från början att epidemiologi borde ingå som en uppgift hos folkhälsoinstitutet. Så blev det inte. Men jag har fått klara garantier för att det kommer att bli ett bra samarbete mellan socialstyrelsen och folkhälsoinstitutet när det gäller de epidemiologiska frågorna.

Bo Holmberg tog upp frågan om aidsdelegationen och aidsarbetet. Jag tycker att det skulle utgöra en försvagning av insatserna i framtiden mot hiv, om inte dessa insatser samordnades med arbetet mot missbruk och sexuellt överförbara sjukdomar hos folkhälsoinstitutet.

Sedan har vi själva aidsdelegationen. Där pågår diskussioner om hur den politiska insynen och påverkan av aidsarbetet skall skötas.

En ytterligare fråga inom folkhälsan gäller de abortförebyggande åtgärderna, som blir allt viktigare. Det finns orosmoln när det gäller abortlagen. I USA pågår en otäck debatt om att inskränka den fria rätten till abort. Här i Sverige spirar en likartad debatt. Jag hoppas att den dör i sin linda.

Jag noterar att Socialdemokraterna också har börjat intressera sig för om smittskyddslagen kan ha en hämmande effekt när det gäller människors benägenhet att testa sig och söka vård.

Vidare till frågan om alternativmedicin. Socialdemokraterna hävdar å ena sidan i en reservation kravet på utvärdering av medicinska behandlingsmetoder och kräver mer pengar till SBU. Å andra sidan vill Socialdemokraterna ha en öppnare attityd till alternativmedicin. Vilket ben vill man stå på? Antingen skall man kräva värdering av alla behandlingsmetoder, eller också tar man risken och lättar på kraven. Någon konsekvens måste det vara.

Jag tycker att det är rimligt när det gäller naturmedlen och metoderna att vi anpassar oss till EG. Det är viktigt att inte släppa på kvaliteten.

Varför tog inte den förra regeringen upp alternativmedicinkommitténs arbete? Ni hade gott om tid på er att göra det.

Vidare har vi amalgamet. Sedan betänkandet justerades har medicinska forskningsrådet kommit med sin bedömning av amalgamets risker. Den bedömningen har lett till slutsatsen, såvitt jag förstår av de sammanfattningar jag har fått ta del av, att riskerna överdrivits och att det finns skäl för regeringskansliet och socialstyrelsen att fundera extra över denna fråga.

I årets motionsflod finns ett antal motioner om olika sjukdomar som motionärerna inte tycker har fått tillräcklig uppmärksamhet i hälso- och sjukvården. Motionerna avvisas med motiveringen att det är landstingens sak att hantera dessa frågor. Men jag anser att detta är bekymmersamt. Det är fråga om sjukdomsgrupper, udda eller nya. Vi måste på något sätt finna en form i riksdagen för att också lyfta fram dessa behov.

Jag vill här lyfta fram ett problem som jag har väckt en motion om, nämligen "sektsjukan". Det är det psykiska tillstånd som människor kommer i när de fångats i en religiös sekt och försöker frigöra sig från den. När betänkandet skrevs avstyrktes min motion med motiveringen att psykiatrin kan ta hand om de problemen. Jag fogade mig i det.

Men sedan blev jag kontaktad av kolleger som sade att det här är ett pro-

blem som man står handfallen inför. Jag tog då kontakt med ordföranden i Svensk Psykiatrisk Förening, som inte heller visste hur man skulle hantera detta problem. Hon letar nu efter kunskap och information.

Om inte en professor i psykiatri och ordförande i Svensk Psykiatrisk Förening vet vad man skall göra i de här fallen, menar jag att vi har blivit missledda i utskottet. Jag kommer igen i frågan.

Vidare till handikapp. Jag tolkar det Jan Andersson sade som att ingen kan tvivla på Bengt Westerbergs och Folkpartiet liberalernas engagemang i frågan. Bengt Westerberg sade också att den frågan utgjorde vårt enda vallöfte. Vi har föreslagit en rad åtgärder. Det handlar om att vårdbidraget höjs den 1 juli 1992, om särskilda pensionstillägg med fler förmånsnivåer, om att rekvisitet för hur vårdår skall räknas mildras och att det skall gälla retroaktivt från den 1 januari 1991, om ökat stöd till handikapporganisationerna, om en förstärkning till dövblinda samt om rikstolktjänst. Handikapprådet undantas från sparkrav.

När det gäller övriga åtgärder återkommer vi i höst efter det att handikapputredningens förslag har remissbehandlats.

Jag kan inte här i debatten föregripa hur den propositionen kommer att se ut och inte heller gå in på om rättighetslagen skall utvidgas till att gälla ytterligare grupper. Jag är medveten om att det finns en personkrets med stora behov. Den skulle vi naturligtvis gärna vilja tillmötesgå, men det handlar om både finansering och rätt utformning av åtgärderna.

Sedan vill jag också nämna att det handlar om en koalitionsregering, där de olika partierna går ut med sina vallöften som naturligtvis måste arbetas samman i en koalition.

När det gäller MUF har jag inga kommentarer, i likhet med Maud Ekendahl.

Jag vill ta upp en sak med Ny demokrati. Ny demokrati föreslår i en motion med Ian Wachtmeister som första namn att staten skall dra ned på anslaget till landstinget med 3 miljarder kronor. Det här var ett av förslagen till alla de neddragningar som Ny demokrati gick till val på och antagligen, precis som i alkoholfrågan, vann en del röster på. Men det följer ni inte upp nu. Jag hade förväntat mig en reservation på denna punkt. Det här är väl betecknande för Ny demokrati: Man gick ut i valrörelsen, lovade kraftiga skattesänkningar – ett tag var man uppe i ett par hundra miljarder – men när man får mer kunskap har man inget förslag om hur det skall gå till. Den här gången gäller det socialutskottets ansvarsområde. Jag undrar var besparingarna egentligen fanns att hämta. Löftesvek är allvarliga ting, inte minst i politiken, för det rubbar förtroendet för politikerna.

Slutligen kort till Jan Andersson om äldreomsorgen. När ÄDEL-reformen löser upp propparna i äldreomsorgen, så att människor kan bo och vårdas på rätt nivå, kommer en del pengar att kunna sparas – inte över en natt, men det kommer att innebära besparingar. Därtill kommer ett enpåsesystem för kommunernas statsbidrag. Men jag ser också andra möjligheter, t.ex. att lära ut hur äldre kan vårda sin hälsa och undvika olyckor och att avlasta anhöriga med dagvård resp. nattvård så att de orkar med att vårda sina anhöriga. Det finns en rad sådana förslag som sammantagna kan ge avsevärda

effekter. Jerzy Einhorn var inne på några av dem när det gäller handikappområdet.

Jag tror inte att förvärvsfrekvensen bland kvinnor går ner till 50 % under 90-talet, för jag tror inte att unga kvinnor ställer upp på det.

Anf. 138 JAN ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! När det gäller handikappolitiken har jag aldrig ifrågasatt Bengt Westerbergs engagemang eller kunskaper i handikappfrågor. Engagemanget och kunskaperna är stora. Men det har ändå hänt väldigt mycket under 80-talet, då Socialdemokraterna hade ansvaret för handikappolitiken, under Bengt Lindqvists tid. Väldigt mycket har gjorts och förbättrats: omsorgslagen, bilstödet, utbyggnaden av hemtjänsten och färdtjänsten. Det var stora insatser.

Sedan om de överord som jag tycker togs till under valrörelsen om vem som bäst kunde genomföra handikapputredningens förslag. Där har numera Folkpartiet anslutit sig till Socialdemokraternas inställning till såväl finansieringen i princip som tidsplanen. Den allvarligaste kritiken riktar jag mot att Folkpartiet inte ser helheten i handikappolitiken. Folkpartisterna är duktiga på de riktade åtgärderna till handikappade. Men det väsentliga är att se till den generella välfärdspolitiken, att föra en politik som innebär att bostadsmiljön, skolan och barnomsorgen blir tillgängliga för barn med funktionshinder, osv. Den politik som nu genomförs ute i kommunerna försvårar en sådan utveckling. Jag gav ett exempel, men det finns säkerligen flera.

Min bestämda uppfattning är att det inte går att genomföra en politik som är bra för de handikappade om man regerar tillsammans med Moderata samlingspartiet. Moderaternas inställning till den generella välfärdspolitiken är annorlunda, och det är den som är grunden i handikappolitiken. Det kommer säkert också Folkpartiet att inse.

När det gäller äldreomsorgen har jag ställt en fråga. Jag hyser en stor oro, Barbro Westerholm. Visst kommer ÄDEL-reformen att spela en viss roll, det sade jag också. Annars hade vi inte genomfört reformen. Däremot kommer kanske inte enpåsesystemet för kommunernas bidrag, specifikt äldreomsorgen, att spela någon roll. Tvärtom kan det kanske verka åt motsatt håll. Det har ju trots allt funnits riktade bidrag till äldreomsorgen. Så det systemet kommer inte att medföra något positivt.

Min oro gäller faktiskt vad som händer ute i kommuner och landsting och hur vi skall kunna leva upp till de ambitioner som vi hade tillsammans. Där ser jag uppenbara svårigheter. Man kan se exempel ute i kommunerna varje dag.

Anf. 139 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! När det gäller helhetssynen i handikappolitiken är det bara att läsa vår partimotion från förra året. Den illustrerar väldigt väl en helhetssyn i detta sammanhang.

Sedan kan vi naturligtvis diskutera vem det var som kom med den ena och den andra idén först och hur många som sitter i kommittéer osv. Jag ser det som så att det har varit ett idéutbyte och att vi har flyttat fram positionerna genom det samspel i form av debatter och småkrig som har förts på detta

område. Jag ser med stor tillförsikt fram emot den handikapproposition som kommer att lämnas till hösten. Jag känner ingen oro för att sitta i en koalitionsregering när det gäller handikappolitiken. Vi var med om det här när vi skrev under regeringsdeklarationen.

Beträffande äldreomsorgen är det givet att det med den ekonomi som Sverige nu har – det har diskuterats i dag vad som ligger bakom den – finns en anledning till oro. Därför är det viktigt att socialstyrelsen följer upp vad som händer med ÄDEL-reformen och över huvud taget på området och slår larm när det händer saker och ting som måste rättas till. Sedan tror jag att situationen kan föda väldigt många nya idéer. Jag var inne på detta med hälsovård för äldre. Den har varit försummad. Ta upp till diskussion förslaget om egenvård som vår talman Ingegerd Troedsson var med att lansera i slutet av 70-talet och som fallit litet i glömska. Det finns mycket att vinna om man använder idéer och medel som faktiskt har förts fram men som inte utnyttjats fullt ut.

Anf. 140 JAN ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har läst Folkpartiets partimotion om handikappfrågor. Jag vet att Bengt Lindqvist också läst den och berömde folkpartiet för denna utmärkta motion på handikappområdet. Jag tycker att folkpartisterna skall läsa vår motion som väckts under detta riksmöte. Där tar vi upp den problematik som jag tar upp i dag, nämligen att det inte räcker med de riktade åtgärderna. Vi har i vår motion och i vår reservation ställt oss bakom de riktade åtgärderna, en utvidgad rättighetslag, en skyldighet till rehabilitering och habilitering och en skyldighet för landstingen att ställa upp med hjälpmedel, förbättrad färdtjänst, osv. Men det är inte det mest väsentliga enligt min mening. Det mest väsentliga är den generella välfärdspolitiken, bostadsmiljön, rätten till arbete, rätten till barnomsorg för alla och rätten till skola för alla, en skola dit den enskilde inte skall behöva söka utan där det skall finnas möjlighet för alla att delta integrerat. Jag tror att det blir svårt att tillsammans med Moderaterna genomföra en sådan politik där den generella välfärdspolitiken fortfarande är grunden vid sidan av de selektiva och riktade insatserna. Det är jag helt övertygad om, och jag är än mer övertygad efter den debatt som jag läste i Aftonbladet mellan Bengt Westerberg och MUF:s ordförande.

Anf. 141 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! Jag vill återigen upprepa det som Maud Ekendahl sade. Det som sägs av MUF:s ordförande får stå för MUF. Vi regerar ihop med Moderata samlingspartiet, Centerpartiet och Kristdemokraterna. Jag har inte någon anledning att tro att det skall bli några bekymmer. Regeringsförklaringen talar sitt tydliga språk.

Men om vi skall kunna genomföra allt som vi vill genomföra, måste vi få Sveriges ekonomi på fötter. Det är därför som vi under de närmaste åren måste gå igenom denna svåra process. Det finns vissa ljusningar, bl.a. en försiktig antydan om litet fler order till svenskt näringsliv, men vi vet inte om det är en uppåtstigande trend eller en engångsföreteelse. Vi måste ha ett väl fungerande näringsliv, om vi skall ha råd med välfärden.

Anf. 142 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Jag har två korta frågor till Barbro Westerholm, som rör familjepolitikens område.

Såvitt jag har förstått är besvikelsen stor bland många folkpartikvinnor över förslaget om en försämring av föräldraförsäkringen. Jag kan tänka mig att Barbro Westerholm som ordförande i Folkpartiets kvinnoförbund är väl medveten om det. Helén Odenljung och Karin Pilsäter från Folkpartiets ungdomsförbund tog direkt avstånd från förslaget och gick ut och sade att det hör hemma i papperskorgen. Jag undrar bara om också Barbro Westerholm vill slänga förslaget i papperskorgen.

Min andra fråga gäller den lagstadgade rätten till barnomsorg. Folkpartiet har vid flera tillfällen väckt kommittémotioner i frågan. Varför ville inte Folkpartiet under behandlingen i socialutskottet stödja vårt förslag? Det hade varit naturligt.

Sedan vill jag passa på att justera mitt yrkande. Jag står bakom alla s-reservationer som är fogade till betänkandet, men för att kammaren skall vinna tid yrkar jag bifall till reservationerna 3, 4, 7 och 21.

Anf. 143 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! I fråga om familjepolitiken pågår det ett arbete, vilket refererades av Bengt Westerberg. De synpunkter som vi i vårt kvinnoförbund har framför jag direkt till honom. Eftersom han inte är närvarande, ger jag inte fler kommentarer om detta.

Den andra frågan missade jag. Anledningen till att vi inte har stött någon reservation av er är att vi arbetar i en koalitionsregering. Det är den vägen som vi går fram med våra olika förslag.

Anf. 144 JOHAN BROHULT (nyd) replik:

Fru talman! Jag har en fråga och en kommentar till Barbro Westerholm.

Barbro Westerholm talade om att det frigörs resurser från företagshälsovården, som skulle möjliggöra husläkarreformen. Jag blir då orolig för att företagshälsovården kommer att utarmas så, att man inte kan bedriva en företagshälsovård på det sätt som den hittills har bedrivits. Jag vore tacksam för en kommentar omkring detta.

Jag håller fullständigt med om att statsbidraget kan avskaffas, men det förutsätter att det blir en fri etableringsrätt för läkare. Då kan företagshälsovården fortsätta med sin verksamhet.

Jag fick en fråga vad som har hänt med besparingen på de 3 miljarderna som en nedläggning av landstingen skulle medföra. Barbro Westerholm undrade varför jag inte hade reserverat mig i utskottet. Jag har inte sagt att man skall lägga ned landstingen. Däremot har jag sagt att man skall avskaffa det delade huvudmannaskapet, vilket i princip är samma sak.

Då Barbro Westerholm var närvarande sade jag också i kammaren att ett stort problem – ekonomiskt och för patienterna – är dubbla och tredelade huvudmannaskap. I den försäkringsfinansierade budgeten är sjukpenning, sjukpension och arbetsskadeersättning statsfinansierade. Sjukvårdsbudgeten, omvårdnadsbudgeten, delas mellan landstingen och kommunerna. Om dessa delade huvudmannaskap avskaffas, skall man – enligt våra beräk-

ningar – kunna spara i storleksordningen 3 miljarder, även om jag i mina motioner inte explicit har angett den siffran. Däremot har jag explicit angett siffran 20 miljarder under förutsättning att jag fick igenom alla mina förslag, vilket jag har reserverat mig för och som vi i morgon skall ha en omröstning om i kammaren. Men 3 av de 20 miljarderna inbesparas alltså på det här sättet.

Anf. 145 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! Det sägs tyvärr upp en hel del läkare inom företagshälsovården, delvis beroende på att svenskt näringsliv går dåligt. Man har inte behov av så många företagsläkare. Men det sker nu en omprövning inom företagshälsovården av behovet av läkare. De läkare som frigörs har en utbildning som gör att de platsar väl som husläkare.

Angående de 3 miljarderna så angavs den siffran i en motion med Ian Wachtmeister som första namn. Detta belopp skulle sparas in vid budgetårets början, alltså den 1 juli 1992. Detta har inte följts upp. Antingen är det fråga om svek eller också har ni backat när det gäller möjligheterna att dra in dessa 3 miljarder. Men då skall ni också gå ut och tala om att ni hade fel från början, när ni gick ut i valrörelsen och utlovade så kraftiga besparingar.

Anf. 146 JOHAN BROHULT (nyd) replik:

Fru talman! En möjlighet att spara pengar är att man får se sina motioner och förslag implementerade i praktiken. Om förslagen inte blir genomdrivna, kan inte heller de 3 miljarderna inbesparas.

Anf. 147 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! Om man håller fast vid sin linje är det gängse förfaringssättet i dessa sammanhang att avge en reservation och tala om hur det borde ha varit och konkret vad det var som skulle ha möjliggjort förslaget. Det har ni inte gjort.

Talmannen anmälde att Johan Brohult anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 148 INGRID ANDERSSON (s):

Fru talman! Debattordningen gör att debatten blir litet konstig. Jag övergår nu till sjukvårdsområdet.

Den nuvarande majoriteten i riksdagen lade ner stor energi i sina angrepp på svensk sjukvård, dess resultat och dess organisatoriska uppbyggnad under den tid då man var i opposition.

Privatisering, marknadsanpassning och systemskifte var budet från Moderaterna. Folpartiet ville ha husläkarsystem. Från Centern kom inga krav på systemförändring – man var litet mer försiktig. Från kds, partiet som just kommit in i riksdag och regering, hördes starka krav på ökade resurser till sjukvården.

Man undrade vilka förslag som nu skulle komma i budgetpropositionen – förslag som skulle reda ut alla problem som basunerats ut från talarstolarna

i valrörelsen och som många människor fann verklighetsfrämmande när de jämförde med sina egna erfarenheter av den svenska sjukvården.

Något förvånad kunde man läsa i propositionen att regeringen anser att svensk sjukvård präglas av hög professionalism och kvalitet. Det var ju beröm från oväntat håll. Problemen som utpekas är köer, sjukvårdens organisation och sättet att finansiera sjukvården, men dessa problen anvisar inte regeringen någon lösning på. Allting stoppas in i en utredning. Det beror naturligtvis på att kraven från de olika partierna inte har kunnat förenas i en gemensam sjukvårdspolitik. Några nya resurser till sjukvården finns inte med. Nej, men det finns däremot hot om indragning av resurser!

Vi konstaterar: Regeringen hade inget att komma med. Därför blev det en utredning – allt medan den organisation som utpekas som trög och centralplanerad driver en uppsjö av försöksverksamhet. Det tas nya grepp med ekonomistyrning och skilda beställar- och utförarroller och för att främja konkurrens och effektivitet. Detta och den nya vårdgarantin som beslutades förra våren och som fullföljs i denna budgetproposition har redan satt press på arbetet med att förkorta köerna i sjukvården. Det har faktiskt givit resultat.

Fru talman! Det har fattats beslut ute i landstingen om valfriihet när det gäller att välja doktor och vårdcentral, även över länsgränser. Arbete pågår för att förbättra kontinuiteten och öka tillgängligheten.

Det talas också yvigt om köp och sälj. Jag är för min del inte säker på att alla sådana försök faller väl ut. Det blir lätt för mycket köp och sälj och räknande av pengar hit och dit för att efterlikna marknaden. Det skulle kännas bra om en rejäl utvärdering kunde finnas som grund för vidare arbete.

Människor känner faktiskt oro inför framtiden när man börjar leka affär i sjukvården. Känner inte regeringen eller riksdagsmajoriteten någon sådan oro? Vi anser att det måste till andra värderingar än marknadens för att sjukvård skall fungera bra. Människor engagerar sig i sitt sjukhus och i sin vårdcentral. Jag tycker att vi skall vara rädda om det demokratiska inflytandet i sjukvården.

Vi socialdemokrater tycker att vi har anledning att vara stolta över den sjukvård som bedrivs i Sverige – den som vår sjukvårdspolitik lett fram till och som syftar till att alla skall få god vård på lika villkor när det behövs. Den socialdemokratiska sjukvårdspolitiken är en viktig del av välfärdspolitiken. Några viktiga principer har varit och skall också framgent, enligt vår mening, vara vägledande för hälso- och sjukvårdens utveckling.

Den skall betalas solidariskt och vara i huvudsak skattefinansierad.

Den gemensamma sektorn, genom kommuner och landsting, skall även i framtiden ha ett övergripande ansvar för att tillhandahålla hälso- och sjukvård. Det innebär att vi kommer att ha vård i offentlig regi kompletterad med vård som ges inom ramen för kooperativ, stiftelser och enskilda vårdgivare.

Hälso- och sjukvård skall ges efter behov och då den behövs.

Det skall finnas tillgång till god utbildning, goda arbetsmiljöer och en arbetsorganisation som kan kombinera det goda arbetet med kvalitet och effektivitet.

Det behövs kvalitetssäkring och utvärdering för att sjukvårdens utveck-

ling skall ske på ett bra sätt. Och arbetet med att samordna resurserna inom sjukvård och socialförsäkring måste fortsätta.

Fru talman! Vårdens resultat måste kunna följas upp, analyseras och ställas i relation till kostnaderna. Politikernas uppgift är att ha ett helhetsansvar, att bevaka rättvisan och ekonomin.

För att få bättre möjligheter till det, vill vi satsa ytterligare 2 miljoner på statens beredning för utvärdering av medicinsk metodik – SBU – som inrättades 1987 och som nu blir en ny myndighet. SBU har redovisat flera viktiga arbeten där man har påvisat hur pengar kan sparas samtidigt som vården blir effektivare. Overksamma eller dåliga metoder kan utmönstras.

Genom att samordna resurserna och utarbeta riktiga vårdprogram för t.ex. människor med ont i ryggen, vilket är en stor folksjukdom, finns det enligt SBU:s arbete stora vinster att hämta, både mänskligt och ekonomiskt. Vi menar att vår extra insats kan ge mycket tillbaka, och vi behöver det ekonomiska utrymmet. De medicinska framstegen måste komma alla till del.

Dessutom vet vi att det fortfarande finns skillnader i hälsa mellan olika sociala grupper. Att utjämna dessa skillnader är en stor uppgift, och den ställer särskilda krav på förebyggande och hälsofrämjande insatser. Det är ytterligare en orsak till att behålla vår hälso- och sjukvårdspolitik.

Vem står för förebyggande vård i ett genomprivatiserat system? Vem har överblicken, och vem står för resurserna?

Fru talman! När det gäller primärvårdens organisation aviserar regeringen en proposition senare i år om att inrätta ett husläkarsystem.

Husläkare är ett begrepp som Folkpartiet sedan länge har inmutat. Jag tycker att det är förvånande att det nu inte finns en klar mening om vad det egentligen innebär, eller föreligger det även i detta sammanhang meningsskiljaktigheter i fråga om utformningen? Här har regeringen kommit på efterkälken. Landstingsförbundet beslutade redan förra året att införa husläkar- eller familjeläkarsystem. Namnet behöver vi ju inte tvista om. Om innebörden är att alla skall kunna välja en läkare att varaktigt vända sig till, är det helt i linje med det arbete som redan pågår i många landsting.

Från Socialdemokraternas sida vill vi framhålla att det är viktigt att primärvården byggs ut, så att det finns tillräckligt många läkare i hela landet. Det är ju en förutsättning för att människor överallt skall kunna välja läkare. Det förebådade remisstvånget hos de kommande husläkarna står faktiskt i motsatsställning till den valfrihet som redan finns. Hur har regeringen tänkt i fråga om detta? Vad blir det av valfrihetsrevolutionen? Det kunde kanske sjukvårdsministern har svarat på om han hade varit här i dag.

Vi vill betona att primärvården innehåller en rad viktiga uppgifter och att faktiskt andra än läkare har viktiga ansvarsområden. Jag tänker på distriktssköterskorna och barnmorskorna som utför ett självständigt arbete när det gäller barn- och mödrahälsovård. Jag tänker på sjuksköterskor och sjukgymnaster som utför både behandlande och förebyggande vård. Vi menar att deras ställning måste klargöras och stärkas i ett husläkarsystem som hittills uteslutande har diskuterats ur läkarperspektiv. Det är mycket otillfredsställande. Ofta står faktiskt andra personalkategorier än läkare för kontinuiteten i vården och för såväl det förebyggande hälsoarbetet som det sjukvårdande.

Som exempel kan jag nämna diabetesmottagningarna, som sköts av sjuksköterskor. Det är en bra och kostnadseffektiv verksamhet. Den kompetensen och den verksamheten får inte tappas bort i en kommande husläkarreform. Här har läkare och sjuksköterskor olika kompetens som inte kan ersätta varandra. Vi begär också i en av våra reservationer att försöket med läkemedelsförskrivning av distriktssköterskor skall redovisas, så att det kan vidareutvecklas till fler områden.

I detta sammanhang vill jag också nämna något om barnhälsovården. Den socialdemokratiska regeringen uppdrog förra våren åt socialstyrelsen att se över hur barnhälsovården har utvecklats efter integreringen i primärvården. Det har kommit en rapport. Där konstateras att barnhälsovården når praktiskt taget alla barn. Men rapporten visar också på vissa brister.

Den barnmedicinska kompetensen är ojämnt fördelad i landet. Tidsbrist och brist på metoder för att ge bra och tidiga insatser för grupper med mer sammansatta behov anges. Vi tycker att det är viktigt att regeringen lägger fram förslag som tillförsäkrar alla barn en god hälsovård. Här har vi goda traditioner och goda resultat som måste upprätthållas. Sjuksköterskans roll är också i det här sammanhanget betydelsefull.

Fru talman! Barbro Westerholm påpekade att vi motsätter oss att aidsdelegationen skall inlemmas i det nya folkhälsoinstitutet. Vi motsätter oss inte att det sker på sikt. Men tidpunkten nu är illa vald. Viktigt arbete pågår i delegationen, och det får inte störas av att folkhälsoinstitutet nu skall starta och som säkert har en mängd inkörningsproblem och många viktiga frågor att börja arbeta med. Vi ber faktiskt regeringen att tänka igenom detta och tänka om i denna fråga.

Vi begär också att regeringen kommer till riksdagen med förslag som bygger på alternativmedicinkommitténs betänkande. Det är viktigt att samhällets syn på alternativmedicinen klarläggs. Det är för många människor en mycket viktig valfrihet att med största möjliga säkerhet kunna välja alternativa behandlingsformer. Det är också viktigt att stävja avarter på detta område. Det finns viktiga förslag när det gäller bl.a. utbildning och regler för marknadsföring att ta till vara i denna utredning.

För övrigt har det ju lagts fram propositioner i fråga om olika delar av utredningen. Det gäller legitimation av kiropraktorer, injektionslagen och hälsovårdhemmen.

I mitt anförande har jag hittills inte nämnt något om Ny demokrati och partiets syn på sjukvården. Ny demokrati har ju också väckt motioner. Bl.a. menar man att det är riktigt att minska anslagen till sjukvården rejält. Sedermera har Ny demokrati i utskottet helt anslutit sig till regeringens politik. Vad det kan betyda får vi väl se i sinom tid, när regeringens utredande blir klart.

En sak är säker: den utredning som nu har tillsatts på riksdagens tidigare begäran för att sätta sig in i problematiken med prioriteringar i sjukvården kommer att få det alltmer bekymmersamt, i takt med att de som vill dra ner anslagen till sjukvården får genomslag i regeringens politik.

Vi anvisar i våra reservationer utvecklingsvägar för sjukvården. Regeringen har ingenting annat att komma med än utredningar.

Herr talman! Vi markerar i våra reservationer områden som vi tycker är

särskilt viktiga. Även om jag givetvis står bakom alla våra reservationer yrkar jag nu, för att kammaren skall vinna tid, enbart bifall till reservationerna 1, 2, 11 och 16.

Anf. 149 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Herr talman! Husläkarsystemet har i försök visat sig vara omtyckt av patienterna och kostnadseffektivt. Landstingsförbundet har ställt upp på det. Att det inte kommer förslag förrän till hösten beror just på de frågetecken som Ingrid Andersson här själv tog upp. Det finns vissa saker som behöver klaras ut innan man sätter husläkarsystemet i sjön. Det gäller just övriga personalkategorier, remissförfarande osv. Jag tog upp det i mitt anförande.

SBU gör ett bra jobb. Men jag tycker att det är väl så viktigt att man i vården lokalt börjar arbeta med den självkritiska granskningen av vilka vårdprinciper man skall använda. Det visar sig på läkemedelsområdet att om man gör värderingarna ute i vården, tillämpas de också och efterlevs bättre än om det hela centralstyrs. Jag tror på en mix mellan centralt arbete från SBU och lokalt arbete. Vi tycker att den summa som är anslagen till SBU är rimlig.

Förebyggande vård i husläkarsystem har i försök visat sig vara väl så genomförbar som i den primärvård vi har haft tidigare. Det har inte varit lätt att i primärvården prioritera förebyggande insatser. Det finns möjligheter att i båda typerna av system premiera det förebyggande arbetet.

Avsikten är naturligtvis inte att störa pågående arbete i aidsdelegationen. Men det måste sättas upp ett datum för när en organisation formellt förs in i folkhälsoinstitutet. Vi har vid olika tillfällen försäkrat oss om att denna överflyttning inte skall hejda arbetet i aidsdelegationen och dess sekretariat.

Det är en stor fråga, hur man stimulerar läkare att arbeta i hela landet. Jag hinner inte på dessa två minuter gå in på detta. Det handlar om arbetsstimulans, möjligheter till barntillsyn, jobb för båda, forskningsmöjligheter osv.

Anf. 150 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Att jag är förvånad över att man inte är klar över hur husläkarsystemet skall se ut och organiseras beror på att Folkpartiet under många år har drivit frågan. Jag har på hemmaplan folkpartistiska landstingsråd som har lovat att det 1993 skall finnas husläkare. Jag tror inte att det löftet kommer att infrias. Det beror naturligtvis på att det inte kommit fram något förslag. Detta beror i sin tur på att man inte har klarat ut alla problem. Man har inte tänkt på att primärvården innehåller så många andra uppgifter som man måste se till att bibehålla. Det gäller inte minst det förebyggande arbetet och övrig personals ställning och arbetsuppgifter.

Jag är övertygad om att SBU behöver mera pengar. Vi har i dag i utskottet beviljat ytterligare 2 miljoner för innevarande år. Vi tror att de pengarna kommer att behövas också nästa år. Vi tror att det är en bra sparbössa att stoppa dessa pengar i. Jag tror att SBU har mycket att ge i effektivisering, som ger oss resurser till andra saker som är viktiga att göra inom sjukvården.

Avsikten är inte att störa aidsdelegationen, sade Barbro Westerholm. Nej, det tror jag inte heller. Därför vill jag gärna uppmana Barbro Westerholm

att se till att påverka så att det sätts ut ett senare datum. Aidsdelegationen arbetar mycket bra som den gör nu. Den är inte i behov av någon omorganisation.

Anf. 151 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Herr talman! Aidsarbetet mår väl av att inordnas i missbrukarprogrammet och programmet om sexuellt överförbara sjukdomar. Då programmen går i gång är det viktigt att HIV/aids-arbetet inlemmas i arbetet från början för att inte tappa tempo.

Ingrid Andersson får det att låta som om husläkarsystemet inte har någon grund och är oprövat. Huvudprincipen är klar. Den är prövad. Men det finns en del marginella ting som är viktiga att ta ställning till – barnläkarkompetensen, barnhälsovården och remissförfarandet. Jag ser inte några problem i att lösa detta till hösten. Men det är viktigt att lyssna på invändningar och synpunkter, så att det vi fattar beslut om och genomför blir bra. Det gäller i detta fall precis som när det gäller finansieringssystemen, där vi har tillsatt en utredning. Den här borgerliga regeringen lyssnar och tar till sig synpunkter. Regeringen är öppen för dem och för att inlemma bra förslag i det vi vill genomföra.

Finansieringsfrågan är oerhört stor och genomgripande. Jag skulle tycka att det var helt fel om man inte hade en utredning, där man i demokratisk ordning arbetade fram förslagen.

Anf. 152 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag är också rädd för att aidsdelegationen tappar tempo om man skall infoga den i en helt ny organisation som skall starta mängder av andra projekt. Det finns väl ingenting som hindrar att det nya folkhälsoinstitutet håller goda kontakter med aidsdelegationen i ett inledningsskede. Det kan passa mycket bra att inlemma aidsdelegationen senare, när det nya institutets organisation har fått sätta sig. Aidsdelegationen är inne i ett mycket viktigt skede, när vi talar om EG, öppna gränser osv. Det är viktigt att aidsdelegationen får arbetsro.

Det är ingenting märkvärdigt med husläkarsystemet, om det bara vore att välja sin läkare och få kontinuitet i läkarvalet. Det pågår arbete ute i landstingen. Vi har inte sett förslaget till hur regeringens husläkarsystem skall se ut. Jag befarar att det kommer att innebära en stor privatisering och att man tappar greppet om det förebyggande arbetet och övrig personals möjlighet att arbeta förebyggande. Det är oerhört viktigt att det finns kvar. Vårt sätt att organisera det förebyggande arbetet har betytt mycket för både barns och kvinnors hälsa. Vi får inte tappa bort det goda arbetet i den framtida sjukvården.

Anf. 153 ROSA ÖSTH (c) replik:

Herr talman! Ingrid Andersson sade i sin inledning att Centern hade varit litet försiktig i valrörelsen och inte tagit ställning för ett systemskifte när det gäller sjukvården. Det är riktigt, och det beror på att vi vanligtvis står med fötterna på jorden. Vi vet att ingenting i världen är antingen svart eller vitt. Vi har många gånger hävdat att det finns många kvaliteter att försvara i den

svenska sjukvården. De andra partierna får svara för sig, men jag har inte uppfattat det som att något av de andra regeringspartierna har dömt ut sjukvården.

Ingrid Andersson sade att det fanns ett oväntat beröm i budgetpropositionen. Jag vet inte om Ingrid Andersson menade att det var ett beröm till Socialdemokraterna, men det var väl inte tänkt så. Det är inte Socialdemokraterna som har byggt upp svensk sjukvård. Det är inte heller bara borgerliga kommun- och landstingspolitiker som sysslar med köp- och säljsystem. Jag känner till många socialdemokratiska politiker som är i full färd med marknadsaktiviteter.

På sjukvårdens område vet vi att det finns oerhört stora problem. Det är en turbulens. Man prövar många olika modeller och vägar. Detta är inte någonting som har påbörjats först efter regeringsskiftet, utan det hade börjat redan tidigare. Jag är förvånad över att man inte nu – när man ser alla de problem som vi har framför oss – är beredd att ta det helhetsgrepp som regeringen har fattat beslut om – nämligen att tillsätta dessa utredningar.

Avslutningsvis vill jag säga att jag har en något annorlunda uppfattning om aidsdelegationen än vad Barbro Westerholm har. Jag tycker att den delegationen har en alldeles för viktig uppgift för att man skall hantera den vårdslöst. Jag menar att tidpunkten är en öppen fråga, och så kan man också tolka utskottets skrivning i det sammanhanget.

Anf. 154 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Rosa Östh och jag är överens om att Centern inte har velat ha ett stort systemskifte inom sjukvården. Jag kan föreställa mig att Rosa Östh och Centerpartiet egentligen är ganska nöjda med att alla dessa frågor nu göms i den här utredningen. Men kom ihåg att i direktiven står en hel del som kan tydas som att det förslag som skall komma från utredningen kommer att handla om systemskifte.

Jag är också överens med Rosa Östh om att det även i socialdemokratiska landsting handlas litet grand med köp- och säljsystem. I en krympande ekonomi blir det lätt så att man försöker hitta utvägar för att klara budgeten. Det behövs mera resurser till sjukvården. Jag kan därför fråga min bänkkamrat Rosa Östh om vi också kan vara överens om att det egentligen behövs mera resurser till sjukvården.

Anf. 155 ROSA ÖSTH (c) replik:

Herr talman! I direktiven för den utredning som skall se över hela organisationen och finansieringsfrågan ingår bl.a. uppgiften att bedöma framtidens sjukvård fram till år 2000 samt olika tänkbara finansieringsvägar. Om man skall använda termen systemskifte sysslar man redan med något i den vägen ute i landstingen. Jag har fullt förtroende. Jag förutsätter att Socialdemokraternas medverkan i dessa utredningar skall vara konstruktiv och föra frågorna framåt på ett sätt som vi alla är betjänta av. Jag ser naturligtvis särskilt fram emot den utredning som handlar om prioriteringar, eftersom jag där kommer att få sällskap med Ingrid Andersson.

Anf. 156 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill säga till Rosa Östh att hon alltid kan lita på oss och på att vi skall komma med konstruktiva förslag. Det tycker jag att vi gör redan i dag, så egentligen skulle vi inte behöva ha den här utredningen, men nu finns den ju ändå. Jag tycker också att det skall bli intressant att sitta med i den utredning som handlar om sjukvårdens prioriteringar, men jag tror att det innebär ett oerhört svårt arbete. Ju mindre pengar sjukvården får och ju mer av systemskiften, förändringar och privatiseringar som sker, desto svårare tror jag att vårt arbete blir när det gäller att göra de rätta prioriteringarna. Jag skulle helst se att man jobbade med SBU och tog vara på den förändringskraft som finns ute i landstingen.

Vi har klart för oss hur vi vill ha finansieringen av sjukvården. Det bör vara en skattefinansiering. Vi tycker att det är bra att landstingen har ett helhetsansvar när det gäller att planera för sjukvården. Sedan kan det ingå privata element i detta. Det behövs ett helhetsansvar för sjukvårdsplaneringen om vi skall få ut den sjukvård av systemet som vi tycker att människor är betjänta av. Vi vet ju att det florerar en hel del konstiga sjukvårdsprodukter ute på den fria marknaden, som vi inte minst ser som anmälningsärenden i ansvarsnämnden. Jag hoppas att den utvecklingen inte skall breda ut sig.

Anf. 157 JOHAN BROHULT (nyd) replik:

Herr talman! Ingrid Andersson har framfört en liknande invändning som Barbro Westerholm gjorde, nämligen att vi inte har någon finansiering för dessa miljarder. Mitt svar blir i stort sett detsamma. Vi föreslår ingen nedläggning av verksamhet utan en omstrukturering av organisationen. Vad jag menar med detta framhöll jag i mitt anförande om 15 minuter. Med detta förslag sparar man pengar. Det framgår bl.a. av motion SoU250. Denna motion kommer jag i morgon att rösta för. En förutsättning för att spara pengar är att man får genomföra sina åtgärder, annars går det inte att spara. Jag har inte fått genomföra vad jag har föreslagit i motionerna. Men, herr talman, jag har lärt mig läxan. Jag skall reservera mig för alla mina motioner och kanske också trycka på knappar här i kammaren så att jag kraftfullare markerar detta.

Anf. 158 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Johan Brohult talar om omstrukturering. Han hämtar ofta sina exempel från Holland och Tyskland. Jag vet inte om det är så bra att göra sådana jämförelser. I Tyskland besöker varje person en läkare 13 gånger per år. I Sverige gör vi det tre gånger per år. Det kan hända att vi går för sällan till doktorn i Sverige. Men jag tror att systemet i Tyskland, där man har betalt per besök, gör att doktorn får en önskan att se patienten många gånger. Läkaren sätter där t.ex. på plåster och sköter andra sådana saker. Jag tror inte att det är ett system som det är bra att ta efter här i Sverige.

Anf. 159 JOHAN BROHULT (nyd) replik:

Herr talman! Får jag förtydliga vad vi framhåller i våra motioner genom att referera till en del hemställanspunkter. Sjukvårdsproduktionen blir producentoberoende, vilket medför att produktion och finansiering skiljs åt.

Man bör införa ett nationellt försäkringssystem som garanterar patienten vård. Det bör bli fri etablering, vilket möjliggör fri konkurrens. Patienten skall dock alltid vara skadeslös. Vi föreslår att man skall kunna bygga ålderdomshem som är en billigare vårdform än den nuvarande där patienten åker fram och tillbaka. Landstingens rätt att beskatta medborgarna skall upphöra, eftersom man har övergått till ett privat system. Man skall inte ha dubbla och ibland tredubbla huvudmannaskap, som försvårar.

Detta var bara några exempel på genomgripande åtgärder. Det är alltså inte fråga om huruvida man besöker en läkare 3 eller 13 gånger per år. Det är fråga om en genomgripande organisation. Som jag har hävdat tidigare här i kammaren har vi förslag som gör sjukvården bättre. Om sjukvården blir bättre så blir den också billigare.

Anf. 160 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Johan Brohult har talat om olika förslag. Men jag tror inte att dessa förslag skulle göra sjukvården bättre. Jag tror inte på en förändring av finansieringen på ett sådant sätt som Johan Brohult beskriver den. Vi har sjukförsäkringar och finansiering över skatten. Landstingen har ett helhetsansvar. Den organisation vi har går mycket väl att utveckla. Mycket arbete pågår. Jag tror som sagt inte på Johan Brohults många förslag, särskilt inte när han hämtar inspiration från Holland och Tyskland. I dessa länder håller man faktiskt på att förändra sin organisation för att mera efterlikna vår.

Anf. 161 BO NILSSON (s):

Herr talman! I min motion SoU488 begär jag att samhället skall satsa mer på epilepsivården i vårt land. I Sverige finns ca 100 000 personer med epilepsi. Det innebär att de då och då kan få epileptiska anfall. Ett sådant anfall beror på en tillfällig störning i hjärnans funktioner, som uppkommer då en kraftigt förstärkt och okontrollerad nervimpuls sprider sig över hjärnbalken.

Det finns många orsaker till epilepsi. Det innebär att vem som helst när som helst kan få epilepsi. Anfallet kan t.ex. bero på en huvudskada vid en trafikolycka. Skadan kan ha lämnat en ärrbildning i hjärnan som stör samspelet mellan nervceller och orsakar anfall. Sviter efter en svår förlossning, en hjärnblödning, en tumör eller en hjärnhinneinflammation kan också orsaka epilepsi. Många gånger kan man inte klarlägga orsaken.

För många människor med epilepsi kommer anfallen så sällan att själva anfallet inte är det största problemet. De största svårigheterna vållas ofta av okunnighet, rädsla och fördomar som i århundraden följt epilepsin. Dessa fördomar har i Sverige fått särskild näring av den lagstiftning som infördes i mitten av 1700-talet och som förbjöd personer med epilepsi att gifta sig och skaffa barn. Äktenskapsförbudet grundades på antagandet att epilepsi var en ärftlig sjukdom. Trots att detta motbevisades av en svensk forskare 1928 dröjde det till 1969 innan äktenskapsförbudet upphävdes.

Men skadeverkningarna kvarstår alltjämt. Erfarenheten ger sålunda belägg för att allmänheten grundlagt och bibehållit rent vidskepliga, ofta skräckblandade föreställningar om epilepsi. Att en föråldrad och diskriminerande lag tillåtits fortleva långt in i vår tid ålägger samhället ett särskilt ansvar att genom förbättrad epilepsivård stärka de epilepsisjukas ställning.

I de utredningar som redovisats och refererats i socialutskottets betänkande slås fast att uppföljningar av omfattande operationsmaterial ger resultatet anfallsfrihet eller nästan anfallsfrihet hos 60–90 % av de opererade. Behovet av utredning inför epilepsikirurgi föreligger enligt de båda utredningarna för ca 12 000 personer inom epilepsipopulationen i landet. Av de utredda beräknas ca 3 000–5 000 behöva opereras. Operationsbehovet skall jämföras med den nuvarande operationskapaciteten, som är omkring 60 epilepsioperationer i hela landet. En stor del av de fall som kan komma i fråga för utredning och kirurgi utgörs av barn.

Herr talman! Jag tycker att utskottet gör det lätt för sig då man åberopar ytterligare utredningar som skäl för att inte heller nu ta några initiativ med anledning av min motion. Den utredning som man i så fall väntar på har såvitt jag vet inte något uppdrag som berör epilepsikirurgin. Jag tycker att det finns starka skäl att göra något redan nu, inte bara vänta och se. Man brukar ju ofta tala om väntetider i sjukvården, men när det gäller epilepsi kan man verkligen tala om väntetider.

Jag fick i dag med posten ett brev från Epilepsiföreningen i norra Älvsborg, där man uttryckte stor oro för att man i Älvsborgs läns landsting vill spara 25 % på epilepsivården. Detta är naturligtvis både oförskämt och omöjligt om man vill ta hänsyn till personer med epilepsi. Detta exempel visar att man inte bör vänta längre på åtgärder.

Herr talman! Det finns alla skäl till en ökad satsning på epilepsivården nu. Detta gäller inte minst för barn med epilepsi och behov av epilepsikirurgi. Ett bifall till min motion 488 skulle ha skapat möjligheter för en sådan satsning.

Anf. 162 PETER KLING (nyd) :

Herr talman! Jag skall tala litet om Ny demokratis syn på alkoholen.

Till att börja med vill jag tala litet om förmynderiet. Vi från Ny demokrati vill inte bedriva förmynderi över medborgarna när det gäller alkoholproblematiken. Vi anser att alla vuxna svenska människor *är* vuxna och kan ta hand om sig själva. De är inga treåringar som behöver gå i ledband och hållas i handen.

Jag skall nu tala om vad vi vill göra och hur vi vill utforma alkoholpolitiken.

Vi har i vår motion föreslagit att det så snart som möjligt skall bli tillåtet att sälja öl och vin i livsmedelsbutiker, bensinstationer m.m. Det statliga försäljningsmonopolet, Systembolaget, skall avvecklas före år 1995, dvs. före inträdet i EG. Vi vill ha öppet på Systembolaget på lördagarna tills vi avvecklar Systembolaget.

Lägsta ålder för inköp skall vara 18 år. Vid 18 år är man myndig här i Sverige. Man kan t.o.m. bli statsminister det året om man har bra tur. Då bör man också vara så pass myndig att man kan handla på Systembolaget.

Vi anser att servering av alkoholhaltiga drycker inte skall vara kopplad till mattvång, och att restauranger skall kunna hålla öppet i förhållande till efterfrågan och inte ha reglerade stängningstider som beslutas av myndigheter och politiker.

Ansökan att servera alkohol skall ges generellt till alla, om inte särskilda

skäl talar emot detta. Kommunerna skall vara tillståndsmyndigheter. Indragning av tillstånd för restauranger och andra utskänkningslokaler skall vara tidsbegränsad till högst två månader. Dock skall möjlighet finnas att vid upprepade överträdelser dra in tillståndet permanent.

Det är i stort sett vad vi säger i vår motion. Jag vet att 80 % av svenska folket står bakom detta. I den här kammaren är däremot 60–70 % emot detta. Det är synnerligen märkligt, eftersom vi i denna kammare skall representera folket och inte oss själva.

Herr talman! Jag vill avsluta med att yrka bifall till motion So249 yrkande 6 under mom. 70 och till motion So249 yrkande 1, 2, 3 och 8 under mom. 72, samt till motion So249 yrkande 9–13 under mom. 74.

Anf. 163 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Herr talman! Ny demokrati är verkligen historielöst när det gäller alkoholområdet och varför vi har de alkoholrestriktioner vi har i dag. Restriktionerna är naturligtvis tillskapade som en kompromiss mellan individuell frihet och solidaritet med dem som hamnat i ett missbruk eller är på väg dit, och med deras anhöriga.

Det gjordes försök med försäljning av starköl i livsmedelsbutiker på Västkusten för ett antal år sedan. Det tog en ände med förskräckelse, vilket innebar att man avbröt försöket i förtid på grund av de missbruksbekymmer och skadeverkningar som där dök upp.

Lördagsstängningen är också baserad på försök som visade att med lördagsstängt på Systemet minskade våldet mot kvinnor och barn på lördagskvällarna. Det fanns helt klara belägg för det.

Då tyckte vi som var med om besluten i början av 1980-talet att bekvämligheten fick stå tillbaka för solidariteten med dem som drabbades på det här viset.

Det är sådant som ligger bakom den alkoholpolitik som vi har varit överens om här i Sveriges riksdag.

Nu skall alkoholkommissionen se över bestämmelserna. Vi skall naturligtvis inte ha meningslösa restriktioner. Men de två som jag har tagit upp är ganska nya, och där finns klara belägg för de positiva effekter de har.

Sedan till Systembolaget. Jag vet att Ny demokrati har irriterats på köerna och har räknat ut att det kostade 300 – eller var det 500? – miljoner att stå i kö där. Detta skall ställas mot de 100 miljarder som alkoholskadorna kostar det här landet varje år. Kunde vi minska de skadorna med bara en procent skulle mycket vara vunnet i både pengar och mänskligt lidande.

Anf. 164 PETER KLING (nyd) replik:

Herr talman! Enligt vår syn att se på saken, Barbro Westerholm, kan vi inte få ner alkoholkonsumtionen genom att ”låsa in” alkoholen och ta oerhörda priser för den. Däremot tror vi att vi kan få ner alkoholkonsumtionen genom tre åtgärder: För det första genom en kraftig upplysning till ungdomar om att alkoholen är skadlig. För det andra genom en upplysningskampanj om att alkoholen kostar samhället 100 miljarder kronor. För det tredje skall vi politiker framför allt, när vi har talat om de här två sakerna för svenska folket, säga till dem – de är nämligen absolut kapabla att klara av

att ta emot en sådan upplysning – att det nu är upp till dem själva att välja hur de skall göra. Vi har också i vår motion sagt detta. Det glömde jag tyvärr att påpeka.

Många undersökningar säger att mörkertalet ligger på 15–20 %. Om man lever ute bland folk inser man att det måste vara helt fel. Det ligger nog snarare på uppemot 35–40 %.

Hur skall vi göra när vi går med i EG och allting blir fritt? Barbro Westerholm måste ju förstå att alla då kommer att göra precis som man gör i Danmark, nämligen handla sitt öl utomlands.

Vi måste ju någon gång anpassa oss, och någon gång måste vi faktiskt bemyndiga svensken.

Anf. 165 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Herr talman! Vi är överens om att det behövs kraftiga upplysningskampanjer, men det behövs också kontinuerlig upplysning riktad till ungdomar och deras föräldrar. Föräldrar är nämligen ungdomarnas främsta föredömen. Det handlar därför också om föräldrarnas alkoholvanor och deras syn på alkoholen.

Naturligtvis handlar det också om kostnaderna, men tillgängligheten har i både internationella och svenska studier visat sig ha betydelse. De tillgänglighetsbegränsningar vi har i Sverige påverkar konsumtionen nedåt.

Det är väl ingen som vet precis vilket som är det sanna mörkertalet.

När det gäller EG-anslutningen kan vi få problem. Jag håller med om att upplysning, information, attitydförändringar och opinionsbildning är väldigt viktiga innan vi går med i EG – vilket jag hoppas vi gör – för att så att säga vaccinera svensk befolkning mot en förändrad exponering för alkohol. Vi skall också komma ihåg att det finns EG-länder som vill driva samma politik som vi. Engelsmän, danskar och irländare ser med förväntan på att vi skall komma med i EG, så att vi kan göra gemensam sak när det gäller att utnyttja de mer restriktiva instrumenten och prisinstrumentet.

Anf. 166 PETER KLING (nyd) replik:

Herr talman! Barbro Westerholm måste ju ändå inse att hembränningen har ökat kraftigt under de senaste tio åren, även om inte undersökningarna säger det. Jag kände för tio år sedan en, kanske två personer som sysslade med detta. Nu säger jag här att jag känner folk som bedriver brottslig verksamhet, men jag känner också personer som går mot rött ljus och sådana som kör för fort, så kom nu inte med några argument runt det! I dag känner jag, indirekt eller direkt, 10–15 människor som bränner hemma själva. Visst har detta ökat. Jag är ute bland byggnadsarbetare, jag är ute bland industriarbetare, och jag är ute bland chefer, och jag vet själv att det har ökat markant. Det är bara att öppna ögonen och se ut i samhället.

Att reglera alkoholkonsumtionen genom exempelvis prisökningar fungerar inte när vi går med i EG, och det vet Barbro Westerholm mycket väl. Då kommer vi att få en mycket kraftig import genom privatpersoner. Man kommer att ta in 10–15 liter i form av bl.a. öl. Vi kommer att få precis samma problem som danskarna har.

Jag tror personligen, och jag tror att också de flesta svenskar tror och vet

och känner att det är rätt, att det enda som hjälper är att upplysa folk om att det är problem med alkohol, att det leder till stora skadeverkningar i samhället och att det kostar mycket pengar för samhället. Titta bara vad som hände när vi hade en kraftig kampanj mot rökningen. Vad hände då, Barbro Westerholm? Jo, rökningen minskade markant. Så slutade upplysningskampanjen, och då har rökningen ökat igen.

Vad vi skall göra är att avdramatisera alkohol. Det skall inte vara något hysch-hysch runt den, utan släpp den så småningom fri, och lär svenskarna att umgås med den på ett vettigt sätt genom att vi själva tar ansvaret för alkoholkonsumtionen! Det är den enda chansen att få ned konsumtionen.

Anf. 167 BERTIL PERSSON (m):

Herr talman! Debattordningen är litet märklig. Jag återgår till sjukvården.

Sjukvården har i dag problem i alla världens länder. Kostnaderna är höga och har överallt varit kraftigt stigande under det senaste decenniet.

I Sverige går vi ungefär tre gånger om året till doktorn, och det är egentligen inte särskilt mycket med tanke på allt vi betalar för vår sjukvård. I Kuwait är siffran sju besök om året. I Tyskland ligger den på strax över elva. I Tjeckoslovakien går man fjorton gånger om året, och i Kina går man femton gånger om året till doktorn. Det som är gemensamt för de här länderna är att de har kö till sjukvården.

Man kan konstatera att konsumtionen av sjukvård är om inte omättlig så i varje fall i dag omättlig. Det är viktigt att komma ihåg att efterfrågan och behov när det gäller sjukvård inte alls är samma sak. Konsumtionen eller efterfrågan styrs av behovet, priset, avståndet, förväntan och utbudet.

Här i Sverige har Socialdemokraterna konsekvent valt att använda utbudet för att styra konsumtionen, dvs. man styr med köbildning. De andra faktorerna – priset, avståndet, förväntan – har vi styrt närmast för att maximera efterfrågan. Det problem som då uppstår är att styrning med köer inte är optimalt, även om man kan hävda att det är rättvist att alla står i samma kö. Nu försöker man också avskaffa köerna, och då tappar man fullständigt kontrollen över både konsumtionen och kostnadsutvecklingen.

Landstingen hade 1986 14 miljarder i reserver, och nu växer skuldsättningen snabbt. De olika landstingen ägnar sig åt desperata och okoordinerade åtstramnings- och besparingsförslag, olika överallt, och röran ökar.

Vi kan inte längre betala själva för vården. Den har blivit för dyr när den behövs på allvar för den enskilde, och dessa kostnader måste utjämnas mellan olika individer. Vi får då en mellanhand – det kan vara staten, det kan vara landstinget eller ett försäkringsbolag – som betalar huvuddelen av sjukvården, och så är det i nästan alla länder.

När man har ett försäkringssystem vill försäkringstagarna ha ut maximalt av systemet, och patienten vill alltså ha ut så mycket vård som möjligt för sina försäkringspengar. Samtidigt vill vårdproducenten naturligtvis också ha ut maximalt ur systemet, antingen som lön eller till bättre resurser. Man får på så sätt en systematisk mjölkning från båda hållen. Betalar man från försäkringssystemet för besök eller för åtgärder, får man många besök eller omfattande åtgärder, och eftersom de flesta besök är återbesök kan vårdproducenterna styra konsumtionen synnerligen effektivt.

Det är faktiskt inte produktivitet utan det är effektivitet som vi behöver. I det sammanhanget skiljer sig sjukvården från de vanliga företagsschablonerna, och de sedvanliga företagsekonomiska lösningarna passar inte. Vi behöver skapa marknadsekonomiska spelregler som stimulerar till effektivitet och inte till produktivitet, för det är väldigt lätt att åstadkomma.

Samtidigt vill vi ha en solidarisk betalning efter förmåga, och vi sitter dessutom i den sitsen att vi har en snabbt åldrande befolkning, och vi vet att kostnaderna för en 80-åring är 16 gånger högre än för en 60-åring. Det kräver lösningar som gör det möjligt för oss att leva upp till dessa de mest utsattas behov.

Vi väntar på en utredning, och jag vill ge några personliga reflektioner om hur jag tror att man måste gå fram för att uppnå ett vettigt system. Jag tror att man måste gå över till ett capiteringssystem, litet av det man har i Danmark, där man betalar per år och inte per besök. Då blir det intressant med färre besök och ett helt annat intresse för förebyggande åtgärder. Egentligen tycker jag att det gamla kinesiska systemet, där man betalar doktorn när man är frisk men inte när man är sjuk, är det suveräna. Sjukhusvården måste få mer av köpar- och säljarsystem, där patienten och hans läkare väljer vården där den är bäst och billigast bland konkurrerande sjukhus. På sikt ser jag gärna också olika ägarstrukturer. Det är inte säkert att alla åtgärder skall vara billiga. Fettsugning i stället för bantning är inte nödvändigtvis ett samhällsansvar.

HMO- och DRG-system har diskuterats mycket på senare tid och prövats på många håll. De har påtagliga fördelar, men de är manipulerbara, vilket vi ser alltmer av.

Det finns inget annat land i denna värld som har funnit ett optimalt sjukvårdsfinansieringssystem, men politikerstyrningen är det som är svårast att anpassa till förändringar i vårdpanoramat. Det fungerar långsamt, och det är lätt att manipulera för kravmaskinerna. Därför har få länder valt det systemet.

Det är viktigt att patienten åter får makten över sjukvården, genom att han får makten över pengarna. Vi måste ha ett sjukförsäkringssystem som är allmänt och obligatoriskt, så att ingen ramlar ut, men som samtidigt innehåller kostnadsbegränsande funktioner – i ungefär den tappning som jag har skisserat.

Jag välkomnar att utredningen tillsätts och tar tag i problemen och att vi får ett annat och bättre sjukvårdsfinansieringssystem. Jag kan inte se att vi kan hitta något optimalt sådant, men jag tror att vi kan göra mycket för att få det att fungera. Riktig trygghet får vi först när de svårast sjuka, handikappade och invalida är säkra på att de får den vård de behöver. Då måste det finnas pengar som räcker, och då måste vi ha ett finansieringssystem som gör det möjligt att ha de pengarna till de mest utsatta.

Anf. 168 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Tre motioner som jag har väckt behandlas i detta betänkande. Två av dem har jag skrivit tillsammans med Wiggo Komstedt, och de handlar om att vi vill få en utredning till stånd angående något som vi kallar för ett livstestamente. Vetenskapen i allmänhet och läkarvetenskapen i syn-

nerhet har gjort stora framsteg – det skall vi inte betvivla – men samtidigt har det inneburit att människor i livets slutskede hamnar i en situation som de, om de hade varit vid medvetande, icke hade velat befinna sig i.

Om jag ligger på sjukhus och är vid medvetande kan jag, såvitt jag förstår, säga till doktorn att han skall sluta att behandla mig, och då skall doktorn följa den rekommendationen. Om jag däremot inte är vid medvetande men har skrivit på ett papper som är undertecknat där det står, att om jag hamnar i en sådan situation där jag inte längre, baserat på vetenskaplig expertis, förmodas bli kontaktbar vill jag inte ha någon livsuppehållande behandling – jag vill inte sluta mina dagar förnedrad som ett kolli – får läkaren inte ta hänsyn till detta.

Men även här finns undantag. För något år sedan hände ett tragiskt överfall i Malmö. En kvinna i rullstol blev nedslagen, förlorade medvetandet och avled senare. I hennes journal stod det att hon tillhörde en religiös sekt och att man i denna sekt förbjöds att ta emot blod, och det respekterade läkaren. Det är litet egendomligt att man gör det i det ena fallet men inte i det andra.

För inte så länge sedan presenterades en undersökning, där det visade sig att en stor majoritet av svenska folket tyckte att man skulle ha rättigheten att själv bestämma hur man ville sluta sitt liv. En del länder i Europa, t.ex. Holland, har accepterat det systemet.

Nu finns det en lång text i betänkandet med anledning av dessa motioner, och tydligen är en ny utredning på gång. Jag är alltså nöjd med det svaret.

Däremot, herr talman, är jag inte nöjd med det svar som gäller min motion angående myndiga människors rätt att köpa alkohol på Systembolaget. Det förs i dag i Sverige en egendomlig debatt, och detta betänkande har inte gjort debatten mer lättförståelig. Jag tillhör dem som påstår att alkoholen förvisso skapar en del problem, men det gör säkert också dagens svenska alkoholpolitik. Jag skall ta några exempel.

Det finns motioner där det krävs att man på teatern skall ha rätt att servera vin under pausen. Det säger utskottet nej till. Då tycker jag att vi i riksdagen skall vara konsekventa. Vi har faktiskt varit bjudna på teaterbesök och fått vin i pausen, och när det blir aktuellt nästa gång bör t.ex. talmannen säga ifrån, att vi inte skall bli bjudna på den drycken. Om inte svenska folket kan hantera den, hur skall då vi kunna göra det?

På flera ställen runt om i världen kan man i dag handla taxfree sprit när man kommer tillbaka till hemlandet, och det fungerar utmärkt. Det skulle kunna gå i Sverige också, men icke. Man kan köpa sprit på flygplanet från ett annat land, men inte när man har landat. Det är praktiskt att kunna göra det, även när man kommer hem till Stockholm eller till Sturup.

Något som också är förvånansvärt är öppettiderna och serveringstiderna. Kl. 9.30 kan A-laget hänga på dörren till Systembolaget på Vasagatan, men den som skall bjuda en affärsbekant på ett glas vin till lunch på en restaurang får vänta till kl. 12. Konsekvensen och logiken är inte helt glasklar. Herr talman! Om ett politiskt parti i något av EG:s nuvarande medlemsländer skulle gå till val på en alkoholpolitik som den vi i dag har i Sverige, är jag övertygad om att dess inflytande kraftigt skulle minimeras.

Det har ändå skett en viss tillnyktring i debatten. För drygt ett halvår sedan hade jag en debatt med socialminister Westerberg angående mörkertalet

vad gäller den svenska alkoholkonsumtionen. Jag refererade då till en organisation, och jag fick omedelbart beskedet att den inte var seriös, utan att den var en partsorganisation. I dag, när samma ämne behandlas i detta betänkande, refererar utskottet plötsligt till exakt samma organisation. Gracerna och insikterna skiftar tydligen ganska snabbt.

Min motion handlar alltså om att människor som är myndiga skall få köpa alkohol på Systembolaget. Jag visste helt klart att motionen skulle avstyrkas av utskottet. Man refererar, egendomligt nog, till CAN:s rapport Nr 19, men det står inte ett ord om vad CAN menar och vad CAN har kommit fram till i rapporten. Det hade varit rätt så klädsamt om en utomstående hade begripit varför utskottet avstyrker en motion med stöd av en rapport som man inte talar om vad det står i.

Jag tror att det var Jan Andersson som sade någonting om att en del moderater anslöt sig till den linje som omfattades av Ny demokrati. Det tror jag säkert. Men jag är lika säker på en annan sak, och det är att många av de väljare som har gett Jan Andersson mandat att sitta i riksdagen ställer upp på de uppfattningarna.

Jag skall gärna göra omprioriteringar i min almanacka och gå ut på en del verkstäder, företag och industrier i Helsingborgsområdet tillsammans med Jan Andersson för att få höra hans väljares syn på den här saken. Jag är inte helt säker på att han kommer att vara positiv efter ett sådant besök.

Herr talman! Som tidigare sagts kan man alltså komma in i Sveriges riksdag fr.o.m. det år då man fyller 18 år. Man kan då komma in i socialutskottet eller bli invald i skatteutskottet och få vara med och besluta om den övergripande alkoholpolitiken. Man kan bli invald i kommunfullmäktige och vara med och bestämma om den eller den krogen skall ha tillstånd att servera sprit eller ej. Men vill man köpa en flaska lättvin på Systembolaget blir det nobben.

Låt oss säga att det kommer in en ung moderat i riksdagen 1994. Då kan jag fullt lagligt bjuda den personen på ett glas vin på mitt rum. Det ligger inom lagens ramar. Men antag att den pojken eller flickan skulle säga till mig: Sten, jag har ett utskottsarbete som tar lång tid så jag hinner inte gå bort och köpa en flaska lättvin. Vill du göra mig den tjänsten? Gör jag då det är jag kriminell. Det är då alltså kriminellt att köpa en flaska lättvin till en person som är ledamot av Sveriges riksdag. Inte heller här är logiken glasklar.

Vid 18 års ålder får man ta körkort, och det klarar förvisso de flesta. Att få det stora ansvaret innebär att framföra ett fordon i dagens alltmer intensiva trafik. Men man får inte köpa en flaska lättvin på Systemet innan man fyller 20.

Vid den åldern får man göra inköp om man har egna pengar. Man kan köpa en dyr bil, man kan köpa ett hus, men att köpa en flaska lättvin för 38 kr. är förbjudet. Det skulle vara mycket intressant att höra någon som kunde förklara denna tingens ordning.

Man får t.o.m. – det kan inte ens riksdagen förbjuda – skaffa barn innan man fyller 20 år. Man kan också gifta sig, men köpa en flaska lättvin för att fira det egna barnets dop är "forbidden area" – det får man inte göra.

Herr talman! Låt mig säga att jag ännu aldrig har hört en trovärdig förkla-

ring till att vi har det kineseri som vi har kring åldersgränsen och som innebär att man omyndigförklarar myndiga svenska medborgare. Det är min och mångas bestämda uppfattning att är man myndig skall man vara myndig fullt ut. Jag tycker att utskottet i den här delen av betänkandet omsorgsfullt sopar problemen under mattan.

Anf. 169 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Herr talman! Det blir flera inlägg i den här alkoholdebatten.

Jag vill först understryka att jag inte är nykterist, men jag vill att man skall visa respekt för alkoholen som den vanebildande drog den faktiskt är.

När det gäller åldersgränsen vill jag säga att det faktiskt finns djurförsök som tydligt visar åldersfaktorns betydelse i det här sammanhanget för hur stor risk man löper att bli beroende. Det kan kopplas till erfarenheter också på människa: Ju tidigare man börjar, desto större är risken för beroende, risken att de här nervbanorna – beroendesystemen – präglas att söka alkohol igen; man fastnar lättare i ett beroende.

I USA finns det stater som har satt en åldersgräns på 21 år. Vidare finns det motioner i riksdagen om att höja åldern för att bli serverad alkohol på restaurang. Bakom det ligger de här fynden.

Det blåser nu en alkoholliberal vind över Sverige – det har det gjort av och till i vårt land hundratals år tillbaka; det går i vågor. När den vinden blåser har den i släptåg ett ökat bruk och ett ökat antal skador.

Man förhärligar också situationen internationellt. Vi har internationellt sett låg frekvens kroniska skador jämfört med Frankrike, där hälsovårdsmyndigheterna är djupt oroade över det skademönster man har och över att franska ungdomar börjar ta efter svenska ungdomar i sitt drykesmönster och dricka sig berusade. Man är alltså orolig för att inte bara få de kroniska skadorna av alkohol utan också de akuta i samband med våldsbrott.

Det är mycket sådant som man måste ta i beaktande när man diskuterar alkoholpolitiken, inte minst inför ett eventuellt EG-inträde. Det finns faktiskt inom EG krafter som önskar striktare former för umgänget med alkoholen för att minska skadorna.

Anf. 170 STEN ANDERSSON i Malmö (m) replik:

Herr talman! Man skall ju inte ironisera i en så här allvarlig fråga, men det är tydligen bevisat på möss – det är det fru Westerholm menar – att om vi sänker åldern från 21 år till 20 år så klarar man sig, men sänker vi åldern till 18 år utfaller det enligt mustesten inte lika positivt.

Fru Westerholm refererade till USA. Det är lätt att hitta ett exempel i varje land, men USA:s alkoholpolitik i stort kan väl inte vara något föredöme för fru Westerholm; det har jag svårt att tänka mig.

Herr talman! Om man liberaliserar tillståndsgivningen och låter en myndig person, som får göra så mycket annat, handla en flaska lättvin på Systembolaget tror jag inte att Sverige skulle rasa för det. När man hör på den svenska alkoholdebatten blir man förvånad över att industriell, kulturell, social eller ekonomisk verksamhet över huvud taget förekommer i länderna i EG, där i stort sett hela riksdagen i dag kämpar för att bli medlemmar – dit vill vi ju alla.

Jag bor i Skåne nära Danmark. I Danmark har man inte problem med danska ungdomar – man har problem med svenska ungdomar, på grund av den miljö kring alkoholen som de lever i: allt som smakar förbjuden frukt skall man prova. Det är de som missköter sig i Danmark och inte danska ungdomar.

Anf.171 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Herr talman! Danskarna har också sina alkoholskador och sina alkoholproblem – det är bara att lyssna på hälso- och sjukvårdsfolket där. Vi skall inte förhärliga deras situation. Sedan är det beklagligt att svenska ungdomar inte uppför sig i Danmark.

Peter Kling och jag var i vår debatt inne på attityder och opinionsbildning, och det är den viktigaste delen av alkoholpolitiken. Men då handlar det inte bara om information om alkoholens skadeverkningar och om hur mycket man skall dricka, osv., utan det handlar om de signaler som sänds ut. En signal är just åldersgränsen: Du löper större risk om du börjar dricka tidigare.

Jag gjorde den vetenskapliga utläggningen väldigt kortfattad – det finns inte tid att breda ut sig om det här i kammaren, men det kan jag göra i annat sammanhang. Nu lyser lampan i bänken rött – tack för mig.

Anf. 172 STEN ANDERSSON i Malmö (m) replik:

Herr talman! Jag är väl medveten om behovet av information. Men om man informerar om en sak och talar om varför man vill att det skall vara si eller så skadar det inte med en liten gnutta logik, så att folk förstår sammanhangen. Man informerar i dag inte om logiken kring många av de bestämmelser som finns när det gäller bruket av alkohol.

Sedan gäller det att få folk att respektera besluten. Jag tror inte att det finns någon svensk lagstiftning – utom möjligen förbudet att gå mot röd gubbe – som folk så totalt struntar i och skrattar åt som den svenska alkohollagstiftningen.

Jag skulle vilja se den person på ett företag som för polisen anmäler t.ex. att en arbetskamrat sålt hembränd sprit. Skulle någon bli mobbad, skulle det i varje fall inte vara den som sålde den här spriten. Det är jag helt övertygad om.

Tydligen har vi ordentligt missat detta med information i sådana här frågor.

Anf. 173 JAN ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag vill bara, eftersom jag tidigare glömde den saken, yrka bifall till reservation 15 från Socialdemokraterna om en aktivare alkoholpolitik.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 april.)

7 § Ändring i patientjournallagen m.m.

Föredrogs
socialutskottets betänkande
1991/92:SoU16 Ändring i patientjournallagen (1985:562) m.m. (prop. 1991/92:104).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 24 april.)

8 § Strålskydd

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande
1991/92:FöU10 Strålskydd (prop. 1991/92:99 delvis).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 24 april.)

9 § Myndigheterna på kärnsäkerhetsområdet, m.m.

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1991/92:NU22 Myndigheterna på kärnsäkerhetsområdet, m.m. (prop. 1991/92:99 delvis).

Anf. 174 BIRGITTA JOHANSSON (s):

Herr talman! Vi har nu att behandla en proposition som regeringen i all hast har arbetat fram.

Det gäller proposition 1991/92:99 från Olof Johanssons departement, i vilken det föreslås att statens kärnbränslenämnd upphör som statlig myndighet den 1 juli 1992 och att verksamheten förs över till statens kärnkraftsinspektion.

Vi socialdemokrater är naturligtvis beredda på att också offentlig verksamhet står inför förändringar. Men att på dessa områden göra de förändringar som regeringen föreslår tycker vi är väl magstarkt.

Utan att ha skaffat sig kunskaper har regeringen visat prov på olika slag av förändringsmod inom ett område där många människor känner oro. Vi socialdemokrater tycker därför att det hela skall utredas noggrannare.

Enligt oss socialdemokrater är det värdefullt att vi har en bred kompetens på många områden. Att lägga ner SKN och flytta över uppgifter till SKI behöver i och för sig inte uppfattas som ett misstroende gentemot SKI. Men det är tydligt att den borgerliga regeringen är för förändringar och att den anser dessa vara viktigare än säkerheten och tryggheten för allmänheten. Att låta verksamheten hos det vetenskapliga råd som nu är knutet till SKN flyttas till miljödepartementet ter sig också litet märkligt. Vi socialdemokra-

ter har förstått att den borgerliga politiken främst går ut på att fatta så få politiska beslut som möjligt.

Miljödepartementet kommer, om riksdagen fattar beslut i enlighet med vad en majoritet i utskottet vill, att få ta ställning till bl.a. omhändertagandet av det utbrända kärnbränslet.

Tidpunkten för ett ställningstagande beträffande metoder och plats för det kärnavfall som skall tas om hand närmar sig. Det är i just sådana här frågor som vi har ansett det vara viktigt att det finns många aktörer med olika slag av kompetens och som oberoende av varandra kan anlägga synpunkter och ha egna ansvarsområden.

Vi vet ju att kärnavfallsfrågan är en politiskt laddad fråga. Vi vet också att den här frågan massmedialt kommer att vara av stort intresse i framtiden. Därför måste det här arbetet bedrivas med väldigt stor öppenhet. Kompetens- och organisationsfrågor inom myndigheterna är avgörande.

I propositionen framställs förslaget att lägga ner SKN som en stärkt myndighetsorganisation kring kärnavfallet. Denna bedömning måste starkt ifrågasättas.

Förslaget har arbetats fram internt i regeringskansliet och har under hand remitterats enbart till berörda myndighetschefer.

Vi socialdemokrater ser det här förslaget som en besparing, eftersom inte hela det i dag aktuella anslaget till SKN fördelas på SKI och miljödepartementets utredningsanslag.

I våra närområden finns det ju kärnkraftverk som många människor känner stark oro för. Med anledning av en motion som väckts har näringsutskottet pekat på att det är viktigt att de förberedelser som nu pågår leder till att ett multilateralt program kommer till stånd och till att vi kan vidta åtgärder för att på bästa sätt hjälpa våra grannar. I det läget är det oerhört viktigt att det finns en myndighetskompetens. Därför passar besparingar på detta område väldigt illa in.

Jag yrkar bifall till de reservationer från Socialdemokraterna som är fogade till utskottets betänkande.

Anf. 175 ROLF L. NILSON (v):

Herr talman! Jag delar Birgitta Johanssons och Socialdemokraternas uppfattning att det framlagda förslaget om att lägga ner SKN som oberoende statlig myndighet och att överföra verksamheten till SKI knappast kan ses som ett vanligt rationaliseringsförslag. Man kan alltså inte utgå från att den verksamhet som har bedrivits på kärnsäkerhetsområdet i fortsättningen bedrivs på samma sätt. Man måste nämligen se frågorna, som främst handlar om omhändertagandet av kärnkraftens avfall, i ett historiskt sammanhang.

Den svenska kärnkraften har byggts ut, och det har skett i ett skede då den svenska befolkningen har varit väldigt starkt splittrad i frågan huruvida en utbyggnad över huvud taget skulle ske. Vid folkomröstningen beslöt en majoritet mot en mycket betydande minoritet att ett program med det antal reaktorer som nu är i drift skulle genomföras.

Opinionen mot den svenska kärnkraften – jag tänker på beslut där alla varit överens, t.o.m. de som velat bygga ut den svenska kärnkraften, om att den svenska kärnkraften, eller elektricitet producerad med hjälp av kärn-

kraft, är en parentes i den svenska energipolitiken – har varit förknippad med risker och farhågor kring säkerhetsfrågor och avfallshantering. Folkomröstningen efterlämnade en misstro bland kärnkraftsmotståndarna. Man tvivlade alltså på att hanteringen skulle skötas rättvist och opartiskt. Man menade att intressena för att driva kärnkraften vidare, dvs. för att negligera riskerna, till förmån för ekonomiska kortsiktiga fördelar med kärnkraftsel och kärnkraftsenergi skulle få överväga.

Vi har haft inflammerade diskussioner, och vi saknar fortfarande en konsensus om hur kärnkraftsavfallet skall tas om hand eller om huruvida det över huvud taget kan tas om hand på ett säkert sätt.

SKN har genom att ta uppgiften på allvar att vara den offentliga vakthunden, den offentliga opartiska granskaren, successivt byggt upp ett förtroende hos kärnkraftsmotståndarna. Jag tror att man kan säga att hela den svenska antikärnkraftsrörelsen med Folkkampanjen mot kärnkraft i främsta ledet har accepterat SKN och respekterar SKN:s arbetsinsatser och granskning. Det har tagit tid att bygga upp det förtroendet.

Det man kan se nu är att regeringen, genom rationaliseringsförslaget och genom att lägga ned SKN, helt i onödan riskerar att rasera förtroendet. Jag tycker inte att det är värt den risken. SKN har avvisat de argument som regeringen har fört fram, att SKN:s organisation skulle vara sårbar och att den inte skulle vara flexibel nog. Jag tycker att man genom sitt arbete har visat att man klarar sina uppgifter.

Det ironiska är att andra länder har tagit just denna struktur av myndigheter, med fristående granskande organisation, som modell för hur man i sina länder vill bygga upp en sådan här kärnsäkerhetsorganisation.

Det finns alltså tunga argument mot att lägga ned SKN och för att SKN skall få lov att arbeta vidare som hittills. Det finns mycket svaga argument för sammanslagningen. Det är ett onödigt risktagande, som jag sade. Därför har vi i Vänsterpartiet avvisat detta risktagande. Vi har sagt, i den meningsyttring som jag har fogat till betänkandet, att vi ställer oss bakom de två socialdemokratiska reservationerna.

En motion från Vänsterpartiet, väckt under allmänna motionstiden, behandlas också i betänkandet. Den handlar om att en kommitté på ett allsidigt sätt skall se över omhändertagandet av kärnkraftsavfallet. Detta bygger också på en lång diskussion och på ett ifrågasättande av det arbete som främst SKAB bedriver. Här förekommer en mängd förkortningar på SK och allt möjligt, som gör det hela litet förvirrande. Men SKAB är alltså kärnkraftsindustrins avfallshanteringsbolag. Man har menat att den forskning och det utvecklingsarbete som SKAB har bedrivit har varit alltför mycket inriktat på ett sätt att bevara kärnkraftsavfallet och att metoder som skulle kunna användas i onödan har låsts, sorterats bort eller lagts åt sidan. Mot bakgrund av att regeringen nu föreslår att SKN skall läggas ned menar vi att kravet på en oberoende kommitté som skall utreda avfallshanteringen är mer aktuellt än någonsin. Jag yrkar därför bifall till meningsyttringen i den delen.

Anf. 176 JAN BACKMAN (m):

Herr talman! Som framgår av Birgitta Johanssons och Rolf L. Nilsons inlägg har näringsutskottet inte i full enighet kunnat besluta om en ändrad stat-

lig organisation på kärnavfallsområdet. Den strävan mot ett starkt statligt organ, med ansvar för övervakning, utveckling och information, som betänkandet skulle innebära har inte accepterats av reservanterna. Man kan fråga sig vad det beror på. Eftersom Rolf L. Nilson i sin motion dessutom har yrkat avslag på propositionen, kanske man vågar sig på hypotesen att Vänsterpartiet inte har en så genomtänkt politisk uppfattning som ett så här allvarligt ämne kräver. Parentetiskt kan jag väl säga att det av handlingen framgår att Svensk Kärnbränslehantering AB förkortas SKB och inte SKAB.

Vad det handlar om är att fullfölja tankarna i det uppdrag som regeringen våren 1991 gav statskontoret, att utreda vilka ytterligare rationaliserings- och samordningseffekter som kunde uppnås vid en samlokalisering av de tre myndigheterna statens strålskyddsinstitut (SSI), statens kärnkraftsinspektion (SKI) och statens kärnbränslenämnd (SKN) till kvarteret Garnisonen i Stockholm. Därutöver har ett antal rapporter och fördjupade anslagsframställningar från de tre myndigheterna publicerats och remitterats. En arbetsgrupp inom regeringskansliet har slutligen i en promemoria redovisat sitt förslag. Över detta har sedan, som Birgitta Johansson sade, cheferna för de tre myndigheterna, Folkkampanjen mot atomkraft och olika företrädare för allmänheten yttrat sig. Jag delar mot den bakgrunden inte uppfattningen att organisationsförändringen utarbetats internt inom regeringskansliet och utan externa kontakter.

Sakinnehållet i förslaget, att av tre myndigheter på kärnsäkerhetsområdet, SSI, SKI och SKN, göra två genom att de arbetsuppgifter som i dag ligger på den minsta enheten med nio anställda överförs till en av de andra, har ifrågasatts i den socialdemokratiska reservationen. Vi är alla överens om att den hittillsvarande uppdelnigen har fungerat väl under de förhållanden som har gällt tills nu. Det som nu inträffat är att tidpunkten för att omsätta delar av forskningsresultaten i praktisk handling kommit allt närmare. Därmed ökar kravet på organisatorisk styrka, och då blir litenheten en belastning.

Dessutom visar promemorian att det finns överlappande ansvarsområden mellan SKI och SKN. I det sammanhanget vågar man kanske återge något av en intervju med Ingemar Mundebo, kallad världens mest ansedda utredare, i senaste numret av tidningen Vi, där han kommenterar sammanslagningen av vägverket och trafiksäkerhetsverket med orden: Tidigare var det lätt för myndigheterna att skylla på varandra om det begicks misstag. Nu skall det bli enklare att samordna verksamheten.

Jag har en bestämd känsla av att om revirbevakning och oklarheter i ansvarsfördelningen skulle leda till att det hos allmänheten uppstod tveksamhet om hållbarheten i den svenska kärnkraftssäkerheten, skulle detta få synnerligen oönskade effekter.

Av propositionen framgår dessutom att den kompetens som personalen inom SKN besitter skall överföras till SKI, framför allt när det gäller samhällsinformation och finansiell medelshantering. Den respekt som Rolf L. Nilson talar om att SKN har haft hos allmänheten borde utan större svårigheter därigenom kunna överföras till dess fortsatta verksamhet inom SKI:s ram.

I sammanhanget kan det vara värt att påpeka den förändring som kommer att ske när det gäller SKN:s vetenskapliga råd (KASAM). Rådet kommer,

som Birgitta Johansson sade, i framtiden att knytas direkt till miljö- och resursdepartementet och får i stället för de 278 000 kr. som SKN hade föreslagit i utökat anslag en ökning med drygt 500 000 kr. Det är viktigt, för att KASAM skall kunna fullgöra sina uppgifter som granskare av det s.k. FoU-program 92 som SKB tagit fram, att det i propositionen aviserade förslaget till ny instruktion för KASAM snabbt presenteras. Redan tidigare har KASAM haft till uppgift att vart tredje år till regeringen redovisa sin självständiga bedömning av kunskapsläget på kärnavfallsområdet. Det har alltså redan tidigare funnits en politisk dimension i just det vetenskapliga rådets verksamhet.

Den internationella verksamhet som Rolf L. Nilson talade om får i budgetförslaget ungefär 20 milj.kr. Här ligger, såvitt jag har kunnat förstå av handlingarna, större delen av ansvaret på SSI, den andra myndigheten på det här området efter sammanslagningen.

Sammanfattningsvis anser jag att den föreslagna organisationsförändringen och medföljande förändringar av anslagen väl motsvarar de förändrade krav som ställs på den statliga organisationen på kärnavfallsområdet. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga hemställanspunkter i näringsutskottets betänkande NU22.

Anf. 177 ROLF L. NILSON (v):

Herr talman! Jan Backman säger att det är viktigt med en bred enighet i dessa frågor. Det tycker jag också. Men det har inte gått att uppnå. När det inte går att uppnå en bred enighet i så här känsliga frågor där misstro och liknande har en historisk bakgrund, som jag beskrev i mitt förra anförande, anser jag att det är oansvarigt av regeringen att ta risken att undanröja förtroendet. Det är helt onödigt att lägga fram ett förslag innan en acceptans har uppnåtts hos den gamla myndigheten SKN, hos antikärnkraftrörelsen och andra berörda parter. Det är svårt att tolka detta som någonting annat än att man bagatelliserar den oro som finns och att man vill prioritera ned säkerheten i kärnkraften.

Jan Backman antyder sedan att Vänsterpartiet inte skall ha en genomtänkt uppfattning i dessa frågor. Det är en ren provokation, som egentligen inte är värd att bemöta. Jag kan hänvisa Jan Backman till protokollen, där han kan läsa in sig på den frågan.

Det stora problemet är att man inte självklart kan förutsätta att den breda synen på säkerheten, med det samhälls- och beteendevetenskapliga perspektiv som SKN har stått för och betonat, kommer att finnas kvar. Det finns farhågor markerade att teknikerna nu tar över i större utsträckning än tidigare.

Svängningarna i opinionen när det gäller kärnsäkerhet, som följd av incidenter och olyckor i vår omgivning i Östeuropa, måste väl ändå vara tillräckliga tecken på att acceptans, trygghet och tilltro hos allmänheten är en förutsättning för att den här frågan skall kunna hanteras på ett bra sätt.

Anf. 178 BIRGITTA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag blev förvånad när Jan Backman i slutet av sitt inlägg tog upp frågan om den politiska dimensionen i det vetenskapliga rådet. Den

skulle enligt honom vara bra mycket viktigare än att ha en myndighet som har allmänhetens förtroende och som har en bred kompetens och stor integritet för att sköta de viktiga frågor som hör ihop med det vetenskapliga rådets verksamhet. Jag önskar att Jan Backman förklarar den politiska dimensionen. Utgörs den av Centerpartiet, eftersom det partiet har ansvaret för miljödepartementet, eller av de fyra borgerliga partierna?

Anf. 179 JAN BACKMAN (m):

Herr talman! Sedan tidigare har KASAM haft till uppgift att vart tredje år för regeringen redovisa sin självständiga bedömning av kunskapsläget på kärnavfallsområdet. Jag kan inte tolka det på något annat sätt än att det betyder att den bedömningen sedan ligger till grund för de politiska överväganden som sker i vilken regering vi än har för tillfället.

Det framgår tydligt av handlingarna att detta råd för kärnavfallsfrågor, bestående av ordförande och högst nio andra ledamöter, inte är ett rent tekniskt organ. Det består av högt kvalificerade forskare och skriftställare med en oberoende ställning gentemot den svenska kärnkraftsindustrin och dess avfallsprogram.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 april.)

10 § Exportfrämjande verksamhet

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1991/92:NU23 Exportfrämjande verksamhet (prop. 1991/92:100 delvis och 1991/92:108).

Anf. 180 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande om exportfrämjande verksamhet behandlas bl.a. regeringens förslag till förändringar av Sveriges exportråd.

Efter valet har den nya näringspolitiken inriktats mot generellt verkande åtgärder för att främja svenskt näringslivs konkurrenskraft, medan selektivt statligt stöd till branscher och företag avvecklas. I linje med detta inriktas exportrådets verksamhet mot större affärsmässighet, och statens bidrag minskas till hälften under den kommande treårsperioden.

Exportrådet skall koncentrera verksamheten och främst inrikta sina åtgärder till att ge de små och medelstora företagen sådan exportservice som främjar deras export och internationalisering. För att underlätta för företagen att få effektivare service bör samarbetet mellan exportrådet, utvecklingsfonder och handelskammare såväl i Sverige som i utlandet fördjupas och utvidgas. Styrelsen för exportrådet får sin ställning stärkt, och inslagen från näringslivet ökar.

Eftersom små och medelstora företag skall prioriteras i exportrådets verk-

samhet, skall denna företagsgrupp finnas representerad i rådets styrelse. Likaså bör det finnas ledamöter med erfarenheter från utvecklingsfonder och handelskammare i styrelsen – allt för att förstärka samarbetet mellan dessa organ.

Vid behandlingen i näringsutskottet har Ny demokrati och Socialdemokraterna i två hänseenden fallit i varandras armar på ett sätt som föranlett oss borgerliga partirepresentanter i utskottet att reservera oss.

I den första frågan, angående uttalande till regeringen om förtydligande av exportrådets särskilda ansvar för de små och medelstora företagen, anser jag att det hela mest liknar ett stort slag i luften. Regeringen har med all önskvärd tydlighet slagit fast att "de små och medelstora exportoerfarna företagen bör prioriteras i rådets verksamhet". Detta genomsyrar hela propositionen, och jag utgår från att exportrådets medel kommer att användas i linje med regeringens intentioner. Den minskning av bidragen som görs får inte gå ut över exportservicen till små och medelstora företag.

Även när det gäller den andra frågan, att ledamöter från de små och medelstora företagen och utvecklingsfonderna bör ingå i styrelsen, finner jag att uttalandet till regeringen är som att slå in en öppen dörr – alltså ett nytt slag i luften.

Regeringen har även framhävt vikten av samarbete mellan utvecklingsfonderna och exportrådet. Här vill Ny demokrati och Socialdemokraterna reservera särskilda medel för ändamålet. Därmed vill man styra medel från exportrådet över till utvecklingsfonderna.

Det förvånar mig inte så mycket att Socialdemokraterna vill styra, ställa och dirigera uppifrån hur medel skall användas och hur samarbete skall ske. Styrningstendenserna känner vi igen från många andra områden. Men jag har svårt att förstå att Ny demokrati, som i valrörelsen raljerade över politikerstyrning och illustrerade med staplade ölbackar hur denna förkastliga verksamhet går till, nu bidrar med nya ölbackar.

Medan vi på den borgerliga sidan anser att det är de berörda organisationerna och marknadens krav som bäst kan garantera att medlen till exportrådet används på ett effektivt sätt, vill näringsutskottets nyfunna majoritet binda upp medel och berörda samarbetspartner på just det fyrkantiga sätt som en ölback blivit sinnebilden av.

Ännu tydligare blir detta av det som föranlett vår andra reservation. Här gäller det krav på ett uttalande till regeringen om exportrådets befattning med turistfrågor.

När det gäller insatser för turistnäringen har riksdagen nyligen beslutat om bildandet av ett nytt turistbolag, Swetrack.

Genom att sprida allmän utlandsinriktad Sverigeinformation och genom att bistå med sådana exportfrämjande marknadsföringsinsatser som kommer turistbranschen till del skall Sverigebilden utomlands stärkas.

Staten har anslagit medel för upphandling hos Swetrack av informations- och marknadsföringstjänster riktade mot utlandet.

Turismen som tjänstenäring omfattas av exportrådets verksamhet. Ett närmare samarbete mellan exportrådet och Svenska Institutet liksom med det nya bolaget bör etableras.

Störst effektivitet uppnås när efterfrågan på tjänster från de berörda före-

tagen får styra inriktningen och omfattningen av marknadsföringen utomlands.

Politisk klåfingrighet, som sätter marknaden ur spel, gagnar inte vare sig exportfrämjande eller turistnäring.

Ny demokrati och Socialdemokraterna visar liten tilltro till marknaden och kräver "samlade grepp" och att det utarbetas ett "preciserat mål" och dessutom att det skapas ett "Sverigehus", en ny myndighetsorganisation av synnerligen diffus art.

De stora dragen i regeringens proposition liksom minskningen av bidragen till exportrådet accepteras. Men lusten att uppifrån organisera, dirigera, styra och ställa på näringslivets område, något som i mångt och mycket varit ett kännetecken för Socialdemokraterna, har uppenbarligen gripit även Ny demokrati.

Nog finns det skäl att fråga sig vad som egentligen hänt med det partiet. Jag kan bara konstatera att efter knappa sju månaders sejour i riksdagen agerar Ny demokrati på precis det sätt som man så ofta ironiserat över.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de två reservationerna i betänkandet.

Anf. 181 ROLF L. NILSON (v):

Herr talman! Det var riktigt roligt att höra Karin Falkmer. Jag har sällan hört någon som varit så besviken över att ha förlorat en som man räknat som bundsförvant, en nära politisk vän och släkting. Det var mycket spännande att höra denna klagosång. Jag förstår att Karin Falkmer betraktar Ny demokrati som ett broder- eller systerparti och blir besviken när det inte alltid ställer upp.

Bland de sakfrågor som behandlas i detta betänkande finns en motion från Vänsterpartiet från den allmänna motionstiden som rör exportkreditnämndens verksamhet. När de regler som nu gäller för exportkreditnämnden antogs hade Vänsterpartiet en avvikande mening som i stort sett gick ut på att man skulle ta större hänsyn till miljöskäl, till sociala och samhällsnyttiga skäl vid exportkreditgivning än vad som beslutades.

Vi har också i motioner till utrikesutskottet krävt att biståndsmålen skulle vara styrande för långivning från exportkreditnämnden. Vi tänkte speciellt på främjandet av demokratin, att det skall finnas en spärr för exportkreditnämndens engagemang i krediter till diktaturer. Vi nämner i våra motioner som exempel Nordkorea, Iran, Irak och Egypten. Kravet upprepas i den meningsyttring som jag har till betänkandet och som jag yrkar bifall till, innebärande att biståndsmålen skall beaktas vid garantier. Jag vet att det är komplicerat och att det finns internationella överenskommelser på området som man måste ta hänsyn till. Men jag vidhåller mitt krav.

Jag vill kort beröra ett område som bl.a. Ny demokrati och en socialdemokratisk motionär tagit upp, nämligen det önskvärda i att få i gång export och investeringar från svenska företag i Östeuropa – i Baltikum, i OSS-länderna och en del andra östeuropeiska länder.

Det har förts en rätt intensiv debatt kring detta, där man bl.a. har hävdat att de regler för kreditgivning som gäller är ett hinder för att svenska företag skall kunna få krediter och göra investeringar i dessa länder. De skäl som åberopas är tunga och måste beaktas. Å andra sidan finns tyngre skäl att på

alla sätt underlätta exportinvesteringar i dessa östeuropeiska länder, Baltikum, Polen och Ryssland. Den här frågan måste få en konstruktiv behandling och en lösning som gör att det blir möjligt att stödja exportinvesteringar.

När det sedan gäller omorganisationen av exportrådet menar vi från Vänsterpartiet att det inte på ett övertygande sätt redovisats att man kan göra den neddragning av anslaget till exportrådet som regeringen föreslår och som en överväldigande majoritet i utskottet har ställt sig bakom. Vi menar att det behövs ett samhällsengagemang för export, framför allt på två områden som vi menar är framtidsområden och där det krävs stora insatser, och det är exportfrämjande åtgärder när det gäller miljöteknik och exportfrämjande på u-landsmarknaden, som omfattar en oförsvarligt liten del av den svenska exporten.

Jag skall revanschera mig litet grand för överskridandet av taletiden i mitt förra anförande och nöja mig med detta. Jag yrkar bifall till meningsyttringen under mom. 4, mom. 12 och mom.13.

Anf. 182 ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Sverige är mycket beroende av sin utrikeshandel. En tredjedel av vår bruttonationalprodukt utgörs av export. För sysselsättningen och välfärden är det viktigt att vi fortsätter att vara framgångsrika på världsmarknaden. Mot den bakgrunden är det nödvändigt med ett väl fungerande exportfrämjande. Det finns många skäl enligt utskottet till att samhället och näringslivet samarbetar för att Sverigebilden skall bli den bästa. Det är inte att styra och ställa eller att vara klåfingrig, utan det handlar om att vi av erfarenhet vet att i ett litet land som Sverige har staten all anledning att ge stöd till den exportfrämjande verksamheten, framför allt till den som bedrivs genom Sveriges exportråd.

I stort sett är vi överens om riktlinjerna i det betänkande som nu ligger på riksdagens bord. Vi är helt överens om att exportrådet behövs. Vi behöver duktiga och dugliga exportfrämjare runt om i världen, lika väl som det måste göras ett kvalificerat arbete på hemmaplan. Efter utredning och bred diskussion håller exportrådet nu på att omstruktureras. Nu skall det främst handla om exportservice och vissa aktiviteter som ryms inom gruppen exportaktiviteter och engagemang i internationaliseringen.

De små och medelstora företagen, som ju ofta saknar erfarenhet av hur export skall bedrivas, kommer att prioriteras i rådets verksamhet. Samtidigt stryker vi under att rådet måste kunna effektiviseras så att en bättre samordning kommer till stånd mellan olika intressenter.

Småföretagen saknar ofta resurser för de marknadsanalyser och kampanjer som erfordras för en framgångsrik exportverksamhet.

Det har visat sig att verksamheten "exportchef att hyra" har varit till utsökt hjälp för att dessa företag skall kunna komma ut på marknaden. Därför är det viktigt att man prioriterar den här verksamheten. Jag ser detta som angeläget när EES-avtalet nu skall implementeras. Då måste dessa företag få en rejäl chans att kunna göra sig gällande. Utvecklingsfonderna kan också göra rejäla insatser för att bistå samt vara till stöd och hjälp. Från den här utgångspunkten är det viktigt att man ser till att små och medelstora företag och utvecklingsfonder blir representerade i exportrådets nya styrelse. De har

ju hittills inte kunnat göra sig gällande på det sätt som de kanske borde ha kunnat.

Herr talman! Det finns många Sverigeaktiviteter spridda ute i världen. Utskottet anser att mycket talar för att man skulle kunna göra en samordning – det handlar alltså inte om att inrätta några nya myndigheter, utan om att samordna aktiviteter så att de kan presenteras gemensamt och så att man får en helhetsbild av Sverige. Då kunde bl.a. exportfrämjande turism och Svenska Institutet involveras, vilket skulle tjäna många syften, samtidigt som det vore ett fint ansikte utåt.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i utskottets betänkande nr 23.

Anf. 183 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Herr talman! Tiden är knapp, men jag skulle kort vilja inleda med att kommentera Karin Falkmers engagerade påhopp på Ny demokrati och vad vi står för.

Vi står för det som vi anser vara bäst för Sverige, oavsett om det sker i samarbete med socialdemokrater eller med borgerliga partier. Det vill jag att ni skall ha klart för er. Jag återkommer till ytterligare kommentarer om det finns tid för det.

Det råder en viss samsyn mellan partierna om statens roll och exportrådets uppgifter för den exportfrämjande verksamheten. Vi är överens om att de små och medelstora exportoerfarna företagen måste prioriteras i exportrådets fortsatta verksamhet på ett bättre sätt än tidigare. Men precis som Socialdemokraterna saknar vi i propositionen mer preciserade arbetsuppgifter för verksamhetens inriktning och genomförande.

Vi i Ny demokrati anser t.ex. att fler småföretagarintressen måste vara representerade i styrelsen för exportrådet. Okej, det säger man också i allmänna ordalag i regeringens proposition, men vi vill ytterligare understryka detta. Det är viktigt att det där finns folk som kan medverka med idéer och förslag som är förankrade i småföretagarens behov av exportservice.

Exportrådet måste också på ett bättre sätt än tidigare – genom utvecklingsfonderna och även genom handelskamrarna – kunna erbjuda kompetent exportrådgivning till de lokala småföretagen. Den lyckade satsningen – som vi hörde Anita Gradin tala om – på "exportchef att hyra" måste i större utsträckning än tidigare också kompletteras med mindre kostnadskrävande exportserviceengagemang och projektsamarbete. Fortfarande talar vi då i stort sett om en självfinansierad uppdragsverksamhet. Dessa förslag till en lokal exportservice genom utvecklingsfonderna kommer att kräva ett större engagemang och en annan prioritering från exportrådets sida – detta för att kunna höja kompetensnivån inom utvecklingsfonderna, inte minst med tanke på EG-problematiken och dess möjligheter.

På utlandsmarknaderna måste exportrådet eller handelskamrarna i större utsträckning än tidigare säkra lokalt förankrade och språkkunniga exportmedarbetare. Det sägs då att det har man tidigare haft, men vi vill att dessa skall bo och verka på plats i sin hemmamarknad. Medarbetarna får inte endast bestå av några handelssekreterare. De är i och för sig duktiga människor, men de bor 1,5–2 år på ett ställe. Det gynnar inte någon kontinuitet i

Exportfrämjande verksamhet

samarbetet – och det är vad småföretagen har behov av. Tidigare har det i många fall varit alltför kortsiktiga kontakter.

Så över till turistfrågor och exportrådet. I propositionen om exportfrämjande verksamhet finns också ett viktigt avsnitt som behandlar turistfrågor med anknytning till exportrådets verksamhet. Också här finns en klar samsyn mellan regeringen och utskottet om det angelägna i att åstadkomma en bättre samordning av informationen kring Sverige utomlands. Men tyvärr konstaterar såväl vi inom Ny demokrati som socialdemokraterna i sin motion att något konkret förslag inte läggs fram.

Också i kulturutskottets behandling av turism för någon vecka sedan uttalades behovet av ett samarbete mellan det nya branschbolaget för turismen och den svenska representationen utomlands, bl.a. exportrådet och Svenska Institutet.

Ny demokrati hade här också ett förslag om att man skulle utreda formerna för en bättre samordning av den svenska representationen utomlands – tyvärr utan att vinna gehör i kulturutskottet. Detta med samordningen av resurserna utomlands är en fråga som har diskuterats många gånger tidigare inom såväl riksdag och regering som departement, men utan resultat. Det händer ingenting.

Socialdemokraterna anser nu i sin motion tiden mogen för att ge regeringen i uppdrag att för riksdagen lägga fram förslag om hur en sådan samordning kan genomföras och vilka effektiviseringsvinster som kan uppnås. En idé kan vara att samla de splittrade utlandsverksamheterna för kultur, turism och industri i någon form av "Sweden House" eller "Sweden Center" på de lokala marknaderna. Avsikten är inte att i nuläget utvidga verksamheterna för att främja Sverigeprofilen, utan att effektivisera befintliga resurser i form av lokaler, personal etc. kopplat till olika marknadsaktiviteter.

Avslutningsvis: Kom ihåg att exporten och småföretagen är ytterst väsentliga för Sverige. Vi har inte råd att *inte* satsa på den kombinationen – med bättre använda pengar!

Herr talman! Mot bakgrund av de här framförda synpunkterna yrkar Ny demokrati bifall till utskottsmajoritetens hemställan enligt motionerna N26 och N27.

Anf. 184 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! Efter att ha lyssnat till de två senaste talarna kan jag konstatera att vi faktiskt är överens om det mesta i det här betänkandet. Vi är överens om satsningen på små och medelstora företag, om vikten av samarbete mellan de olika organisationerna och om hur styrelsen bör se ut. Men vi är inte överens om graden av den statliga styrningen av arbetet som vi vill se utfört.

Vi från den borgerliga majoriteten vill att man skall ange ramarna. Sedan anser vi att det är exportrådet och berörda myndigheter som bäst har den kompetens som behövs för att det här arbetet skall bli så effektivt som möjligt och ske på bästa sätt.

Anf. 185 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Herr talman! Jag vill peka på en märklig motivering i er reservation: "mot förslaget om en samordningsutredning av de lokala Sverigeresurserna på ut-

landsmarknaden". Ni talar om fördelen med valfriheten i det nya systemet, att företagen kan välja mellan olika alternativ som samarbets- eller kontaktorgan, bl.a. handelskammaren, exportrådet, etc. Det visar enligt min uppfattning att ni missat poängen i utskottsmajoritetens förslag och idéer, t.ex. Sverigehustanken.

Självfallet kommer olika behov av service, svensk kultur, turism och industri också fortsättningsvis att kunna tillgodoses genom våra tidigare etablerade institutioner såsom Svenska Institutet, exportrådet och handelskammaren, men vår lösning – som vi ser fram emot att se förverkligad – med idéen om de lokala Sverigehusen ger förhoppningsvis både bättre resultat och lägre kostnader. Det finns också andra lösningar som kan initieras av regeringen genom de utredningar och förslag som vi förespråkar.

Anf. 186 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! Enligt min mening strider det mot ett marknadsekonomiskt tänkande och mot en marknadsekonomisk lösning att kräva preciserade mål för en verksamhet och att kräva en ny organisation som ni kallar för ett Sverige-hus. Jag tycker att det är upp till exportrådet, berörda organisationer och Swetrack att ordna detta arbete på bästa möjliga sätt.

Anf. 187 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Herr talman! Detta har man gått och väntat på länge nog. Nu är det dags att det händer något. Denna valfrihet har inte lett till något. Vi är övertygade om att man kan skapa bättre och mer effektiva aktiviteter utomlands med några av de idéer som vi har fört fram här.

Anf. 188 ELVY SÖDERSTRÖM (s):

Herr talman! Som ledamot i riksdagen är det viktigt att man så här sent på kvällen kan anpassa sig till rådande situation och till omständigheterna. Det är viktigt att man gör detsamma när det gäller exportkrediterna, dvs. tar hänsyn till rådande omständigheter.

Jag anser att det är främst utrikespolitiska skäl som ligger bakom den motion som handlar om exportkrediter till Ryssland och övriga öststatsländer. Det är just för att dessa länder skall ges möjlighet att stärka sin ekonomi, så att de på det sättet kan fortsätta sitt arbete med att utveckla demokratin. Jag anser att om man inte klarar ekonomin och om man inte klarar att ge människor i Ryssland och övriga öststater jobb, är risken också stor att dessa länder inte heller kommer att klara det viktiga arbetet att bygga upp just den demokrati som vi i Sverige och andra länder hoppas att de skall lyckas med.

Jag har i min motion pekat på exempel, men jag skall inte upprepa dem här eftersom det är ont om tid. Men utskottets motiv för att avstyrka denna motion är just att de länder som jag har räknat upp har bristande betalningsmöjligheter. Jag vill i det sammanhanget bara påpeka att det är just av det skälet som man från de olika företagen har sökt exportgarantier.

Herr talman! Det finns alltså starka utrikespolitiska skäl som talar för detta. Men det finns också starka arbetsmarknadspolitiska och regionalpolitiska skäl i Sverige som talar för detta. Min förhoppning är, herr talman, att exportkreditnämnden skall behandla alla de ärenden som ligger på dess bord

positivt, vilket skulle främja utvecklingen framför allt i öststatsländerna, så att de på ett bättre sätt kan ta till vara sina inhemska produkter. Jag menar inte att man skall bevilja exportkrediter för export av glas och andra produkter som de själva kan tillverka, utan det handlar om att de skall kunna ta till vara sina inhemska resurser, så att de därefter kan skapa förutsättningar för att utveckla samhället ytterligare.

Tack, herr talman, och god natt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 april.)

11 § Sandutvinning

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1991/92:NU24 Sandutvinning.

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 24 april.)

12 § Anslag till länsstyrelserna m.m.

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande
1991/92:BoU18 Anslag till länsstyrelserna m.m. (prop. 1991/92:100 delvis).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 24 april.)

13 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Proposition
1991/92:165 Godkännande av protokoll nr 10 till konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Motionerna
med anledning av prop. 1991/92:139 Statlig lönegaranti vid konkurs
1991/92:L18 av Maj-Lis Lööw m.fl. (s)
1991/92:L19 av John Andersson (v)
1991/92:L20 av Anders Nilsson m.fl. (s)
1991/92:L21 av Harald Bergström (kds)
1991/92:L22 av Ian Wachtmeister m.fl. (nyd)

14 § Kammaren åtskildes kl. 22.58.

Förhandlingarna leddes
av andre vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 12 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. 6 § anf. 80 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 18.01,
av talmannen därefter t.o.m. 6 § anf. 148 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Karlsson

Innehållsförteckning

Torsdagen den 23 april

1 § Hänvisning av ärenden till utskott 1
2 § Förnyad bordläggning 1
3 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 22 april 1
Jordbruksutskottets betänkande JoU12
Jordbruksutskottets betänkande JoU13
Jordbruksutskottets betänkande JoU14
Finansutskottets betänkande FiU14
Finansutskottets betänkande FiU15
Finansutskottets betänkande FiU16
Kulturutskottets betänkande KrU20
Kulturutskottets betänkande KrU23
Kulturutskottets betänkande KrU24
Kulturutskottets betänkande KrU25
Kulturutskottets betänkande KrU26
Konstitutionsutskottets betänkande KU32
4 § Socialpolitik – inriktning och anslag 6
Socialutskottets betänkande SoU15
Debatt
Bo Holmberg (s)
Gudrun Schyman (v)
Sten Svensson (m)
Ulla Orring (fp)
(forts. 6 §)
Ajournering 33
Återupptagna förhandlingar 33
5 § Muntliga frågor till regeringen 33
Ubåtskränkningar 33
Ingvar Carlsson (s)
Statsminister Carl Bildt (m)
Ubåtskränkningar 35
Sture Ericson (s)
Statsminister Carl Bildt (m)
Vårdnadsbidrag 36
Gudrun Schyman (v)
Socialminister Bengt Westerberg (fp)
Husläkare 36
Johan Brohult (nyd)
Socialminister Bengt Westerberg (fp)

Båtregistret 37
Bengt Harding Olson (fp)
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)
Justitieminister Gun Hellsvik (m)
Generaldirektörernas anställningsvillkor 37
Chris Heister (m)
Statsminister Carl Bildt (m)
Högervågen 38
Widar Andersson (s)
Statsminister Carl Bildt (m)
Kontroll av livsmedel 38
Birgitta Carlsson (c)
Jordbruksminister Karl Erik Olsson (c)
Barnomsorg 39
Eva Zetterberg (v)
Statsminister Carl Bildt (m)
Slaktdjurstransport 39
Bengt Kronblad (s)
Jordbruksminister Karl Erik Olsson (c)
Interrail-kortet 40
Nils T Svensson (s)
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)
Dödsstraff 40
Hans Göran Franck (s)
Statsminister Carl Bildt (m)
Personalkontroll 41
Ingela Mårtensson (fp)
Justitieminister Gun Hellsvik (m)
Dödsstraffet i USA 41
Pierre Schori (s)
Statsminister Carl Bildt (m)
Fri företagsamhet 42
Annika Åhnberg (v)
Statsminister Carl Bildt (m)
Inlandsbanan 42
Rune Thorén (c)
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)
Karantänbestämmelser 42
Lahja Exner (s)
Jordbruksminister Karl Erik Olsson (c)
Kriminalpolitik 43
Hans Lindblad (fp)
Statsminister Carl Bildt (m)
Kobidrag 43
Lena Klevenås (s)
Jordbruksminister Karl Erik Olsson (c)
Ajournering 44
Återupptagna förhandlingar 44

6 § (forts. från 4 §) Socialpolitik – inriktning och anslag (forts. SoU15) 44
Bo Holmberg (s)
Ulla Orring (fp)
Talmannen (om sammanträdets fortsättning under kvällen)
(forts.)
Beslut om uppskjuten votering 46
6 § (forts.) Socialpolitik – inriktning och anslag (forts. SoU15) ... 46
Rosa Östh (c)
Jerzy Einhorn (kds)
Gudrun Schyman (v)
Johan Brohult (nyd)
Socialminister Bengt Westerberg (fp)
Maj-Inger Klingvall (s)
Berith Eriksson (v)
Sten Svensson (m)
Maud Ekendahl (m)
(forts.)
Ajournering 85
Återupptagna förhandlingar 85
6 § (forts.) Socialpolitik – inriktning och anslag (forts. SoU15) ... 85
Roland Larsson (c)
Chatrine Pålsson (kds)
Jan Andersson (s)
Barbro Westerholm (fp)
Ingrid Andersson (s)
Bo Nilsson (s)
Peter Kling (nyd)
Bertil Persson (m)
Sten Andersson i Malmö (m)
Beslut skulle fattas den 24 april
7 § Ändring i patientjournallagen m.m. 128
Socialutskottets betänkande SoU16
Beslut skulle fattas den 24 april
8 § Strålskydd 128
Försvarsutskottets betänkande FöU10
Beslut skulle fattas den 24 april
9 § Myndigheterna på kärnsäkerhetsområdet, m.m. 128
Näringsutskottets betänkande NU22
Debatt
Birgitta Johansson (s)
Rolf L Nilson (v)
Jan Backman (m)
Beslut skulle fattas den 24 april
10 § Exportfrämjande verksamhet 133
Näringsutskottets betänkande NU23
Debatt
Karin Falkmer (m)

Rolf L Nilson (v)
Anita Gradin (s)
Bengt Dalström (nyd)
Elvy Söderström (s)
Beslut skulle fattas den 24 april
11 § Sandutvinning 140
Näringsutskottets betänkande NU24
Beslut skulle fattas den 24 april
12 § Anslag till länsstyrelserna m.m. 140
Bostadsutskottets betänkande BoU18
Beslut skulle fattas den 24 april
13 § Bordläggning 140

gotab 41341, Stockholm 1992